

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ 2'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 73ον

ΜΑΪΟΣ 1958

ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΙ — ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ
 ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
 ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚῆ ἘΣΤΙΑ

Ἐπιτροπὴ ἐπιμελείας βιβλίου:
 ΙΩΑΝ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
 ΓΕΩΡ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
 ΔΗΜ. Σ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ
 ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
 ΠΑΝΟΣ Γ. ΦΑΝΤΗΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ :

7

Ἐσωτερικοῦ : Ἐτησίᾳ Δραχ. 150.—
 Νομικῶν προσώπων Δραχ. 200.—
 Ἐξάμηνος κ.λ.π. ἀναλόγως
 Ἐξωτερικοῦ : Ἐτησίᾳ Δολλ. 10.—
 ἢ Δίραι Ἀγγλίας 3 1/2
 ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧ. 12.50

Ἀντεπιστέλλοντα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς
 ΚΩΝ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ (Βενετία)
 ΔΕΚΑΝΥΦΟΣ Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ (Ἀθήναι)
 ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ (Παρισιὰ)
 ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ (Ἀθήναι)
 Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ (Ἀθήναι)

Ἐμβάσματα : «ἩΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ΕΣΤΙΑΝ» Ὁδὸς 28ης Ὀκτωβρίου 60, Ἰωάννινα — Τηλ. 6-59

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἰωαν. Ν. Νικολαΐδου :	Γεώργιος Ριζίρης καὶ Μονοδένδριον (ἱστορικόν)	Σελ. 35
Ἀπ. Γ. Σπυροπούλου :	Τὸ Ἀρχαῖον «Δουλίχιον» (ἱστορικὴ μονογραφία)	» 36
Νικολ. Β. Πατσέλη :	Εὐσιάθιος Σίμος (1804-1878) (ἱστορικὴ μονογραφία)	» 36
Φιλαρ. Α. Βιτάλη :	Τὸ ἐν Πρεβέζῃ ἐορτολογικὸν ζήτημα (ἱστορικὴ μελέτη)	» 37
Σεραφεῖμ Ξενοπούλου :	Δοκίμιον περὶ Ἄρτης (Σχόλια: Γιάννη Τσούτσινου)	» 38
Δημ. Σαλαμάγκα :	Ἡ κόσση καὶ ἡ Βλιώρα (λαογραφικὰ σύμικτα)	» 38
Νικολ. Π. Ζυγούρη :	Τὰ ἐν Ἡπείρῳ Γεωργικὰ Ἰδρύματα (μελέτη)	» 39
Γεώργου Ράγκου :	Ὀνειρο στὴ λίμνη (ποίημα)	» 40
» » :	Μεσάνυχτα στὸ Μῶλο (ποίημα)	» 40
Ἄν. Γαλάνη-Βουρλέκη :	Εἰκόνα (ποίημα)	» 40
Χρυσάνθης Ζιτσαῖα :	Νὰ προφτάσῃ τὸν ἥλιο (διήγημα)	» 41
Κώστα Ἀγνάντη :	Μπεκρήδων μνημόσυνο (διήγημα)	» 41
Κώστα Τσιλιμαντοῦ :	Τοῦ ἀγωνιστῆ—Τοῦ Γρηγ. Αὐξεντίου—Τοῦ Γ. Παλᾶ	» 41
Στεφάνου Μπέτη :	Τὸ κυπαρίσσι τοῦ χωριοῦ (μονογραφία προζαῖα)	» 41
Ἀπ' τὴν Π. Διαθήκη :	Καὶ ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν... (ἀπόδοσι Δ. Σαλαμάγκα-ποίημα)	» 41
Ἀγγελικὴ Γάτου :	Ἔώρα πιά...δὲ μποροῦμε (ποίημα)	» 41
Κλεοπ. Παπαχρήστου :	Ἀνινομίαι στὸν Ὀμοιο (φιλολογικὴ μελέτη)	» 42
Δημ. Κοκκίνοῦ :	Τὰ χέρια τῆς Ἄρνης (θεατρικὴ)	» 43

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ: Σημειώματα: Τὰ «ἀν» καὶ τὸ «πρέπει».—Ἡ προτομὴ τοῦ Νότι Μπόσσαρη. Τὸ σπῆλαιον Περάματος—Πρωτοβουλία Μητροπόλεως—Καὶ οἱ φίλοι...—τοὺς Ἡπειρωτὰς καλλιτέχνας Μιὰ πρωτοβουλία στὴ Δευκάδα—Κρατικὸν ἐνδ. ἀφῆρον—Ἀνακοίνωσις.

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚῆ ἜΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ζ'

ΜΑΪΟΣ 1953

ΤΕΥΧΟΣ 73ον

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΡΙΖΑΡΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΝ

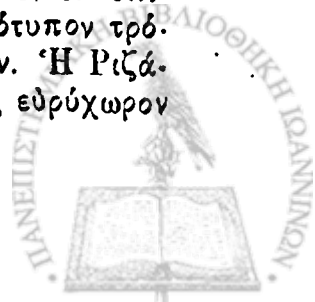
Εἰς τὸν Κώδικα τῆς κοινότητος Μονοδενδρίου, τοῦ ὁποῦ λεπτομερῆ περιγραφὴν ἔκαμε ὁ κ. Μάνθος Οἰκονόμου εἰς τὸ 13ον τεύχος τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἔστιας» (Τεμ. Β. 1953), περιέχονται ἀντίγραφα—«κόπιες»—τῆς ἀλληλογραφίας τῶν κατοίκων τῆς Κοινότητος μὲ πολλοὺς ἐξέχοντας ἀνδρας Μονοδενδρίτας καὶ μὴ. Ἡ μελέτη τοῦ Κώδικος τούτου παρέχει εἰς τὸν ἀναγνώστην πολὺτιμα στοιχεῖα διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δράσιν προσώπων τὰ ὁποῖα διεδραμάτισαν πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ζαγορίου, μὲ πανελλήνιον μάλιστα προβολήν, ὡς καὶ διὰ τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ἔζων οἱ Ζαγορίσιοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (α' ἡμίσιον τοῦ 19ου αἰῶνος), τὴν Κοινοτικὴν τῶν ὀργάνωσιν καὶ τὰς σχέσεις ὑποτελείας τῶν πρὸ τὸν Κυβεράρχον.

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὁ κ. Οἰκονόμου ἐδημοσίευσεν (Ἡπειρωτικῆ, Ἔστια τεύχη 18, 19, 20—1953) τὰς ἀναφερομένας εἰς τὸν ἱερομόναχον λόγιον καὶ συγγραφέα καὶ εὐεργέτην τῆς Κοινότητος Διονύσιον Παπαρούσην. Νομίζομεν ὅμως ὅτι καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἐπιστολαὶ πρέπει νὰ ἴδουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, τόσον διὰ τὴν χρησιμότητα τῶν παρεχομένων πληροφοριῶν, ὅσον καὶ διὰ τὸν κίνδυνον τῆς ἀπώλειας τοῦ Κώδικος εἰς τὸ μέλλον. Δι' ὃ καὶ ἀρχίζομεν μὲ τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐπιστολῶν τῶν Μονοδενδριτῶν πρὸς τὸν μέγαν εὐεργέτην Γεώργιον Ριζάρην ὡς καὶ τῶν ὀλίγων σωζομένων τοῦ τελευταίου πρὸς αὐτούς.

Ὁ ἐν λόγῳ Κώδιξ διεσώθη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἔκ Μονοδενδρίου δικηγόρου Θρασυβούλου Στέα, μοι παρεδόθη δὲ πρὸς μελέτην ὑπὸ τοῦ ἐγκρίτου ἐν Ἰωαννίνοις ἔκ Μονοδενδρίου δικηγόρου κ. Στεφάνου Κατσαδῆμα.

1

Μεταξὺ τῶν πολλῶν κοινωφελῶν ἔργων τὰ ὁποῖα ἐγένοντο εἰς Μονοδένδριον, ἰδιαιτέραν πατρίδα τοῦ εὐεργέτου Γεωργ. Ριζάρη, διὰ χρημάτων αὐτοῦ, συγκαταλέγεται καὶ ἡ κατὰ τὸ 1835 ἔτος ἀποπεραιωθεῖσα Σχολή. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου, μετὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου, ἐθεώρησαν χρέος τῶν νὰ εὐχαριστήσων δι' ἐπιστολῆς τὸν εὐεργέτην τῶν καὶ νὰ ἐκφράσουν πρὸς αὐτὸν—μὲ λίαν πρωτότυπον τρόπον—τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν νέων διὰ τὴν τόσον πολὺτιμον προσφοράν. Ἡ Ριζάρης Σχολὴ Μονοδενδρίου ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον νὰ εἶναι ἓνα «ῥαῖον, εὐρύχωρον

καί με οίκοδομήν πλέον στερεάν» διδακτήριον ἐκ τῶν τοιούτων τοῦ Ζαγορίου.

Τριέστιον

Τὴν εὐγενείαν σας ταπεινῶς προσκυνοῦμεν.

Ἴδου τέλος πάντων σᾶς εἰδοποιοῦμεν εὐγενέστατε, ὅτι πρότινων ἑβδομάδων ἔτελείωσεν πλέον τὸ ἐποφελέστατον κατάστημά σας, τὸ ὁποῖον ἔγινε ὠραῖον, εὐρύχωρον με οίκοδομήν πλέον στερεάν διὰ τὰ προφυλάττονται οἱ μαθηταὶ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῆς ἀτμοσφαιρας. Ὁ εὐγενέστατος Μιχαὴλ Μίσιος ἔδixεν μεγάλην προθυμίαν εἰς τοῦτο εὐγῆκεν μόνος του μιὰν καὶ δύο φορὰς καὶ τὸ ἔκαμε κατὰ τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἤδη σᾶς πέμπεται, διὰ τὰ ἀποθανάτιση πλέον τὸ σεβαστὸν ὄνομά σας, τὸ ὁποῖον ἐμπνέει καὶ θέλει ἐμπνεύσει σῆβας εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα διὰ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας τὰς ὁποίας κάμετε. διὰ μέσον τοῦ ἰδίου σᾶς πέμπεται καὶ λεγαριασμὸς τῶν ὄσων ἐξόδων ἔγιναν εἰς αὐτό. Χάρις εἰς τὴν εὐγενείαν Σας! διότι τώρα ἡ νεολαία τοῦ χωριοῦ μας καθημένη εἰς τοιοῦτον κατάστημα θερμὸν καὶ ψυχρὸν ὅταν πρέπει θέλει ἀνασχολεῖσθαι μεθ' ἰσυχίας εἰς τὰ μαθήματά της, ἐνῶ προτιήτερα διατρίβουσα εἰς τὸ παλαιὸν καὶ ἄθλιον ἐκεῖνο κατάστημα (ἐὰν πρέπει τὰ ὀνομασθῆ οὕτως) ἦτον ἀναγκασμένη τὰ διασπάται ἀπὸ τὴν ἀνασχόλησιν τῶν μαθημάτων της διὰ πολλὰς αἰτίας καὶ μάλιστα διὰ τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ σφοδροτάτου χειμῶνος καὶ τὴν θερμότητα τοῦ θέρους. Μηροῖας δεήσεις λοιπὸν ἀναπέμπει εἰς τὸν οὐράνιον Πατέρα ὑπὲρ τοῦ εὐεργέτου της ἐμβαίνουσα εἰς τοιοῦτον τὸ ὄντι κατάστημα. Εἰς πολλὰ ἔτη καὶ εὐδαίμονα βέβαια τὰ διαφυλάττη ὁ Παντοδύναμος Θεὸς τοιοῦτον φιλομαθῆ καὶ φιλελείμονα πατριώτην ὅστις ἄλλο πάσαν ἡμέραν δὲν συλλογίζεται εἰμὴ ποῖαν πράξιν ὠφέλιμον τὰ κάμῃ εἰς ποῖον ἱερὸν ἔργον τὰ καταναλώσῃ τὸν μετὰ τὴν θείαν βοήθειαν καὶ μετὰ τοὺς ἀγῶνας του ἀποκηθέντα πλοῦτον πῶς τὰ βοηθήσῃ τὴν πολυπαθῆ ἀνθρωπότητα καὶ εἰς ἕνα λόγον τὰ ἐκπληρώσῃ τὰ ὑπαγορευμένα ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον ἱερὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα.

Δὲν ἐπροσμεῖνετε Εὐγενέστατε, τὰ ὑπενθυμιθῆτε ἀπὸ ἕναν περὶ τῶν ὄσων ἀναγκαιῶν εἰς τοιοῦτον κατάστημα, ἀλλὰ χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἀναβολὴν ἀμέσως ὅπου παραγγείλατε τὰ γίνῃ τοῦτο εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐπιμελήθητε καὶ περὶ ἐκεῖνου. Εἴθε λοιπὸν ὁ Παντοδύναμος τὰ σᾶς ἀνταμείψῃ διὰ τὴν μεγάλην εὐεργεσίαν τὴν ὁποῖαν εἰς τὸ χωρίον μας ἔκαμετε περισσότερον δὲν σᾶς βαρύνωμεν καὶ ἀναπροσκυνοῦντες μένωμεν μετὰ ὅλην τὴν ὑπόκλησιν εἰς τὴν εὐγενείαν Σας. Οἱ ὡς Ἀδελφοί σας χωριανοὶ Μαναδενδρίτες.

1835 9βρίου 20 Μαναδένδριον

2

Αἱ κατωτέρω δημοσιευόμεναι δύο ἐπιστολαὶ τῶν Μονοδενδριτῶν πρὸς τὸν Γ. Ριζάρην, ἐξ ὧν ἡ δευτέρα ἀχρονολόγητος, ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ ἐκ Μονοδενδρίου προκρίτου Δημητρίου Σεμιτέλου καὶ τῶν συγχωριανῶν του, ἔσον ἀφορᾶ εἰς τὸ χρέος τοῦ πρώτου πρὸς τὴν Κοινότητα. Ὁ Δημ. Σεμιτέλος ἀναχωρήσας ἐκ Μονοδενδρίου, πρῶτον αὐτὸς καὶ ἀργότερον ἡ σύζυγός του, ἐγκατέλειπε χρέος τὸ ὁποῖον σὺν τῷ χρόνῳ ἀνήλθεν εἰς σεβαστὸν ποσόν. Οἱ Μονοδενδρίται ἐπανειλημμένως δι' ἐπιστολῶν τῶν τὸν ἠνώχλησαν καὶ ἐζήτησαν τὴν ἐξόφλησιν τῶν ὀφειλομένων, οὗτος δὲ μωρῶς, διότι, ὡς φαίνεται ἐθεώρει ὑπερβολικὰ τὰ καταλογισθέντα εἰς αὐτὸν, ἠρνεῖτο τὴν ἀποστολὴν χρημάτων, ἐζήτησε δὲ «ἐξωφλητικὸν» καλῶπτον οὐ μόνον τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ καὶ τὰς τυχόν τοιαύτας τῶν ἀπογόνων τῶν κατοίκων! Διὰ τὰ ἐπιτύχη τὴν ἀποστολὴν ἑνὸς τοιούτου ἐξωφλητικοῦ ὁ Σεμιτέλος ἐζήτησε καὶ τὴν παρέμβασιν τοῦ Γ. Ριζάρη.

Ὁ τελευταῖος πεισθεὶς εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Δ. Σεμιτέλου λεχθέντα, ἀπήτησεν ἄ-

πὸ τοὺς Μονοδενδρίτας δι' ἐπιστολῆς του συντεταγμένης μάλιστα, ὡς εἰκάζεται ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν, εἰς ὕψος ἐπιτιμητικόν, νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τοὺς ἄνους τοῦ Δ. Σεμιτέλου. Ἡ ἀπάντησις τῶν Μονοδενδριτῶν—β' ἐπιστολὴ—λεπτομερῆς εἰς ὅλα τὰ σημεῖα, χωρὶς νὰ ἀφίσταται τοῦ προσήκοντος πρὸς τὸν εὐεργέτην σεβασμοῦ, ἀποτελεῖ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀγανακτικῆς τῶν διὰ τὴν καταπάτησιν τοῦ δικαίου των. Ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν ἀντλοῦμεν χρησίμους πληροφορίας διὰ τὸν τρόπον τῆς κατανομῆς τῶν φόρων εἰς τοὺς κατοίκους κατὰ τὴν περίδον τῆς Τουρκοκρατίας, (δεφτέρι—κεφαλιάτικον—ἀνατοκισμὸς—ἀνακεφαλαίωσις—σβάρνα) καὶ τῆς καταβολῆς αὐτῶν, ὡς καὶ διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν Ζαγορίῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν κατάστασιν, ἣτις ἠνάγκασε πολλοὺς νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ χωρία των καὶ νὰ ἀναχωρήσουν εἰς ἄλλα μέρη πρὸς εὐρεσιν καλλιτέρας τύχης. «Τὸ ὑπερβάλλον καὶ ἀνοικοδόμητον τῶν δεινῶν—γράφουν οἱ Μονοδενδρίται—ἐβίασε καὶ τοὺς καλλιτέρους νὰ μισήσουν καὶ νὰ χωρισθοῦν τὴν φίλην Πατρίδα των». Μὲ πόσῃν ἀπλότητά ἐκφράζει τὴν τραγικότητα τῆς καταστάσεως ἡ φράσις αὐτή!

Πληροφορούμεθα ἀκόμη ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς καὶ τὴν ἰδιαιτέραν εὐαισθησίαν τοῦ Ριζάρη ἐναντι τῆς τύχης τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, τὰ ὅποια καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του καὶ μετὰ θάνατον διὰ τῆς διαθήκης του ἐπροστάτευε καὶ ἐνίσχυε, ὡς καὶ διὰ τὴν ὑπόληψιν τὴν ὅποιαν οὗτος ἔτρεφε πρὸς τοὺς Προκρίτους τοῦ Ζαγορίου. Ἡ ἔλλειψις π.χ. τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Μιγ. Μίσιου εἰς τὸ ἐξωφλητικὸν τῶν Μονοδενδριτῶν πρὸς τὸν Δ. Σεμιτέλον θεωρεῖται ὡς αἰτία νὰ μὴ ἔχη τοῦτο κύρος παρ' ὄλον διὰ τὸ ὑπογεγραμμένον ὑφ' ὄλων τῶν λοιπῶν κατοίκων. Στοιχεῖα ἀρυόμεθα καὶ διὰ τὴν τύχην τῶν περιουσιῶν τῶν ἀποδήμων Ζαγοριῶν καὶ διὰ τὰ μέτρα αὐτὰ ἐλάμβανον οἱ διαμένοντες ἐνταῦθα διὰ τὴν διάσωσιν των.

Αἱ ἐπιστολαὶ τέλος ἀναφέρονται καὶ εἰς τὴν διαθήκην ἐνὸς ἄλλου ἐκ Μονοδενδρίου εὐεργέτου, τοῦ Χριστοδούλου Κόνιαρη, ἀποθανόντος ἐν Ἰσμαηλίῳ τῷ 1815.

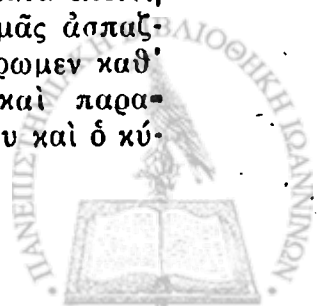
α'

Τριέστιον

Εὐγενέστατε εὐεργέτη μας Ἀδελφικῶς προσκυνοῦμεν.

Μέσον τοῦ εὐγενοῦς κυρίου Μιχαλάκη Μίσιου εἰς τὰς 20 παύσαντος ἐλάβαμε τὸ ἀπὸ τὰς 17—29 φεβρουαρίου γράμμα σας ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐπληροφορήθημεν προπάντων διὰ τὴν... ὑμῶν ὑγείαν σας ἣν ὁ Κύριος νὰ διαφυλάτῃ πολυχρόνιον διὰ τὴν ὑπαρξιν τοῦ πτωχοῦ τούτου χωρίου μας. Εἶδωμεν εἰς αὐτὸ εὐγενέστατε καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τὴν ὅποιαν δείχνετε εἰς ἡμᾶς διὰ τοὺς πολλὰ ὀλίγους κόπους ὅπου ἐκάμαμε εἰς ἐτοῦτο τὸ θεάρεστον ἔργον τὸ ὅποιον βέβαια ἀπὸ καλοσύνης καὶ φυσικῆν διάθεσιν σας καὶ πόνον φρονίζετε μὲ τὴν τρόπον νὰ κάμειτε καλλὰ εἰς τὴν φίλην Πατρίδα σας καὶ εἶθε ὁ παντοδύναμος Θεὸς νὰ μᾶς ἀξίωσῃ καὶ ἡμᾶς καὶ αὐτὴν νὰ σὲ ἀπολαύσωμεν καὶ προσωπικῶς, παρακαλόντας σας νὰ μὴ μᾶς τὸ ὑστερήσετε (εἰς τὸ ἀπέρασμά σας πρὸς τὴν Ἑλλάδα) διότι εἶναι ἡ μόνη μας προθυμία καὶ εὐχαρήσις καὶ ἄμποιες Θεὸς ἀξίωσον ἡμᾶς. Εἶδωμεν ἐν ταυτῷ εὐγενέστατε καὶ τὰ περὶ δισκοποιοῦ διὰ τὸ ὅποιον μᾶς εἶχε ἀναφέρει ἡ εὐγενεία σου πρὸ πολλοῦ ὅτι ἔλαβεν καὶ εἶθε ἡ χάρις τοῦ μεγάλου Ἀγίου Ἀθανασίου μας νὰ σᾶς διαφυλάτῃ ὑπὸ τὴν σκέλην του, εἰς τοῦ ὁποίου τὸν κώδικα ἐκατεγράψαν εὐθὺς τὰ ὀνόματα κατὰ τὴν δαταγὴν σας.

Εὐγενέστατε δὲν ἦ ὄν δίκαιον νὰ σὲ συχνοβαρῶμεν μὲ γράμματα ἐπειδὴ πάντα ἡ εὐγενεία σου μᾶς προσφέρει τοὺς εἰς τὰ γράμματά του πρὸς ἡμᾶς ἀπαξίμους σας, ἡ εὐεργεσία ὅμως τὸ σέβας τὸ ὅποιον χρεωστοῦμεν νὰ προσφέρωμεν καθ' ἡμερινὸς εἰς τὴν εὐγενείαν σας μᾶς παρακινεῖ νὰ σὲ βαρύνωμεν συχνὰ καὶ παρακαλοῦμεν μὴ μᾶς συνερισιῆς καὶ πρὸ πάντων διότι ἔφθασες αὐτοῦ ὅπου καὶ ὁ κύ-

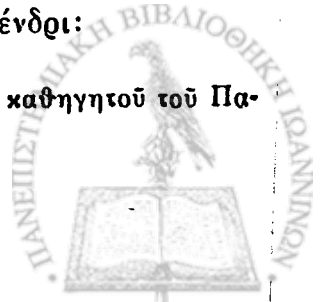

ριος Δημήτριος Σεμιτέλος⁽¹⁾ εύρίσκειται ὅστις βέβαια ἀπὸ διαβάματα κακοποιῶν καὶ κακοθελητῶν τῆς πατρίδος ἀνθρώπων δὲν ἔμβασε ἕως τώρα τὰ ὅσα χρεωστεῖ εἰς τὸ χωρίον μας ἀπὸ παλαιὰ ρηξίματά του δηλαδὴ ἕως τὰ 1831 καὶ ἴφρα μᾶς γράφει νὰ τοῦ στείλωμεν ἓν ἔξωφλησιτικὸν ἀφήνοντάς τον εἰς τὴν προαίρεσίν του νὰ κάμη ὅτι αὐτὸς στοχαστῆ καὶ διὰ νὰ δείξωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἀθροότητά μας καὶ τὴν ἀγάπην ὅπου πρὸς ὅλους τοὺς ἀπόντας ἔχομεν ἀπεφασίσαμεν καὶ τοῦ τὰ στέλνομεν παρακαλώντας τον νὰ κάμη εἰς τὸ πτωχὸν τοῦτο χωρίον μας ὅτι ἡ θεία πρόνεια καὶ χάρις ἔμπνέει εἰς τὴν φλόγαθον ψυχὴν του. Παρακαλῶντας τον ἔτι νὰ μὴν καταδεχθῆ νὰ ἀφήσῃ οὐδὲ ὀβολὸν νὰ ρηχθῆ εἰς τὸ κοινὸν ἀπὸ ὅσα διαλαμβάνει τὸ καταστιχον (ὡς ἡ κόπια ὅπου προλοβόντες διὰ τοῦ κυρ—Μίσιου σᾶς ἐστάθη προσθέντας ὡς χρονικὸν διάφορον εἰς αὐτὰ ἐπειδὴ ἦτον ἀπερασμένα ἕως τὸν παρελθόντα 7βριον τοῦ :835:) μὲ τὸ ὁποῖον καὶ σᾶς βαρύνομεν παρακαλώντας σας νὰ κάμετε κάθε δυνατὸν νὰ ἐνεργήσετε εἰς τὴν ἀποπλήρωμήν του, ὑποχρεῶντάς τον φιλικὸς καὶ πατριωτικὸς νὰ μὴν καταδεχθῆ νὰ ἀφήσῃ ἀποζημιῶτον τὴν φιλὴν πατρίδα του εἰς τὴν ὁποίαν ὅτι κάμη εἶναι πρὸς βοήθειαν τῶν πτωχῶν, δὲν τοῦ μένει καὶ κανένα παράπονο ἀπὸ ἡμᾶς διότι οὔτε ἀδιαφορήσαμε οὔτε ἐσυντρέξαμε εἰς τὴν καταδρομὴν τοῦ οἴκου του ὡς λέγει, αὐτὰ ὅλα τοῦ ἀκολούθησαν ζωῆς τῆς μακαρήτισας πενθεράς του, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του τοὺς ὁποίους δὲν ἠμπορούσαμε ποτὲ ἡμεῖς νὰ ἐμποδίσωμε ἐπειδὴ ἡ μακαρήτισα ζῶσα ἢ θέλουσα ἢ βιαίως τοὺς ἔδωσε πράγματα καὶ γρόσια τὶ θὰ τῆς ἐλέγαμε, καὶ μετὰ θάνατον ἂν ἄρπαξαν καὶ τὸ πᾶν οἱ αὐτοί, μὲ ποῖα ἔγγραφα νὰ τοὺς ἐμποδίσωμεν καὶ εἰς ποῖαν περιστασιν διὸ καὶ ἐγράφομεν καὶ τοῦ ἰδίου ὅπου δὲν τοῦ μένει κανὲν δικαίωμα νὰ παραπονῆται ἀπὸ ἡμᾶς διότι οὔτε παραλόγος τὸν ἐρίξαμε οὔτε καθὼς ἀπὸ κορφούς μᾶς ἔγραφε ἀλλὰ ἕως τὰ :1831: κατὰ τὸν προπατορικὸν καὶ συνήθη τρόπον τοῦ χωριοῦ μας καὶ πλέον ἐπαύσαμε, σᾶς βαρύνομεν λοιπὸν μέσον τῆς εὐγενείας του καὶ σᾶς στέλνομεν περικλισμένα γράμματά του μὲ τὸ ἔξωφλησιτικὸν παρακαλόντας σας ὡσὰν νὰ κάμετε κάθε δυνατὸν ἐνεργόντας εἰς τὴν καλὴν ἀποστολήν του καὶ ὅτι κάματε εἶναι δεκτὸν εἰς ἡμᾶς καὶ ἀμετάτρεπτον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα περὶ αὐτοῦ σᾶς γράφει ἐκτεταμένα καὶ ἡ εὐγενεία του, περικλησμένην εἰς τὸ γράμμα του ἔχομεν καὶ κόπια τῆς διαθήκης τοῦ μακαρίτου Χριστοδοῦλου Κόνιαρη διὰ τὸ λάσον του ὅπου μᾶς τὴν ἐξήτησεν καὶ παρακαλοῦμεν νὰ συνενεργήσετε καὶ διὰ αὐτὴν ὅπως ἡ θεία πρόνεια σᾶς φωτίσῃ. Δὲν ἔχομεν λοιπὸν ἄλλον προστάτην, δὲν ἔχομεν ἄλλον εὐεργέτην εἰμὴ τὸν Θεὸν καὶ τὴν εὐγενείαν σου τὸ ὁμολογοῦμεν πάντα καὶ πανταχοῦ τὸ κυριώτερον παρίσταν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν τὸ οἶκημα τοῦ δημιουργοῦ εἰς τὸ ὁποῖον βομβοῦν αἱ φωναὶ τῆς τρυφεράς νεωλέας καὶ ἡμῶν τὸ «Κύριε φύλαττε πολυχρόνιον τὸν εὐεργέτη μας». Σᾶς ἀναπαρακαλοῦμεν θερμῶς μαζὴ μὲ τὴν εὐγενικὴν ὑπαντησίν σας ὅσον τίχει νὰ ἀξιωθῶμεν καὶ τὸν χαρακτήραν σας ἱστορισμένον διὰ νὰ τὸν στίσωμεν εἰς τὴν πρώτην γωνίαν τοῦ ἱεροῦ τούτου καταστήματός σας.

Κατ' αὐτὰς ἐλάβαμε παρὰ τοῦ κυρίου Χριστοδοῦλου Ἰωάννου Μάνθου ὅλα τὰ χρέη τὰ ὁποῖα ἔχρεωστοῦσεν τὸ πατρικὸν του εἰς γρόσια καὶ ἀκολούθως λέγει θέλει ἐμβάση καὶ ὅσα στοχαστῆ διὰ νὰ ἐμβένη ἀπὸ τὸ διάφορον αὐτὸν τὸ χρονικὸν δόσιμο τοῦ ὀσπιτίου του καὶ νὰ μὴ ρηχθῆ πλέον μᾶς γράφει ἔτι ὅτι θέλει νὰ κάμη καὶ παντοτινὸν λάσον καὶ εἶθε ὁ Θεὸς νὰ τὸν ἔχη καλὰ καὶ αὐτὸν καὶ ὅλους τοὺς χωριανούς μας, σᾶς ἀναπροσκυνοῦμεν μὲ τὸ προσῆκον σέβας καὶ μένομεν πρόθυμοι εἰς τοὺς ὄρισμούς σας, ὡς ἀδελφοί σας χωριανοὶ Μαναδενδρίτες.

:1836: Ἀπριλίου: 15: Μαναδένδρι:

1. Πρόκειται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα περὶ θείου λογίου καὶ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Δημητρίου Χ. Σεμιτέλου.

β'

Τριέστιον

Εὐγενέστατε εὐεργέτια μας ταπεινῶς προσκυνοῦμεν (').

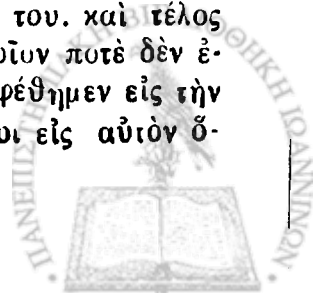
Τὴν τιμίαν σας σημειωμένην ἀπὸ τὰς 3: τοῦ παρελθόντος Ἰουνίου ὁμοῦ καὶ ἐσώκλιστα ἀντίγραφα γραφῆς μας πρὸς τὸν κύριον δημήτριον Σεμιτέλον ἐλάβομεν χέροντας ὑπερβαλλόντως διὰ τὸ αἴτιον τῆς ποθητῆς ἡμῶν ὑγείας σας. Μὲ ἀπορίαν μας καὶ δυσαρτεσκειαν ἐν ταυτῷ ὄχι μικρὰν ἀνέγγωμεν τὰ περὶ τοῦ Δημητρίου Σεμιτέλου καὶ τὰς ὄσας παρατηρήσεις εἰς τὰ δικαιοτάτα ζητήματά μας κάμνη θέλων νὰ ἀποδείξη ταῦτα ἄδικα παράλογα καὶ ἡμῶς αὐτοὺς ἀντιφάσκοντις διὰ τὰ γραφόμενά μας διὰ τὰ ὁποία στέλνει μάλιστα καὶ τὰ ἀντίγραφέα μας (ὡς νὰ μὴν τὰ εἴχαμεν πρὸ ὀφθαλμῶν) πρὸς ἔλεγχον περισσότερον τῆς παραλογίας μας. Ὑποχρεωμένοι νὰ δῖξωμεν τὸ ἄτοπον αὐτῶν τῶν παρατηρήσεων, τὴν ἀπ' ἀρχῆς συμφωνίαν μας εἰς τὰ γραφόμενά μας, τὸ δίκαιον τῶν ζητημάτων μας καὶ τὸ ἀνεύθυνόν μας ὡς πρὸς τὰς ὄσας ἀδίκως μᾶς προσάπτετε κατηγορίας, χρήσιμον κρίνομεν πρὸ πάντων νὰ σᾶς ζητήσωμεν εὐσεβάτως συγγνώμην διὰ τὴν ὁποίαν σᾶς ἐδώσαμεν καὶ σᾶς δίδωμεν ἐνόχλησιν, ζητοῦντες τὴν μεσολάβησίν σας εἰς τὴν δυσάρεστον ταύτην ὑπόθεσιν. Τὸ θαρρὸς καὶ ἡ πεποίθησις τὴν ὁποίαν ἔχομεν πρὸς τὴν ἀγαθοπροαίρετον ψυχὴν σας, ὁ ἀμέριστος ζῆλος σας ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς πτωχῆς πατρίδος σας, ἡ ἐπιθυμία μας νὰ ἴδομεν τέλος ἀδελφικὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην καὶ ὄχι μόνον παρίαπανα νὰ μὴν ἀκούωμεν ἀλλὰ καὶ εὐχαρίστησιν νὰ ἀξιωθῶμεν. αὐτὴ τέλος πάντων ἡ ἀμικανία μας ἰδοὺ εὐγενέστατε τὰ ὁποία μᾶς παρεκίνησαν νὰ σᾶς βαρίνωμεν καὶ τὰ ὁποία μᾶς δίδουν καὶ ἤδη τὴν ἐλπίδα ὅτι ἐπιστατικῶς καὶ χωρὶς δυσαρτεσκειᾶν σας θέλετε ἀναγνώσει τὴν ἀκόλουθον ἔκθεσιν τῆς ἐπιστολῆς μας διὰ πληροφροίαν σας καὶ διὰ νὰ θέσητε ταύτην ὑπ' ὄψιν τοῦ κυρίου Δ. Σεμιτέλου ἐνθυμίζοντάς του ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον νὰ δίσχεται ἐπιλήσμων τοῦ πρὸς τὴν διστυχοῦσαν του πατρίδα χρεῶν του παρεξιγῶν καὶ βασανίζων τὰ ἀθῶα τῶν γραφομένων μας.

Ἀρχίζοντας λοιπὸν ἀπὸ τὴν Αἴην παρατήρησίν σας, ὅτι εἰς τὸν λογαριασμὸν τὸν ἐπιφορτίζομεν μὲ ποσότητα Γρ. 2081:19 μέχρι τοῦ 1825, ὅτε κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ κυρία Δήμενα σᾶς ἔδωκε πληροφροίαν, ὡς ἐκπληρώσασα 5 ἡμέρας πρὶν τῆς ἀναχώσεως της πρὸς τὸ κοινόν, δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχει διόλου χρέος σᾶς λέγομεν ὅτι καθ' ὄν καιρὸν ἡ κυρία Δήμενα ἀπεδήμησεν ἐντεῦθεν εἶναι ἀληθινὸν ὅτι δὲν ἄφησεν εἰμὴ μόνον Γρ. 113 μπεκαγὰ εἰς τὸ δευτέρι. ἀλλ' ἦτον τότε δύο χρονῶν δευτέρια ἄρχια τοῦ 1823 καὶ 1824, τὰ ὁποία ἐρήχθησαν μετὰ τὴν ἀναχώρησίν της καὶ διὰ τοῦτο ἡ κυρία Δήμενα δὲν τὰ εἶχε γνωρίσει ὡς χρέος της, ἰδοὺ πόθεν προέρχεται ἡ ἀπαίτησις του, ὅτι ἀδίκως ἐπιβάλλεται εἰς αὐτὸν ὁ φόρος αὐτὸς καὶ μᾶς κακοφαίνεται εἰς ἄκρον νὰ νομίζετε ὅτι εἶναι εὐκόλον νὰ εἰσχωρήσῃ δόλος καὶ σφετερισμὸς εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τῆς χώρας μας. Εὐχόμεθα νὰ ἔχετε καλλιτέρας πληροφροίας περὶ τῆς τάξεως τῶν λοιποδοσιῶν καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν κατὰ καιρὸν πρσεσιῶτων μας. Πρὸς δὲ περισσύτεραν πληροφροίαν του ὁ κύριος Δημήτριος ἄς παρατηρήσῃ τοὺς ἰσχερέδες τοῦ τότε βεκίλη μας κύριος Χριστοδούλου Κόννιαρι πρὸς ἀπόδειξιν ὧν ὄσων ἔχει πληρωμένα εἰς αὐτὴν ἡ κυρία Δήμενα καὶ θέλει βεβαιωθῆ ὅτι κανεὶς σφετερισμὸς δὲν ὑπάρχει ὡς ἀδίκως τὸ νομίζει. Ποῖον δὲ κονδύλιον ὀνομάζει κεφαλιάτικον ἃ; τὸ συγκρίνη μὲ τὸν ἐπιβαλλόμενον εἰς τοὺς χοίρους τῆς Βλαχομπογδανίας φόρον, δὲν ἤξεύρομεν ἂν ἐννοῇ τὴν σβάραν, τὸν ἐρωτῶμεν ποῖος

1. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι ἀχρονολόγητος. Ἐκ τῆς δημοσιευομένης ὁμως ἐν συνεχείᾳ ἐπιστολῆς, ὑπὸ χρονολογίαν 3 Ἰανουαρίου 1837, τῶν Μονοδενδριτῶν πρὸς τὸν Γ. Ριζάρην ἀναφερομένης εἰς τὴν ληφθεῖσαν ἀπάντησιν τούτου, εἰκάζεται ὅτι ἐγράφη περὶ τὰ τέλη τοῦ 1836.

εισηγάγε την διανομήν ταύτην; δὲν ἦτον καὶ ἐπὶ τῆς ἐδῶ διατριβῆς του; καὶ ποίους ὀφειλῆ ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς διανομῆς τοῦ χρέους; ὀφειλῆ τοὺς πλουσίους καὶ ἀφανίζει τοὺς πτωχοὺς, διὰ τοῦτο καὶ ἐμεῖς ὡς παραλογὸν κρίνωμεν τὸν τὸν κατηγορούμεν ἀπὸ τοῦ 1830.—β'. λέγει ὅτι ἀπὸ τοὺς 1825 ἕως 1832 ἦτοι διάφορα 7: χρόνων τὸν καθυποβάλλωμεν εἰς χρεὸς γροσια ἕξ χιλιάδες τριακόσια εἴκοσι καὶ ὅτι ὁ ἀνατοκισμὸς αὐτῶν ἀναφέρει εἰς γροσια 11 χιλιάδες καὶ 260: ὡς τοὺς 1836. διατί λοιπὸν νὰ ἀπορῆ ὅταν τοιοῦτον ἀφῆσεν νὰ αὐξηθῆ τὸ χρεὸς του; ἢ στοχάζεται τὸν ἀνατοκισμὸν ἀδίκον ἀλλὰ τὴν σιγήθειαν τούτην οὔτε ἡμεῖς τὴν εἰσάξαμεν ἀλλ' οὔτε καὶ τὸν ἑαυτὸν μας ἀπὸ αὐτὴν ἐξαιροῦμεν, ὅσοι ἀπὸ ἐμᾶς δὲν ἐπληρώσωμεν ἐν καιρῷ τὸ χρεὸς μας ὑποκειμεθα εἰς τὴν ἀνακεφαλαίωσιν.—Γ'. Εἰς τὸ ὅτι δὲν ἐκάμαμε μέγα σφάλμα διότι ἐν κερῶ δὲν τοῦ ἐδώσαμεν τὴν εἶδῃσιν νὰ φροντίσῃ τὴν ἐπληρωμὴν τοῦ χρέους του καὶ οὕτως νὰ μὴν ὑποκεῖται εἰς κανένα τόκον σᾶς λεγόμεν α'.: αὐτὸς ὁ ἴδιος μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς συζύγου του μᾶς γράφει ἀπὸ Κορφοῦς ὅτι πληρεξουσίον οἰκοκύριον τοῦ ὀσπιτίου του ἀφήνει τὴν πεθερὰν του. πρὸς αὐτὴν λοιπὸν κάμνοντας τὰ ζητήματά μας κατὰ κερους νομιζόμεν ὅτι δὲν ἐσφάλαμεν ἡμεῖς καὶ ἂν ἡ πεθερὰ τοῦ . . . ὡς πρὸς τοῦτο δὲν πρέπει νὰ παραπονοῦνται ἀπὸ ἐμᾶς. διότι καθοὺς χρόνους οὔτε νοῦν εἰς τὰ κεφάλια μας δὲν εἶχαμεν δὲν ἐφροντίσαμεν νὰ τοῦ δώσωμε τὴν ἐξόφλησιν. β'. δὲν ἐξιμώθη ὁ κύρ Δημήτριος ἐκ τούτου, μάλιστα ὀφιλίθη. ἄς παρατηρήσῃ ποσα φιορίνια ἐχρεωστοῦσε πρὸ δεκα ἐτῶν καὶ πόσα χρεωστει σήμερον καὶ θὰ ἴδῃ πόσον ἀνεβασμὸν μοιάδος ὀφελῆται. ἀλλ' οὔτε ὡς ὑπερμετρον δυνατὸν εὐλογος νὰ ὀνομάσῃ τὸ ὀσισμὸν του συγκρινόμενον μ' ἄλλων ἐχόντων δεκαπλασία κτήματα κατὰ τὸ γράφειν σας. ἡμεῖς κύριον ἀνώτερον του αλλοῦ δὲν ἔχομε πρὸς τὸν κύρ Μιχαὴλ Μίσιον αὐτὸς λοιπὸν πληρώνει διπλάσια αὐτοῦ καὶ ἐκτος τούτου ἔχομεν καὶ τοσας ἄλλας ὀφειλίας ἀπὸ αὐτὸν διατριβονία ἐδῶ εἰς Ἰωάννινα. ὡς πρὸς γ'. παρατηρήσιν σας ὅτι ἐνῶ κατὰ τοὺς 1834: με δὴ γράμματά μας τοῦ ζητοῦμεν τὸ χρεὸς του συμποσοῦμενον ὡς κατὰ τοὺς 1831: τοῦ ἐγράφαμεν εἰς γροσια 13500: τοῦ γραφομεν εἰς τὸ ἴδιον ἔτος νὰ μᾶς σιῦλη γροσια 1822. ὁποῖα ἀσυμφωνία εἶναι παρακαλοῦμεν εἰς τὸ γράφειν μας; δὲν γίνονται τόσα με τὸν τόκον των εἰς αὐτὸ διάστημα; διατί λοιπὸν τοσα ἀδίκια παράλογα; διατί τόση δυσαρέσκεια καὶ τόση παρεξήγησις; ἡμεῖς ποτὲ δὲν ἐλύψαμεν κάμνοντες τὸ χρεὸς μας πρὸς τὸ σπίτιον του μόλης εἶδαμεν μικρὰν ἀνεσίην ἀπὸ τοὺς ἀλβανούς καὶ ἐσπευσάμεν νὰ τοῦ δώσωμεν τὴν ἴδῃσιν περὶ τοῦ χρέους του καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἐδῶ ὀσπιτίου του διαρπαχθέντας ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του. μᾶς ἔκομε τότε ἐπιτρόπους με τὰς ἀναγκαίας ἀποδείξεις νὰ ἐξώσωμε αὐτοὺς ἀπὸ τὰ ὑποστατικά του καὶ παραλαβόντες αὐτὰ νὰ τὰ οἰκονομήσωμε, καὶ μᾶς ὑπέσχετο τότε, ὅταν τοῦτο κατορθώσωμε ὅχι μόνον τὸ χρεὸς του νὰ μᾶς στείλῃ, ἀλλὰ καὶ ἄλλας πολλὰς ὀφειλίας νὰ κάμῃ εἰς τὸ χωρίον. ἐπροσπαθήσαμε λοιπὸν καὶ μετὰ πολλῶν δυσκολιῶν καὶ κρισολογιῶν, ὡς γνωστον του δὲν ἀμφιβαλλόμεν, ἐφέραμε εἰς πέρας τὸ πρᾶγμα. ἀπεξενώσαμε τοὺς θέλοντας νὰ κατακρατοῦν δικαιοματικῶς τὰ κτήματά του παρελάβομεν αὐτὰ, καὶ τὰ θέσαμεν ὑπὸ κηβέρησιν. Ποῦ λοιπὸν αἱ ὑποσχέσεις τοῦ κυρ Δημητρίου; διατί ἤδη ἀπὸ ἀμοιβὴν ζητῆ νὰ μᾶς ἐπιφορτῆ με γροσια 12000 χρεὸς του; ἦτον δίκαιον ἢ εὐγενεία του νὰ προτείνῃ συμβάσμοις τοιοῦτους; ἦτο δίκαιον νὰ ἀκούωνται στεναγμοὶ ἐξ αἰτίας του; ἡμεῖς μ' ὅλα ταῦτα διὰ νὰ δείξωμεν πόσῃν χρεῖαν ἔχομεν ἀπὸ τὴν εὐγενείαν του καὶ τὴν ἐπιθυμίαν μας νὰ μὴν τὸν ἴδωμεν δυσαρεστημένον ἐκ μέρους μας, τοῦ ἐζητήσαμεν κατ' ἐπανάληψιν μετὰ παρακλησεῶν καὶ δακρύων τὴν ἐξαποσιολὴν τοῦ χρέους του ὡς ἓνα ἔρανον πρὸς τοὺς δυστιχούνας καὶ π.νῶντας ἀδελφούς του. καὶ τέλος πάντων καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περὶ συμβίβασμοῦ πρότασιν του (το ὁποῖον ποτὲ δὲν ἐπροσμένομεν ἀπὸ τὴν εὐγενείαν του) συγκατανεύσαμεν καὶ ἀφέθημεν εἰς τὴν διάκρυσιν του. ἐστειλάμεν εἰς αὐτὸν ἐξοφλητικὸν ἀθῶον ὑποσχόμενοι εἰς αὐτὸν ὁ-

λην τὴν ἀσφάλειαν διὰ τὰ παρελθόντα πρὸς τὸ κοινὸν χρεὸς τοῦ καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ὑποσταικῶν τοῦ ἀφίνοντες αὐτὸν εἰς τὴν διάκρισίν τοῦ νὰ κάμῃ εἰς τὸ μέλλον ἵ,τι προερίθαι πρὸς τὴν πτωχὴν πατρίδα τοῦ. ὅποιαν περισσοτέραν ἀσφάλειαν καὶ διάκρισιν ἀπὸ ἡμᾶς ζητεῖ; διατὶ νὰ μὴν ἀποφασίξῃ; διατὶ νὰ δίδῃ αἰτίας ὑποψιῶν καὶ παραπόνων; ἀλλ' ἐὰν διότι ὁ κύρ Μιχαὴλ Μῆσιος δὲν ἦτο ὑπογεγραμμένος εἰς αὐτὸ τὸ θεωρεῖ ὡς ἀνισχυρον τοῦ λέγομεν ὅτι ἡ εὐγενεία τοῦ εἰς τὰ τοῦ χωρίου μας ποτὲ ὑπογραφὴν δὲν ἔβαλεν ἀλλ' οὔτε βάζει, διὰ τοῦτο καὶ δὲν ὑπεγράφη καὶ δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ δείχνηται τόσον ὑπόπτος, ὅταν ὅλοι οἱ εὐρισκόμενοι εἴμεθα ὑπογεγραμμένοι. Ἐλπίζομεν λοιπὸν ὅτι ὁ κύρ—Δημήτριος μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἔκθεσιν δὲν θέλει καταδεχθῆ, νὰ μᾶς παραπονεῖ περισσότερον ἀλλ' ἀπὸ εὐγενῆ φιλοτιμίαν κινούμενος θέλει προθύμως δείξῃ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην τοῦ τὴν ὅποιαν ἱκανῶς πλέον ἐκ τῶν γραμμάτων σας ἐπληροφορήθημεν ὅτι ἔχῃτε πρὸς αὐτήν. τὸ νὰ ζητῆ δὲ ἔξοφλητικὸν ὑποσχομενον καὶ διὰ τὸ μέλλον ἐκ μέρους μας καὶ ἐν ὀνόματι καὶ αὐτῶν τῶν διαδόχων μας πρὸς τὴν εὐγενείαν τοῦ, καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς διαδόχους τοῦ ἐγγυήσεις καὶ ἀσφαλείας κατὰ τὸ γράφειν σας τοῦτο φαινεται τόσον περιττον ὡς πρὸς αὐτόν, μετὰ τὰς ἀποδείξεις τῆς πρὸς αὐτὸν διαθέσεώς μας ὅσον ἀτοπον καὶ ἐπομένως ἀδύνατον νὰ δωθῇ ἀπὸ μέρους μας διὰ πολλοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἡ εὐγενεία τοῦ προνοῶν δὲν πρέπει νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσίν τοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν ἐκτάσει περὶ τῆς μετὰ τοῦ κύρ Δημητρίου σεμιτέλου ἐν ὑπαρχούσης διαφορᾶς μας τὸ τέλος τῆς ὁποίας ἀδιστακτῶς περιμένομεν ἤδη ἐλπίζοντες εἰς τὸν πατριωτισμὸν τοῦ καὶ εἰς τὴν πρὸς τὰ καλὰ ἀφθόρμητον καρδίαν σας.

Περὶ δὲ τῆς εὐσπλαχνίας καὶ ὑποσηριξέως τὴν ὅποιαν πρέπει νὰ δεῖκνύομεν πρὸς τὰς χεῖρας καὶ ὀρφανὰ ὡς ἀξιολέμποι καὶ ἀσύμφοροι ἐν τσινῶ ἢ πρὸς αὐτοὺς σκληρότης μας σᾶς λέγομεν ὅτι ὄχι ἡ πρὸς αὐτοὺς σκληρότης μας ἀλλὰ τὸ ὑπερβάλον καὶ ἀνηκονόμητον τῶν δεινῶν παρελθόντων ἐκ τῶν ἐναντίων περιστάσεων κατέθλιψε μέχρι τοῦδε ταύτας καθὼς ἔβιασε καὶ τοὺς καλητέρους νὰ μισήσουν καὶ νὰ χωρισθοῦν τὴν φίλην πατρίδα των καὶ ἡ κατάστασις τούτων δὲν συντρίβει ὀλιγοτερον τὰς καρδίας μας μετὰ τὴν ἐλάττωσιν ὁμως τῶν δεινῶν τούτων τολμῶμεν νὰ καυχηθῶμεν ὅτι τὸ χωρίον μας θέλει εἶσθαι τὸ παράδειγμα τῆς πρὸς τὰς χεῖρας καὶ ὀρφανὰ περιθάλψεως ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο δὲν εἶναι λόγος ἀρκετὰ ὑποχρεωτικὸς πρὸς τοὺς ἐπιθυμοῦντας διὰ τῆς ἐλείψεως τῶν χρεῶν των νὰ καταβαρύνουν τοὺς ἐνδεεῖς ἀδελφοὺς των νὰ μὴ καταδέχωνται νὰ φαίνωνται τόσον ἀμάλακτοι τῆς καρδίας; διὰ τὸν λάσον τοῦ μακαρίτου Χριστοδούλου Κόννιαρη περὶ τοῦ ὁποίου καὶ προηγουμένως σᾶς ἐγράφαμεν στέλνοντές σας καὶ ἀντίγραφον τῆς διαθήκης τοῦ μετὰ τῆς τοῦ Ἀναστασίου Κόννιαρη. ἰδοὺ σᾶς ἐσοκλείωμεν ἀντίγραφα ἐπιστολῆς τοῦ ἐν Ὀδυσσῶ κυρίου Ἰωάννου Δούμα καὶ τῆς πρωτοτύπου διαθήκης τοῦ αἰοδίμου Χριστοδούλου Κόννιαρη ἐξ αὐτῆς πληροφορησθε ἱκανῶς. καὶ σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ ἐνεργήσητε ἀκολουθῶς τὰ δέοντα διδοντας μας τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας περὶ τῶν πρακτέων πρὸς ἐκπεραίωσιν τοῦ πράγματος εἰδοποιούντες μας ἐν ταυτῶ καὶ εἰς ποῖον ὄνομα εἶναι καμωμένον τὸ μπιλέτο ὀσπηταλίου... διὰ τὴν καταβληθεῖσαν ἀπὸ τὸν μακαρίτην ποσότητα ρουβλίων. ἡ συνέργειά σας εἰς τὴν ἐκβασιν τούτου εἶναι νεον θεάρεστον ἔργον. προσθήκη εἰς τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα καλὰ ἃ αὐθορμήτως ἡ φύσει φιλάγαθος ψυχὴ σας ἐπεδαψίλευσεν εἰς τὴν πολυπαθῆ πατρίδα της, ἡ ὁποία ἀδυνατοῖσα νὰ δείξῃ ἄλλως τὴν ἀπεριόριστον εὐγνωμοσύνην της θέλει αἰωνίως πρεσβεύει ἐπ' ἐκκλησίας «ὑπὲρ τῶν αἰμυνήστων Γεωργίου Ριζάρη καὶ ἀδελφῶν του» κηρύττουσα συγχρόνως τὰς ἀγαθοεργίας της μὲ στεντόρειον φωνὴν καθ' ὅλα τὰ μέρη. ἐν τοσούτῳ σᾶς προσκυνοῦμεν καὶ μὲ τὴν ἐπιθυμίαν ταχείας χαροποιῶς ἀποκρίσεώς σας μένομεν.

(Συνεχίζεται)

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΝ "ΔΟΥΛΙΧΙΟΝ"

(Μία νέα ἄποψις περὶ τῆς ἀκριβοῦς τοποθετήσεως τῆς Ὀμηρικῆς αὐτῆς χώρας)

Εἰς μίαν ἐπιφυλλίδα τῶν Ἀναδρομῶν του καταχωρηθεῖσαν πρὸ καιροῦ (φύλλον Νοεμβρίου) εἰς τὴν ἐβδομαδιαίαν ἐκδοσὶν τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς: «Ο ΛΑΟΣ», ὁ ἐξαίρετος ἐρευνητής, φίλτατος κ. Κ. Κώνστας, καταλήγει εἰς τὴν ἄποψιν, ὅτι τὸ Ὀμηρικὸν Δουλίχιον δεῖν νὰ ταυτισθῆ μετὰ τὴν νησίδα ΜΑΚΡΗΝ τοῦ συμπλέγματος τῶν νοτίων Ἐχινάδων.

Ἄρκετὰ σοβαρὰ εἶναι τὰ ἐπιχειρήματα ποῦ παραθέτει καὶ ἐνισχύουν τὴν ἄποψιν του ἀρκούντως.

Μήπως ὁμοίως δύναται νὰ ἀνασκευάσῃ τὸ συμπέρασμα του λαμβάνων ὑπ' ὄψιν ὠρισμένης παρατηρήσεως μου καὶ νὰ μεταθέσῃ ὀλίγον Ν.Α. τὴν νῆσον (ἢ πόλιν ἢ χώραν) Δουλίχιον;

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. ΣΤ. Λυκούδης, ἐν τῇ λέξει ΔΟΥΛΙΧΗ τοῦ Νεωτέρου Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ «Ο ΗΛΙΟΣ», σημειώνει τρεῖς ἐπιμήκεις νήσους. Διὰ τὴν τρίτην ἐξ αὐτῶν γράφει: «Ἀκαρνανικὴ νῆσος τῆς Κεφαλληνίας πρὸς ἔω κατὰ τὰς Οἰνιάδας καὶ τὴν ἐκβολὴν Ἀχελώου». Τοιαύτη νῆσις δὲν εὑρίσκεται σήμερον. Ἡ Ὄξυα τῶν Ἐχινάδων (Σκρόφες) πίπτει πολὺ ΝΑ. Ὁ Στράβων διερωτᾶται μήπως εἶναι ὅ,τι φαίνεται ἀπὸ τὸ ἀπομειναν λόγω προσεπιχώσεων ἀπὸ τῶν ἰλῶν τοῦ Ἀχελώου, συγχωρευθὲν πρὸς τὴν Ἀκαρνανίαν Ὀμηρικὸν Δουλίχιον» (Ἐνθα ἀνωτέρω, Τόμος ΣΤ' σελ 153)

Ἴσως ἢ παρατήρησις αὕτη νὰ παρέσῃ τὸν ἐρευνητὴν εἰς τὴν κατὰ συμπέρασμα τοποθέτησιν τοῦ Δουλιχίου ἐναντι τῆς Ἀκαρνανικῆς ἀκτῆς.

Εἰς τὸν ἱστορικὸν ὁμοίως χάρτην, ὅν ἐ-

πειρηγὰσθη ὁ κείμενος καθηγητὴς Π. Καρολίδης καὶ ἐξέδωκεν ὁ οἶκος Δ. Δημητράκου ὑπὸ τὸν τίτλον «ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΣ» (ἀριθ. 3) σημειοῦται ἐν τῇ λιμνοθαλάσῃ τῇ γειτνιαζούσῃ μετὰ τὴν κοινοτικὴν περιφέρειαν Νεοχωρίου—Παραχελωίτιδος: ΔΟΥΛΙΧΑΙ ΝΗΣΟΙ, καταλαμβάνουσαι ἀλυσίδα νήσων κατευθυνομένων ἐκ Δ πρὸς Α καὶ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀχελώου ποταμοῦ μέχρι τῆς Κλεισθῆς Μεσολογγίου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ φράζον τὴν λιμνοθάλασσαν Αἰτωλικῆς—Μεσολογγίου. Σήμερον βεβαίως ἡ μορφολογία τοῦ ἐδάφους παρουσιάζεται διάφορος τῆς ἀρχαιότητος, λόγω προσεπιχώσεως τοῦ πολυδινῆενος Ἀχελώου, ἀντιστοιχοῦν ὁμοίως αἱ τότε νῆσοι μετὰ τὰς σημερινὰς λοφουσειράς: Κοτσιλάρης, Ἅγιοι—Ταξιάρχαι, Σκυλονῆσι, Μικρὸ βουνί, Μεγάλον βουνί καὶ τὴν στενόμακρον λωρίδα γῆς τοῦ «Λούρου».

Ποῖα λοιπὸν ἐκ τούτων δύναται νὰ ταυτισθῆ μετὰ τὸ Ὀμηρικὸν Δουλίχιον; Δύσκολος ἡ ἀπάντησις.

Ἄς χωρήσωμεν ὁμοίως πρὸς ἄλλην κατευθύνσιν τὴν ἐρευνάν μας.

Εἰς τὴν ἀνατολικὴν (Αἰτωλικὴν) Παραχελωίτιδα καὶ ἐναντι τοῦ Αἰτωλικοῦ ὑψώματος ὁ λόφος τοῦ «Κατσᾶ». Τὸ ὕψωμα «Κατσᾶ» ποῦ συνέχεται μετὰ τὰς παρακειμένης μικρὰς ἐδαφικὰς ἐξάρσεις καὶ συναποτελεῖ ἓνα κορμὸν στενόμακρον τεματιζόμενον εἰς «Ἁγίαν Τριάδα», κορμὸν ἐολιχὸν ἢ δουλιχόν, διαγραφόμενον ὡσαν χερσονησοειδὲς ἀκρωτήριον, συγκαταριθμεῖται βεβαίως μετὰ τῶν προσηθέντων τὸ πάλαι Ἐχινάδων νήσων. Ἀποτελοῦσε πιθανῶς κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους τὸ Δουλίχιον

(μακρὸν) ἀκρωτήριο τῆς Αἰτωλικῆς ἀκτῆς, ποῦ συνεχῶς ἔφερεν εἰς φῶς μὲ τὰς προσχώσεις του ὁ Ἀχελῷος ποταμὸς, εὐρισκόμενον ἀπέναντι ἀκριβῶς τοῦ Ἀράξου ἀκρωτηρίου τόσα στάδια περίπου, ὅσα ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἱστοριογράφων.

Ὁ Στράβων ἐμιλῶν δια τὴν Ἀρτεμίδα, μίαν τῶν Ἐχινάδων νήσων καὶ δι' ἄλλας περὶ τῶν Ἀχελῶν, «αἵτινες συγχοῦνται ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ προχώσεως τοῦ πελάγους», συνεχίζει ὡς ἀκολουθῶς: «καὶ Αἰτωλικαὶ δὲ τινες ΑΚΡΑΙ εἰσὶ νησίζουσαι πρότερον καὶ Ἀστερία ἤλακται, ἣν Ἀστερίδα φησὶν ὁ ποιητής»

(Καὶ μερικὰ ΑΚΡΩΤΗΡΙΑ τῆς Αἰτωλίας ἦσαν πρότερα νῆσοι. Καὶ ἡ Ἀστερία ἔχει ἀλλάξει, τὴν ὁποίαν ὁ Ὅμηρος λέγει Ἀστερίδα—Στράβωνος Γεωγραφικά, Βιβλίον Α'. Κεφ. Γ'.)

Δι' αὐτῆς δὲ καὶ ἐνδοχώραν πλουσιωτάτην τὴν οἰτοφόρον γῆν τῆς Παραχελωϊτιδος, τὸ γνωστὸν «Κέρας τῆς Ἀμαλθείας» ἦτο δὲ εἰς θέσιν τοιαύτην, ὥστε νὰ ἀναπτύξη ναυτικὴν δύναμιν ἀξιόλογον καὶ ἔτσι νὰ παρουσιασθῇ ὁ βασιλεὺς του Μέγης ὀδηγῶν ἐναντίον τῆς Τροίας 40 μαῦρα πλοῖα, ὡς τοῦτο πιστοποιεῖται ἐκ τοῦ Ὅμηρου:

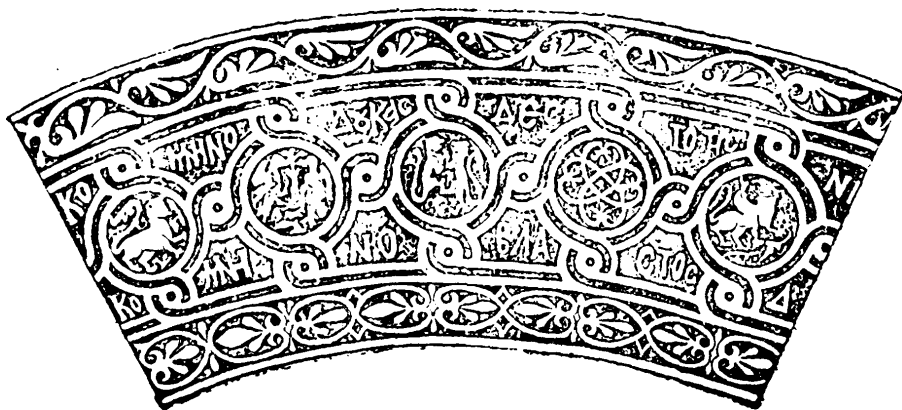
«Οἱ δ' ἐκ Δουλιχίου Ἐχινάδων θ' ἱεράων νήσων αἱ ναοῦσι πέρην ἄλλος Ἥλιδος ἄντα, τῶν αὐθ' ἠγεμόνευε Μέγης ἀτάλανος Ἄρηι Φυλεΐδης, ὃν εἶκτε Διφιλος ἵπποτα Φυλεὺς, ὃς ποτε Δουλιχίον δ' ἀπενάσσατο πατρὶ χολοθείς· τῷ δ' ἅμα τεσσαράκοντα μέλαινα νῆες ἔποντο».

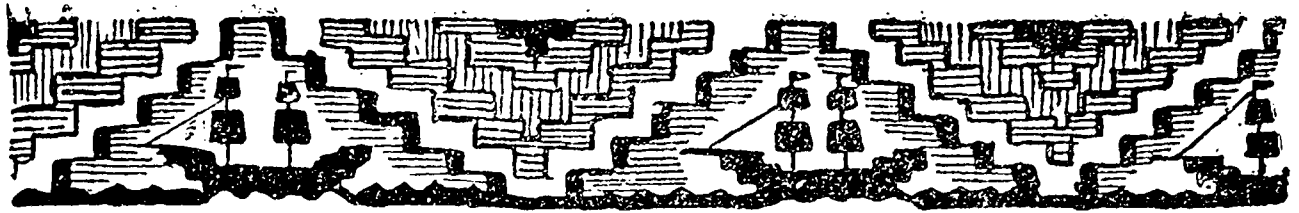
[Ἐκεῖνοι ποῦ ἦσαν ἀπὸ τὸ Δουλιχιο καὶ

τὶς Ἐχινάδες, τὰ ἱερά νησιά, ποῦ βρίσκονται πέραν ἀπὸ τῆ θάλασσα, ἀντίκρυ στὴν Ἥλιδα, εἶχαν ἀρχηγὸ τὸν Φυλεΐδη Μέγη, τὸν ὅμοιο μὲ τὸν Ἄρη, ποῦ τὸν γέννησε ὁ ἀγαπημένος τοῦ Δία ἀρματομάχος Φυλεάς, ποῦ κάποτε μετανάστεψε στὸ Δολίχιο, γιὰ τὶ θύμωσε μὲ τὸν πατέρα του. Αὐτὸν τὸν ἀκολουθοῦσαν σαράντα μαῦρα πλοῖα.—Ὅμηρου Ἰλιάς, Β'. 625—630]

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ὁ Μέγης φέρεται ὡς βασιλεὺς Δουλιχίου καὶ Ἐχινάδων σημαίνει (καὶ διὰ τῆς κατὰ παράταξιν συμπλεκτικῆς τουτέστιν συντάξεως), ὅτι πλησιόχωροι, ἀλλὰ καὶ διάφοροι ἦσαν αἱ Ἐχινάδες νῆσοι τοῦ Δουλιχίου ἀκρωτηρίου. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Θουκυδίδης ἐν τῇ ἐξιστορήσει τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου σημειώνει χαρακτηριστικῶς, ὅτι «κεῖνται δὲ καὶ τῶν νήσων τῶν Ἐχινάδων αἱ πολλαὶ καταντικρὺ Οἰνιαδῶν» (Βιβλίον Β'. Κεφ 102, 3), γνωστῆς σήμερον τυγχανούσης τῆς θέσεως τῶν Οἰνιαδῶν (Τρικαρδος—Κατοχῆς), αἱ ἀπέναντι νῆσοι, σήμερον ὑψώματα ἐν τῇ Παραχελωϊτιδί: Σκουπᾶς, Κοτσιλάρης, Ὁξυά, Ἀγιοὶ Ταξιάρχαι, κλπ. ἀποτελοῦν τὸ συγκρότημα τῶν Ἐχινάδων καὶ τὸ κάπως μεμακρυσμένον Δουλιχίον (ὥστε νὰ δικαιολογῆται ἀρκούντως ὁ διαχωρισμὸς του) εὐλόγον εἶναι νὰ τοποθετῆται εἰς τὸ ὑψωμα «Κατσᾶς—Ἀγία Τριάδα» (Αἰτωλικοῦ)

Ἡ νῆσος Μάκρη, ἄσημος οὔσα, μικρά, ἄγονος καὶ ἀνυδρος, δὲν πιστεύω νὰ προσβάλῃ ἀξιώσεις σπουδαίας ἱστορικῆς προσβολῆς.

ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΣΙΜΟΣ (1804 - 1878)

Εἰς τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος, μνημονεύονται δύο ἡπειρώται πολιτικοὶ ἄνδρες, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Σίμος». Ἐξ αὐτῶν ὁ εἰς Εὐστάθιος Σίμος, ποῦ ἐγεννήθη εἰς Ἰωάννινα, καὶ ὁ ἄλλος Σπυρίδων Σίμος, ποῦ ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Λάβδανη τοῦ Πωγωνίου.

Ἡμεῖς προκειμένου νὰ ἀσχοληθῶμεν τώρα μὲ τὴν πολιτικὴν σταδιοδρομίαν καὶ δρᾶσιν αὐτῶν, θὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν Εὐστάθιον Σίμον (α) ὁ ὅποιος καὶ χρονολογικῶς προηγεῖται τοῦ ἑτέρου Σπυρίδωνος Σίμου, μὲ τὸν ὅποιον θὰ ἀσχοληθῶμεν εἰς τὸ ἐπόμενον σημείωμά μας, καὶ μεγαλειτέραν πολιτικὴν δρᾶσιν ἐκείνου παρουσιάζει.

Τὸ ὄνομα «Σίμος» ἀναφέρεται εἰς πολλὰς οἰκογενεῖας τόσον εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὅσον καὶ εἰς τὸ νησί τῆς πόλεως καὶ εἰς τὸ Πέραμα. Εἰς τὸν καιρὸν τῆς Ἐπαναστάσεως ἀναφέρεται οὕτω ὁ Σίμος Ἀγγέλου Σίμος⁽¹⁾, ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς λογίους ἄνδρας, ποῦ ἔσπευσαν ἀπὸ τοὺς πρώτους εἰς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα, καὶ προσεπάθησαν νὰ τὴν ἀναστήσουν ἀπὸ τὴν πολυχρόνιον δουλείαν, ἔλαβε δὲ μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν Καλαρρυτιῶν. Ὁ Σίμος οὗτος ἀργότερον ἐδίδαξεν εἰς Γαλαξείδιον καὶ Ἀμφισσαν⁽²⁾. Ἄλλος Σίμος οἱ Ἀναστάσιος καὶ Κώστας, μνημονεύονται εἰς τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Γεωργίου Σταύρου⁽³⁾.

Γλωσσολογικῶς τὸ ὄνομα «Σίμος», κατάγεται ἢ ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν Σίμος, ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἐπίθετον «σιμός», ποῦ σημαίνει τὸν ἔχοντα πεπλατημένην τὴν ρίνα, δι' ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου, κατὰ τὸ φαιδρός—Φαῖδρος, καὶ ξανθός—Ξάνθος⁽⁴⁾. Κατ' ἄλλους τὸ ὄνομα «Σίμος» προέρχεται ἀπὸ τὸ χριστιανικὸν «Σίμων», διὰ τροπῆς τοῦ—ων εἰς—ον, ὅπως δράκων—δράκος, χάρων—χάρως, γέρων—γέρος⁽⁵⁾.

Ὁ Εὐστάθιος Σίμος ἐγεννήθη εἰς Ἰωάννινα τὸ 1804 καὶ ἦτο μαθητὴς τοῦ Ψαλλίδα. Ἦτο γόνος ἐξεχούσης οἰκογενεῖας τῶν Ἰωαννίνων καὶ κάτοχος τελείας παιδείας τὴν ὁποίαν συνεπλήρωσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν ὅπου ἐσπούδασε τὴν Νομικὴν. Ὁ Σίμος ἀφοῦ ἐξελέγη πληρεξούσιος εἰς τὴν Α' Ἐθνοσυνέλευσιν, ἐγένεο ὁ δύο φορὰς Ὑπουργ. τῶν Οἰκονομικῶν καὶ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Τουρκίαν, ὅπως καιωτέρω θὰ ἀναφέρωμεν.

α) Διὰ τὸν Ε. Σίμον βλ. περιοδ. «Βύρων» μηνιαῖον σύγγραμμα τὸ Γ. φύλλον ΙΑ σελ. 625—627.

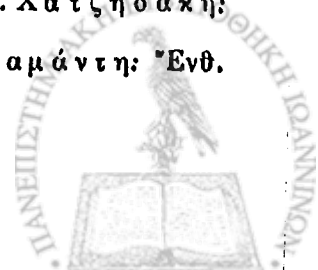
1. Διὰ τὸν Σίμον Σίμον, βλ. Κ. Διαμάντη: «Ἡπειρ. Ἔστια» 1953 σελ. 909—918 καὶ 1020—1027. Πρβλ. καὶ Γ. Οἰκονόμου: Ἱστορία τῶν Ἑπτῶν Ἐλισαβετιῶν σελ. 18.

2. Κ. Σαθα: Νεοελλ. Φιλολογία. Ἀθῆναι 1868 σελ. 577. Διὰ τὴν οἰκογενεῖαν Σίμου βλέπε καὶ ἠθογράφημα κ. Δ. Σαλαμάγκα ὑπὸ τὸν τίτλον «Χρονιάρες Μερές» εἰς Ἡπειρ. Ἔστια.

3. Ἡπειρ. Χρονικά 1939 σελ. 117, 328.

4. Μ. Φιλήντα: Γλωσσογνωσία. Γλωσσογραφία. τόμ. Α' σελ. 28. Γ. Χατζηδάκης: Ἀκαδημαϊκὰ Ἀναγνώσματα Τόμ. Α. σελ. 558.

5. Μ. Φιλήντα: Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 118—119. Πρβλ. καὶ Κ. Διαμάντη: Ἐνθ. ἀνωτ. εἰς «Ἡπειρ. Ἔστια».

Εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ 1844, ὁ Σίμος κατελέγετο μεταξύ τῶν νομικῶς καὶ ἐγκυκλοπαιδικῶς πεπαιδευμένων καὶ πεφωτισμένων ἀνδρῶν, ὅπως οἱ ἕτεροι δύο συμπατριῶται μας εἰς τὴν ἰδίαν Ἐθνοσυν. Χρ. Κλωνάρης καὶ Λ. Μελάς καὶ οἱ Μ. Σχινᾶς, Ν. Δραγούμης καὶ Γ. Δοκός ὁ μετέπειτα Γεν. Γραμμ. τοῦ Πανεπιστημίου.

Ὁ Καρολίδης κατατάσσει τὸν Σίμον, μεταξύ τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἐκείνης, οἱ ὅποιοι, ὅπως γράφει «ἐνοῦντες πρὸς τὴν παιδεύσιν τὴν εὐρωπαϊζουσαν καὶ τὴν ἐπιτηδευμένην τοῦ λόγου καλλιπέειαν, τὸ ἀκραιφνῶς συντηρητικὸν ἑλληνικὸν φρόνημα, πάτριον εὐσέβειαν, τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πίσιν τῶν πατέρων καὶ ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἀκεραίας τηρήσεως τῶν δικαιωμάτων τῆς πατρίου θρησκείας καὶ τὸ βροῖθος τῶν ἰδεῶν ἐνοῦντες ἐν τοῖς λόγοις πρὸς τὸ τοῦ λόγου καλλιπέες» (1).

Ὡς δεῖγμα τῆς ρητορικῆς ἐμβριθείας τοῦ Σίμου, λαμβάνει ὁ Καρολίδης καὶ ἔχει ὁ ἀναγνώστης, τὸν λόγον ποῦ ἐξεφώνησεν οὗτος εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ 1844, κατὰ τὴν συζήτησιν περὶ ἐκλογῆς ἀντιπροσώπων ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, καὶ τὸν ὅποιον λόγον ὁ ἴδιος Καρολίδης χαρακτηρίζει ὡς «ἀριστοῦργημα πολυμαθείας ἠνωμένον μετ' ἐμβριθοῦς ἐρευνητικοτήτος καὶ κρισεως καὶ καλλιπευῶς παραστάσεως» (2).

Μεταξὺ τῶν αἰτήσεων μὲ τὰς ὁποίας ἠσυχολήθη ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐκείνη, καὶ μάλιστα ἡ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα ἦτο καὶ μία ἀναφορὰ ὑπογεγραμμένη ἀπὸ 24 καθηγητᾶς τοῦ Πανεπιστημίου, διὰ τῆς ὁποίας οὗτοι ἐζήτησαν ὅπως χορηγηθῆ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ δικαίωμα ἐκλογῆς ἐνὸς βουλευτοῦ, ἀπὸ τοὺς καθηγητᾶς του.

Εἰς τὴν ἀναφορὰν ἐκείνην (3) οἱ καθηγηταὶ ἀφοῦ ἀναφέρουν ὅτι «ἡ τελειότης τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος συνίσταται εἰς τὴν ἀντιπροσωπεύσιν ὅλων τῶν κοινωνικῶν στοιχείων καὶ δικαιωμάτων», καὶ ἀφοῦ ἀπαριθμοῦν διάφορα Πανεπιστήμια ποῦ ἀντιπροσωπεύονται εἰς τὰ κοινοβούλια τῆς χώρας των, καταλήγουν:

«Εἶναι ἄξιον τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως νὰ περιβάλλῃ μὲ τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα τὸ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον. Ἡ ἱστορία θέλει ἀπομνημονεύσει τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν ὡς μέτρον τῶν γενναίων ὑπὲρ παιδείας φρονημάτων τῆς ἐν Ἀθήναις τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως, οἱ δὲ καθηγηταὶ ἔτι μᾶλλον ἐμπνεχόμενοι ἐκ τούτου, θέλουσιν ὕλαις δυνάμεσι προσπαθῆσαι νὰ δικαιώσωσι τῆς Συνελεύσεως τὴν ἐμπιστοσύνην καταβάλλοντες πᾶσαν σπουδὴν διὰ νὰ καταστήσωσιν ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς τὰς Ἀθήνας ἐστὶν φωτισμοῦ, ὅθεν οἱ παῖδες τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων προσερχόμενοι θέλουσιν ἀποφέρει γνώσεις ἐπιστημονικὰς καὶ στοργὴν πρὸς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, γνωρίζουσιν νὰ τιμᾷ καὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοσοῦτον γενναίως τὴν παιδείαν».

Τὴν αἴτησιν ἐκείνην τοῦ Πανεπιστημίου, ὑπεστήριξεν κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 22 Φεβρ. 1844 ὁ βουλευτῆς Ὑδρας Γ. Δοκός, ὁ ὅποιος ἐπρότεινε νὰ γίνῃ μὲν δεκτὸς ἕνας «π α ρ α σ τ ᾶ τ η ς» τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ τροπος ὅμως τῆς ἐκλογῆς νὰ ὁρισθῆ διὰ τοῦ περὶ ἐκλογῆς νόμου».

Ἐπειδὴ εἰς ὅσα ἐνέπτυξεν ὁ Δοκός, ἀντεπεξῆλθεν ὁ Ρήγας Παλαμῆδης, ὁ ὅποιος ὑπεστήριξεν ὅτι «ἡ αἴτησις ἀντίκειται πρὸς τὴν ἰσότητα» καὶ ἐὰν τοιοῦτον δικαίωμα χορηγηθῆ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον πρέπει νὰ χορηγηθῆ καὶ εἰς τὰς Συντεχνείας, ὡς Σωμάτεια, τὴν συζήτησιν ἐκείνην ἐπεράτωσε καὶ ἐξησφάλισε τὴν νίκην, ὁ λόγος τοῦ ἠπειρώτου Εὐσταθίου Σίμου, ἕνας λόγος πλήρης ἱστορικῶν ἀληθειῶν καὶ ἠθικῆς ἐξάρσεως. Μὲ τὸν λόγον του ἐκείνον ὁ Σίμος ἤθελε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι μὲ τὴν παραδοχὴν ἐνὸς ἀντιπροσώπου τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν Βουλὴν, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἀπεδείκνυεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὅτι ἡ πολιτικὴ εἶνε ἀδιάσπαστος ἀπὸ τὴν ἠθικὴν.

1. Π. Κ α ρ ο λ ῖ δ ο υ: Σύγχρονος Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων 1923. Τόμ. Γ' σελ. 42.

2. Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 44.

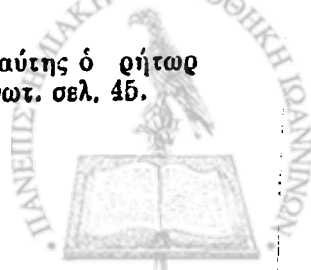
3. Ι. Π α ν τ α ζ ῖ δ ο υ: Χρονικὸν τῆς πρώτης πεντηκονταετίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου. 1889 σελ. 304-306 ἐνθα ὀλόκληρος ἡ αἴτησις τοῦ Πανεπιστημίου.

Ὁ ἱστορικὸς ἐκεῖνος λόγος τοῦ Σίμου ἔχει ὡς κάτωθι:

«Ἐπεθύμουν, ἡ ἔθνικὴ αὐτὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων, οὐχὶ κατὰ μίμησιν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γερμανίας, ἀλλὰ πρώτη αὐτὴ ν' ἀπέδιδε τοιοῦτον φόρον παραδεχομένη τὴν προκειμένην πρότασιν περὶ ἀντιπροσωπεύσεως τοῦ Πανεπιστημίου ἐντὸς τῆς Βουλῆς. Ἡ ὑπὲρ τῶν φώτων καὶ τῆς παιδείας ἔθνικὴ αὐτὴ προᾶξις ἤθελε χρησιμεύσει ὡς τὸ διακριτικὸν σημεῖον τοῦ λαοῦ, ὅστις μετὰ πολυετῆ δουλείαν ἐκέντησε τὴν συμπάθειαν τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἀνέκτησε δι' αὐτῶν τὴν αὐτονομίαν του. Οἱ βασιλεῖς τοῦ κόσμου προσήρχοντο εἰς τὴν Ρώμην κλίνοντες τὸ γόνυ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ τῆς διὰ τὰ διατηρήσωσι τὸ εὐτελὲς καὶ ὑπόδουλον στέμμα των ἢ συρόμενοι ἄλυσσοδέσμοι διὰ τὸ μεγαλεῖον τῶν θριάμβων. Ἐν τούτοις σήμερον ὑπάρχει Ρώμη καὶ ὄχι Ρωμαῖοι. Καὶ ἐὰν ἡ ἱστορία τῶν προγόνων μας δὲν εἶχε τὰ μεταδώσει εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, εἰμὴ μόνον μάχας καὶ κατακτήσεις, ἴσως καὶ ἡ Ἑλλάς ἤθελεν ὑποκύψει εἰς τὴν αὐτὴν τύχην τῶν Ρωμαίων. Ἀλλ' οἱ ἔνδοξοι πρόγονοί μας δὲν κατέκτησαν τὸν κόσμον διὰ τῶν ὄπλων, ἀλλὰ διὰ τῶν φώτων καὶ τῆς παιδείας. Ἐξ Ἀθηνῶν ὑψώθη ὁ πυρσὸς αὐτῆς, τοῦ ὁποῖου ἡ λάμψις ἔφθασε παντοῦ. Τὸ φῶς τοῦτο δὲν ἐξέλειπεν, ἀλλὰ χεῖρες ἱεραὶ τὸ μετέφερον ἄλλοῦ. Δι' αὐτοῦ ἐδοξάσθησαν τὰ ἔθνη δοξάσαντα τὴν Ἑλλάδα, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Ἑλληνος διετήρει ἄσβεστον εἰς τὰς καρδίας τῶν Ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην. Ἦτο δυνατὸν λοιπὸν ὁ Ἕλλην ὅστις συνετέλεσεν εἰς τὸν παγκόσμιον πολιτισμόν, νὰ μὴ αἰσθανθῆ τὸν προορισμόν του; Τὸ αἶσθημα τοῦτο ἀνεδείχθη διὰ τῆς ἐπαναστάσεώς του καὶ τοῦ πολυχρονίου ἀγῶνος. Ὅτι δὲ ἀπελάσαμε ἐκ τοῦ ἀγῶνος ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τῶν προγονικῶν μας ἀρετῶν, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε ν' ἀποδοθῆ ὄχι μόνον ὡς φόρος εὐγνωμοσύνης, ἀλλ' ὡς ἀρραβῶν τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας καὶ πολιτισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς. Ἰδοὺ ὁ προορισμὸς μας καὶ τὸ μέλλον μας. Ποῖον λοιπὸν τὸ πρῶτον βῆμα μας; Προτείνεται νὰ δοθῆ δικαίωμα ἀντιπροσωπεύσεως τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀνατολῆς, καὶ θέλει ἐναντιωθῆ εἰς τοῦτο ψυχὴ Ἑλληνικὴ; Τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς ἀντιπροσωπεύσεως δὲν εἶναι ἐξαιρητικὸν μήτε ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος. Ἡ θέσις τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἐξαιρητικὴ. Εἶναι τὸ προῖόν ἀπάσης τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, καὶ πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς ὁ δεσμὸς μας μετὰ τοὺς λαοὺς, τοὺς ὁποίους ἐφωτίσαμεν ἄλλοτε καὶ παρ' ὧν σήμερον δεχόμεθα τὰ φῶτα, καὶ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, τοὺς ὁποίους πρόκειται νὰ φωτίσωμεν. Τὸ Πανεπιστήμιον εἶναι προῖόν ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου καὶ ὁμοιαζει τὸ μαρτύριον τῆς Διαθήκης (1), ἣν ἡ συνδρομὴ ἀπάσης τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἀνέκτησε, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον συγκεντρώνονται αἱ ἐλπίδες αὐτῆς, εἶναι τὸ μόνον μέσον, διὰ τοῦ ὁποῖου τὸ μικρὸν καὶ πτωχὸν ἔθνος μας δύναται νὰ φθάσῃ τὸ ὕψος ὄλων τῶν μεγάλων ἔθνων, μετὰ τὰ ὁποῖα οὔτε εἰς τὸν πλοῦτον, οὔτε εἰς τὴν δύναμιν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν παιδείαν δυνάμεθα νὰ παραβληθῶμεν. Ὅστις ἀναβῆ εἰς τὸ ὕψος τῆς ἰδέας ταύτης δὲν δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ ὅτι τὸ Πανεπιστήμιόν μας ἔχει ἰδίαν ὑπαρξιν, ἴδιον σκοπὸν, ἰδίαν ζωὴν καὶ μέλλον καὶ διὰ ταῦτα πρέπει νὰ ἔχη ἴδιον ἀντιπρόσωπον, μὴ δυνάμενον ν' ἀντιπροσωπευθῆ ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἐπαρχιῶν. Εἰς Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν τὰ Πανεπιστήμια ἔχουν ἰδίους ἀντιπροσώπους, διότι ἐκεῖ τὸ Πανεπιστήμιον εἶναι σῶμα αὐθύπαρκτον. Εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ Πανεπιστήμιον δὲν ἔχει ἰδίαν ὑπαρξιν, ἀλλ' εἶναι ὑπάλληλος ἀρχὴ τῆς ἐξουσίας, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔχει ἴδιον ἀντιπρόσωπον. Τὸ δὲ ἡμέτερον ἔχει ἰδίαν ὑπαρξιν, εἶναι ὄν ἠθικὸν καὶ αὐθύπαρκτον, καὶ πρέπει πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτοῦ καὶ ἀνάπτυξιν νὰ ἔχη ἴδιον ἀντιπρόσωπον. Ὅταν εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ περὶ διακριτικῶν σημείων διαφωνία μεταξὺ τῶν δικαστῶν καὶ καθηγητῶν, διῶχυριζομένων τῶν πρώτων ὅτι οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου δὲν πρέπει νὰ φέρωσιν

1. Ὁ Καρολίδης ἐν ὑποσημειώσει διερωτᾶται ἐὰν διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ ρήτωρ ἤθελε νὰ εἴπῃ «κιβωτὸς τῆς Διαθήκης» ἢ «Σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου»; (Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 45.

ἐπὶ τοῦ πύλου των χρυσοῦν ταινίαν, ἀρχαῖον διακριτικὸν σημεῖον τῶν δικαστῶν ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, καί, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων, ἅς ὑπάρχη ἡ διάκρισις μεταξύ των, καὶ ἅς φέρωσιν ὄχι μίαν, ἀλλὰ δύο χρυσοῦς ταινίας οἱ καθηγηταί, διότι ἄνευ τούτων δὲν θὰ ἔχωμεν δικαστάς. Τὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς ἅς μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν λύσιν τῶν προτεινομένων ὁρων».

Ἐπιτεροῦ ἀπὸ τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Εὐστ. Σίμου ἢ Ἐθνοσυνέλευσις ἐδέχθη τὴν περὶ ἀντιπροσωπεύσεως τοῦ Πανεπιστημίου πρότασιν, διὰ ψήφων 119, ἔναντι 44, μετὰ τὴν προσθήκην ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ποὺ θὰ συνέτασσε τὸν περὶ ἐκλογῆς νόμον θὰ ὥριζε τὸν τύπον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τοῦ βουλευτοῦ τούτου, ὁ ὁποῖος ἔπρεπε νὰ ἔχη τὰ προσόντα τοῦ βουλευτοῦ.

Τὸ Πανεπιστήμιον μετὰ χορᾶς ἐδέχθη τὸ ψήφισμα τῆς ἐθνοσυνελεύσεως καὶ αἰσθανόμενον ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ μετὰ τὸν λόγον των συνετέλεσαν εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς αἰτήσεως ἦσαν οἱ Γ. Δοκὸς καὶ Εὐστ. Σίμος, ἀνέθεσεν εἰς τὸν τότε Πρύτανιν ἀείμνηστον Κ. Ἀσώπιον νὰ ἐκφράσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Συγκλήτου. Κατωτέρω καταχωροῦμεν τὴν εἰς ἀρχαῖον ἰδίωμα ἐπιστολὴν τοῦ Ἀσωπίου πρὸς τὸν Σίμον.

Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ὁθωνος
Εὐσταθίῳ Ἡπειρωτῶν Προβούλῳ.

«Ἐπὶ πολλῶν μὲν ἂν τις ἴδοι σε, ἀνδρῶν ἄριστε, πολλὴν τὴν σπουδὴν καὶ μεγάλην τὴν πρόνοιαν περὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ποιούμενον, ἀλλὰ τούτων μὲν ἔνεκεν ἑτέροις ἐπαιεῖν σε βουλομένοις ἔασομεν.

Ἀρθ' ὧν δὲ πρὸ μικροῦ ἐν τῇ τῶν Ἑλλήνων ἐθνικῇ ἐν Ἀθήναις Συνόδῳ διέπραξας οὐκ ἀμελητέον ἡμῖν ἔδοξε. Περὶ τοῦ Πανεπιστημίου γὰρ διαγνώμης προτεθείσης, εἶπε τούντεῦθεν ἐξέσται καὶ ἐκ τῶν ἐν τούτῳ διδασκόντων εἰς τὸ Βουλευτήριον τῆς Ἑλλάδος ἴδιον Βουλευτὴν εἰσεῖναι, κοινῇ μετὰ τῶν ἄλλων περὶ τῶν τῇ πατριδὶ συμφερόντων βουλευέσθαι μέλλοντα, πολλῶν τε ἀφ' ἐκάστων λεγομένων, προστάς τῶν δικαίων καὶ οὐδὲν ἑλλείπων ζήλου καὶ προθυμίας, οὐ μόνον τὸ περὶ παιδείαν ἀκραιφνῆς καὶ τὴν ἐν λόγοις δεινότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν πολιτικοῖς σύνεσιν οὐχ' ἥττον ἐπεδείξῃ. Τὰ γὰρ ἐκ τούτου πᾶσι τοῖς Ἑλλήσι περιεσόμενα πάντως δήπου ἀγαθὰ ἐξηγούμενος, οὕτω τὰς γενναίας γνώμας καὶ διανοίας μεγαλοπρεπέσιν ἅμα καὶ κομψοῖς ρήμασιν ἐκόσμησας καὶ ὅλως τοιαύτη τοῦ λόγου κατασκευῇ ἐχρήσω, ὅστε καὶ τοῦ δρόφρονος ἔτι μᾶλλον ἐτέρωσας, καὶ εἴ τις τὰναντία φρονῶν ἐτύγχανε, τὴν γνώμην μεταθέσθαι πεποίηκας.

Τούτων ἔνεκεν ἢ Ἀκαδημαϊκῇ Σύγκλητος, ἢ περὶ ἢ τῶν τοῦ Πανεπιστημίου φροντίς ἀνατίθεται, εἰκόσ τε καὶ προσῆκον καὶ τῇ δικαιοσύνῃ συνᾶδον ἠγήσατο τὸ ἐπαξίως σὲ παινέσαι καὶ δημοσίᾳ σοι χάριτας ὁμολογήσαι. Ἐμοὶ δὲ τοῦτο ταχθὲν ἀσμένως πάνυ καὶ προθυμότερα διὰ τῶν γραμμάτων τούτων ἐπιτελῶν ὅτε καὶ πρὸς φίλον ἄνδρα καὶ πρὸς πολίτην ἐμὸν γράφων διπλοῦν τι χρέος οὕτως ἀποτίω, τῇ Συγκλήτῳ τε κατὰ τὸ δέον πειθόμενος καὶ τῇ φιλίᾳ ὑπηρετῶν. Χαίρων τοίνυν δέξαι τάδε, ὦ φιλότης, καὶ μηδέποτε λῆγε τὰ ἄριστα φρονῶν τε καὶ πράττων, ἀείποτε τὸ τοῦ ποιητοῦ μεμνημένος: Αἰὲν ἄριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

Ἐδόθη Ἀθήνησιν ἐν τῷ τοῦ Πανεπιστημίου πρυτανείῳ ἐν ἔτει ἁωμδ' ἀπὸ Χριστοῦ Γεννήσεως, κη Μαρτίου, τῇ τρίτῃ πρὸ Καλανδῶν Ἀπριλίων κατὰ Ρωμαίους, ὅπερ ἂν εἴη κατ' Ἀθηναίους τρίτῃ ἐλαφβολιῶντος φθίνοντος.

Ὁ Πρύτανις
Κ. Ἀσώπιος (')

1. Πανταζίδου: Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 60. Πρβλ. Ἐφημ. «Ἑλπίς» 1844 σελ. 638.

Κατὰ τὴν πρώτην τότε βουλευτικὴν ἐκλογὴν τῆς 15 Ἰουλίου 1844, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Πανεπιστημίου, ἐξελέγη βουλευτὴς αὐτοῦ, διὰ ψήφων 19 ὁ Ἄλ. Μαυροκορδάτος, τοῦ Κ. Δ. Σχινᾶ λαβόντος 5, καὶ τοῦ Φ. Ἰωάννου 1 ψήφον. Ἡ ἐκλογὴ ὅμως ἐκείνη, τοῦ Μαυροκορδάτου, τὴν ὁποίαν οἱ μὲν ἀπέδιδον εἰς κολακείας τῶν καθηγητῶν πρὸς τὸν τότε πρωθυπουργεύοντα, οἱ δὲ εἰς ραδιουργίας τῶν φίλων του καθηγητῶν, ἠκυρώθη, ἐπαύθησαν δὲ καὶ οἱ καθηγηταὶ Ν. Δομιάνδου Π. Καλλιγᾶς καὶ Κ. Νέγρης, διὰ τὸν ὑπέμετρον ζῆλον ποῦ ἐπέδειξεν διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μαυροκορδάτου, καὶ διὰ νὰ καταστῶσι πειθίμια ὄργανα τῶν προσεχῶν ἐκλογῶν, ἐξελέγη δὲ βουλευτὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ εὐχάριστος εἰς τὴν Αὐλὴν καθηγητὴς Φ. Ἰωάννου (1)

Εἰς τὰς ἐπομένας ἐκλογὰς ἐπὶ 37 καθηγητῶν, ἐξελέγησαν πληρεξούσιοι τοῦ Πανεπιστημίου οἱ κ. κ. Ν. Σαρίπολος καὶ Διομ. Κυριακός. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ψήφισμα δὲν ἐχορήγει εἰς τὸ Πανεπιστήμιον παρὰ δικαίωμα ἐκλογῆς ἑνὸς μόνου πληρεξουσίου, ὁ τότε νομάρχης ἠκύρωσε τὴν ἐκλογὴν καὶ συνεκάλεσε τοὺς καθηγητὰς εἰς νέαν ψηφοφορίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν πρῶτος πληρεξούσιος ἐξελέγη ὁ Ν. Σαρίπολος καὶ δεύτερος ὁ Δ. Βερναρδάκης.

Τὸ Πανεπιστήμιον ἐστερήθη τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀντιπροσωπείας ἀπὸ τὴν Β. Ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ 1864, ἡ ὁποία τὴν 4|11|1864 διὰ ψήφων 139 κατὰ 106, κατεψήφισε τοῦ δικαιώματος τοῦ Πανεπιστημίου νὰ ἐκλέγη ἴδιον βουλευτὴν, ὁ θόρυβος δὲ ποῦ ἤγειρε ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐκείνη ζητοῦσα τὴν ἀπάλειψιν τοῦ δικαιώματος τούτου, μὴ ἀνεχομένη κἄν τὴν συζήτησιν, εἶναι ἱκανὸν μαρτύριον ὅτι οὐδένα εἶχε λόγον νὰ προτείνῃ.

Ἡ Εὐστ. Σίμος, ἐγένετο διὰ πρώτην φοράν Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, τὴν 21 Ἰουνίου 1860—26 Μαΐου 1862, ἐπὶ Μιαούλη, εἰς τὸ κληθὲν τότε, ὅπως καὶ ἄλλοτε εἶπομεν «Ὑπουργεῖον Αἵματος», λόγῳ τῆς Ναυπλιακῆς Ἐπαναστάσεως. Εἰς τὴν κυβέρνησιν ἐκείνην, ὁ Σίμος καὶ ὁ Α. Κρεστενίτης, ἀνέλαβον ὁ μὲν τὸ Ὑπουργ. τῶν Οἰκονομικῶν, ὁ δὲ τῶν Ἐσωτερικῶν, χωρὶς νὰ εἶναι οὔτε βουλευταί, οὔτε γερουσιασταί (2).

Ἡ σύνθεσις τοῦ ὑπουργείου ἐκείνου, μὲ τοὺς δύο ἀνωτέρω ἐξωκοινοβουλευτικούς ὑπουργοὺς ἐχαρακτηρίσθη ἀπὸ τὸν Δεληγεώργη ὡς ἀντισυνταγματική, διότι περιεφρόνει, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν συνταγματικὴν ἀρχὴν περὶ γνησιότητος τῶν συνταγματικῶν κυβερνήσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τὴν νόμον ἀντιπολίτευσιν τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας.

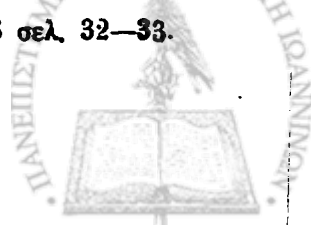
Ὅταν δὲ ὁ Δεληγεώργης διεμαρτυρήθη εἰς τὸν βασιλέα διὰ τὴν τοιαύτην σύνθεσιν, οὗτος τοῦ ἀπεκρίθη ὅτι ἡ μεταρρυθμίσις αὕτη ἐγένετο ὄχι διὰ νὰ περιφρονηθῇ ἡ ἀντιπολίτευσις, ἀλλὰ τουναντιον διὰ νὰ τὴν περιποιηθῇ καὶ διὰ τοῦτο προσέλαβεν ὑπουργοὺς ἀπὸ αὐτὴν (3). Κατὰ τὸν Δεληγεώργην δὲ τίποτε δὲν εἶνε ἀτοπώτερον, παρὰ αἱ συνταγματικαὶ ἐλευθερίαι νὰ εἶναι ἐμπιστευμένα εἰς πρόσωπα ποῦ στεροῦνται συνταγματικῶν ἐγγυήσεων.

1. Λογοδοσία πρυτανεύσαντος Α. Χρηστομάνου (1896—7) σελ. 63. Πρβλ καὶ σελ. 7 λογοδοσία πρυτανεύσας Θ. Μανούση (Ἀκαδ. ἔτους 1844—45) καὶ Ι. Παναζίδου ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 62. Ἐνθα ἀναγράφονται κατὰ σειράν ἀρχαιότητος οἱ χρηματισαντες βουλευταὶ τοῦ Πανεπιστημίου. Κατ' ἄλλους οἱ τρεῖς ἀνωτέρω ἀπελύθησαν διὰ πολιτικούς λόγους ὑπὸ ὑπουργεῖον Κωλέττη. Πρβλ. (Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον Μαρ. Βρεττοῦ 1866 σελ. 351 καὶ ἐξ.

Τὴν πολιτείαν ἐκείνην τῶν καθηγητῶν κατέκρινε σφόδρα ὁ συντάκτης τῆς Ἐλπίδος εἰς τὸ φύλλον τῆς 8 Ἰουνίου 1845.

2. Ὁ Σίμος εἰς τὸ Ὑπουργ. τῶν Οἰκονομικῶν διεδέχετο τὸν παραιτηθέντα Ἄλ. Κουμουνδοῦρον.

3. Ἐπ. Δεληγεώργη: Πολιτικά Ἡμερολόγια. Ἀθῆναι 1896 σελ. 32—33.

Ὡς ὑπουργὸς τοῦ «Υπουργείου Αἵματος» ὁ Σίμος, κατεδικάσθη καὶ αὐτὸς ὅπως ὁ Δ. Μ. Μπότσαρης, εἰς δεκαετῆ στέρησιν τῶν πολιτικῶν του δικαιωμάτων, διὰ προτάσεως, περὶ καταδίκης των, τοῦ δεληγεωργικοῦ πληρεξουσίου. Ὁδ. Ἰάλεμου, ἡ ὁποία πρότασις καίτοι κατεψηφίσθη ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεστέρους τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἐκείνης, Χ. Τρικουπῆ, Θ. Δεληγιάννη, Ἀλ. Κουμουνοδούρου, Π. Καλλιγᾶ, Διομ. Κυριακοῦ, Ν. Σαριπόλου, ἐν τούτοις ἐψηφίσθη διὰ 108 ὑπὲρ καὶ 37 κατὰ, καὶ 19 ἀρνηθέντας ψῆφον.

Ὁ Ὁδ. Ἰάλεμος καταθέτων τὴν πρότασιν ἐκείνην, τὴν ὑπεστήριξεν ἀπὸ τοῦ Βήματος τῆς Βουλῆς λέγων, ὅτι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀγγλίας εὐρίσκονται παραδείγματα, καταδίκης ὑπουργῶν ἄνευ δίκης, ὅπως τοῦ Στρότφορντ καὶ τοῦ Βοχλίβερντ καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας ἡ καταδίκη τοῦ Πολινιάκ. Δὲν πρέπει νὰ ἀρκεσθῶμεν ἔλγυν ὁ Ἰάλεμος, μόνον εἰς τὴν πτώσιν τοῦ Ὀθωνος πρέπει νὰ πληξομεν καὶ τὰ ὄργανά του. Ὁ Μακώλειϋ, λέγει ὅτι πολλάκις αἱ δημόσιαι ἐλευθερίαι ἔχουν ἀνάγκην περιορισμῶν διὰ νὰ στερεωθοῦν! Ὅσον ἀφορᾷ, τὸ ἰδικόν μας κρημνισθὲν καθεστῶς, συνέχισεν ὁ Ἰάλεμος, ποῖος λησμονεῖ ὅτι εἰς διάστημα δύο ὀλοκλήρων ἔτων αἱ ἀνεξάρτητοι καὶ οἱ τίμιοι πολῖται ἐφυλακίζοντο, ἡ κεφαλὴ των ἦτο καθ' ἑκάστην ὑπὸ τὴν λαιμητόμον, δύο τέκνα ἀγωνιστῶν, τοὺς ὁποίους εἶχαιτε εἰς τοὺς κόλπους σας, ὁ υἱὸς τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Γρίβα, ἐφονεύοντο, ἀρπαζόμενοι ἀπὸ τὰς ὁδοὺς, ἐδολοφονοῦντο, ὅτε ἦτο ἀσθενής... Καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ὅλη ἡ Ἑλλὰς ἐπένη. ἐκεῖνοι οἱ Ὑπουργοὶ τοῦ Αἵματος, ἐχόρευον εἰς τὰ Ἀνάκτορα καὶ συνέχαιρον τὸν Ἡγεμόνα. Καὶ τελειῶνων ὁ Ἰάλεμος ἔλεγεν: Καὶ θέλετε ἀπέναντι τοιούτων ἀνθρώπων νὰ τηρήσητε μερικοὺς τύπους; Ἀφήσατε τοὺς τύπους ἐὰν θέλετε νὰ προπαρασκευάσητε εἰς τὸν μέλλοντα Ἡγεμόνα τὸ σπουδαιότερον στήριγμα τοῦ Θρόνου, τὴν ἀρχὴν ὅτι οὗτος θέλει βασιλεύει καὶ ὄχι νὰ κυβερνᾷ (!).

Χαρακτηριστικὴ εἶνε ἐν προκειμένῳ ἡ ἀπάντησις τοῦ Τιμ. Βάσσου, εἰς τὸν πληρεξούσιον Χατζόπουλον, ὁ ὁποῖος εἰς μάτην ἐφώναζεν ὅτι ἄν. καταδικασθοῦν οἱ ὑπουργοί, πρέπει νὰ συμπεριληφθοῦν εἰς τὴν κατηγορίαν καὶ ὅλοι ὅσοι ἐπολέμησαν τὴν στάσιν τοῦ Ναυπλίου.

—Μόνον οἱ Ὀθωνισταί, ἀπήντησεν ὁ Βάσος. Καὶ ὁποῖος γνωρίζει Ὀθωνιστὴν νὰ τὸν καταγγέλλῃ διὰ νὰ τὸν... κρεμῶμεν.

Ὅπως ὅμως ἴδομεν καὶ εἰς τὴν μονογραφίαν μας διὰ τὸν Δημ. Μάρκου Μπότσαρην, ἡ ἀπόφασις ἐκείνη, τῆς ἐπὶ δεκαετίαν στέρησεως τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἀνεκλήθη, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1864, ἐπέτειον τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ δὲ Σίμος ἐπανέκτησε τὰ πολιτικά του δικαιώματα.

* *

Μὲ τὴν ἐπανάκτησιν τῶν πολιτικῶν του δικαιωμάτων, ὁ Σίμος ἐγένετο διὰ δευτέραν φορὰν Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τὴν 25 Ἰανουαρίου 1868, κρατήσας τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦτο μέχρι τῆς 11 Σεπτεμβρίου ἰδίου ἔτους. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Κυβέρνησις διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν κρητικὸν ἀγῶνα, διέκοψε τὰς διπλωματικὰς τῆς σχέσεις μὲ τὴν Τουρκίαν, ὁ δὲ πόλεμος ἐφαίνετο ἐπικείμενος.

Εἰς τὴν διακοίνωσιν τῆς Τουρκίας, ὅπως ἡ Ἑλλὰς παύσῃ, τὰ μέσα μὲ τὰ ὁποῖα ὑπεστήριξε τὸν ἀγῶνα τῆς Κρήτης, ἡ Κυβέρνησις ἀπήντησεν ὑπερηφάνως ὅτι ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ στέμματος, ἡ τιμὴ τῆς πατρίδος, δὲν τῆς ἐπιτρέπουν νὰ δεχθῇ τοὺς προσβλητικoὺς καὶ ταπεινωτικoὺς ὅρους τοῦ τελεσιγράφου. Ὁ τότε Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἦτο κερηρυγμένος ὑπὲρ ἐξακολουθήσεως τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως, ἐνῶ ὁ Σίμος ἐθεώρει ματαιοπονίαν κάθε προσπάθειαν ὑπὲρ

1. Δ. Π ε τ ρ α κ α ο υ: Κοινοβουλευτικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. Τόμ. Α' σελ. 130. Πρβλ. καὶ ἡμετέραν μονογραφίαν περὶ Δ. Μ. Μπότσαρη.

τῆς Κρήτης (1). Ἡ Ἑλλὰς τότε ἀπαράσκευος ἐφέρετο εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας ὠθουμένη ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν, πού ἤθελεν ἐξησθενημένον τὸν Ἑλληνισμόν. Ὁ Σίμος μάλιστα τότε διεμαρτυρήθη, κατὰ τοῦ πολέμου, διότι ἐπίστευεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς διὰ τὴν προοδεύουσαν ἔπρεπε νὰ βαδίση τὴν ὁδὸν τῆς εἰρήνης, νὰ ἐνασχοληθῆ εἰς τὰ ἐσωτερικά της, εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὴν γεωργίαν, καὶ εἰς τίποτε ἄλλο. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα δὲ τοῦτο ἀκριβῶς, συνέταξεν οὗτος τὸν προϋπολογισμόν τοῦ 1868 (2).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως ὁ Σίμος ὡς Ὑπουργὸς κατηγγέλη ὅτι ἔκαμεν ὑπέρβασις εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἐντόκων γραμματίων. Εἰς τὰς κατηγορίας αὐτὰς ὁ Σίμος ἀπελογεῖτο λέγων ὅτι ἡ ὑπέρβασις αὕτη ἐγένετο ἐξ ἐσχάτης ἀνάγκης, πρὸς συντήρησιν τῶν προσφύγων γυναικοπαίδων πού εἶχον ἔλθει ἀπὸ τὴν Κρήτην (3).

Ὡς Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ὁ Σίμος ἔφερε πολλὰς ὠφελίμους μεταβολὰς εἰς τὰ οἰκονομικά τοῦ κράτους. Αὐτὸς εἰσήγαγε τὸν Νόμον περὶ Συντάξεως τῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων, εὐεργετήσας οὕτω σπουδαίως τὴν ὑπαλληλίαν καὶ ἀναζωογονήσας τὸν ζῆλον των. Ὁ βασιλεὺς μάλιστα Ὀθων, οὐδέποτε ὀκνῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ κράτους καὶ εὐρῶν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Εὐστ. Σίμου, κατὰ τὴν πρώτην του ὑπουργίαν, Ὑπουργὸν ζηλωτὴν τοῦ καθήκοντος, ἔδωσε νέον δείγμα τῆς μερίμνης του περικόψας ἀπὸ τὰς ἀτομικὰς του δαπάνας, πρὸς ὄφελος τοῦ τόπου, ἀφοῦ καὶ κατὰ τὸ 1843, ἄφησε 200.000 δρχ. ἀπὸ τὴν ἐτησίαν ἐπιχορήγησίν του (4).

* * *

Ὡς πρὸς τὴν ἔξωτερικὴν πολιτικὴν ὁ Σίμος, ἦτο ὀπαδὸς τῆς Μεγάλῃς Ἰδέας. Ἐπίστευε δὲ οὗτος, ὅπως ὁ Δεληγεώργης, ὅτι ἡ ἔξωτερικὴ πολιτικὴ μιᾶς χώρας δὲν πρέπει νὰ στηρίζεται εἰς συναισθηματικούς λόγους, ἀλλὰ εἰς θετικούς παράγοντας καὶ εἰς τὴν ρεαλιστικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν πραγμάτων, νὰ ἀποβλέπη δὲ εἰς πρακτικούς σκοπούς. Οἱ ἱστορικοί λόγοι ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὴν σημασίαν των, ἀλλὰ οἱ σοβαρότεροι λόγοι, ἐκεῖνοι δ.λ.δ. πού βαρύνουν περισσότερο εἶναι οἱ γεωγραφικοί, οἱ ἱστορικοί, αἱ παραγωγικαὶ δυνάμεις τῆς χώρας, αἱ στρατιωτικαί, ἡ δργανωμένη ἐπὶ παντὸς ἐπιπέδου ζωτικότης τοῦ λαοῦ της, τὰ κεκτημένα δικαιώματα, καὶ ἡ διαρκὴς προσπάθεια ὅπως τὰ δικαιώματα αὐτὰ τὰ διατηρήσῃ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ ἄλλα.

Κατὰ τὸν Σίμον, ὅπως καὶ κατὰ τὸν Δεληγεώργην, ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἀνάγκην ἐσωτερικῆς ὁργανώσεως, προπαρασκευῆς, πρὶν ἐμφανισθῆ μετὰ παρηρησίας ἐνώπιον τοῦ ἔξω κόσμου καὶ διεκδικήσῃ τὰ δικαιώματά της. Δὲν ἔπρεπεν ὅμως κατ' οὐδένα τρόπον νὰ κινήσῃ τὴν Ἀνατολήν καὶ τὸ περὶ αὐτῆς ζήτημα πρὶν γίνῃ ἔτοιμος ν' ἀποκρούσῃ κάθε κίνημα τῆς Τουρκίας ἐναντίον της. Ἐπρεπε λοιπὸν ἡ Ἑλλὰς νὰ παρασκευασθῆ καὶ μάλιστα ταχέως. Ἡ ταχύτης δὲ αὕτη ἦτο κατὰ τοσοῦτον ἀναγκαία, ὅχι διότι ὁ ἀγὼν ἐφαίνετο ἐγγύς, ἀλλὰ διότι αἱ περιστάσεις δὲν ἀπηντῶνιο συχνά. Ὅπως δὲ ἔγραφεν εἰς τὸν Σίμον ὁ Δεληγεώργης εἰς μίαν ἐπιστολήν του ἀπὸ τὸ Πλομπιέρ τὸ 1880, ἡ Ἑλλὰς πρὶν θίξῃ τὸ λεγόμενον Ἀνατολικὸν ζήτημα, ἔπρεπε νὰ εὐρίσκηται εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε ὠφελουμένη ἀπὸ τὰς μεγάλας δυσκολίας πάσης ἄλλης λύσεως αὐτοῦ, καὶ τὰ συμβάντα τοῦ ἐνεστῶτος καὶ τοῦ παρελθόντος ἔτους, νὰ εἴη ἐπιτυχῶς εἰς τὴν Εὐρώπην «δὲν ζήτο ὅ μ ε ν τ ἠ ν σ υ ν-

1. Κ υ ρ ι α κ ῖ δ η ς. Ἐνθ. ἄνωτ. Β. σελ. 426.

2. Ἀγόρευσις Ε. Κεχαγιᾶ εἰς τὴν Βουλὴν, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 8 Δεκεμβ. 1868. (Πρβλ. Ἡ ἐν τῇ Ἐθν. Τραπ. καὶ τῷ Κοινοβουλίῳ δραῖσις τοῦ Ε. Κεχαγιᾶ ὑπὸ Μ. Εὐλαμπίου. Τόμ. Α' σελ. 290—297).

3. Π. Κ α ρ ο λ ῖ δ η ς: Ἐνθ. ἄνωτ. τόμ. Ζ' σελ. 99.

4. Σ ε λ ῖ δ ε ς ἔ κ τ ῆ ς Ἰ σ τ ο ρ ῖ α ς τ ο ῦ Ὀ θ ω ν ο ς σελ. 190.

δρομήν σου, δὲν ζητοῦμεν ἄλλο εἰ μὴ νὰ μᾶς ἀφήσης νὰ παλαίσωμεν μόνοι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ γένους» (1).

Ἐχόραξεν ὅθεν οὗτος μαζί με τὸν Δεληγεώργη, ρεαλιστικὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, ποὺ ἐστηρίζετο ἀφ' ἑνὸς τὴν προσέγγισιν μετὰ τὴν Τουρκίαν, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν καταπολέμησιν τοῦ σλαβισμού καὶ τῆς ἐπεκτάσεώς του. Καὶ διὰ μὲν τῆς προσεγγίσεώς του μετὰ τὴν Τουρκία ὁ Σίμος ἐπίστευεν ὅτι οὕτω θὰ ἐκαλλιτέρευεν ἡ θέσις τοῦ ἐκεῖ ἐλληνικοῦ στοιχείου, τὸ ὁποῖον, κατ' αὐτὸν θὰ ἠδύνατο οὕτω νὰ ἀναπτυχθῆ περισσότερον ὕλικῶς καὶ ἠθικῶς μετὰ τὴν εἰσηνικὴν ὁδόν. Τὴν δὲ καταπολέμησιν τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ σλαβισμού ἐπεδίωκεν ὁ Σίμος, μετὰ τὴν συνεργασίαν του μετὰ τὰς Λυτικὰς Λυνάμεις. Καὶ ὁ Δεληγεώργης καὶ ὁ Σίμος διείδον ὅτι ἡ Ρωσσία ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑποστηρῆ τὰ ἐλληνικὰ συμφέροντα. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ δύο ὑπεστήριζον ὅτι βᾶσις τῆς ἐξωτερικῆς ἐλληνικῆς πολιτικῆς, πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὸν ρωσικὸν ἐπεκτατισμὸν, ὑπὸ οἵανδήποτε μορφήν καὶ ἂν ἐνεφανίζετο οὗτος. Μία δὲ ἐλληνοτουρκικὴ συμμαχία, ἠδύνατο νὰ ματαιώσῃ ὅλους τοὺς κινδύνους, καὶ ὅτι ὁ φυσικὸς σύμμαχος τῆς Ἑλλάδος, πρὸς ἀπομάκρυσιν τοῦ κινδύνου αὐτοῦ, ἦτο ἡ Τουρκία.

Ὅταν λοιπὸν συνεπέα τῆς τριετοῦς κοητικῆς ἐπαναστάσεως, εἶχον διακοπὴ αἱ ἐλληνοτουρκικαὶ διπλωματικαὶ σχέσεις, ὁ Εὐστ. Σίμος ἐστάλη ἀπὸ τὸν Δεληγεώργη, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1872, ὡς πρέσβυς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (2) διὰ νὰ τὰς συσφίξῃ, καὶ νὰ ἐπιδώσῃ εἰς τὸν Σουλτάνον, τὸν Μεγαλόσταυρον τοῦ Σωτήρος, κεκοσμημένον μετὰ ἀδάμαντας. Ὁ Σουλτάνος τότε λαβὼν τὸ ἀπονεμόμενον παράσημον ἐξῆρεν εἰς γλῶσσαν πλήρη ἀξιοπρεπείας καὶ μετριοπαθείας, τὰ ἀγαθὰ ποὺ θὰ προέκυπτον ἀπὸ τὰς ἀγαθὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν, ἐτίμησε δὲ καὶ αὐτὸς μετὰ τὴν σειράν του, τὸν βασιλέα τῶν Ἑλλήνων, μετὰ τὴν μεγάλην ταινίαν τοῦ παρασήμου τοῦ Ὁσμανιέ.

Ὁ Σίμος, ὅπως εἶπομεν ῥήτωρ εὐγλωττος, κάλαμος γλαφυρός, καὶ ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ πείθῃ τὸν συνομιλητὴν του, ἔδειξεν ὡς πρέσβυς εἰς τὴν Τουρκίαν πολιτικὴν σύεσιν, ποὺ ἐξετίμησεν αὐτὴ. Εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Σίμου, μεγάλως συνέτεινε καὶ ὁ ἐπελθὼν εἰς τὸ μεταξὺ θάνατος τοῦ Ἀαῖ πασᾶ, ὁ ὁποῖος ἐν ὄσφ ἔξει, δὲν ἔδιδε πολλὴν σημασίαν εἰς τὰς φιλικὰς χειρονομίας τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Εὐστ. Σίμος, ὡς θιασώτης τῆς Μεγάλης Ἰδέας, δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ ὑπονοίας περὶ προδοσίας ἢ ἐγκαταλείψεως τῆς ἐθνικῆς ιδέας, ἄλλως ἀντιλαμβανόμενος τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀληθινὴν τῶν ἔννοιαν καὶ ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ πείθῃ τοὺς Τούρκους, διὰ τὴν ἐπωφελῆ μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν καλὴν γειτονίαν, ἐβελτίωσεν ἀρκετὰ τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν. Ἡ ὁρμὴ δὲ μετὰ τὴν ὁποίαν, δυστυχῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα κάθε νέον καὶ ἔκτακτον ἐπικροτεῖται, ἀπὸ τὴν κοινὴν γνώμην τῆς χώρας, ἔκαμεν ὥστε ἡ ἐλληνοτουρκικὴ συμμαχία νὰ θεωρεῖται ὅρος ἀπαραίτητος τοῦ πολιτικοῦ μας μεγαλείου, ἐνῶ τουναντίον ἡ κοινὴ γνώμη τῆς Τουρκίας, εἰς οὐδεμίαν κρίσιν καὶ θεωρίαν παρεσύρето ἀπὸ τοὺς ἐλληνικοὺς αὐτοὺς ἐνθουσιασμούς, καὶ θωπείας.

Πολλοί, ὅπως εἶπομεν, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐθεώρουν τότε μίαν ἐλληνοτουρκικὴν συμμαχίαν, ὡς ὅρον ἀπαραίτητον τοῦ πολιτικοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ ματαιώσῃ ὅλους τοὺς κινδύνους ποὺ προήρχοντο ἀπὸ τὴν

1. Δεληγεώργης: Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 199—212.

2. Ὁ διορισμὸς τοῦ Σίμου ἐγένετο μετὰ τὴν ματαίωσιν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Χαρ. Τρικούπη τὸ 1870, ὁ διορισμὸς τοῦ ὁποίου δὲν ἐγένετο δεκτὸς ἐνεκα τῆς πολιτείας αὐτοῦ, εἰς τὸ χρητικὸν ζήτημα διὰ τὸ ὕπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐστάλη δὲ τότε ὁ Σίμος ἀντὶ τοῦ Ἀλ. Ραγκαβῆ, μετατεθέντος εἰς Παρισίους.

Ρωσσίαν. Ἄλλοι ὅμως παρομοίαν συμμαχίαν μετὰ τὴν Τουρκίαν, ἐθεώρουν καὶ ἐκάλουν «τὸ σαλλάνωμα τοῦ Ἀνατολικοῦ ζήτηματος».

Παρομοία ὅμως πολιτικὴ συμμαχία μετὰ τὴν Τουρκίαν, δὲν ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν ὅτι μία ἀντιρωσσικὴ πολιτικὴ ἠδύνατο νὰ βλάβῃ σοβαρῶς τὰ ἔθνη μᾶς συμφέροντα. Ἡ πολιτικὴ ἐκείνη τῆς ἑλληνοτουρκικῆς συμμαχίας, κατὰ τοῦ πανσλαβισμοῦ ἦτο εὐτοπία, διότι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ Τούρκοι, οὔτε πεποίθησιν εἶχον εἰς τὸ εἰλικρινὲς τῆς ἑλληνικῆς φιλίας, οὔτε ἀντελαμβάνοντο τὴν χρησιμότητα αὐτῆς εἰς τὴν ἀγῶνα κατὰ τοῦ σλαβισμού. Παρομοία δὲ πολιτικὴ, ἐπειδὴ ἦτο ἀντίθετος καὶ πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν καὶ τὸ παρελθὸν τῶν δύο κρατῶν, οὔτε ἐπεκράτησεν ὡς πολιτικὴ, οὔτε ἐπραγματοποιήθη.

Πρέπει ἐδῶ νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ἡ διαχείρισις τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς μικρᾶς τότε καὶ ἀσθενοῦς Ἑλλάδος, ποὺ εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ κατέχῃ ἐξαιρετικὴν ἐπίκαιρον θέσιν εἰς τὴν Μεσόγειον, καὶ νὰ παλαιῇ συνεχῶς εἰς τὸ μέσον τῶν ἀντιθέσεων τῶν Μ. Δυνάμεων παρουσίαζεν—ὄχι μόνον τότε—μεγίστας δυσχερείας. Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ παρομοίου κράτους δὲν εἶναι ἀρχὴ δογμάτων καὶ ἀρχῶν, ἀλλὰ καιροσκοπικὴ, ποὺ νὰ ἐπωφελεῖται ἀπὸ τὰς ἐκάστοτε ροπὰς καὶ φάσεις τῶν περιστάσεων καὶ τοιαύτη ἦτο ἡ πολιτικὴ τοῦ Κουμουνδούρου.

* * *

Ὁ Εὐστ. Σίμος, συνέτεινεν ἀρκετὰ εἰς τὴν πολιτικὴν διάπλασιν καὶ μόρφωσιν τῶν πολιτευτῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μετὰ τὴν μετάφρασιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν, κατὰ τὸ 1847 τῆς ἱστορίας τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Μινέ, ἡ ὁποία εἰς τὴν Β'. Ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ 1862—64, ἐθεωρεῖτο τὸ Εὐαγγέλιον τῶν πολιτικολόγων ρητόρων, ἰδίως τῶν δικηγόρων καὶ τῶν καθόλου πολιτευτῶν, ὄχι μόνον τῶν ἑλλήνων ἀντιοφθονιστῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὄθωνος ρητόρων τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ἐκείνης, λόγῳ τῆς συντομίας του(1)

Ὁ ἀείμνηστος Ρέπουλης, ἔγραφε σχετικῶς τὰ ἀκόλουθα:

«Ἀνετράφησαν αἱ γενεαὶ ἐκεῖναι μετὰ τὰς σχετικὰς ἐμπνεύσεις τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους φαίνονται φιλοτιμούμενοι νὰ ἐξαρθοῦν εἰς ὕψος ρητορίας τῶν Γάλλων δημαγωγῶν—ἐν τῇ κυριολεξίᾳ—πλησίον οἱ φερόμενοι εἰς τὸ ρεῦμα τῶν ἰδεῶν ἐκείνων»(1)

Ἐξείρεσιν ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτὴν τοῦ γαλλικοῦ πνεύματος ἀπετέλεσεν ὁ Χαρ. Τρικούπης, ὁ ὁποῖος καίτοι ἐτι μακρὸν ἐσπούδασεν εἰς τὴν Γαλίαν—διετέλεσε μάλιστα καὶ γραμματεὺς τῆς Ἐνώσεως τῶν Γάλλων Δικηγόρων—ἔρρηπε μᾶλλον πρὸς τὰ ἀγγλικά ἔθνη, πρὸς τὰ ὁποῖα εἶχεν ἔλθει εἰς στενὴν ἐπαφὴν ὡς ἰδιώτης καὶ ὡς διπλωμάτης λόγῳ δεσμῶν μετὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ Λονδίνου.

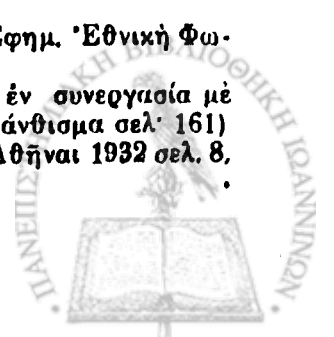
Οἱ πληρεξούσιοι τῆς Συνελεύσεως ἐκείνης, κατὰ πλειονοψηφίαν «δικηγόροι» ὅπως ὁ Ἐπ. Δεληγεώργης, Ἀθ. Πετμεζᾶς, Ἀθ. Πεισάλης, Ἀθ. Ροντήρης, Γλαράκης, Μίλησις, Δαγρές, ὅλοι εἶχον μορφωθεῖ, παιδαγωγηθεῖ, διαποτισθεῖ ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω μεταφρασμένην ἱστορίαν τοῦ Μινιέ. Μερικοὶ ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς ἔχοντες πολλὰς φορὰς συγκεχυμένας γνώσεις τῶν γεγονότων τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἔκαμον χρῆσιν τοιούτων παραβολῶν καὶ ἀποφθεγμάτων ἀσχετῶν πολλὰς φορὰς

1. Π. Καρολίδου: Ἐνθ. ἀνωτ. τόμ. ΣΤ' σελ. 72. Τ. Ρ. Εὐαγγελίδου: Ἡ Παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας Ἀθήναι 1936 Α' σελ. 345—346. Προηγουμένως ὁ Ν. Σπηλιάδης τὸ 1826, πρὶν λήξῃ ἡ ἀπελευθέρωσις εἶχε μεταφράσει τὴν μελέτην τοῦ Μπινιὼν περὶ «Μυστικὸς συμβουλίων καὶ λαῶν» τὸ πρωτότυπον τῆς ὁποίας εἶχε κυκλοφορήσει εἰς Παρισίους τὸ 1823.

Ὁ Σίμος ἐξεφώνησε τὸ 1875 λόγον εἰς μνημόσυνον Δ. Βούλγαρη (Ἐφημ. Ἐθνικὴ Φωνὴ ἢ Λαὸς=Ὀργανον τοῦ Βούλγαρη).

Ἐπὶ πλέον ὁ Σίμος ἐξέδωκε «Οἱ Δύο Μελλόνυμφοι» τοῦ Μανζόνι, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ Μ. Ρενιέρι, καὶ Π. Χαλκιοπούλου. (Δ. Δημητριάδης: Βιογραφικὸν Ἀπάνθισμα σελ. 161)

1. Ν. Ἀποστολοπούλου: Ὁ πρὸς τῆς Δημοκρατίας σταθμός. Ἀθήναι 1932 σελ. 8.

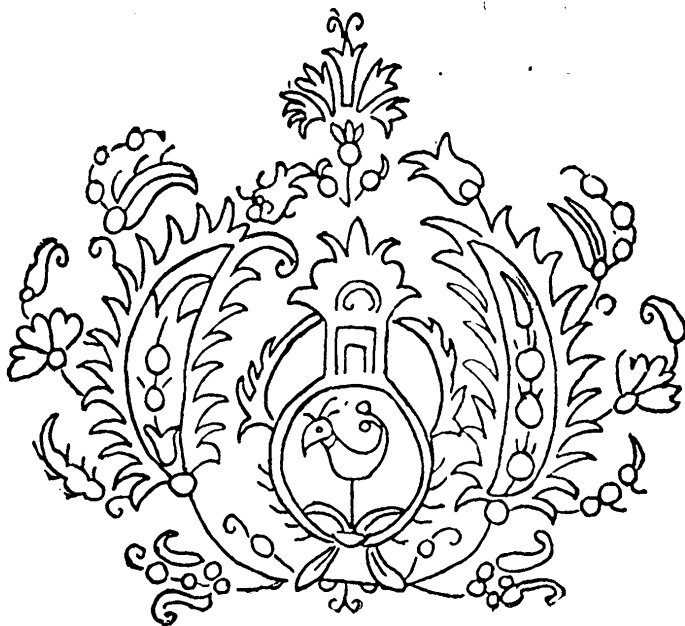
πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ λόγου καὶ τῶν ζητημάτων ποὺ συνεζητοῦντο ὥστε προεκά-
λουν τὸν γέλωτα.

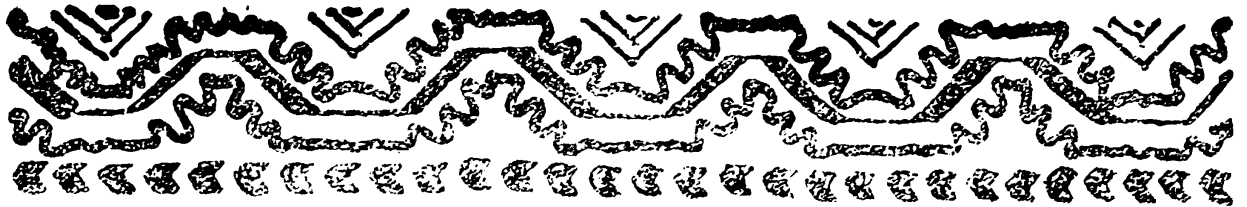
Ἄλλοι οὕτω προσεπάθουν ἀπὸ τοῦ βήματος νὰ ἐξομοιώσουν ἢ νὰ παραλλη-
λίσουν τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν μὲ τὴν ἰδικήν μας κίνησιν ποὺ ἐξεθρόνισε τὸν
Ἄθωνα. Ὅταν δὲ κάποτε ὁ Διομήδης Κυριακὸς τοὺς ἔλεγεν ὅτι μὲ αὐτὸ ποὺ ἔκα-
μαν οὐδὲν ἄξιον λόγου ἔπραξαν, ὁ πατὴρ Σαρίπολος, μὲ ἐπαναστατημένην νοοτρο-
πίαν, ἀπήντα μὲ «*ὑπερκόμπους μεγαλαυχίας*», κατὰ τὸν Καρολίδην, ὅτι μὲ τὴν ἐξω-
σιν τοῦ Ἄθωνος «*ἐ θ έ σ α μ ε ν τ ἄ θ ε μ έ λ ι α τ ἦ ς μ ε γ ἄ λ η ς Ἐ λ λ ἄ -
δ ο ς*».

Ἄλλοι πάλιν ἀναφερόμενοι εἰς τὰ γεγονότα τῆς 10 Ὀκτωβρίου, ποὺ ἦσαν ὁ
προάγγελος τῆς ἐξώσεως τοῦ Ἄθωνος, ὕμνουν τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ποὺ ἔφθασεν
«*εἰς ἐπαναστατικότητα τὸν γαλλικὸν λαὸν τῶν Μιραμπώ, καὶ τῶν Δαντώνων, καὶ
τῶν Καμίλων Δὲ Μουλέν*».

Ἄλλοι τέλος ἐπελαγοδρῶνουν εἰς λεπτομερείας τῆς ἱστορίας τῆς Γαλλ. Ἐπα-
ναστάσεως καὶ μετῖβαλλον τὸ βῆμα τῆς Ἐθνοσ. εἰς ἔδραν διδασκαλίας. Μνημο-
νεύεται οὕτω πληρεξούσιος ποὺ ἀφηγήθη συνοπτικῶς ὁλόκληρον τὴν ἱστορίαν τῆς
Γαλλ. Ἐπαναστάσεως ἀγορεύων ἐπί... ἕξ ὥρας.

Ἡ ἐπίδρασις ἐν γένει ἦτο τοιαύτη ὥστε, καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν κομμά-
των ἀντεκατεστάθησαν ἀπὸ «*Ὀρεινοὺς*» (Βούλγαρη) καὶ «*Πεδινοὺς*» (Κανάρη) κατ'
ἀπομίμησιν τῶν ἱστορικῶν κομμάτων τῆς Γαλλ. Ἐπαναστάσεως χωρὶς καμμίαν ἰ-
δεολογικὴν διαφορὰν μεταξύ των.

ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ Α. ΒΙΤΑΛΗ Ἀρχιμ. Ἱεροκήρυκος

ΤΟ ΕΝ ΠΡΕΒΕΖΗ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΟΥ ΙΘ' ΑΙΩΝΟΣ

Ἡ, κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ Ἑορτὰς, ἀργία ἐν τῇ μητροπολιτικῇ περιφερείᾳ Πρεβέζης, φαίνεται ὅτι, δὲν ἐτηρεῖτο αὐστηρῶς κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖσι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Εἰς τοῦτο συνετέλει τὸ γεγονός, ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχε, τότε, νομικὴ διάταξις, ἐπιβάλλουσα τὴν ἀργίαν, ἅτε τῆς περιοχῆς τελοῦσης εἰσέτι ὑπὸ τὸν ἀποτρόπαιον τουρκικὸν ζυγόν. Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὰς διαφόρους ἀνωμάλους τότε περιστάσεις οἱ χριστιανοὶ Ἕλληνες δὲν ἐδείκνυον ἐπὶ τοῦ προκειμένου μέγα ἐνδιαφέρον, καθ' ὅσον εἶχον τὴν προσοχὴν ἐστραμμένην, κατ' ἐξοχίην, εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. Ἐνεκεν δὲ τούτου, ὁ ἐκκλησιασμὸς τῶν χριστιανῶν εἶχεν ἀραιώσει καταπληκτικὰ, εἰς τρόπον ὥστε οἱ ἱεροὶ Ναοὶ ἔμεινον κενοὶ καθ' ἀπάσας σχεδὸν τὰς ἐορτασίμους ἡμέρας, ἐνῶ ἐκ τῶν χριστιανῶν οἱ μὲν εἰργάζοντο, οἱ δὲ ἐσύχναζον εἰς τὰ καφενεῖα καὶ οἶνοπωλεῖα, ἅτινα ἦσαν ἀνεωγμένα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῶν Κυριακῶν τε καὶ Ἑορτῶν.

Τὸ σοβαρώτατον τοῦτο ζήτημα ἀπησχόλησε τὰ μέγιστα δύο Μητροπολίτας Ἀρτης καὶ Πρεβέζης, τὸν Σωφρόνιον (1841—1864) καὶ τὸν Σεραφεῖμ Α' (1869—1881 διὰ τὴν Πρέβεζαν), οἵτινες ἐκλείσαν τὸν μητροπολιτικὸν τοῦτον θρόνον κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν ἐποχὴν. (¹)

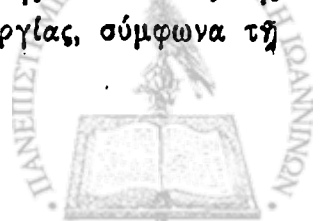
Οὕτως ὁ Μητροπολίτης Σωφρόνιος κατὰ μῆνα Ἰανουάριον τοῦ 1862 ἐξαπέλυσεν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς χριστιανοὺς τῆς περιφέρειας Πρεβέζης, ἥτις ἀνεγνώσθη ἐπ'

Ἐκκλησίαις, καὶ δι' αὐτῆς παρώτρυνεν αὐτοὺς, ὅπως σέβωνται τὰς ἀγίας ἡμέρας, τὰς εἰς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας ἀφιερωμένας καὶ νὰ τιμοῦν ταύτας δι' ἀργίας καὶ ἐκκλησιασμοῦ.

Ἡ ἐγκύκλιος αὕτη ἐποίησεν, ὁμολογουμένως, αἰσθησιν εἰς ἅπαντας τοὺς χριστιανούς, οἵτινες δὲν εἶχον ἐξ ὀλοκλήρου, ὡς τόσον, ἀποβάλει τὰς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν εὐλαβεῖς καὶ ἀγαθὰς αὐτῶν διαθέσεις. Κατενόησαν τὸ ὀλίσθημα αὐτῶν καὶ εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Ποιμενάρχου οὐ μόνον ἔσπευσαν νὰ ἐπιδείξουν τὴν ἐπιθεβλημένην ὑπακοὴν καὶ πειθαρχίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ κοινῆς αὐτῶν αἰτήσεως ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ, ὅπως συντάξῃ ἐορτολόγιον, διὰ τοῦ ὁποῦ νὰ καθορίζωνται αἱ ἐορτάσιμοι ἡμέραι τοῦ ἔτους, καθ' ἃς ὀφείλουν νὰ κλείουν τὰ καταστήματα αὐτῶν εἰς ἀργίας καὶ πρὸς ἐκκλησιασμόν.

Κατόπιν τούτου ὁ Ἀρχιερεὺς Σωφρόνιος συνέταξε τὸ Ἑορτολόγιον, ὅπερ κατεστρώθη εἰς τὸν Κώδικα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, εἰς διενεκὴ ἀσφάλειαν, ἐκ τοῦ ὁποῦ καὶ ἀποσπῶμεν τοῦτο καὶ τὸ παραθέτομεν ἐνταῦθα αὐτολεξεῖ:

«Συνεπεῖα τοῦ ὑπὸ χρονολογίαν ἡμετέρου Ἀρχιερατικοῦ ἐγγράφου ὑπὸ χρονολογίαν 30 Ἰανουαρίου τοῦ παρόντος ἔτους ἀναγνωσθέντος ἐπ' ἐκκλησίαις περὶ τῆς τακτοποιήσεως τῶν ἐορτῶν καθ' ἃς ὀφείλουσι οἱ ἐργαστασιάρχαι νὰ ἔχωσι κλειστὰ τὰ ἐργαστήρια τῶν μέχρι τῆς ἀπολύσεως τῆς θείας καὶ Ἱερᾶς λειτουργίας, σύμφωνα τῇ

κοινή αιτήσῃ διετέξαμεν ὡς ἑορτασίμους ἡμέρας τὰς ἀκολουθούσας

- Ἰανουαρίου α' τοῦ ἁγίου Βασιλείου
- » 6 τῶν Θεοφανείων
- » 7 τοῦ ἁγίου Ἰωάννου
- » 18 τοῦ ἁγ. Ἀθαν. καὶ Κυρίλλου
- » 30 τῶν Ἱερῶν Ἱεραρχῶν
- Φεβρουαρ. 2 τῆς Ὑπαπαντῆς
- » 10 τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους
- Μάρτιος 25 τοῦ Εὐαγγελ.σμοῦ
- Ἀπρίλιος 23 τοῦ ἁγίου Γεωργίου
- Μάιος 21 τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου
- Ἰούνιος 24 τὸ γενεσιον τοῦ προδρόμου
- » 29 τῶν ἁγίων Ἀποστόλων
- Ἰούλιος 20 τοῦ Προφήτου Ἡλίου
- » 26 τῆς ἁγίας Παρασκευῆς
- Αὐγούσιος 6 τῆς Μεταμορφώσεως
- » 15 τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου
- » 29 τῆς ἀποτομῆς τοῦ προδρόμου
- Ἰούλιος 8 τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου
- » 14 τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ
- Ἰούλιος 26 τοῦ ἁγίου Δημητρίου
- Ἰούλιος 13 τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου
- » 21 Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου
- 10 Ἰούλιος 6 τοῦ ἁγίου Νικολάου
- » 12 τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος
- » 25 τῶν Χριστουγέννων δύο ἡμέρας

Ὅλας τὰς Κυριακάς
τὴν μεγάλην Παρασκευὴν
τὸ ἅγιον Πάσχα δύο ἡμέρας

Ἐν Πρεβέζῃ τῇ 6 Μαρτίου 1862
† ὁ Ἄρτης Σωφρόνιος» (*)

Μετὰ διετίαν, τὸν Σωφρόνιον «διὰ κανονικῶν ψήφων καὶ συνοδικῆς ἐκλογῆς» μετατεθέντα καὶ προαχθέντα εἰς τὴν τῆς Ἀμασειᾶς Μητροπόλιν, τῇ 17 Ἰανουαρίου 1864, διέδεχθη αὐθημερόν ὁ ἐν Κωνσταντινοπόλει τιτουλάριος (ἐνοριοκός) Ἐπίσκοπος Ἀργυρουπόλεως Σεραφεὶμ Ξενοπούλος, ὁ ἐκ τῆς Νάξου τῶν Κυκλάδων καταγόμενος.

Οὗτος ἀναλαβὼν τὴν ποιμαντορίαν τῆς ὑπ' ὄψιν Ἐπαρχίας ἐπεδείξατο ζῆλον ἐκτακτὸν πρὸς διευθέτησιν τῶν ἐν αὐτῇ ἐκκρεμούντων ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ζητημάτων (*). Διὸ εὐθὺς ὡς ἀνελάβε τὸς ὀλακὰς τῆς μητροπόλεως Ἄρτης καὶ Πρεβέζης, ἐμερίμνησεν ἐνεργῶς, σὺν

τοῖς ἄλλοις, καὶ διὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐν ταῖς Κυριακαῖς καὶ ἑορταῖς ἀργίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Πρεβέζης.

Οὕτω, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1864, ὄτε ἐπεσκέφθη τὴν Πρεβέζαν, ἐπελήφθη παρευθὺς τοῦ ζητήματος. Προσεκάλεσε ἐν τῇ μητροπολιτικῇ μεγάρῳ ἅπαντας τοὺς καφεπώλας καὶ οἰνοπώλας, τῇ 6 Ἀπριλίου, ὡς καί τοὺς κρεοπώλας τῇ 9 τοῦ αὐτοῦ μηνός, καὶ συνεβούλευσεν αὐτοὺς προσηκόντως, ὅπως μὴ ἀνοίγωσιν τὰ καταστήματα αὐτῶν κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας, ἐὰν μὴ τελειώσῃ ἡ θεία Λειτουργία ἐν τῇ μηταροπολιτικῇ Ναῶ τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους.

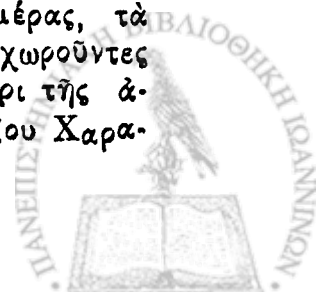
Τὰς προτροπὰς καὶ νοθεσίας ταύτας τοῦ Ἱεράρχου ἀπεδέχθησαν εὐχαρίστως ἅπαντες, ὑποσχεθέντες, ὅτι θέλουσιν τηρήσῃ ταύτας ἐπακριβῶς. Μὲν τούτοις ἐδέχθησαν, ὅπως, ἐν περιπτώσει παραβάσεως τῶν ἀνωτέρω, ἐπιβάλληται αὐτοῖς ἀμέσως πρόστιμον ἐκ πενήκοντα γροσίων διὰ πρώτην φοράν, διπλασιοζομένου τοῦ ποσοῦ εἰς ἑκάστην παράβασιν.

Διὰ τὴν πιστὴν δὲ ἐδαρμογὴν τῶν οὕτως ὑποσχημένων ὑπέγραψαν πράξεις, κεχωρισμένως οἱ καφεπώλαι καὶ οἰνοπώλαι ἀπὸ τοὺς κρεοπώλας, αἵτινες εὐρίσκονται ὡσαύτως γεγραμμένοι καλλιγραφώτατα παρὰ τοῦ ἰδίου τοῦ Ἱεράρχου, ὅστις καὶ ἐπικυροῖ ταύτας, ἐν τῇ ἀνωτέρω περισπουδασίῳ Κώδικι, ἔχουσαι οὕτως

«Ἰσὺν ἀπαράλλακτον

Ἰπογρ. † Ἄρτης Σεραφεὶμ ἐπικυροῖ τὸ γνήσιον τῶν κάτωθι ὑπογραφῶν

Οἱ ὑποφαινόμενοι καφεπώλαι καὶ οἰνοπώλαι τῆς πόλεως Πρεβέζης δηλοποιοῦμεν διὰ τοῦ παρόντος ὅτι προσκληθέντες παρὰ τοῦ ἁγίου Γέροντος καὶ νοθετηθέντες παρ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐν ταῖς Κυριακαῖς καὶ λοιπαῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις, πρὸ τῆς Ἱεράς λειτουργίας ἀνοίγωμεν τὰ καταστήματα ἡμῶν, πρὸς εἰσέλευσιν ἐν αὐτοῖς τῶν Χριστιανῶν, ἐδέχθημεν εὐχαρίστως τὰς ἁγίας αὐτοῦ νοθεσίας καὶ προτροπὰς καὶ ὑποσχόμεθα ἅπαντες ἀνεξαιρέτως, ἵνα διαφυλάξωμεν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἔχοντες κεκλεισμένα, κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας, τὰ καταστήματα ἡμῶν καὶ μὴ συγχωροῦντες οὐδενὶ τὴν εἴσοδον ἐν αὐτοῖς μέχρι τῆς ἀπολύσεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Χαρα-

λάμπους. Ὑποσχόμεθα δὲ ἐπίσης ἵνα ἂν τις ἐξ ἡμῶν φωραθῆ ἔχων ἐνεωγμένον τὸ κατάστημα αὐτοῦ, ἐν ταῖς ρηθείσαις ἀγίαις ἡμέραις πληρῶναι ἄνευ προφάσεως τινος ἢ ἀντιλογίας πρόστιμον πεντήκοντα μὲν γρόσια κατὰ πρῶτον τὸ διπλοῦν δὲ ἐκ δευτέρου καὶ καθεξῆς. Ἐπὶ τούτῳ οὖν ἐγένετο τὸ παρὸν ἀποδεικτικὸν ἔγγραφο καὶ ὑπεγράφη παρὰ πάντων ἡμῶν εἰς ἐνδειξιν.

Ἐν Πρεβέζῃ 1864 Ἀπριλίου 6

Ἵπογρ.

Δημήτριος Σουλτάνης
Ἀπόστολος Ἀδὰμ
Νικόλαος Καρακάντας
Ἰωσήφ Μίσχος
Γεώργιος Ξίστρος
Χρῖστος Παπαγιάννης
Ἰωάννης Τσαῖμος
Σωτήριος Χρ. Σωτηρέλης
Δημήτριος Βρυόνης
Θωμᾶς Παντελέου
Δημήτριος Αὐγάθης
Στέφανος Κεφαλήν
Δημήτριος Σῶκος
Θωμᾶς Ρέτσος
Ἰωάννης λ. Περιτούλης
Ἀλέξης Ἀποσπίρης
Γεράσιμος Χούτρας

Ὅτι Ἰσον ἀπαράλλακτον τοῦ Πρωτοτύπου (Τ.Σ.) † Ὁ Ἄρτης Σεραφεῖμ» (*).

Ἐν συνεχείᾳ τοῦ προηγούμενου ἔπεται

Ἰσον καὶ ἀπαράλλακτον

Ἵπογρ. † Ἄρτης Σεραφεῖμ ἐπικυροῖ τὸ γνήσιον τῶν κάτωθι Ἵπογραφῶν.

Οἱ ὑποφαινόμενοι κρεοπῶλαι τῆς πόλεως Πρεβέζης δηλοποιούμεν διὰ τοῦ παρόντος, ὅτι προσκληθέντες παρὰ τοῦ Ἁγίου Γέροντος καὶ νοθετηθέντες παρ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐν ταῖς Κυριακαῖς καὶ λοιπαῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις, πρὸ τῆς Ἱερᾶς λειτουργίας ἀνοίγωμεν τὰ καταστήματα ἡμῶν, εἰς ἀγορὰν κρεῶν, ἐδέχθημεν εὐχαρίστως τὰς ἀγίας αὐτοῦ νοθεσίας καὶ προτροπὰς καὶ ὑποσχόμεθα ἅπαντες ἀνεξαιρέτως, ἵνα διαφυλάξωμεν τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ ἔχοντες κεκλεισμένα, κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας, τὰ καταστήματα ἡμῶν καὶ μὴ συγχωροῦντες οὐδενὶ τὴν εἰσοδὸν ἐν αὐτοῖς μέχρι τῆς ἀπολύσεως τῆς Ἱερᾶς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους. Ὑποσχόμεθα δὲ ἐπίσης ἵνα ἂν τις ἐξ ἡμῶν

φωραθῆ ἔχων ἀνεωγμένον τὸ κατάστημα αὐτοῦ ἐν ταῖς ρηθείσαις Ἀγίαις ἡμέραις, πληρῶναι ἄνευ προφάσεως τινος ἢ ἀντιλογίας πρόστιμον πεντήκοντα μὲν γρόσια κατὰ πρῶτον διπλοῦν δὲ ἐκ δευτέρου καὶ καθεξῆς. Ἐπὶ τούτῳ οὖν ἐγένετο τὸ παρὸν ἀποδεικτικὸν ἔγγραφο καὶ ὑπεγράφη παρὰ πάντων ἡμῶν εἰς ἐνδειξιν.

Ἐν Πρεβέζῃ 1864 Ἀπριλ. 9

Ἀντώνης Μακελάρης

Γιάννης Μεθέκας

Ἀλέξης Δουρέντζος

Τάσης Μπάφης

Σπύρος μακελάρης

Σπύρος Ρόμπος

Χρῖστος Κοκοζέκας

Θωμᾶς Φραγκίσκος μὴ γνωρίζων

γράμματα †

Ὅτι Ἰσον ἀπαράλλακτον τοῦ Πρωτοτύπου (Τ.Σ.) † Ὁ Ἄρτης Σεραφεῖμ» (*).

Ἐν συνεχείᾳ τῶν ὡς ἀνω ἐνεργειῶν ὁ διαπρεπὴς οὗτος Ἀρχιερεὺς συνέταξε καὶ κατάλογον τῶν ἑορτασίμων ἡμερῶν. Κατὰ τὴν σύντάξιν δὲ τοῦ νέου τούτου ἑορτολογίου ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν προηγούμενον τὸν ὑπὸ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Σωφρονίου συνταχθέντα. Ἡ διαφορὰ, ἣτις παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἑορτολογίων, εἶναι ὅτι ὁ Σεραφεῖμ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας τοῦ Πάσχα ἠθέτησεν εἰς τρεῖς ἀντὶ δύο, προσέθεσε δὲ καὶ τὴν Δευτέραν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐνῶ παρέλειψε τὴν τοῦ Γενεσίου τοῦ Προδόμου ἑορτήν. Ἐν τέλει τοῦ ἐν λόγῳ καταλόγου ὑπὸ ἄλλης χειρὸς προσετέθη μεταγενεστέρως καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Ἰσαποστόλου Κοσμᾶ, οὗτος ἢ Ἱερὰ μνήμη πανηγυρίζεται καὶ σήμερον εἰσέτι ἐν τῷ ἐν Πρεβέζῃ Ἱ. Ν. τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου.

Ὁ τοῦ Σεραφεῖμ ἕθεν Κατάλογος ἔχει οὕτως.

Ἰσον καὶ ἀπαράλλακτον

Κατάλογος τῶν ἑορτασίμων ἡμερῶν καθ' ἃς ὑφείλουσι κλείειν τὰ καταστήματα αὐτῶν οἱ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Πρεβέζῃ οἰκοῦντες καφεπῶλαι καὶ οἰνοπῶλαι καὶ μὴ ἀνοίγειν αὐτὰ μέχρι τῆς ἀπολύσεως τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, πρὸς γνῶσιν τῶν μὴ εἰδόντων.

Ὅφειλουσιν ἔχειν κεκλεισμένα τὰ ἐρ-

γαστήρια αὐτῶν καθ' ὄλας τὰς Κυριακὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ, καθ' ὄλας τὰς Δεσποτικὰς καὶ Θεομητορικὰς ἐορτὰς. Τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου. Τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. Τὰς δύο ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων. Τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Τὰς δύο ἡμέρας τῶν Θεοφανείων. Τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους. Τὰς τρεῖς ἡμέρας τοῦ Ἁγίου Πάσχα. Τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Τὰς δύο ἡμέρας τῆς Πεντηκοστῆς. Τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου. Τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς—καὶ τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ.

Ἐν Πρεβίτζη 1864 Ἀπριλίου 9 Ὑπογρ.) † Ἄρτης Σεραφεῖμ ἀποφαινεται ὅτι ἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ Πρωτοτύπου (Τ.Σ.) † ὁ Ἄρτης Σεραφεῖμ» (*).

1. Ἀτέση Βασιλείου, Ἐπισκόπου Ταλαντίου (νῦν Μητροπολίτου πρ. Δήμου), Ἐπιτομος Ἐπισκοπικῆ Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι σήμερον, τόμ. Α', Ἐν Ἀθήναις 1948, σελ. 84. Τοῦ αὐτοῦ: Οἱ κατὰ τὰ ἔτη 1888—1900 διατελέσαντες ὡς Συνοδικοὶ Ἀρχιερεῖς τῆς

Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐν «Ἐκκλησία» καὶ ἀνάτυπον, Ἀθήναι 1958, σελ. 29, 37, Βι τ ἄ λ η Φι λ α ρ ἔ τ ο ο, Ἄρχιμ. Κυκλαδίται Ἱεράρχαι καὶ Ἱεροκήρυκες, ἐν Ἡπειρῷ ἐν «Ἡπειρωτικῇ Ἔστια», τόμ. Ε', ἔτ. 1956, σελ. 864, Γ ε θ ε ὦ ν Μανουήλ, Μνεία τῶν πρὸ ἐμοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1954, σελ. 221, Γ ε ρ μ α ν ο ὦ, Μητροπολίτου Σάρδεων Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐν Ἡπειρῷ καὶ Ἀλβανίᾳ Ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ἐν «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά», ἔτ. 1Β' (1937) σελ. 16, Σ ε ρ α φ ε ῖ μ. Μητροπολίτου Ἄρτης. Δοκίμιον ἱστορικῆς τιμῆς περιλήψεως τῆς ποτὲ ἀρχαίας καὶ ἐγκρίτου Ἡπειρωτικῆς πόλεως Ἄρτης καὶ τῆς ὡσαύτως νεωτέρας πόλεως Πρεβίτζης. Ἐν Ἀθήναις 1884, σελ. 184, Τ σ α κ ο π ο ὦ λ ο υ Α ἰ μ ἰ λ ι α ν ο ὦ, Ἄρχιμ. Ἐπισκοπικοὶ Κατάλογοι κατὰ τοὺς κώδικας τῶν Ὑπομνημάτων τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐν «Ὀρθοδοξία» Κων)πόλεως, ἔτ. ΑΒ' (1957), σελ. 477, 478.

2. Κώδιξ Α' τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πρεβίτζης, 1854—1873, σελ. 185.

3. Ἄρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Κυκλαδίται Ἱεράρχαι, ἐνθ. ἀν. τοῦ αὐτοῦ. Αἱ πρῶται ποιμαντορικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Ναξίου Μητροπολίτου Ἄρτης Σεραφεῖμ Α' ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ζητημάτων, ἐν «Κυκλαδικὰ», καὶ ἀνάτυπον, ἐν Σύρῳ 1957.

4. Κώδιξ Α' κτλ. σελ. 148.

5. Αὐτόθι σελ. 149.

6. Ἐνθ. ἀν. σελ. 150.

ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΟΚΙΜΙΟΝ*

Ιστορικής τινός περιλήψεως τῆς ποτέ ἀρχαίας καὶ ἐγκρίτου
ἡπειρωτικῆς πόλεως Ἄρτης

ΣΧΟΛΙΑ: ΓΙΑΝΝΗ ΤΣΟΥΤΣΙΝΟΥ

29

Μακάριος Α', ἐν ἔτει 1697 Φεβρουαρίου 19 ἐπὶ τῆς γ' Πατριαρχείας Καλ-
λινίκου Β' τοῦ Ἀκαρνάνος. Ἄλλὰ μετὰ πέντε σχεδὸν μῆνας, μὴ βουλευθέντος τού-
του ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, ἕνεκα κακοβουλίας Ἐπαρχιωτῶν τινων,
μηδαμῶς αὐτὸν θελησάντων, κατ' αὐτοῦ ἀναφερθεντων, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἄρδην
ἔξαμβλωσάντων, καὶ οἰκειοθελῶς παραιτηθέντος, ἠκυρώθη μὲν ἡ ἔκλογὴ (νη) δυ-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 289.

νη) Σιγγίλιον ἀκυρωτικὸν τοῦ ἀπὸ Μετρῶν Ἄρτης Μακαρίου.

Ἔργον φέριστον ὄντως καὶ ἀναγκαῖον ὑπὲρ τι ἄλλο τοῖς εἰληφόσιν ἐκ Θεοῦ τὴν Ἐκ-
κλησιαστικὴν προστασίαν ἐνθέως τὰ θεῖα φημι, καὶ ὁσίως τὰ ὄσια διαιτῶν οὐ μὲν τοι διεξά-
γειν εὐχερῶς καὶ ἀπονητὶ μόνα τὰ εὐχερῆ καὶ λεία. καὶ τὸ εὐάγωγον οἰκοθεν ἔχοντα, καὶ
κατ' ἰδίαν μένοντα χώραν, ὡς μὴ πειραθέντα δυσχερίας τινός, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἐπάνευκός
ἔστι μέλη διεγεγερμένης ἐπιμελείας ψυχῆς καὶ τῶν ὅπως ποτὲ τὸ ὑγιές ἀποβαλόντων, καὶ ἄρ-
τιον καιρικαῖς δυσχερείαις τισὶ προθύμως ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ δεξιῶς θεραπεύειν αὐτῶν
τὴν κάκωσιν, ὁμαλῶς τε μεταρρυθμίζειν ἐπὶ τὸ εὐθετον, καὶ ἀντικαθιστῶν θεραπείαις ἀναγ-
καίαις οἰκονομίας πρὸς τὸ εὐκατάστατον οὐ μόνον γὰρ ἄτοπον, ἀλλὰ καὶ λίσαν ἐπίψογον
τὸ παραβλέπειν ὀλιγῶρος τὰ χρῆζοντα κηδεμονίας, καὶ τῶν συμπεσοῦσων αὐτοῖς περιστά-
σεων προσφόρου θεραπείας, καὶ διορθώσεως. Ὁ γὰρ κοινῶν ἐπειλημμένος πραγμάτων κοι-
νὴν αὐτοῖς καὶ τὴν λυσιτελείαν ὀφείλει συνεξεργάζεσθαι κατ' ἴχνος ἐτόμος τῶν ἱερῶν
νυμφοστόλων καὶ κοσμητόρων τῆς Ἐκκλησίας, οἷς τισιν ἐκείναις φημι τοῖς ἐνδόξοις ἀκρέ-
μοσι διαφερόντως ἀνέκαθεν ἐκώλυσεν ὁ τῆς οἰκονομίας καὶ ἀντιλήψεως λόγος πρὸς τὰ δυ-
σχερῶς πῶς διατεθέντα ποτὲ καὶ τὸν ἐνδεχόμενον τρόπον ἐξασφαλίζειν ταῦτα οὐ παρητή-
σαντο. Πρὸς γὰρ τὴν ἐκάστοτε συμπιπτομένην δυσχερείαν τοῖς σοφοῖς τῶν ἐκκλησιῶν Οἰκο-
νόμοις ἢ πρόσφορος ἐξεύρηται θεραπεία χρωμένοις ἀναγκαιῶς ταῖς ἀποστολικαῖς εἰσηγήσε-
σι πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γίνεσθαι διακελευούσαις ἐν ἀγίῳ Πνεύματι.

Ἐπειδὴ τοιγαρὸν προλαβόντως μὲν ἀπὸ τῆς Μετρῶν ἐπισκοπῆς προσκληθεῖς ὁ κύριος
Μακάριος μετατεφείναι εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἄρτης ἐδέξατο τὴν πρόσκλησιν διὰ ψήφου, ἔ-
μεινε δὲ ἐν ἀκμῇ ἀμετακίνητος κατὰ τὸ πρᾶγμα ἀμετάβατός τε καὶ ἀμετάθετος. παραχρῆμα
γὰρ τις συρφετώδης περίστασις ἐπιπεσοῦσα κακοβουλίας τισὶ τῶν ἐκείνης ἐπαρχιωτῶν ἐ-
ξήμβλωσεν ἄρδην τὰ κατ' αὐτὸν καὶ διέλυσε τὴν τοῦ ἐπιχειρήματος κάταρξιν, καὶ ἀνεξέγη-
τον τὴν πρόσκλησιν κατειργάσθη καὶ ἀτελεσφόρητον τὴν μετάθεσιν, καὶ εἰς πραγματικὴν
ὑπαρξιν γενέσθαι ταύτην οὐχ εἴασεν, ἀλλὰ γινομένην σχεδόν, καὶ ἀπογινομένην λογίζεσθαι
πεποίηκεν, εἶποι δ' ἂν τις θαρραλεώτερον καὶ ἀνύπαρκτον αὐτὴν μικροῦ δεῖν, ὡς εἰς ἐνέρ-
γειαν ὁμως μὴ προχωρήσασαν, αἵ ἐκ τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἕκαστον καὶ φύσει καὶ θέσει τὸ
εἶναι πορίζεσθαι πέφυκεν, ἡστινοσοῦν ὑποθέσεως εἰς συνοδικὴν ἐπίκρισιν ταῦν προσβληθεί-
σης, ἐγνωμοδοτήθη κοινῶς ἀκυρωθῆναι αὐτὸν τὸν Ἀρχιερέα εἰς ἄλλην Μητρόπολιν γνη-
σίως, καθὼς καὶ ἐν τῆς ἀρχαίαις χρόνοις φηίνεται συμβῆναι τοιαῦτα. Ψηφισθέντων γὰρ
τινων κατὰ καιροῦς, καὶ μὴ χειροτονηθέντων ἐν αἷς ἐψηφίσθησαν Μητροπόλεισι τῶν ψήφων
ἐκείνων ἀργῶν ἐναποληφθεισῶν, μετεψηφίσθησαν αὐτὶς εἰς ἄλλας Ἐπαρχίας, καὶ οὐ διὰ
μεταθέσεως ὡς τινες δισεπίσκοποι, ἀλλὰ διὰ χειροτονίας, ὡς μονοεπίσκοποι προέβησαν κα-
θάπερ ἐν ταῖς Ἐκκλησιαστικαῖς ἱστορίαις ἐνεστὶν εὐρεῖν τῷ βουλομένῳ, ὁποῖον ἐγένετο προ-

ναμένου αὐτοῦ ἐκλιγεῖναι εἰς νέαν Ἐπαρχίαν, ὅπερ καὶ ἐγένετο ἀκολούθως γενομένου Ἐφέσου, ἐξελέγη δὲ ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἄρτης ὁ Ἱερομόναχος.

30

Γρηγόριος, ἐν ἔτει 1697 Ἰουλίου 5, ἐξ Αἰτωλίας ὁρμώμενος. Τούτου δὲ Ἀρχιερατεύσαντος ἐννεαετίαν καὶ πρὸς Κύριον μεταστάντος προεβιβάσθη ὁ Ἐπίσκοπος Σαντορίνης (Θήρας).

31

Νεόφυτος Α'. Αἰτωλὸς τὴν πατρίδα, Μαυρομάτης⁽¹⁾ τὸ ἐπίκλην, ἐν, ἔτει 1706, πατριαρχέοντος Γαβριὴλ τοῦ Γ', ἀνὴρ ἐνάρετος καὶ εὐπαιδευτος, ἐκπαιδευθεὶς πρῶτον ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, εἶτα ἐν Βυζαντίῳ. Συνέγραψε χρονικὸν Σύντομον ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ 1733. Μετὰ δὲ πέντε σὺν δέκα ἔτεσιν εὐκλεῆ ποιμαντορίαν παραιτηθεὶς, μετέβη εἰς τὴν ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἁθωνος μεγίστην Μονὴν τῆς Λαύρης, ὅπου ἐναπέθετο καὶ τὸ φθαρτὸν αὐτοῦ σκῆνος· αὐτόθι σώζεται παρεκκλήσιόν τι, προσαγορευόμενον, τοῦ πρώην Ἄρτης Νεοφύτου. Μετὰ τὴν παραίτησιν τούτου προήχθη.

32

Ἀνατόλιος, ἐν ἔτει 1721, ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Ἱερομίου τοῦ Γ'. Τούτου τοῦ ἱεράρχου τὸ ὄνομα εὐρίσκεται γεγραμμένον ἐν τῇ εἰκονογραφίᾳ τοῦ Τείχους τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τῆς ἐν Ἀκαρνανίᾳ ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Δρυμοναρίου, ἴσως ὡς συντέλεσαντος εἰς τὴν εἰκονογραφίαν καὶ αὐτοῦ. Μετὰ τοῦτον Ἀρχιερατεύσαντα ἔτη πέντε σχεδόν, προήχθη εἰς τὸν θρόνον.

33

Ἰωάννης Β' ἢ Ἰωαννίκιος, ἐν ἔτει 1726 ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Παΐσιου τοῦ Β' Ἄρταϊος τὴν πατρίδα, γέννημα εὐσεβῶν καὶ εὐγενῶν γονέων, ἀνὴρ φιλότιμος καὶ φιλόκοσμος. Οὗτος ἀνήγειρεν ἐκ βάρων τὸ πλείστον μέρος τοῦ Μητροπολιτικοῦ οἴκου ἐν Ἄρτῃ, ὡς δηλοῦται ἐκ τινος ἐπιγραφῆς κειμένης ἐπὶ μαρμάρου ἐπὶ

χειρὸς εἰπεῖν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ Πορφυρογεννήτου· ψηφισθεὶς γὰρ εἰς τὴν Μητρόπολιν Μύρων τῆς Λυκίας σοφώτατός τις ἀνὴρ ὁ κύρ Εὐστάθιος ἐν Ἱεροδιακόνοις τελῶν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, εἰς τε τῶν ἐπισήμων ὀφικιαλίων, καὶ καταδεξάμενος καὶ ἀσπασάμενος ὡς ἔθος, καὶ ἤδη πρὸς τὴν χειροτονίαν ἐτοιμασθεὶς ἀπειρήθη βασιλικῶ προστάγματι τῆς χειροτονίας καὶ οὕτως εἰς τέλος ἀπρακτὰ διέμεινε τὰ τελεσθέντα· κἀντεῦθεν τῶν ψήφων ἐκείνων εἰς κενὸν παροραθεισῶν δι' ἑτέρων ὕστερον ψήφων ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, εἰ οὖν ἡ προσυγκροτηθεῖσα ἐκείνη ψήφος χειροτονίας ἐκπλήρου τόπον, καὶ δύναμιν εἶχε τὸ εἰδοποιῆσαι πῶς ἢ κἀν σχεδιάσαι ἐκείνον Ἐπίσκοπον οὐκ ἦν δυνατόν τοῦ λοιποῦ δι' ἑτέρων ψήφων, καὶ χειροτονίας μεταβῆναι εἰς Θεσσαλονίκην δισεπίσκοπον λογιζόμενον· τούτου χάριν λόγοις Ἐκκλησιαστικοῖς οἰκονομίας ἀδιαβλήτου, κατὰ τοὺς πρὸ ἡμῶν προστάτας τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μελεδωνοῦς τῆς ἱερᾶς διακοσμῆσεως, τῇ δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ καὶ χάριτι τοῦ Παναγίου Πνεύματος γράφομεν, καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς, ἵνα ἡ μὲν προβάσα ψήφος ἐπὶ μεταθέσει πρὸς τὴν Μητρόπολιν Ἄρτης, τοῦ τέως Ἐπισκόπου Μετρῶν κύρ Μακαρίου μένη ἀκυρος δι' ὄλον καὶ ἀίσχυρος, καὶ οὐδ' ὡς γεγονυῖα λογιζομένη, ἄτε μηδὲ τὸ ἐνδόσιμον τοῦ κατ' ἐνέργειαν εἶναι λαβοῦσα· ὁ δὲ κύρ Μακάριος μονοεπίσκοπος διαμένων ἀναντιρρήτως ἐχρῆ ἄδειαν ἐλευθέρως καὶ ἀνεπιπόδιστως μετατεθῆναι ἀπὸ τῆς Ἐπισκοπῆς Μετρῶν εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν ἀπροκριματίστως, καὶ ἀνεπιλήπτως καὶ εἶναι, καὶ λέγεσθαι, καὶ διαφημίζεσθαι γνήσιος, καὶ κανονικὸς ἀρχιερεὺς ἧς μέλλει τυχεῖν Μητροπόλεως ἀνεκδοιάστως· ὅθεν εἰς ἐνδειξιν καὶ παράστασιν τῆς εὐλογοφανοῦς συνοδικῆς ἐπικρίσεως ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα καὶ κατεστρώθη ἐν τῷδε τῷ Ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει 1709

† Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Καλλίνικος Β' τὸ γ'.

17. Γιὰ τὸν Νεόφυτο Μαυρομάτη κοίταξε τὴν τελευταία σημείωση ἀπὸ τοῦτο τὸ κεφάλαιο.

τῆς ἔξωτερικῆς θύρας τοῦ οἴκου (νθ). Καὶ τούτου ὁ Ἀρχιερατεύσαντος ἔτη 14 καὶ μεταστάντος πρὸς Κύριον διεδέχθη.

34

Παρθένιος Γ'. ἐν ἔτει 1740, ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Παΐσιου Β' τὸ β', μετὰ δὲ 10 σχεδὸν ἔτων ποιμαντορίαν ἀποβιώσαντος καὶ τούτου προεβιβάσθη ὁ δευτερεύων αὐτοῦ.

35

Παΐσιος ὁ ἐπιλεγόμενος λογιώτατος, ἐν ἔτει 1756. Πατριαρχεύοντος τὸ β' Κυρίλλου τοῦ Ε'. Μετὰ δὲ δέκα καὶ τριῶν ἔτων Ἀρχιερατείαν ἐκμετρήσαντος τούτου τὸ ζῆν καὶ εἰς Οὐρανὸν μεταχωρήσαντος ἀνήχθη εἰς τὸν θρόνον ὁ Πρωτοσύγγελος αὐτοῦ.

36

Ἰάκωβος Β'. ὁ ἐκ Ζαγορίων τῶν Ἰωαννίνων ὁρμώμενος ἐν ἔτει 1769 κατὰ Ἰούλιον, ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Θεοδοσίου τοῦ Β'. Αὐτοῦ Ἀρχιερατεύοντος ἐνέσκηψεν εἰς τὴν κάτω Ἠπειρον, ἕνεκα ληστρικῶν συμμοριῶν, Ἀλβανῶν, ληστευόντων τὰς Χριστιανικὰς κοινότητας, κατὰ προτροπὴν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ὅπως λάβῃ ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ αὐτὴν, γενικὴ καὶ μεγίστη σιτοδεία καὶ ὄντως ἀπαραδειγματιστος, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1777 ἕως τοῦ 1783. Μεταλλάξαντος τὸν βίον τούτου μετὰ δεκαετῆ Ἀρχιερατείαν προεβιβάσθη προστασία τοῦ ἰσχυροῦ τότε Μητροπολίτου Νικομηδείας Μελετίου, καὶ μεσολαβήσῃ τοῦ Μιχαὴλ Πεστολνίκου Σούτζου, ἀντιπροσώπου τῆς Οὐγγροβλαχικῆς ἡγεμονίας τοῦ Ὑψηλάντου, ὁ ἀρχιδιάκονος τῶν Πατριαρχείων.

37

Μακάριος Β' Βυζάντιος τὴν πατρίδα ἐν ἔτει 1779, ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Σωφρονίου τοῦ Β', ἀνὴρ μεγαλοφυῆς καὶ εὐπαίδευτος, ἐκ λαμπρᾶς καὶ εὐγενοῦς καταγόμενος οἰκογενείας. Οὗτος πρῶτος ὁ ἀοίδιμος φύσει φιλότιμος καὶ μεγαλοπρεπῆς ὢν, ἀνήγειρε, καὶ τοι τῶν Ὀθωμανῶν ἐναντιουμένων καὶ μὴ συγχωρούντων τοῖς Χριστιανοῖς ἵνα ἔχωσι τοιαύτας θύρας ἐν τοῖς ἱεροῖς Ναοῖς, τὴν ἔξω τῆς Μητροπόλεως Ἀρτῆς θύραν μεγαλοπρεπεστάτην μετ' ἀψίδος καὶ κίωνων, λίαν αὐτὴν καλλωπίσας καὶ εὐπρεπίσας. Ἐπὶ τούτου ἐπισκέφθη τῷ 1779, τὴν ἐπαρχίαν διδάσκων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἰσαπόστολος Κοσμᾶς (18) ἱερομόναχος Ἠπειρώτης τῷ γένει οὕτινος σώζεται καὶ ἰδιογραφὸς ἐπιστολῇ πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου Παπαδάταις καὶ πρὸς τοὺς Πρεβεζαίους (ξ). Διανύσας διὰ ποιμαντορῶν εὐκλεῶς ἐν Ἀρτῇ ἔτη δέκα πρὸς τοῖς πεντε, μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Δέρκων. Τοῦτον δὲ ἀκολουθῶς διεδέχθη ὁ ἱερομόναχος.

νθ). Ἡ ἐπὶ τῆς θύρας τῆς Μητροπόλεως ἐπιγραφή.

Ἀνηγέρθησαν ἐκ θεμελίων οἱ οἴκοι οὗτοι πάντες ἀνώμαλοι καὶ σεσαθρωμένοι ὄντες τὸ πρῖν, ἐπιστάσις καὶ δαλαγὴ τοῦ νῦν ἐλέει Θεῷ Ἰανιερωτάτου καὶ χρησιμωτάτου Μητροπολίτου Ναυπακτοῦ καὶ Ἀρτῆς Κυρίου Ἰωαννικίου.

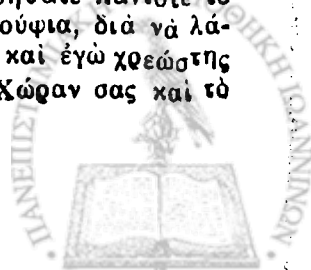
Ἔτει Σωτηρίῳ 1726 Ἰούνιος.

18. Γιὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ κοίταξε παραπάνω στὸ κεφάλαιο ΣΤ', σημ. 7.

ξ). Ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ πρὸς τοὺς Παπαδαίους.

Ἐυγενέστατοι ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί, οἱ κατοικοῦντες τὴν χώραν Παπαδάται, σᾶς ἀσπάζομαι καὶ παρακαλῶ τὸν ἅγιον Θεὸν διὰ τὴν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν σας ὑγείαν.

Ἐγὼ, ἀδελφοί μοι, ὡς δοῦλος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνάξιτος, περιερχόμενος καὶ διδάσκων, τὸ καταδύναμιν, τοὺς Χριστιανοὺς, ἦλθα καὶ ἐδῶ εἰς τὴν χώραν σας καὶ βλέπωντας ὅτι δὲν ἔχετε σχολεῖον, ἐπαρκαίνησα τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἔδωσα τὸ κατὰ δύναμιν καὶ προαίρεσιν διὰ τὸ σχολεῖον σας· πρέπει δὲ καὶ ἡ εὐγενία σας πάντες νὰ βοηθᾶτε πάντοτε τὸ σχολεῖον σας, ἐξ ἰδίων πόρων ἢ κοινῶς ἀπὸ τὴν Χώραν, ἢ καὶ ἀπὸ βακούφια, διὰ νὰ λάβετε καὶ παρὰ Θεοῦ τὸν μισθὸν σας καὶ τιμὴν παρὰ ἀνθρώπων· εἶμαι δὲ καὶ ἐγὼ χρεώστης νὰ παρακαλῶ τὸν Κύριον τὸν εὐλογοῦντα τὰ πάντα νὰ εὐλογήσῃ καὶ τὴν Χώραν σας καὶ τὸ

Ἰγνάτιος Α' ἐν ἔτει 1794 (19), Πατριαρχεύοντος τοῦ ἀπὸ Δέρκων Γερασίου τοῦ Γ' καὶ ὑπατεύοντος ἐν Ἰωαννίνοις τοῦ Τεπελενιώτου Ἀλῆ Πασσᾶ, Λέσβιος τὴν πατρίδα, ἀνὴρ εὐσεβεία καὶ ἀγαθότητι σεμνυνόμενος καὶ ἐπὶ φιλομουσίᾳ καὶ φιλογενεῖᾳ παρὰ πάντα ἄλλον διακρινόμενος. Τοῦτον, κατὰ τὸν Πουκεβήλ, διοργάνισας καὶ λαβῶν καὶ τὸ ἐπ' εὐθείας ἐκ τοῦ Διβανίου τῆς Κων/πόλεως ἐξαρτώμενον Βοϊβοδαλικὴ τῆς Ἄρτης ἐν ἔτει 1796, ὡς δεδήλωται, ἅμα δὲ κυριεύσας διὰ πολέμου (20) παρὰ τῶν Γάλλων ὁ Τεπελενιώτης Ἀλῆ Πασσᾶς καὶ τὴν πολυπαθῆ Πρέβεζαν τῷ 1799 Ὀκτωβρίου 12, δόλω καὶ ὄρκοις ψευδέσιν, ἀπέστειλε πρὸς τὰ λείψανα τῆς Γαλλικῆς φρουρᾶς καὶ πρὸς τοὺς προσφυγόντας καὶ διασωθέντας ἐκ τῶν ὀνύχων αὐτοῦ Χριστιανοὺς Πρεβεζαίους εἰς Ἀκτιον, τοῦ παρακινήσαι ἵνα ἀφιχθῶσιν εἰς Σαλαχώραν καὶ ὑποταχθῶσιν αὐτῷ, κἀκεῖθεν ἀπέλθωσιν εἰς τὰς ἐστίαις αὐτῶν καὶ καθησυχάσωσιν ἐν τῇ αὐτῶν πατρίδι, ἐπὶ ὑποσχέσει ἀμνηστίας. Τοῦτου οὖν τοῦ μακαρίου Ἱεράρχου πιστεύσαντος εἰς τὰς ἀπατηλὰς τοῦ Τυράννου ὑποσχέσεις, ἀπελθόντος τε καὶ καταλείψαντος τοὺς ἀθλίους τούτους φυγάδας ἵνα ἀφιχθῶσι καὶ προσκυνήσωσι αὐτόν, προσῆλθον οὗτοι, πιστεύσαντες εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ Σεβαστοῦ αὐτῶν Ἱεράρχου, δι' ἀκατίων εἰς Σαλαχώραν ἄλλ' ἀντὶ ἀμνηστίας αἱ τάλανες 400 ἢ 370 κατὰ τὸν Α. Γούδαν περίπου τὸν ἀριθμὸν, ἢ ὡς ἄλλοι λέγουσιν 180, εὗρον τὸν θάνατον (21), θανατωθέντες μέχρι καὶ τοῦ ἑνός, ἐξαιρέσει ὀλίγων Γάλλων ἀποφυγόντων τὴν σφαγὴν δι' ἀλλαξοπιστίας, τοὺς δὲ διαμείναντας εἰς Πρέβεζαν, περὶ τὰς 500 ψυχὰς, διένειμεν ὡς αἰχμαλώτους εἰς τοὺς στρατιώτας, ἄνευ διακρίσεως ἡλικίας καὶ γένους· διὰ δὲ τὴν τοιαύτην αἰσχρὰν ἀκούσιον, πρᾶξιν, ἐφιλεῖτο μὲν παρὰ τοῦ Τυράννου καὶ τοῦτο κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλ' ὁ ἱεράρχης μεταμεληθεὶς ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκίῳ μυσαρᾷ τοῦ Τυράννου πράξει, κατέστη ἀκολούθως προδότης μᾶλλον ἢ πρεσβευτὴς αὐτοῦ, ὡς ἔστιν ἰδεῖν. Τρέφων γὰρ ὁ Τύραννος ὑποκόφως δολίους καὶ καταστρεπτικούς σκοπούς καὶ μελετῶν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τὴν καθυπόταξιν τῆς τάλαιπώρου Πόλεως Πάργας, μετακαλεσάμενος εἰς Ἰωάννινα τὸν Ἰγνάτιον, κατὰ τὸ 1805, διέταξεν αὐτόν, μεταχειρισθεὶς κατ' ἔθος γλυκεῖς καὶ κολακευτικούς λόγους, ἵνα ἀπέλθῃ ὡς πρέσβυς αὐτοῦ εἰς τὴν Νῆσον Λευκάδα (Ἀγίαν Μαύραν) καὶ προσπαθήσῃ παντὶ σθένει καταπεῖσαι τοὺς τε κρατοῦντας καὶ τοὺς πολίτας αὐτῆς ἵνα ὑποταχθῶσι πρὸς αὐτόν. Τοῦ Ἱεράρχου δὲ οὕτως ὑποσχεθέντος δῆθεν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς καὶ ἀναχωροῦντος δι' Ἄρταν ἐσπενισμένως, ὁ υἱὸς τοῦ Τυράννου Μουκτάρ πασσᾶς, ὑπο-

σχολεῖον καὶ τὰ παιδιὰ σας, καὶ νὰ σᾶς ἀξιώσῃ νὰ ζήσετε καὶ ἐδῶ καλὰ καὶ θεάρεστα καὶ νὰ σᾶς βάλῃ καὶ εἰς τὸν Παράδεισον νὰ χαιρεσθε καὶ νὰ εὐφραίνεσθε, νὰ δοξάζετε τὴν Ἀγίαν Τριάδα. ἀμήν. Ἐβυλα δὲ καὶ ἐπίτροπον, μὲ τὴν γνώμην πάντων τὸν κύρ Ἰωάννην τοῦ Πάνου, καὶ ἐπιστάτας καὶ βοηθοὺς αὐτοῦ τὸν κύρ Δημόν τοῦ Παπᾶ Ἰωάννου καὶ τὸν κύρ Σναῦρον τοῦ Δήμου, νὰ κυβερνήσουν τὸ σχολεῖον, καθὼς ὁ Κύριος τοὺς φωτίζει ἀποθ' Μάρτιος

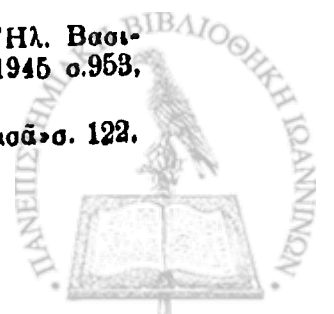
† Κοσμᾶς Ἱερομ. εὐχέτης Σας.

Οὗτος ὁ ἀείμνηστος διαβληθεὶς εἰς τὸν Πασσᾶν τοῦ Βερατίου Μεχμέτ Κούρ Πασσᾶ, παρὰ τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἀποστολὸς τῆς Ρωσικῆς Κυβερνήσεως, καὶ ὅτι περιέρχεται πραγματοποιῶν τοὺς Χριστιανοὺς εἰς ἐπανάστασιν, ὅπως ἀνεξετάστως ἀπηγγονίσθη ὁ μακάριος Ἰσαπόστολος εἰς τι χωρίον τοῦ Βερατίου καλούμενον Κολικόντζασι, ὅπου ἀνηγέρθη καὶ ὑπάρχει Ναὸς Ἱερὸς ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ, ἐν ᾧ κατετίθη καὶ τὸ τίμιον καὶ ἅγιον αὐτοῦ Λείψanon κατὰ τὴν 24 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1779.

19. Γιὰ τὸν πολυσήμαντο αὐτὸν μητροπολίτη κοίταξε τὴν τελευταία σημείωσιν τούτου τοῦ κεφαλαίου.

20. Γιὰ τὴν κατάληψιν τῆς Πρέβεζας κοίταξε τὴν ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ Ἡλ. Βασιλά «Ἡ μάχη τῆς Νικοπολεως καὶ ὁ χαλασμός τῆς Πρέβεζας» στὴν «Ἡπ. Ἔστια» 1945 σ. 953, 1048, 1137 καὶ 1955 σ. 29, 133, 245, 348.

21. Κοίταξε Ἡλ. Βασιλά ὁ. π. 1955 σ. 246, Σπ. Ἀραβαντινοῦ «Ἰστ. Ἀλῆ Πασσᾶ» σ. 122.

ληπτόμενος και ὄντως εὐνοῶν αὐτόν, ἀνήγγειλε κρύφα αὐτῷ, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ πατὴρ αὐτοῦ τρέφει κατ' αὐτοῦ τρομερὰν ἐκδίκησιν, πρέπει ἵνα δραπετεύσῃ διὰ τὰχους εἰς Ἐυρώπην πρὸς διάσωσιν· και ἀληθῶς ἐν ἀκαρεὶ προδότηι τινες και κόλακες, πρὸς οὓς ἐνεπιστευετο ὁ Ἄλλης, ἐχθροὶ δὲ τοῦ Ἰγνατίου ἄσπονδοι, πληροφορηθέντες τὰ σχέδια τοῦ Τυράννου, πᾶσαν δολίαν μηχανὴν μετῆλθον, ἵνα ἐξονιώσωσι τὸν Ἰεράρχην, κατηγοροῦντες ὡς ἐχθρὸν αὐτοῦ ἄσπονδον και ἄξιον ἀπαγχονίσεως. Πεισθεὶς ὅθεν ὁ Τύραννος εἰς τὰς διαβολὰς τῶν κολάκων, ἀπέστειλεν ἀμεσῶς συλλαβεῖν τὸν Ἰγνατίον· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ αἰοιδίμος ἀνεχώρησε διὰ νυκτὸς εἰς Ἄρταν, κακεῖθεν, μετὰ μείζωνος ταχύτητος και μυστικότητος, συμπαραλαβὼν πᾶσαν τὴν ἐπισκευὴν και τοὺς ὑπηρέτας, και τὸν ἰατρόν, τοῦ Μουκτάρ πασσᾶ φιλελεύθερον και δεινὸν Ἑλληνιστὴν Νικολαὸν Μαυροματῆν τὸν Ἀκαρνανα, διὰ τοῦ Ἀμβρυσικοῦ Κόλπου εἰς Λευκάδα, εἶτα εἰς Κέρκυραν, ἀπέτυχεν ὁ Τύραννος τοῦ καταχθονίου αὐτοῦ σκοποῦ· διὸ πρὸς ἔνδειξιν τῆς κακεντρεχείας αὐτοῦ και ἵνα κορέσῃ τὴν αἰμοχαρῆ αὐτοῦ ψυχὴν, συνέλαβε τοὺς γονεῖς τῶν δραπετευσάντων γραμματέων τῆς Μητροπόλεως Ἰωάννην Ἱερεᾶ Μόστραν²²⁾, τὸν ἐκ χωρίου Πέτα ὀρμώμενον, τὴν Πρεσβυτέραν Ζωὴν, τὰς νυμφας και πᾶσαν ἐν γένει τὴν οἰκογένειαν μεθ' ὅλων τῶν οἰκιακῶν αὐτῶν ἐπίπλων, γεγονυτων λείας τοῦ αἰμοβοροῦ· και τὸν μὲν Ἱερεᾶ, καθείρξεν εἰς σκοτεινοτάτην φυλακὴν μετὰ βαρυτάτων ἀλύσεων, ποιησάμενος αὐτῷ διαφόρους στρεβλώσεις, και βιασάμενος ἵνα μαρτυρήσῃ τοὺς θησανοὺς τοῦ Μητροπολίτου, καθὰ και τοὺς τῶν ἑαυτοῦ υἱῶν Ἀναγνώστου, Κωνσταντίνου και Ἀποστολοῦ (Μόστρα)· τὴν δὲ πρεσβυτέραν και τὰς νύμφας ἀπέστειλεν ἐξορίστους εἰς Ἀλβανίαν, περιφρονῶν αὐτὰς και μεταχειζόμενος εἰς τὰς βαναουσιτέρας ὑπηρεσίας· διαμείνασα δὲ ἅπασα ἡ οἰκογένεια αὕτη εἰς τὴν ἐλεεινὴν ταύτην κατάστασιν τριετίαν ὅλην, ἀπηλλάγη τέλος λίτροις πολλοῖς και μεσιτεῖα τοῦ Προξένου τῆς Ἀγγλίας, και αὐθωρεὶ κατέφυγεν εἰς Κέρκυραν. Ἐκεῖθεν δὲ, μετὰ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Τυράννου ἐπανῆλθεν εἰς Ἄρταν, ἐν ἣ ὁ μὲν Ἱερεὺς ἀπεβίωσεν εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 100 τῷ 1844, και ἐτάφη ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου· ἡ δὲ Πρεσβυτέρα, μετὰ πενταετίαν εἰς ἡλικίαν 110 ἐτῶν. (Μετὰ τῆς οἰκογενείας τῶν Μοστραίων συγγενεὺς ἡ ἐν Ἄρτι σωζομένη οἰκογένεια τῶν εὐπατριδῶν Κροκιδαίων). Ἐν τούτοις ὁ Μητροπολίτης διαμείνας μικρὸν εἰς Κέρκυραν, και φοβούμενος τὰς ἐπιβουλὰς και δολοπλοκίας τοῦ Τυράννου ἀνεχώρησεν εἰς Ἰταλίαν μετὰ τοῦ Ἀρταίου Ἰωάννου Δεσποτοπούλου (εἰς Λυβόρνον) φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν φρίκην και ἀποστροφὴν κατὰ τοῦ σφαγεῶς τοῦ ἀθώου αὐτοῦ ποιμνίου Τυράννου, κακεῖθεν εἰς Μολδορλαχίαν. Συναντηθεὶς δὲ μετὰ τοῦ ὁμοφρονος ἐν τοῖς ἐθνικοῖς ἐπιχειρήμασιν Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου και φιλιωθεὶς μετ' αὐτοῦ, προσελκύσας δὲ ἐν αὐτῷ και τὴν εὐνοιαν τῶν εὐγενῶν Βλαχῶν, προεχειρίσθη Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας, ζῆσας αὐτόθι μετὰ δόξης και τιμῆς ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, τιμηθεὶς δια τιμαλφῶν ἀριστείων παρὰ πολλῶν Χριστιανικῶν Δυνάμεων και αὐτῆς τῆς Ρωσσίας ἐπὶ τοῦ Ἀυτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'. Παραιτηθεὶς εἶτα τῷ 1821 ἐνεκεν γηρατος, και ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα ελευθερῶς ἐργάζεταιται ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὡς εἰς και οὗτος ὑπάρξας, ὁ και θερμότερος και ἐπισημότερος ὀπίδος και θιασώτης τῆς φιλικῆς ἑταιρείας, ἀπῆλθε κατοικήσων εἰς Βιέννην, εἶτα μετέβη εἰς Πίσαν²³⁾, ἐνθα πλήρης ἡμερῶν οὐδοηκοντιούτης ἐγκατέλιπε τὸ φθαρτὸν αὐτοῦ σκῆνος τῷ 1828 ἔτει ὑπὸ ὑδροπικίας, ἀρχιερατείας ἐν Ἄρτι εὐκλεῶς και ἐνδό-

22. Ἡ οἰκογένεια Μόστρα εἶναι ἀπ' τὶς παλιότερες οἰκογένειες τοῦ Πέτα και πολλὰ μέλη τῆς διακριθῆκαν. Κοιταξε σχετικᾶ: Ἰωάννου Κωτση «Γεώργιος Μόστρας» σὺν περ. «Σκουφας» τ. 2, σ. 7, και Κ. Βαγια «Ἀπ' τα βιβλία τῶν Μοναστηριῶν μας» σὺν «Ἐλ. Λόγον» Ἄρτας, φ. 1008/3—10—55.—

23. Ἀπὸ τὴν Πίσαν ὁ Ἰγνατίος ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα πολυτίμες πληροφορίες γιὰ τὰ αἰσθηματα τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν και κυβερνήσεων ἀπέναντι σὺν Ἑλληνικὸ ἀγῶνα.

Ναυπάκτου, τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῶν ἄλλων, αἵτινες συμπεριελήφθησαν εἶτα ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Αἰτωλοακαρνανίας τῷ 1829, ὑπὸ τίτλον ἀνοίκειον καὶ παρὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν «Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἐλευθέρας Δυτικῆς Ἑλλάδος», ἀλλὰ ὁ μακαρίτης συνήθως ἐτιτλοφορεῖτο «Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης ὑπέροτιμος καὶ Ἐξαρχος πάσης Αἰτωλίας» σὺν αὐτῷ ἐξωρίσθη καὶ ἐδραπέτευσεν εἰς Ἑλλάδα καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ χειρονηθεὶς Ἐπίσκοπος Ρωγῶν καὶ Κοζύλης ἀοίδημος Ἰωσήφ ἀπεβίωσε δὲ ὁ μακαρίτης μετὰ 11 ἐτῶν εὐκλεῆ Ποιμαντορίαν εἰς Μεσολόγγιον, κατὰ τὸ ἔτος 1833 Αὐγούστου 18. Μετὰ δὲ τὴν δραπέτευσιν τούτου ἐψηφίσθη καὶ ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Ἄρτης ὁ Ἱερομόναχος.

42

Ἀνθίμος (21), ἐν ἔτει 1820 κατὰ Σεπτέμβριον, ἐπὶ τῆς Γ' Πατριαρχίας τοῦ ἀοιδίμου Ἱερομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε', Θεσσαλονικεὺς τὴν πατρίδα, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ εὐσεβὴς καὶ πολυάθλος, ὡς βασιάνους πολλὰς καὶ τυραννίας ὑπομείνας γενναίως καὶ καθείρξεις παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐμπαιγμούς τε καὶ κολαφισμούς καὶ πλεῖστα ἄλλα δεινά, ἐν τῇ δεινῇ ἐκείνῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους περιστάσει. Οὗτος γὰρ ὁ ἀοίδιμος μὴνάς τινας μόνον ἀφησυχάσας εἰς τὴν ἑαυτοῦ Μητρόπολιν, καθείροχθη εἰς τὸ φρούριον, ἅμα τῇ φωνῇ τῆς Ἐθνεγερσίας (1821), τὴν δὲ Μητρόπολιν κατασχόντες οἱ Ὀθωμανοὶ ἀποκατέστησαν Διοικητήριον (22), τὸν δὲ Ἱερὸν αὐτῆς Νεὸν, σιταποθήκην καὶ πυριταποθήκην· κατὰ δὲ τὸ 1828, βουλευθέντων τῶν Ὀθωμανῶν, κατ' εἰσήγησιν τοῦ Τυραννίσκου Βελῆ Βέη Γκοροσιάνου Ἀλβανοῦ. ἵνα καθιερώσωσιν αὐτὸν καὶ εἰς Ὀθωμανικὸν Μεσίτιον, διέσωσε θεῖα χάριτι ὁ ἐκ τῆς Ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κώμης Καστανίας ὁρῶμενος Πρωτομάστορ Δημήτριος Γκόνη, διὰ τὴν ἀποποίησιν τῆς ἐργασίας μυρίας προβαλὼν αὐτοῖς δυσκολίας, πρὸς τὸ καταπεῖσαι αὐτοὺς καὶ ματαιῶσαι τὰ αὐτῶν σχέδια ὅπερ καὶ κατώρθωσεν ὁ ἀοίδιμος. Μετὰ δὲ πενταετῆ περίπου τυραννικὴν ζωὴν, καὶ καταδυναστείαν, ἔκπτωτος τοῦ θρόνου ἐγένετο, συνεπεία ἀποφάσεως τυραννικῆς, καὶ ὁ Ἱεράρχης οὗτος καὶ ἐξόριστος εἰς Μετέωρα, ἀφ' ὧν δραπετεύσας δι' ἐπιτηδίου τρόπου μετ' ὀλίγον εἰσηλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου εὐνοηθεὶς παρὰ τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδίστρια, διωρίσθη ἁ' Ναυπάκτου καὶ Μεσολογγίου Μητροπολίτης ἀλλὰ παυθεὶς ὡς προσδιωρισθέντος ὑπὸ τῆς προσωρινῆς διοικητικῆς Γερουσίας καὶ Ἀρχιερατεύοντος τοῦ πρώην ὡς εἴρηται, Ἄρτης Πορφυρίου, ἐψηφίσθη εἰς τὴν Μοῆν τοῦ Μ. Σπηλαίου· δεύτερον προεχειρίσθη παρὰ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1833 Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, καὶ ἐπὶ ἀντιβασιλείας τῷ 1833 Νοεμβρίου 21 Μητροπολίτης Εὐβοίας, κἀκεῖθεν εἰς Οὐρανούς μετέβη ἐν ἔτει 1842. Τοῦτον οὖν μετὰ τὴν πτώσιν καὶ ἐξορίαν διεδέχθη ὁ ἐπίσκοπος Παραμυθίας ἐπὶ Πατριάρχου Ἀγαθαγγέλου.

43

Νεόφυτος Β' ἐν ἔτει 1826 (23) ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ, ἀνὴρ ἀρετῆ καὶ εὐλαβείᾳ περικοσμούμενος κατοικήσας εἰς τινα οἰκίαν ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, ὡς τῆς Μητροπόλεως κατοικουμένης ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν Ὀθωμανῶν, τοῦ Σπυρίδωνος Παπαδοπούλου (24) τριετίαν δὲ θεοφιλῶς διοικήσας, ἀπεβίωσεν ἐν Ἄρτῃ καὶ ἐτάφη ἐν τῷ περιβολίῳ τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Μετὰ δὲ τὴν ἀποβίωσιν τούτου προεχειρίσθη Ἄρτης μόνον, ὀρισθείσης τῆς Ἐκκλησιαστικῆς καὶ πνευμα-

28. Καὶ ἄλλοτε ἡ μητρόπολις εἶχε χρησιμοποιηθῆ ἀπὸ τοὺς τούρκους γιὰ διανομὴ πασάδων κ.λ.π. Κοίταξε: Rougemont, Ἱστορία τῆς Ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος, τ. Α' σ. 142—6, ἔκδ. 1890.

29. Κοίταξε τὴν τελευταία σημείωσιν τούτου τοῦ κεφαλαίου.

30. Ἡ οἰκία τοῦ Παπαδοπούλου ἦταν στὴ σημερινὴ ὁδὸ Λογοθέτη Βλαχούτση, ἀπέναντι ἀπ' τὴν οἰκίαν τοῦ κ Σπυρ. Μιχάλη. Γιὰ τοὺς Παπαδοπουλαίους κοίταξε Μακρυγιάννη Ἀπομνημονεύματα, τ. Α', σ. 137—8, ἔκδ. 1947.

τικῆς δικαιοδοσίας τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἰς τὰς δύο πόλεις Ἄρταν καὶ Πρέβεζαν καὶ τὰς περιουχὰς αὐτῶν ἢ Τμήματα, οἷον Ἐκουμέρκων, Ζυγοχωρίου, Βρούσεως, Ποταμιᾶς, Κάμπου, Καραβισαρά, Λάκκας, Λακκοπούλας, Λάμμαρης καὶ Τσαμαχωρίου, ἐπειδὴ ἡ Ναύπακτος μετέβη εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος καὶ πᾶσα Μεσημβρινοανατολικὴ παραλία τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου, ὃ ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς Κων/πόλεως Ἐξωκισνίῳ (ἔξ μαρμάρους) Ἀρχιερατικῶς προϊστάμενος Ἐπίσκοπος Εὐδοξιάδος, ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Ἀγαθαγγέλου.

44

Κύριλλος Β', Βυζάντιος τὴν πατρίδα (31), ἐν ἔτει 1829, ἀνὴρ φιλήσυχος καὶ λόγιος, ἀλλὰ δειλός. Τοῦτου Ἀρχιερατεύοντος ἐτιράννει ἐν Ἄρτῃ ὁ Ἀλβανὸς Βελῆ Βέης. Φοβηθεὶς οὖν οὗτος μὴν ὑποπέσει εἰς πλεκτάνην τινὰ παρὰ τῆς Ἀλβανομάστιγος ταύτης, τοῦ ρηθέντος Τυραννίσκου, παραιτηθεὶς μετὰ ἐν ἔτος σχεδόν, μετέβη εἰς Κων/πολιν, κατασχὼν αὐθις τὴν προτέραν αὐτοῦ Ἐπισκοπικὴν θέσιν, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε μετὰ τινα ἔτη, ἦτοι κατὰ τὸ 1845—46 ἔτος. Τοῦτου δὲ παραιτηθέντος, ἐπειδὴ ἡ κατάστασις τῆς χώρας ἦν ἀφόρητος, ἔνεκα τῶν καταπιέσεων τῶν τυραννούντων Ὀθωμανῶν Ἀλβανῶν, τῶν ὑπερόγκων χρεῶν τῆς Μητροπόλεως, καὶ τῆς κατακτίσεως τῆς πνευματικῆς ἔδρας ὑπὸ τῶν τυραννίσκων Ἀλβανῶν, οὐδεὶς ἐδέχετο τὴν Μητροπολιτικὴν ταύτην θέσιν. Προεχειρίσθη οὖν Ἄρτης, ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος, παρὰ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνου τοῦ Α' ὁ Ἱερομόναχος ὁ καὶ Ἱεροδιάκονος χρηματίσας τοῦ καρατομηθέντος Μητροπολίτου Λαρίσσης ἀοιδίμου Πολυκάρπου.

45

Νεόφυτος Γ' Σκρίφας (32) ἐπωνυμούμενος ἐν ἔτει 1830 κατὰ μῆνα Δεκεμβρίου, ἀνὴρ ἐναρέτου διαγωγῆς καὶ ἱκανόητος οὐ τῆς τυχούσης, ὀρμώμενος ἐκ τῆς κατὰ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος νήσου Σερύφου. Οὗτος ἀφίχθεις εἰς Ἄρταν, καὶ κατοικήσας εἰς ἡν οἰκίαν κατώκουν καὶ οἱ Προκάτοχοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1820, ἔφερε μετ' ἑαυτοῦ Ἀυτοκρατορικὸν φιορμάνιον, δι' οὗ ἀπηλλάττετο μὲν οὗτος τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν προκατοχικῶν ἱκανῆς ποσότητος ὄντων χρεῶν, διετάττετο δὲ ἡ ἐπιτόπιος Διοίκησις παραδοῦναι αὐτῷ ἀπαξία τὰ κτήματα τῆς Μητροπόλεως καὶ ἱερὰ κειμήλια, οἷον Ἀρχιερατικά, πολυτελῆ ἄμφια καὶ λοιπά, ὄντα ἐνέγειρα εἰς τοὺς δανειστάς Ὀθωμανοὺς καὶ Ἰουδαίους συνάμα καὶ ἡ Διοικήτρια οὖσα Ἱερὰ Μητροπολις (Ξα). Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὸ Δισσατήριον (Μεχκεμὲν) ἀναγνωσθὲν τὸ Ἀυτοκρατορικὸν φιορμάνιον οὐδὲν ἔφερεν ἀποτελεσμα ἀλλ' ἔμεινε ἀνερόγητον, καὶ ἐπειδὴ εἶδεν ὁ ἀοιδίμος ἐν τῷ διορατικῷ αὐτοῦ ὄμματι, ὅτι διὰ τοῦ εὐφήμου τρόπου οὐδὲν κατορθοῦται, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται καὶ εἰς βίαν ἀνήκει βία, ἔγραψεν ἀμέσως εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἀπειτῶν σύντομον προστασίαν καὶ βοήθειαν. Ἐν τού-

31, 32. Γιὰ τοὺς ἱεράρχας αὐτοὺς κοίταξε τὴν τελευταία σημείωσις τοῦτου τοῦ κεφαλαίου.

(Ξα) Ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1831—32 Ἀρχιερατεύοντος τοῦ Νεοφύτου Γ' προσεκλήθησαν παρ' ἐκείνου τοῦ ἀειμνήστου, διαταγῇ τοῦ Μ. Βεζύρου Μωχάμετ Ρεσίτ Πασσᾶ, ἅπαντες οἱ ἐπαρχιωτὰς εἰς τὸν ἐν Ἄρτῃ ἱερὸν Ναὸν τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, καὶ ἔμαθον ὅτι ὁ διαληφθεὶς Πασσᾶς ἀπῆτει ἵνα οἱ ἐπαρχιωτὰς ἐγκαταλείψωσι τὴν ἱερὰν Μητροπόλιν εἰς τὴν Κυβερνησιν διὰ Διοικητήριον, καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐπισκευασθῇ δι' ἐξόδων τῆς Βασιλείας ὁ Ναὸς τῆς Παρηγορηθείσης. Ταύτην τὴν τοῦ Πασσᾶ θέλησιν ἀκούσαντες οἱ συναθροισθέντες, ἔειπεν ἀφ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἁγίου. Εἰς δ' ἐξ αὐτῶν, καλούμενος Μίτσης (Δημήτριος) Σίμου, ἐρθεῖσθε εἰς τὸ θρησκευτικὸν ζῆλον ἔκραξε μεγαλοφώνως. «Τοῦτο οὐδέποτε γίνεται ὁ Πασσᾶς χερί μεγάλο καὶ τρανὸ ἔχει καὶ ἅς τὴν πάρη μόνος του ἡμεῖς τὴν Ἐκκλησίαν μας καὶ τὸν ἱερὸν θρόνον ὅλης τῆς Παλαιᾶς Ἡπείρου δὲν τὸν παραδίδομεν μὲ τὰς ἰδίας μας χεῖρας, δὲν φειδόμεθα οὔτε καὶ τῆς ζωῆς μας αὐτῆς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας» μετὰ τοῦ ἀοιδίμου τοῦτου ἐξεφώνησαν καὶ οἱ λοιποὶ τότε ἐνὶ στόματι «τὴν Ἐκκλησίαν μας δὲν τὴν δίδομεν, καὶ ὅ,τι θέλει ἅς κάμη», καὶ τοιοῦτοτρόπως ἡ αἴτησις τοῦ Πασσᾶ, παρακινήθέντος εἰς τοῦτο τὸ κίνημα παρὰ τῶν ἐπιχειρησθέντων καὶ μὴ δυναθέντων κατορθῶσαι τὸν ἑαυτῶν σκοπὸν Ὀθωμανῶν κατὰ τὸ ἔτος 1828, τοῦ μεταβαλεῖν τὸν Ναὸν εἰς Ὀθωμανικὸν μεστοῖτιον, ἔμεινε νεκρὰ καὶ ἀνέφρητος.

τοὺς συλληφθεὶς ὁ ἀείμνηστος αἰχμάλωτος τῷ 1833 ἔτει Μαΐου 13, παρὰ τοῦ προσβαλόντος μετὰ 800 περίπου Τουρκολβανῶν καὶ λεηλατήσαντος τὴν Πόλιν Ἄρταν ἀποστάτου Ἀλβανοῦ Ταφὴλ Μπούζη⁽³³⁾, ἐλεεινῶς τε καὶ ἀπανθρώπως κατατυραννηθεὶς, μόλις διὰ πολλῶν λίτρων ἐξέφυγε τοὺς δηλητηριώδεις αὐτοῦ ὄνυχας, κλεισθεὶς μετὰ τῶν λοιπῶν χριστιανῶν ἡμέρας 3 ἐντὸς τοῦ φρουρίου, μέχρις οὗ πησιάσαντος τοῦ Βαλῆ τῶν Ἰωαννίνων Ἰμὴν Πασσᾶ εἰς Ἄρταν, ἀνιχνεύοντος καὶ καταδιώκοντος τοὺς ἀποστάτας, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἄρτης ὁ Λήστιαρχος εἰσελθὼν πλήρης λαφύρων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μετὰ δὲ τὸ τραγικὸν τοῦτο συμβάν, ἐνὸς ἔτους παρελθόντος σεισμὸς φορικτὸς συνέβη ἐν ἔτει 1834, εἰς τὰς ἀρχὰς Μαΐου, τῆς γῆς κλονουμένης ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀκαταπαύστως μέχρι τῆς 10 Ἰουνίου μόλις δὲ διὰ λιτανειῶν καὶ δεήσεων ἀπηλλάγη ἡ Πόλις εὐτυχῶς τῆς θεομηνίας ταύτης. Τοῦ οὖν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίνου τοῦ Α' ἐνεργήσαντος τὰ δέοντα κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ Μητροπολίτου, ἀπεστάλη εἰς Ἄρταν, περὶ τὴν ἀρχὴν Ἰουνίου 1834 παρὰ τῆς Ὑψ. Πύλης ἀπεσταλμένος τις Ἑλληνόφρων καὶ Ἑλληνόγλωσσος Ὀθωμανὸς Σουλεϊμάν Ἐφέντης καλούμενος φέρων μεθ' ἑαυτοῦ δευτέρου Αὐτοκρατ. διάταγμα, δυνάμει τοῦ ὁποίου πρῶτον ἐν ἀκαρεὶ ἀπέβαλεν οὗτος τῆς Μητροπόλεως τὸν Διοικητὴν Βοεβῶδαν τῆς Ἄρτης Ἰμπραήμ Ἐφέντην, καὶ διέταξεν αὐτὸν οἰκῆσαι εἰς τὸν πλησίον τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Θεοδώρας στρατῶνα. ὅπου κατὰ τὸν μετὰ ταῦτα καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἀρχὴ τοῦ ἔτους 1845. Εἴτ' ἐνεχείρισε πρὸς τὸν Μητροπολίτην τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν ὅστις καθάρισας αὐτὴν καὶ ἐπισκευάσας ἐνεκαινίασε καὶ τὸν Ἱερὸν Ναόν, ἐν μέσῳ γενικῆς χαρᾶς τῶν Χριστιανῶν τὴν 21 Νοεμβρίου 1834 καθιερώσας αὐτὴν εἰς τιμὴν τῶν Εἰσοδειῶν τῆς Θεοτόκου (ξβ). Ἀκολούθως παρεδόθησαν αὐτῷ ἀπελευθερωθέντα μετὰ πολλῶν μόχθων καὶ κόπων καὶ δαπανημάτων οὐ μικρῶν, συνισταμένων 8κ γροσ. 97500 3/4, ἅτινα ἔλαβον ἐκ τῶν Ἱερῶν Ἄρτης καὶ Προβέζης Μονῶν καὶ πάντα τὰ εἰς ἐνέχειρα κατεχόμενα παρ' Ὀθωμανῶν καὶ Ἰουδαίων κτήματα τὰ καὶ μέχρι τοῦδε σωζόμενα, τῆς Μητροπόλεως, διευθυνόμενα ὑπὸ τοῦ νέου Μητροπολίτου Νικοπόλεως καθὰ καὶ τὰ Ἱερὰ κειμήλια, ἅπερ εἶχεν ἐνέχειρον εὐπατρίδης τις Ἰουδαῖος Μιχαὴλ Μπέσος, ἀνευ τινὸς χρηματικῆς δόσεως, διὰ τὸ ἐνεργὸν δ' αὐτοῦ καὶ δραστήριον ἐπιμοβος αὐτὸς τοῖς πᾶσιν ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ φίλος ἐπιστήθιος. Τούτου Ἀρχιερατεύοντος προσκληθεὶς ὁ Διοικητὴς τῆς Ἄρτης καὶ Προβέζης Τυραννίσκος Βελῆ Μπέης ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ Σερρακιέρη Ρεσίτ Πασσᾶ εἰς Πελαγώνειαν (Βιτώλια) μετὰ πάντων τῶν ὑταλλήλων αὐτοῦ, ἐκεῖ τὸ ζῆν κατέστρεψεν ἐν ἔτει 1831 Ἰουλίου 30 σὺν τοῖς ὁπαδοῖς αὐτοῦ πᾶσι, πυροβοληθεὶς ἀνευ ἀποτυχίας ὑπὸ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, μηδ' αὐτοῦ τοῦ Ἀσλὰν Βέη ἀπαλλαγέντος καίτοι δραπετεύσαντος καὶ οὕτω ἀπηλλάγη ἡ δυστυχὴς Ἄρτα τοιοῦτου ἀνημέρου θηροῦ καὶ δολίας Τίγριδος. Μετὰ δὲ ἔξ ἑτῶν εὐκλεῆ ὄντως καὶ ἀξίαν λόγου Ἱεραρχίαν, ἔνεκα καταφορῶν καὶ διαβολῶν κατ' αὐτοῦ, ἐπαρχιωτῶν αὐτοῦ τινῶν, πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχον Γρηγόριον τὸν ΣΤ' μετακληθεὶς εἰς Κων/πολιν μετετέθη εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν θρόνον Σαμοκοβίου ὁ δὲ τέως Σαμοκοβίου εἰς τὸν τῆς Ἄρτης.

(Συνεχίζεται)

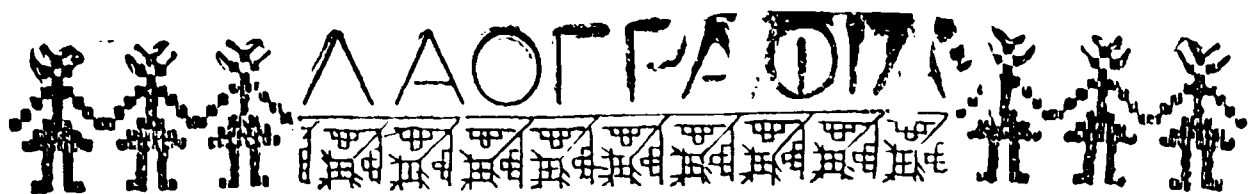
33. Γιά τὸν Ταφὴλ Μπούζη κοίταξε παραπάνω Κεφ. Α' σημ. 31, ΙΑ σημ. 11.

(ξβ) Ὁ Ναὸς τῆς Μητροπόλεως καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν τῆς Παναγίας Μεσοποριτισσας. Ἐθίζουσι γὰρ οἱ πλείστοι τοῦτων ἵνα ἐντὸς χύτρας βράζωσι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Παναγίας, Νοεμβρίου 21, διάφορα εἶδη ἐκ τῶν δημητριακῶν καρπῶν ἀφ' ἑσπέρας καὶ τῇ ἐπαύριον τρώγωσιν αὐτὰ λέγοντες καὶ τὸ ἐπόμενον.

«Μεσόφαγα, μεσόσπυρα, μεσ' ἔγω ς' τὴν κοφῆνα»

Ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Μητροπόλεως πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὸ ἐμβαδὸν τοῦ κήπου ἀριστερόθεν ἦν κεκλεισμένον πανάρχαιον φρέαρ ἀπὸ μιᾶς περίπου ἑκατονταετηρίδος, ὡς εἰκάζεται καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1874 ἐν μηνί Ἰουνίῳ δαπάνη τοῦ Μητροπολίτου ἐκαθαρίσθη καὶ ἀνέκλυσεν ὕδωρ γλυκύτατον. Ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς Μητροπόλεως, ἐντὸς πενιχρᾶς τινος οἰκίας Ὀθωμανικῆς ἀνεκαλύφθη ἱερὸς Ναὸς τῆς Θεοτόκου, μόνον λειψάνων τινῶν, περίπου τοῦ ἐνὸς πηχεως ἔξω ὄντων τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, σωζομένων αὐτοῦ εἰσέτι αὐτόθι πρὸ πενταετίας ὑπῆρχεν ἀρχαία κυπάρισσος καταπεσοῦσα ὑπὸ λαίλαπος, ἔξωθεν δὲ τῆς οἰκίας ὑπάρχει ἀρχαῖον φρέαρ ἡδυτάτου ὕδατος.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Η ΚΟΣΣΑ ΚΑΙ Η ΒΛΗΩΡΑ*

Η.

Ἡ λέξις «κόσσα», ἔχει δυὸ σημασίες.

Κόσσα, λέμε, τὸ δρεπάνι· ὄχι τὸ μικρὸ, τοῦ χεριοῦ, ἀλλὰ τὸ μεγάλο, τὸ ἐφαρμοσμένο σὲ μακρὸ ξύλο, ποῦ μ' αὐτὸ θερίζουν εἰδικότερα τὸ χορτάρι· αὐτὸ, ποῦ ἄλλοῦ τῆς Ἑλλάδας, τὸ λένε «κιοσιά»· ἀπὸ κεῖ καὶ ἡ λέξις κοσσολεῖβαδο, τὸ χορτολεῖβαδο δηλ. ποῦ θερίζεται μὲ τὴν κοσιά. Κόσσα ἐπίσης λέμε—λέγαμε—καὶ τὴν πλεξίδα τῶν γυναικείων μαλλίων, ὅπως αὐτὴ—ἢ αὐτές, ὅταν ἦταν δυὸ—κρεμόταν πίσω στὶς πλάτες, κατὰ τὸ σύστημα τῆς παληᾶς γιαννιώτικης κόμμωσης.

Δυὸ ἐπίσης ὑπάρχουν ἐκδοχές, καὶ γιὰ τὸ περιστατικὸ ποῦ ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ ὀνοματιοθῇ κόσσα τὸ κόμμα τῆς ἀρχοντιᾶς. Τίς σχετικὲς πληροφορίες, εἶχα πάρει ἄλλοτε ἀπὸ δυὸ «ἀρχαίους πολίτας», ἐπίλεκτα μέλη τοῦ κόμματος τῆς Βληώρας: Τούς, μακαρίτες τώρα: Νικόλα Καζαντζῆ, (πεθερὸ τοῦ Ἄρ. Λεύκοβιτς), καὶ τὸ Γυμνασιάρχην Γεώργιο Καλούδη, διαπρεπῆ καθηγητὴ τῆς Ζωσιμαίως Σχολῆς, ποῦ ἦταν γαμπρὸς τῶν Κιγκαίων:

Κατὰ τὸν ἕνα, παραμονὲς ἐκλογῶν, στὸ Χάνι τοῦ Χατζήμπαση, (πατέρα τῶν ἀδελφῶν Παπαζήση), περίφημου καὶ τότε γιὰ τὴν καλὴν του κουζίνα, γλεντοῦσαν κάποιο βράδυ παιδιὰ τῆς Βληώρας: οἱ ὀπαδοὶ τῆς, ἦταν, τὸ πιά, πολὺ, παληοὶ Γιαννιώτες, παιδιὰ τῆς ψάθας, καραμπέρηδες καὶ μπαντίδοι.— Πόπολο.

Κάποιος «ἀριστοκράτης» ποῦ βρισκόταν κι' αὐτὸς ἐκεῖνο τὸ βράδυ στὸ Χάνι, τοὺς εἶχε μπεῖ στὴ μύτη· μὰ ποῦ νὰ τὰ θγάλη πέρα μὲ τὰ παιδιὰ τῆς Βληώρας! Κουβέντα στὴν κουβέντα, τὸν βάλαν αὐτοὶ μπροστά, καὶ τὸν ἀνάγκασαν νὰ ἐγκαταλείψῃ, ὀλίγο ἄδοξα, τὸ Χάνι.

Ἐκεῖνος «ἀριστοκράτης», ἀναψε καὶ κόρωσε· κι' ἀπάνου στὸ θυμὸ του, φεύγοντας ξεστόμισε ἀπειλές, ὄχι καὶ τόσο... ἀριστοκρατικές:

—«Ἄειστι μουρέ», τοὺς εἶπε σὲ παληὸ γιαννιώτικο ἰδίωμα· «ἂν δὲ σᾶς κόψουμι μιθαύριου, ὅπως κόβουν τοῦ χουρτάρ' μὴ τὴν κόσσα, νὰ ἰδῆτε!...».

Ἡ Βληώρα ὅμως δὲ χαμπάριζε ἀπὸ τέτοια· πῆραν στὸ κορδίδο τὸν ἀριστοκράτη, τὸν πρόγκιξαν μὲ χάχανα, σήκωσαν «σιουφίνα», καὶ διακωμωδώντας τὴν ἀκίνδυνον ἀπειλή, χάλασαν τὸν κόσμον στὶς φωνές.

—Ἐ! Ἐ!... κόσσα.., ὄξου ἢ κόσσα.., Ἐ! Ἐ! Ἐ!...

Τὸ πρᾶγμα μαθεύτηκε ἀμέσως, κι' ὀλόκληρο τὸ κόμμα ὀνομάστηκε εἰρωνικὰ κόσσα.

Κατὰ τὴν ἄλλη ἐκδοχὴ, στὴν ἐκλογικὴ κίνηση, ἀνακατεῦνταν—καὶ κάπως ζωηρά—μὲ τὸ κόμμα τῆς ἀρχοντιᾶς, κι' ἕνας ἱερωμένος, Θεολόγος, ἱεροκῆρυκας καὶ Διευθυντὴς Οἰκοτροφείου ὄρφανῶν, ὁ πολὺ γνωστὸς στὰ τότε Γιάννινα Θωμαΐδης. Οἱ ἱερωμένοι, κρατοῦσαν καὶ τότε—ὅπως καὶ σήμερον στὸν τόπον μας—ὄλα τὰ μαλλιά τους: κι' ὁ Θωμαΐδης, τὰ εἶχε ἀρκετὰ πλούσια κι' ἴσως κηόλας νὰ τὰ καμά-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου σελ. 298, καὶ τέλος.

ρωνε, κάπως επιδεικτικά, πράγμα πού δέν τό σήκωνε ό τόπος, και μάλιστα τις εποχές εκείνες.

Ἡ Βληώρα, πού ἦταν όργισμένη μέ τό ἀνακάτωμα εκείνου τοῦ Παπα σέ ἔργα ἔξω ἀπό τό ράσο πού φοροῦσε και τά εἰδικά καθήκοντά του, τόν εἰρωνεύτηκε μιὰ μέρα, και τοῦ φώναξε πώς, ἄδικα πολεμοῦσε νά τοὺς βάλῃ κάτω μέ τήν κόσσα του.

Κι' ἡ εἰρωνία, κόλλησε σ' όλόκληρο τό κόμμα.

Δέ θεωροῦμε περιττό νά προσθέσουμε ἐδῶ και τά παρακάτω διασφιστικά:

Τά Γιάννινα τῆς ἐποχῆς εκείνης, ἦταν βέβαια, συντηρητικά. Οἱ γυναῖκες τοῦ λαοῦ, ἦταν συμμαζεμένες, κι' οἱ κομμώσεις τους, δέν ἄφηναν τά μαλλιά ν' ἀνεμίζουν, τόσο ἐλεύθερα, δῶθε - κείθε.

Σέ παληότερους ἀκόμα καιρούς, αὐτά, ἦταν ἐντελῶς καλυμένα μέ τό «νταρ-τμά» ἢ τό «φακίόλι», κι' ἀργότερα, μέ τό «μπουγιαμα» και τό πολιτικό μαῦρο μαντύλι, σκέτο ἢ λουλουδιαστό, πού ἄφηνε, στήν ἀρχή, δειλά, και σιγά-σιγά, πιδ θαρραλέα, ξέσκεπα, λίγα ἀπό τά μαλλιά τῶν γυναικῶν.

Ἡ κόμμωση τῆς κόσσας, και μάλιστα τῆς ὄσο πάει, και τολμηρότερα ἀκαλυπτῆς, μέ τά ἀκρα τῆς ἐλεύθερα, σέ πλατειοὺς θύσανους, εἶναι φυσικό νά πείραξε στήν ἀρχή, τις συντηρητικὲς ἀντιλήψεις τῶν «νοικοκυραίων» εἶναι δέ, ἐπίσης φυσικό, τό προσδευτικό αὐτό τόλμημα, νᾶγινε ἀρχικά ἀπό γυναῖκες, περισσότερο τῆς ἀρχοντιᾶς ἢ καινοτέμες. Κι' ἔτσι, μέσα στήν εἰρωνία τῆς λέξης «κόσσα», μποροῦσε νά ὑπῆρχε και μιὰ ὁδὸς ἀποδοκιμασίας, γιὰ κάτι τό θηλύπρεπο και τολμηρὰ νεωτεριστικό, πού προερχόταν ἀπό τήν «ἀριστοκρατία» (87).

Ὅσο ἀμφισβητούμενο εἶναι, καθὼς ἴδαμε, τό θέμα τῆς ὄνομασίας τοῦ κόμματος τῆς Ἀρχοντιᾶς, τόσο ἐμφανίζεται, παραδοσιακά, ἐντελῶς ξεκαθαρισμένο, τό ἱστορικό τῆς Β λ η ὠ ρ α ς.

Τό κόμμα τῆς Ἀρχοντιᾶς, τό παραγκώμιασε ἡ Βληώρα. Τῆ Βληώρα, τῆ βᾶ-φτισε ἕνας Πασιάς: ἕνας Βαλῆς, Τοπάρχης Ἡπείρου κι' Ἀλβανίας, ἕνας μεγάλος και δυνατός Ἀρχοντας.

Τὴν ὀνομάτισε ἕνας μουσουλμᾶνος, στή δημοσιά:—Ὁ Ὅσμᾶν πασιᾶς, Βαλῆς τῶν Γιαννίνων.

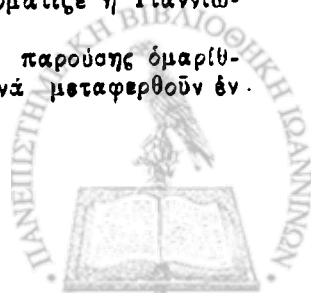
Θᾶναι ἀκόμα πολλοί, αὐτοὶ πού θά θυμᾶνται τῆ φωτεινὴ και γελαστή μορφὴ τοῦ Βαλῆ αὐτοῦ τῶν Γιαννίνων, πού ἄφησε ὄνομα καλὸ στὸν τόπο. Οἱ Χριστιανοί, τόν ἀγαποῦσαν περισσότερο ἀπὸ τοὺς Τούρκους, κι' ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, τόν ἀγαποῦσε πιδ πολὺ ὁ λαός.

Ὁ Ὅσμᾶν Πασιάς, διαδέχτηκε στὸν ἡγεμονικὸ θρόνο τῶν Γιαννίνων τό

37. Σχετικὰ ἐν τούτοις μέ τό προσωνύμιο κ ό σ σ α (σὲ συνδυασμὸ πρὸς ὄσα στήν ὕποσ. 37 σελ. 306 τῆς «Ἡπειρ. Ἐστίας» ἐ. ἔ. ἀναφέραμε)* προσθέτομε ἐδῶ ὅτι, ὅπως διαβάζομε στὰ «Μυστήρια τῆς Κεφαλιναῖας» τοῦ Ἀ. Λασκαράτου § 20 (δὲς Βασικῆς Βιβλιοθήκης, «Ἀνδρέας Λασκαράτος κλπ», «Ἀετός», Ἀθῆναι, σελ 146), ὁ λαός, «ὄταν μ ᾶ ς (χωρὶς ἄλλο, τοὺς ὄσους δέν ἀνήκουν στὴ δική του τάξη, στὸ δικό του κόμμα) βλέπει ὄ ξ ο υ (ἀπὸ τὴν ἀρχή, βέβαια), εὐχαριστημένος και χαρούμενος διὰ τὴ ν (κ η πού τοῦ φαίνεται νά ἔκαμε ἐπάνω μας, μὲς φωνάζει κ α τ α χ θ ὄ ν ι ο υ ς και κάτω - π ε ρ ο ὕ κ ε ς ». Π ε ρ ο ὕ κ ε ς πρέπει—κατὰ τὰ τότε κρατοῦντα—νά εἶχαν τό δικαίωμα νά φοροῦσαν στήν Ἑπτάνησο, μ ὄ ν ο ν οἱ ε ὕ γ ε ν ε ἶ ς τοῦ *lidro d' oro* οἱ «Ἀ ρ χ ο ν τ ε ς» κι' ὁ λαός—τό πόπολο—κοροῖδευτικά τοὺς φώναζε (κάτω οἱ) περούκες.

Νομίζομε, ὅτι κάποια ἐντονη ἀναλογία πρέπει τά ὑπάρχει μεταξὺ κόσσας και περούκας· κι' ἴσως, τις ἀνδρικές, παληῶν καιρῶν, στὰ Γιάννινα περούκες, νά ὀνομάτιζε ἡ Γιαννιώτικη Βληώρα κ ό σ σ ε ς, και κ ό σ σ α τό κόμμα τῆς Ἀρχοντιᾶς.

* Ἡ ὕποσ. 37 τῆς σελ. 306 τῆς «Ἡπειρ. Ἐστίας», ἔδει νά ἐπεταί τῆς παρουσίας ὀμαρίθμου, κατὰ λάθος μεταφερθεῖσα ἐκεῖ. Παρακαλοῦμε τοὺς ἀναγνώστες μας, νά μεταφερθοῦν ἐν καιρῷ και οἱ ἴδιοι, στήν πιδ πάνω σελ. 306.

Χιφζή Πασιά «προκεχωρηκότα τήν ηλικίαν, φανατικόν δὲ καὶ καχύποπτον», ὅπως γράφει γι' αὐτὸν ὁ Κ. Π. Μέκιος στὴν Ἱστορία του τῆς Ἡπείρου.

Στὸν πόλεμο τοῦ 1897, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς, εἶχε φτάσει στὰ Πέντε Πηγὰδια, ὁ Τούρκικος Στρατὸς εἶχε διαλυθῆ, κι' ὁ Χιφζή Πασιάς, ποὺ ἦταν κι' ὁ Ἀρχιστράτηγος στὴν περιοχὴ του, ἐτοίμαζε τὰ πράγματά του γιὰ φευγιδί.

Ὁ διάδοχος του ὁμοῦ Ὁσμάν Πασιάς, ἀνασύνταξε τὸν Τούρκικο Στρατό, κι' ὕστερα ἀπὸ τὶς ἀτυχίες τῆς Θεσσαλίας, ἀπώθησε τοὺς Ἕλληνας, πέρα ἀπὸ τὸ Γρίμποβο. Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἡπείρου, «κατείχετο, γράφει ὁ Μέκιος, ὑπὸ φρίκης, ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἐμελλε νὰ ἀφεθῆ τέλεον εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Στρατοῦ... Ἐὐτυχῶς, συνεχίζει ὁ ἴδιος, Γενικὸς Διοικητὴς αὐτῆς καὶ ἀρχηγὸς τῶν ἐν αὐτῇ Ὀθωμανικῶν στατευμάτων, ἦτο ὁ προμνησθεὶς Ὁσμάν Πασιάς, ὅστις, ἰθύνας τὴν χώραν ἐπὶ δεκαετίαν περίπου (1897—1906), ἀνεδείχθη τύπος ρέκτου καὶ φιλοτίμου Κυβερνήτου, εὐγενοῦς δὲ καὶ δικαίου καὶ ἀμερολήπτου ἀνδρός. Οὐδεμίαν διάκρισιν ποιούμενος μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Τούρκων, ἀλλ' ἀνταμείβων πάντα ἀγαθὸν καὶ νομιμόφρονα, τιμωρῶν δὲ οὐκ ὀλιγόποτε κακοποιὸν καὶ φαῦλον, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκευάτος, κατέστησε τὸ ὄνομα αὐτοῦ σεβαστὸν ἐν Ἡπείρῳ καὶ προσφιλὲς εἰς ὅλους τοὺς φιλησούχους καὶ νομοταγεῖς κατοίκους τῆς. (—Καὶ τὸ Ρολόδι τῆς Πλατείας μας, στὸ Πασιά αὐτὸν τὸ χρωστοῦν τὰ Γιάννινα· τῷ χτίσε γιὰ νὰ τιμῆσῃ τὰ εἰκοσιπέντε χρόνια τῆς Σουλτανίας τοῦ Ἀμπτοῦλ Χαμίτ, νομίζω στὰ 1902).

Αὐτὸς ἦταν ὁ ἀνάδοχος τῆς Βληώρας: Τούρκος ἢ καλλίτερα, Τάταρος. Ἑλληνικὰ δὲν εἴξερε· γι' αὐτό, καὶ Τούρκικο ὄνομα τῆς ἔδωσε: «Βληώρα», ἀρβανίτικα, λέγαν τὴν Αὐλώνα, κι' ἔτσι τὶς περισσότερες φορές τῇ λέγαν κι' οἱ Τούρκοι στὰ Γιάννινα· Καὶ τὸ Τάγμα τῶν ρεντίφηδων (ἐφεδρῶν, θὰ λέγαμε σήμερα) τῆς Αὐλώνας—κάθε τύπος τότε εἶχε καὶ τὸ δικό του ρεντίφ νταμπόρ—τὸ λέγαν Βληώρα νταμπόρ. Τὸ ὄνομα αὐτό—οἱ ρεντίφηδες, βλέπετε, εἶχαν τότες κάποια κλίση πρὸς τὴν ἀπειθαρχία καὶ τὴν ἀταξία, πολὺ περισσότερο οἱ Ἀρβανῖτες—κατάντησε ἀργότερα νὰ χαρακτηρίζῃ κάθε ἀτακτο καὶ ρέμπελο ἀσκέρι· ὁ ἀτακτος ἄλλως τε στρατὸς, ἦταν τότε, καὶ κάπως ἐπίσημα ἀναγνωρισμένος, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν Ἐφημερίδα τῆς ἐποχῆς, τὴν Τουρκοελληνικὴ Ἰωάννινα - Γιάνγρια.

Ἡ λ α ἴ κ ῆ μ ε ρ ῖ δ α στὰ Γιάννινα, εἶχε δέβαια μέρα τῆς καὶ «νοικοκυραλίου» «ἀργαστηριῶτες», «μαγαζιάτορες» καὶ «παζαριῶτες» ἄνθρωποι δηλ. τοῦ παζαριοῦ καὶ τῆς δουλειᾶς· μὰ περιλάμβανε περισσότερο, ὅπως εἶπαμε, τὸ π ό π ο λ οῖ π α ι δ ι ᾶ τῆς ψ ᾶ θ α ς, μ π α ν τ ῖ ῆ ο υ ς καὶ γ λ ε ν τ ζ ῆ δ ε ς. Οἱ τελευταῖοι αὐτοί, στίς προεκλογικὰς διαμάχες, χαλοῦσαν τὸν κόσμον. Τόσο περισσότερο, ὅσο πού, στὸν καιρὸ τοῦ Ὁσμάν Πασιά, οἱ Χριστιανοὶ εἶχαν πάρει θάρρος.

Ὁ Ὁσμάν λοιπὸν Πασιάς, ποὺ παρακλοουθεῖσε καταλεπτῶς, ὅλα, κάποια μέρα ἔπεσε σὲ μιὰν ἄτσαλη καὶ θορυβώδη ἐκδήλωσιν· σὲ κάποιον, ἀπὸ μέρους τοῦ «Πόπουλου» πρόγκισμα—«σιουφίνα», τὸ λέγαμε τότε—τῶν ἀντίπαλων τοῦ λαϊκοῦ κόμματος, σὲ μιὰ δξύτατη διαδήλωσιν στὸ δημόσιον δρόμον, σὲ κάποιο ἀνακάτεμα καὶ «σιαραμαλιό», κι' ἀπόμεινε ξαφνιασμένος.

Μὰ, καθὼς τοῦ ἐξήγησαν τι ἦταν ἐκεῖνοι οἱ θορυβοποιοί,

—Μωρ' εἶναι τοῦτοι, εἶπε ἀμέσως γελαστός: αὐτοὶ εἶναι Βληώρα (ἡ) νταμπόρ.

Κι' ἡ λέξις ἔπιασε καὶ πῆρε δρόμον.

Ὁ Ὁσμάν Πασιάς συμπαθοῦσε πολὺ τὴν βαφτιστικιά του καὶ δὲν ἔκρυβε καθόλου τὴ συμπάθειά του. Ἦταν μὲ τὸ Λαό. Τὰ προνόμια, τὰ χτυποῦσε ἄγρια.

Κάποτε ἄλλοτε, μέρα παραμονῆς ἐκλογῶν, εἶχε συναντηθῆ ξαφνικὰ κι' ἀπρόοπτα σ' ἓνα Γιαννιώτικο σοκκάκι, μὲ μιὰ παρέα διαξηλωτῆς, ποὺ εἶχαν ἔρθῃ λιγάκι καὶ στὸ κέφι· οἱ Τούρκικες ἀρχές, δὲν ἀνακατευόταν καθόλου στὴν ἐκλογικὴ κίνησιν

τῶν Ρωμηῶν, φτάνει μονάχα νὰ μὴ κινδύνευε ἡ τάξη κι' ἡ ἀσφάλεια. Μὰ ὅσο κι' ἂν ἦταν, ἓνας Βαλῆς, ἦταν πάντα Βαλῆς: Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἡπείρου, ἓνας παντοδύναμος Ἄρχοντας.

Οἱ διαδηλωτές, ἐκείνη τῆ στιγμή, πρόγκιζαν στεντόρεια καὶ τραγουδιστά, τὸ ἀντίπαλο κόμμα καὶ τὸν ἀρχηγό του:

Ἄν, εἰσοῦ Γιαννιώτις, ὄχι ἄσπρου στοῦ Μιλᾶ.
Τίκ—τάκ, ἰβίβα πιδιά.

Ἰβίβα τοῦ Τακούλη, κί φόλα στοῦ Μιλᾶ.
Τίκ—τάκ, ἰβίβα πιδιά.

Καὶ παρωδώντας καὶ, ὄσθην ἀλλαγές, πὺ εἶχαν προβληθῆ στοῦ διαχειριστικὸ προσωπικὸ τῶν «Ἐλεῶν», μοιάζαν ὁμῶς μὲ τὰ ροῦχα πὺ «ἔβαλε ἀλλοιῶς», ὁ Μανωλίδης, ἐκάγχαζαν:

Ἐβγαλαν τοῦ Ζῆσ' τοῦ Χουρδᾶ,
κι' ἔβαλαν τοῦ Ζῆσ' τοῦ... Σκουρδᾶ.

Καθὼς ὁμῶς ἡ παρέα γνώρισε τὸν Πασιᾶ, μονομιᾶς, κόπηκε, ἔλος ὁ ἐκλογικὸς τῆς ἐνθουσιασμοῦ. Καί... γιὰ νὰ μὴ τὸ ποῦμε; φοβήθηκε.

Μὰ ὁ Ὄσμαν Πασιᾶς, πὺ εἶχε τόσα διοικητικὰ προσόντα, εἶχε φαίνεται καὶ τὸ σπάνιο χάρισμα, νὰ ξεχωρίζη, πότε ἔπρεπε νὰ δειχῆ τὴν ἀγρία καὶ αὐστηρὴ μορφή τῆς ἐξουσίας, καὶ πότε τὴν ἐπιεικεία καὶ τὸ γέλοιο.

—Βρὲ παιδιά, ρωτᾶει γελαστὸς τὴν παρέα, κάνοντας πὺς τάχα ὁὐν τοὺς εἶχε ξεχωρίσει· δὲ μοῦ λέτε· μὲ ποιὸν εἶστε;

Ἡ παρέα ξεθαρεύτηκε στὴ στιγμή.

—Μὲ τὴ Βληῶρα! ἀποκρίθηκαν θαρραλέα τὰ παιδιά.

—Ἄφεριμ!... ἄφεριμ!... εἶπε ὁ Πασιᾶς. Μπέντα Βληῶρα!... Μπέντα Βληῶρα!...

(Κι' ἐγὼ μὲ τὴ Βληῶρα εἶμαι).

Καὶ προσπέρασε γελαστὸς.

Τὸ ἐπεισόδιο μαθεύτηκε στὴ στιγμή, κι' ὄλη ἡ Βληῶρα ἐνθουσιάστηκε.

Θ.'

Καὶ στὰ χρόνια μου ἀκόμα, ἀλλὰ περισσότερο, λίγο πὺ παληότερα, στὰ Γιάννινα, ἐπικρατοῦσε ὁ «τύπος» ἢ μᾶλλον οἱ «τύποι». Ὁ παληὸς μάλιστα Γιαννιώτης Βασίλης Βαῖλας, μοῦ ἔλεγε κάποτε χαρακτηριστικὰ, ἐπὶ στὴν πατρίδα μας, ὁ κάθε Γιαννιώτης, ἀποτελοῦσε ἄλλοτε καὶ ξεχωριστό, διάφορο ἀπὸ τοὺς ἄλλους συντοπίτες τύπο. Καθένας τους, εἶχε τὸ προσωπικὸ του «χοῦι»³⁸, τὴ «ζάντσα» του, τὴ λόξα του· στοῦ ντύσιμο, τὸ φέροισμο, τὴν κουβέντα, τὴ συμπεριφορά του.

Σὲ μερικὸς ἀπ' αὐτοὺς, τὸ «ἐξαιρετο» τὸ «παράξενο», τὸ «ἰδιόρρυθμο» ἦταν ἀναπτυγμένο σὲ μεγάλο βαθμὸ· κι' ἔτσι αὐτοί, ἀποτελοῦσαν, «κατ' ἐξοχὴν τύπους», ἀνάμεσα στὴν πολυποίκιλη ἐκείνη κοινωνικὴ μᾶζα κι' ἔδιναν στὰ Γιάννινα, τὸν κάποιον χαρακτηριστικὸ τους τόνο:

Στὴ γειτονιά μου, θυμάμαι τέτοιους ἰδιόρρυθμους «τύπους» τὸ Μπλίμ, τὸ Βίβη, τὸ Μιζέκα, κάποιον φλυαρότατο Στέφο, πὺ ἔπαιζε περιφημὴ ντάμπα³⁹, μὲ ἀπαραίτητο πάντοτε ἀκόλουθό του, τὸ ροκλί του, πὺ «μὲ μιὰ ματιά, μπορούσε νὰ γκρεμίση παλάσια». Καὶ γενικότερα: τὴ Λυγινὴ, τὴν Τούσι μετὸ μπαστουνάκι τῆς καὶ τ' ἀντρικὰ τῆς ροῦχα, τὸν πάτερ Ἀλέξιο ἢ Παπαρράκα, τὸν Ἀριστείδη, τὸν Εὐνό, τὸ Σπουργο, τὸν φαλμωδὸ Γιώργο, τὸν Ἀζίζ, τὸν Κά-μεράκι, τὸ Ρετσινόλαδο, καὶ τελευταίον τὸν ξενόφερτο Γαμβέττα.

38. Δέξη ἡπερική ἰδιοσυγκρασία, χαρακτήρας, συνήθειες.

39. Τὸ παιγνίδι ντάμα.

(“Ολοι αυτοί, περιμένουν τὸ διογρᾶφο τους· εἶναι ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὸ-
τατα κομμάτια τῆς παληᾶς γιαννιώτικης ζωῆς).

Εἶναι ἀκόμα ζωντανές οἱ ἀναμνήσεις κι’ οἱ ἐντυπώσεις ποὺ ἄφησε στὴ ψυχὴ
τῶν Γιαννιωτῶν τῆς ἐποχῆς—ὅπως εἶπαμε καὶ πιδ πάνου—ὁ Χριστιανο-λαοφίλητος
ἐκεῖνος Ὁσμάν Πασιᾶς. Χαρακτηριστικὰ τῆς λαϊκότητάς του καὶ τῆς ἰδιαίτερης συμπά-
θειας μὲ τὴν ὁποία φερόταν πρὸς τὸ Χριστιανικὸ τῆς πόλης στοιχεῖο καὶ ποὺ κι’ αὐτὸ
τὸν περιέβαλε, ἀναφέρουμε πιδ κάτου, ὅσα—φίλοι—ἐνδιαφέροντα γι’ αὐτόν, μᾶς
ἀνακοίνωσαν· καὶ πρῶτο—πρῶτο, μιὰ συνάντησή του μ’ ἕναν Γιαννιώτικο τύπο τῆς
ἐποχῆς: τὸ γνωστὸ Νικόλα.

Ὁ Νικόλας ἦταν πάντα του, βλοσυρὸς κι’ ἀμίλητος, ἀποζώντας ἀπὸ τὴ φι-
λανθρωπία τοῦ κόσμου· κυκλοφορώντας μὲ μιὰ βαρύτατη, γεμάτη ἀπανωτὰ μπα-
λώματα, ὀγκωδέστατη κάπα, ἦταν γεμάτος ἰδιοτροπίες.

Μιὰ μέρα, κάπου συναντήθηκαν ὁ Ὁσμάν Πασιᾶς μὲ τὸ Νικόλα, κι’ ὁ τελευ-
ταῖος, παραμέρισε διαστικά.

—Νὲ ἀπιόρσουν, μπέ; (τί κάνεις βρέ;) τοῦ εἶπε ὁ Ὁσμάν Πασιᾶς. Γιατί πα-
ραμερίζεις ἔτσι διαστικά;

Ὁ Νικόλας, γιὰ μιὰ στιγμή, τὸν κύτταξε, βαρὺς καὶ φοβισμένος· μὰ σχεδὸν
ἀμέσως,:

—Μπὲν ντελῆ, σὲν Βαλῆ, ἀπάντησε σοβαρὸς κι’ ἐτοιμόλογος· Νὲ ἀπατζιάζ;
(—Ἐγὼ τρελλός, ἐσὺ Βαλῆς· τί μπορούμε νὰ κάνουμε μαζῆ; τί τὸ κοινὸ μεταξύ μας;)

Κάποτε πάλι, ὁ Ταμίας τῆς πόλης, δήλωσε ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ πληρώσῃ
τοὺς μισθοὺς τῶν ἀξιωματικῶν, γιατί, οἱ ἰσχυροὶ κυρίως Τουρκογιαννιώτες, ποὺ
ἦταν καὶ οἱ πλουσιότεροι, δὲν πλήρωναν τὰ «δοσίματά»⁽⁴⁰⁾ τους. Ὁ Ὁσμάν Πασιᾶς
ποὺ ἦταν ἀνθρωπος δραστήριος, ἐπωφελήθηκε μιᾶς μέρας ποὺ ἦταν νὰ συγκεντρω-
θοῦν πολλοὶ γιὰ τὴ συνεδρίαση τοῦ Ἰνταρὲ μιτζλῆς⁽⁴¹⁾ καὶ τοὺς κάλεσε ὄλους—πα-
σιάδες, μπέιδες, ἀγάδες, ἀρχόντους καὶ φτωχοὺς, Χριστιανοὺς καὶ Τούρκους—στὸ
Διοικητήριο. Κι’ ἀφοῦ τοὺς κράτησε ὀλόκληρο τὸ πρωῖνό, χωρὶς νὰ τοὺς πῆ γιὰ
ποῖδ σκοπὸ τοὺς εἶχε καλέσει, ὅταν πιά αὐτοὶ θέλησαν νὰ πᾶν γιὰ φαγητὸ στὰ
σπήτια τους, τοὺς ἀνεκοίνωσαν ὅτι εἶναι ὑπὸ κράτηση γιὰ χρέη πρὸς τὸ Κυβερνη-
τικὸ Ταμεῖο.

Ἕνας τότε πασιᾶς, ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους, παντοδύναμος αὐτὸς ἄρχοντας,
ἄρχισε νὰ βρίζῃ καὶ νὰ ἀπειλῆ ὅτι θὰ παραπονεθῆ στὸν Βαλῆ, καὶ θὰ δείξῃ, καὶ
θὰ κάνῃ. Τοῦ ἀνακοίνωσαν τότε, ὅτι, ἀκριδῶς, ὁ Ὁσμάν Πασιᾶς, ὁ ἴδιος, εἶχε δια-
τάξει τὴν κράτησή τους.

—Τὶ συμβαίνει, (ἄς τὸν ποῦμε) Ἀχμέτ Πασιᾶ; ρώτησε τὸ διαμαρτυρόμενο,
καθὼς στὸ μεταξύ κατέβαινε, ὁ Ὁσμάν Πασιᾶς. Πόσα χρωστᾶς στὸ Ταμεῖο;

—Πενῆντα λίρες.

—Καὶ κάνεις τόση φασαρία, γιὰ τόσο μικρὸ μικρὸ ποσό; ἐσύ, ἕνας ἄρχοντας
μὲ τρία τοιφλίκια;—Ἀἴπι!... (ντροπή) Ἀχμέτ Πασιᾶ. Στείλε γρήγορα στὸ σπήτι
σου νὰ σοῦ στείλουν χρήματα.

Ἔτσι, σὲ μιὰ μέρα, γέμισε τὸ Ταμεῖο ἀπὸ λεφτά.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν Ἀπόκρεω, ποὺ γιορταζόταν—ὅπως σὲ ἄλλη σειρά
σημειωμάτων λεπτομερειακὰ ἀναφέραμε—στὸ πλάτωμα ποὺ λεγόταν Μνήματα καὶ
καὶ ποὺ σήμερα ὀρίζεται πρὸς τὰ βόρεια, ἀπὸ τὸ καινούργιο κτίριο τῆς Ζωσιμαίας
Σχολῆς, ὁ Ὁσμάν Πασιᾶς, συχνὰ ἐμφανιζόταν στὸν παράπλευρο κῆπο ἐνός, ποὺ
ἐκεῖ ἐγειρόταν τότε στρατιωτικοῦ Σταθμοῦ, καὶ παρακολουθοῦσε μὲ ἐνδιαφέρον τὴ

40. Οἱ διάφοροι φόροι.

41. Συμβούλιο τῆς Διοίκησης.

γιορταστική αποκριάτικη κίνηση και τις αποκριάτικες των Χριστιανών εκδηλώσεις όπως άλλου (⁴²) τις περιγράψαμε. Διηγούνται λοιπόν, ότι, πολλές φορές, ένθουσιασμένος, αγόραζε από τους υπαίθριους γυρολόγους πωλητές—οι περισσότεροι τους Γκέγκηδες (⁴³)—δλο τὸ σὲ χαλβάδες, ζαχαράτα, μπιρμπλιά, κίτσιρ - μίτσιρ (παπαδίτσες) περιεχόμενο τῆς τάβλας τους, καὶ τὸ μοίραζε στοὺς Χριστιανούς. Ἄλλες φορές, σὰν ἀπαντώντας σὲ κανένα κολακευτικὸ τῶν στιχοπλόκων χορευτῶν τῆς ἐποχῆς στιχοπλάκι, τοὺς φώναζε καὶ τοὺς φιλοδωροῦσε μὲ μετζήτια (⁴⁴).

Κάποια φορά, τρομοκράτησε, καλώντας κοντά του καὶ μαλώνοντάς τον, μὲ σοβαροφανῆς κι' αὐστηρὸ—τάχα—ὑφος ὅτι εἶναι κλέφτης, κάποιον Γιαννιώτη, ποὺ στὸ μουστάκι του, εἶχε συμπεριλάβῃ καὶ τμήμα ἀπὸ τὰ γένεια του, κατὰ αὐστριακῆ τῆς ἐποχῆς μόδα. Ὁ καυμένος ὁ ραγιαῖς, τρέμοντας, ἰκέτευε ὅτι: αὐτός, ὄχι!.. δὲν εἶναι τέτοιος!.. δὲν ἔκλεψε ποτέ, τίποτε!.. ἀπὸ κανένα!... Κι' ὁ Ὁσμάν Πασιάς, ξαστερωμένος τώρα, γελοῦσε μὲ τὴν καρδιά του γιὰ τὸ φόβο τοῦ ρωμηεῦ, ἐπιμένον-τας πάντοτε ὅτι εἶχε κλέψει ἀπὸ τὰ γένεια του, σὲ ὄφελος τοῦ μουστακιοῦ του.

Ἕνας ἄλλος—ἐκτὸς ἀπὸ ὅσους ἄλλοῦ ἀναφέραμε—ἀποκρηάτικος τύπος τῶν Γιαννιωτῶν καὶ στιχοπλόκος, ἦταν κι' ὁ λεγόμενος Σιντράβος. Μιὰ χρονιά, εἶχε μάσει μέσα σὲ μιὰ ταλίκια (μεγάλο κάρρο), καμμιά δεκαριά νεαρὺς, καὶ καμωνόταν πῶς τοὺς ἔκανε μάθημα. Τοὺς ρωτοῦσε κάποια φορά, ἢ λέξη τρέλλα, μὲ πόσα λάμδα μπορεῖ νὰ γραφῆ. Καὶ καθὼς ἕνας ἀπὸ τοὺς μαθητῆς (δασκαλεμμένους),—ἢ κι' ὁ ἴδιος ὁ Σιντράβος—ἀπαντοῦσε: ἴσομε δέκα, ζητοῦσε κατόπι ἀπὸ τοὺς μαθητῆς τους, νὰ προσδιορίσουν, μὲ τὴν σειρά τῆς διαβάθμισης τῶν λ, τίς ἐννοίες τῆς λέξης τρέλλα. Ὁ Πασιάς, φαντάστηκε στὴν ἀρχή, πῶς οἱ ἀπαντήσεις, θὰ ἔδιναν διαδοχικὰ περιγραφῆς ἐντοιώτερης, ἀνάλογης μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν λ, παραφορᾶς, μανίας, ἢ λογικῆς ἐκτροπῆς τοῦ κατεχόμενου ἀπὸ τὸν ἀντίστοιχο βαθμὸ τρέλλας. Ὅταν ἔμως διαπίστωσε ὅτι, ἢ προϊούσα αὐξηση τῶν λ, ἀνταποκρινόταν, στίς ἀπαντήσεις τῶν μαθητῶν ἢ τίς διασαφήσεις τοῦ Σιντράβου, μὲ ἀνάλογους καὶ αὐξανόμενους βαθμοὺς ἠθικῶν ἐκτροπῶν, παραβάσεων τοῦ νόμου, καὶ ἀναξίπρεπτης διαγωγῆς, φώναξε τὸν ἀποκριάτικο δάσκαλο καὶ τοῦ ἔδωσε, γιὰ τὸν καθένα μὲν ἀπὸ τοὺς μαθητῆς του, ἀπὸ ἕνα μετζίτι, γι' αὐτὸν δὲ τὸν ἴδιο, μιὰ λίρα.

Συχνὰ ὁ Πασιάς αὐτὸς, ἔφερνε στὸ κίβσκι ἐκεῖνο καὶ τὴν Στρατ. Μουσικὴ γιὰ νὰ γλεντήσουν καλλίτερα οἱ Χριστιανοί.

I.

Ἵπάρχει ὁμοίως καὶ ἡ ἐπώδυνη πλευρὰ τῆς κοινοτικῆς μεταξὺ Κότσας καὶ Βληώρας διαμάχης:—Ἀπὸ ἐπιστολὴ ποὺ ἀπηύθυνε στίς 5 Ὀκτώβρη 1906 ἀπὸ τὸ Δεδέαγατς (σήμερα Ἀλεξανδρούπολη) ὁ Μητροπολίτης τοῦ Λεόντιος Ἐλευθεριάδης (⁴⁵), πρὸς τὸ Στέφανο Σαλαμάγκα (ἐπ' ἀδελφῆ ἀνεψιὸ του), ἀποσποῦμε καὶ μεταφέρουμε ἐδῶ τὰ πιὸ κάτω διαφωτιστικὰ τῶν ἐπιζήμιων συνεπειῶν αὐτοῦ τοῦ διχασμοῦ.

«...Ὁ νέος Μητροπολίτης (⁴⁶), πῶς φαίνεται; ἢ πῶς ἀκούεται; καινούργιο κόσκινο, ποὺ νὰ σὲ πρωτοκρεμάσω; ἢ δεικνύει ἄλλας ἀρετὰς, δι' ὧν θὰ καταθαμδῶση τοὺς Ἰωαννίτας τοὺς παραβιδοφάγους καὶ ἐγγελοφάγους, ἐξαιρουμένων νοεῖται τῶν

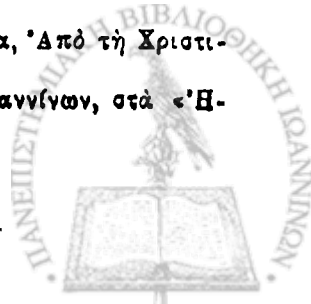
42. Γιαννιώτικες Ἀποκρηαί, Γιάννινα 1957 καὶ «Ἡπειρ. Ἐστία» 1967, τεύχη 58—63.

43. Συνήθως, αὐτοὶ πουλοῦσαν σὲ τάβλες, τὰ πιὸ κάτω ἀναφερόμενα γλοκά κ.τ.π.

44. Τὸ 1)5 τῆς χρυσῆς Τουρκικῆς λίρας.

45. Δὲς γι' αὐτὸν, στὴν «Ἡπειρ. Ἐστία» 1953, σελ. 212, Δ. Σαλαμάγκα, Ἀπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἱστορίας τῆς Ἡπείρου.

46. Γεράσιμος ὁ Τανταλίδης (δὲς Ἀθηναγόρα. Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἰωαννίνων, στὰ «Ἡπειρ. Χρονικά» τοῦ 1928, σελ. 44.

έλεοφάγων;... Τίς άραγε θά πρυτανεύσει; ή βλιώρα ή ή κόσσα; δύσμοιρος χώρα, ή πατρίς τών Ζωσιμάδων και του Δομπόλη!... 'Ο φαύλος Πρόξενος τής 'Ελλάδος...⁽⁴⁷⁾ δέν έδιώχθη είσέτι; άκόμα οι βλιώρηδες και κόσσιδες δέν τόν έννόησαν; άφου έδιώξαν τόν πεπειραμένον και φρόνιμον άνθρωπον τόν Σωφρόνιον⁽⁴⁸⁾, και έθυσίασαν εις τόν δωμόν τής έμπαθείας του έλεεινου άτρου ανθρώπου... τόν Μητροπολιτην, έθυσίασαν άμα και 5 ή 6 χιλιάδας λίρας, ά; θά έκληρονόμει ή πόλις έκ τής περιουσίας του, και τās όποιās διέθηκεν, ως μοι γράφουν έκ Κων)πόλεως, ύπερ τής πατρίδος του.—'Αλλοίμονον!...»

'Ο τελευταίος έκλογικός άγώνας τής Τουρκοκρατίας, έγινε στα 1911. Στα τέλη 'Ιανουαρίου τής χρονιάς αυτής, κοινοποιήθηκαν τά ψηφοδέλτια και τών δυό κομμάτων.

Και πρώτα - πρώτα, στις 29, τό ψηφοδέλτιο τής Κόσσας, τών «'Ανορθωτικών», όπως αυτοονομάζονται. 'Εφοροι 'Εκ παιδευτηρίων: Γεώργιος Τζέτζος, Γεώργιος Σταυρίδης, 'Ιωάννης Χαρισιάδης, Νικόλαος Βλαχλείδης. Κορασίων: Σπυρίδων Τσαντής, 'Αλκιβιάδης Φουρτουνόπουλος, Σωτήριος Συρμακέσης. 'Επίτροποι 'Εκ κλησιών: Μητροπόλεως: 'Αθανάσιος 'Εραπλωματάς, Μιλτιάδης Μάνθος. 'Αγ. Νικόλαου: Γούλας Γκάνιος, Γεώργιος Μελάς. 'Αρχιμανδρείου: Δημήτριος 'Αράπης, Περικλής Μελίρρυτος. 'Αγίας Μαρίνης: Γούλα Λάππας, Παναγιώτης Βαγενάς. Γεροντοκομείου: Ευάγγελος Παπαγγελής, Σάββας Γκιάτας. Κοινού Νοσοκομείου: Δημήτριος Μέρτζιος, Βασίλειος Πασχάλης.

Τό ψηφοδέλτιο τής Βληώρας, κοινοποιήθηκε στις 30 'Ιανουαρίου. 'Εφοροι: 'Εκ παιδευτηρίων: Περικλής Κίγκος, 'Αθανάσιος Στούπης, Στέφανος Σαλαμάγκας, 'Αναστάσιος 'Αλιεύς. Κορασίων: 'Αναστάσιος Μπαμπασίκας, Δημήτριος Μήτσιος, 'Αδαμάντιος Τσατσάνης. 'Επίτροποι Μητροπόλεως: Φίλιππος Περάτης, Παναγιώτης Παπαζήσης. 'Αγ. Νικόλαου: Πέτρος Χρυσοβιστινός, Σπυρίδων Ζαχαρτζής. 'Αρχιμανδρείου: 'Ιωάννης Μηλιώνης, Γεώργιος Μαρνέλης. 'Αγίας Μαρίνης: Νικόλαος Ζιρίμπας, 'Ιωάννης Κεφάλας. Γεροντοκομείου: Κωνσταντίνος Γκλίναβος, 'Ιωάννης Καρακάσης. Κοινού Νοσοκομείου: 'Αθανάσιος Γκλαβας, Ξενοφών Καπρίτσιος.

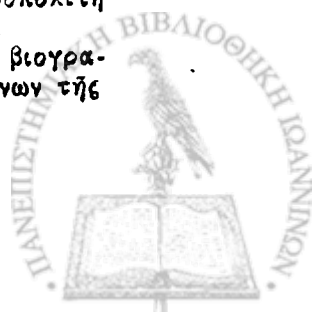
Κατ' εξαίρεση όμως, στις έκλογές αυτές, έλαβε μέρος και μιá τρίτη κατάσταση, με νέους άνδρες, γιατί φαίνεται ό κόσμος είχε πολύ κουραστή από τούς παληρούς. Τό κόμμα αυτό, ήταν τό κόμμα τών 'Ανεξαρτήτων. Και να ή σχετική προκήρυξις του σχηματισμού του:

«Συμπολίται: 'Εκ τής μελιρρύτου δημηγορίας του κ. Τζέτζου και του ένθουσιώδους λόγου του κ. Μελά, εύκολον είναι να εξαγάγωμεν τό συμπέρασμα ότι, ή μερίς ή αποτελεσθείσα

47. Κατά την εποχή αυτή, βρίσκεται σε δράση ή μυστική, άπελευθερωτικών κατευθύνσεων, 'Ηπειρωτική 'Εταιρεία, για τίς όποιες, δέξ βιβλιογραφικά στοιχεία σχετικών έργων του ύποφαινομένου, στο σημείωμά μου «Τιμητικές διακρίσεις» τό δημοσιευμένο στο τεύχ. Φεβρουαρίου 1958 τής «'Ηπειρ. 'Εστία», σελ. 172.—Σχετικές επίσης μ' αυτές, είναι και τά άρθρα: 'Α. Λιβαδάως. «'Εν ανέκδοτον έγγραφον του Γεν. Προξενείου τής 'Ελλάδος» στην «'Ηπειρ. 'Εστία» 1955, σελ. 114. 'Απαντητικό παρόμοιο του Ν. Ζυγούρη. 'Ο πατριωτισμός τών 'Ηπειρωτών κτλ., στην «'Ηπειρ. 'Εστία» 1956 σελ. 134 και συμπληρωματικό παρόμοιο του 'Α. Λιβαδάως, στην «'Ηπειρ. 'Εστία» 1956, σελ. 513.—Σημειώνεται ότι ό Πρόξενος του ανέκδοτου έγγραφου του 'Α. Λιβαδάως, δέν είναι ό Πρόξενος τής έπιστολής του Μητροπολίτη Λεόντιου.

48. 'Από τη δεύτερη στα Γιάννινα Μητροπολιτεία του. 'Η πρώτη του—κι' άλλου τής εργασίας μας αυτής, μνημονεύσαμε τόν αγαθότατη—άκόμα και σήμερα—μνήμη Μητροπολίτη αυτό τών Γιαννινίων—ήταν μεταξύ 1869, και συνεχώς επί είκοσι χρόνια, ίσαμε τά 1889.

49. 'Αρχηγός τών 'Ανεξάρτητων, ήταν ό Στέφανος Σαλαμάγκας. Σύντομα βιογραφικά και άλλα στοιχεία, για την ιδιάζουσα αυτή προσωπικότητα τών τελευταίων χρόνων τής Τουρκοκρατίας, δέξ στην «'Ηπειρ. 'Εστία» του 1953 σελ. 211.

ἐκ τῆς συμπτώξεως τῶν δύο παλαιῶν κομμάτων, ὡς πρώην βάσιν τῆς δράσεως αὐτῆς, ἔθηκε τὴν φιλοτιμίαν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ γοήτρου αὐτῆς, διὰ τῆς ἀναδείξεως ἀμιγῶς ψηφοδέλιου Ἀρχαίων μόνον Ἰωαννιτῶν.

Ἐπιπροσέχοντες τὰς ὡραίαις ἰδέαις, ἅς προφῆς ἐξέφρασαν ἀμφότεροι, εἴμεθα συμφωνότατοι, ὅτι ὡς πολῖται προσβλήθέντες, ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν τὴν φιλοτιμίαν μας καὶ νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι καὶ εἴμεθα, ὅτι δυνάμεθα ν' ἀναπτυχθῶμεν καὶ νὰ προοδεύσωμεν ἀνευ κηδεμονίας καὶ ἔχομεν πλήρη τὴν πεποιθήσιν, ὅτι μεταξὺ τῶν 500 ἀρχαίων πολιτῶν θὰ εὐρεθῶσι, εἴκοσι τουλάχιστον ἱκανοὶ νὰ μᾶς ἀντιπροσωπεύσωσιν ἐπαξίως τῶν περιστάσεων καὶ ἀπέναντι τῶν ἀντιθέτων. Ἀλλά... καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς ἐφιστῶμεν τὴν προουχὴν ὑμῶν—ἅς μᾶς ἐπιτρέψωσι νὰ ἔχωμεν τὰς αὐτὰς ἰδέαις, μὲ ἀντίστροφον ὁμῶς διευθύνειν.

Οἱ ὁμιλοῦντες τὴν δευτέραν, ἐτόνυον, ἐν πρώτοις τὸ ζήτημα τῆς φιλοτιμίας μας, ἣτις καιρῶς ἐπληρώθη, καὶ ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ τὴν βελτίωσιν τῶν Κοινοτικῶν μας πραγμάτων. Ἐδῶ ἀκριβῶς θὰ διαφωνήσωμεν ὀλίγον. Ἡμεῖς, σκεπτόμεθα ἀντιθέτως. Ὡς βᾶσιν τῶν σκέψεων καὶ πράξεων μας, ἔχομεν τὴν ἐκ θαύρων διαρρυθμίσιν καὶ τὴν πρόοδον τῆς Κοινότητός μας, καὶ ἔπειτα τὴν τρωθείσαν φιλοτιμίαν μας. Ἐν πρώτοις ὀφείλομεν νὰ σκεφθῶμεν ὡς ἄνθρωποι τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Πατρίδος, καὶ ἔπειτα ὡς πολῖται τῶν Ἰωαννίνων. Ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ, τὸ γενικὸν συμφέρον, καὶ ἐν δευτέρᾳ, τὸ στενόν, τὸ ἀτομικόν. Κατηγορήθημεν ὡς υστεροβουλοὶ, λειψανδροὶ, προσδοκῆται, πτώματα κτλ., αἱ δὲ κατηγορίαι αὗται διεδόθησαν διὰ τοῦ τυπου, εἰς πάντα τὸν διεσπαρμένον Ἑλληνισμόν καὶ Ἡπειρωτισμόν. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαλειφώμεν τὴν κακὴν αὐτὴν φήμην, καὶ νὰ δείξωμεν ὅτι, καὶ ἄνδρας ἔχομεν ἱκανοὺς, καὶ αἰσθημα πατριωτικόν ὑπὲρ πάντα ἄλλον καὶ ἐπιδεκτικὸν προσόδου καὶ ἀνυψώσεως εἴμεθα; Οἱ κ.κ. Τζέτζος καὶ Μελάς, ἀπαντῶσι ὅτι τοῦτο δύναται νὰ γίνη, ἐὰν ἀναδείξωμεν ψηφοδέλιον ἀμιγῆς ἐκ τῶν ἀρχαίων πολιτῶν. Ἡμεῖς ὁμῶς ἀπαντῶμεν ὄχι!... ἐν μέγα ὄχι!...

Ἐν ψηφοδέλιον ἀμιγῆς, ἐπιπολαίως συντασσόμενον, θὰ ἐπαυξήσῃ τὴν κακὴν μας φήμην, θὰ μᾶς παραστήσῃ ὡς ὀπισθοδρομικοὺς καὶ συμφεροντολόγους, καὶ θὰ δικαιώσῃ τὴν διαγωγὴν τῶν ἀντιθέτων. Ἡμεῖς ἀπαντῶμεν, ὅτι μόνον δι' ἐργασίας ὑψηλῆς, δι' ἀναδιοργανώσεως τῆς Κοινότητός μας, διὰ μεγάλου ὄργασμου πρὸς πρόοδον, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἄρωμεν τὰς κηλίδας, ἅστινας προσήψαν ἡμῖν, καὶ νὰ ἀνυψώσωμεν τὸ κατασυντριβέν γοήτρὸν μας. Διὰ τῶν πράξεων μας λοιπὸν θὰ κατορθωθῇ τοῦτο, καὶ ὄχι μόνον διὰ λόγων μελιρρύτων καὶ ἐνθουσιωδῶν.

Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀναδιοργανώσιν καὶ βελτίωσιν τῶν Κοινοτικῶν μας; Διὰ τῆς προσηκτικῆς καὶ ἀνιδιοτελοῦς ἐκλογῆς τῶν ἀρίστων προσώπων, ἅτινα θὰ ζητήσωμεν μεταξὺ τῶν ἰδικῶν μας. Τὸ ψηφοδέλιον, ὃ ἀποτελεῖ τὴν μεγαλειτέραν ἐγγύησιν διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ μέλλοντος.

Κύριοι Μελά καὶ Τζέτζε! Ἐὰν κατορθώσητε νὰ μᾶς παρουσιάσῃτε ψηφοδέλιον περιλαμβάνον τοὺς κρατίστους ἐκ τῶν ἀρχαίων πολιτῶν, τοὺς φέροντας ὅλα τὰ ἐχέγγραφα πατριωτικῆς δράσεως καὶ προσόδου, τότε θὰ εἴπωμεν ὅτι κατορθώσατε νὰ συνδυάσῃτε τὸ καθαρὸν συμφέρον τῆς Κοινότητός μας, μετὰ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ γοήτρου καὶ τῆς φιλοτιμίας μας, καὶ θὰ ταχθῶμεν ὅλοι ὡς πιστοὶ στρατιῶται παρα τὸ πλευρόν σας. Ἐὰν ὁμῶς μᾶς παρουσιάσῃτε ψηφοδέλιον, ἐν ᾧ θὰ ἀναγράφωνται πρόσωπα, τῶν ὁποίων ἢ ἐν τῇ Ἐφοροεπιτροπῇ παρουσία, δὲν δικαιολογεῖται ἐπαρκῶς, τότε θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃτε νὰ υποθέσωμεν δύο τινά: ἢ ὅτι τὸ ψηφοδέλιόν σας συνταχθῆ με σκοποῦς υστεροβουλοῦς, ἰδιοτελεῖς καὶ συμφεροντολογικοῦς, ἢ ὅτι πραγματικῶς πάσχομεν ἐκ λειψανδρίας.

Ἐἴτε τὸ ἐν ὁμῶς ὑποτεθῆ, εἴτε τὸ ἕτερον, λάβετε ὑπ' ὄψιν σας ὅτι μεταξὺ τῶν δύο κομμάτων ἅτινα συνεπήξατε, ἵνα σχηματίσῃτε τὴν νέαν μερίδα, ὑπάρχει ἐτέρα μερὶς τῶν Ἀνεξαρτήτων, οἵτινες ὑποχρεούμενοι πλεον νὰ ἐπέμβωσιν, θὰ ἀνασυνταχθῶσιν καὶ θὰ υποδείξωσι τὸ τελειωτικὸν ψηφοδέλιον, οἷον τὸ φανταζόμεθα: τέλειον, κράτιστον, πλήρες ἐλπίδων καὶ ἐγγυήσεων.

Ἐπιπροσέχεται!

Ὅσοι ἐκ τοῦ ἀκεραίου χαρακτήρός σας καὶ τῆς μετριοπαθείας σας ἠδυνήθητε νὰ μείνατε μέχρι σήμερον ἀχρωμάτιστοι, ὅσοι μέχρι σήμερον δὲν προσεκολλήθητε εἰς τὸ ἀρχαῖον κόμμα χάριν ἰδιοτελείας καὶ ἐγωΐσμου, οὔτε πάλιν ἐλιποτακτῆσατε ἀλλαχοῦ, πρὸς σᾶς ἡθῆ τοὺς ἀχρωματίστους, τοὺς ἀνεξαρτήτους ἀπευθυνόμεθα σήμερον. Ἐν χερσίν ὑμῶν κεῖται ἡ δύναμις νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν ἀναδιοργανώσιν καὶ τὴν πρόοδον τῶν Κοινοτικῶν μας πραγμάτων, περιορίζοντες ἅμα καὶ τὴν τρωθείσαν φιλοτιμίαν μας καὶ τὸ γοήτρων τῆς Κοινότητός μας. Τὸ μέσον εἶναι ἐν: Νὰ σχηματίσωμεν ψηφοδέλιον ἐκ τῶν κρατίστων ἀρχαίων πολιτῶν, οἵτινες ὡς ἐκ τοῦ παρελθόντος των, τῶν δυνάμεών των, τῆς υβελήσεώς των, τοῦ χαρακτήρός των, νὰ φέρωσι πᾶσαν ἐλπίδα καὶ ἐγγύησιν πρὸς πρόοδον. Οἱ κράτιστοι οὔτοι, διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν θὰ δείξωσι, καὶ εἰς τοὺς ἐγγυῆς ἱσταμένους καλοθελητάς, καὶ εἰς τοὺς μακρὰν κακῶς πληροφοροφροῦντας, ὅτι ὑπάρχοντες καὶ κινούμεθα καὶ προοδεύομεν. Ὅσοι συμμερίζεσθε τὰς ἰδέαις μας, προσέλθετε καὶ ἐγγραφήτε εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ ἀνοιχθὲν βιβλίον παρα τῇ Γ'. Βουβουλή, καὶ ὅταν συμπληρωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλεκτῶν εἰς σημείον ὥστε νὰ καταστήσῃτε σθεαστάς τὰς ἀποφάσεις μας, θὰ σᾶς προσκαλέσωμεν συμφώνως πρὸς τὰς ὑπογραφὰς σας ἵνα συσχεφθῶμεν καὶ λύ-

σφαιρὸν τὸ ζήτημα τῆς σωτηρίας τῆς Κοινότητος ἡμῶν. Ἐλπίζομεν δὲ καὶ εὐχόμεθα ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος νὰ μᾶς φωτίσῃ νὰ ἐπιτελέσωμεν τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον μας».

Νὰ καὶ ἡ προκήρυξις τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ἀνεξάρτητων (40), τῆς 31 Γενάρη 1911.

Συμπολίται:

Ἡ κρίσιμος στιγμή ἐπλησίασε· τὰ ψηφοδέλτια τῶν δύο κομμάτων εἶναι ἔτοιμα, ἀλλὰ ἀτυχῶς, εἰς οὐδὲν ἕξ αὐτῶν συνδυάζεται ἡ ἀρμοδιότης μετὰ τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν δικαίων τῆς πόλεως καὶ τῶν πτωχῶν.

Διὰ τοῦτο, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἔλθω εἰς τελείαν συνεννόησιν μετ' οὐδενός, θέτω σήμερον ὑπὸ τὴν κρίσιν ὑμῶν, τὸ ἰδιαίτερόν μου ψηφοδέλιον, ἐν ᾧ ἐφρόντισα νὰ περιλάβω, πρόσωπα, φέροντα, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἰκανότητα ὅπως ἐφαρμόσωσι ἕν πρόγραμμα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν θέλησιν ὅπως ἐξυψώσωσι τὸ γόητρον τῆς πόλεως καὶ ἀνακουφίσωσι τοὺς πτωχοὺς. Ἐκτὸς αὐτῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα πρόσωπα, λίαν κατάλληλα, ἀλλὰ ἔδωκα τὴν προτίμησιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ μὴ ὑπηρετήσαντα μέχρι τοῦδε τὴν πατρίδα: Ἐφοροὶ Ἐκπαίδευτηρίων: Στέφανος Σαλαμάγκας, Περικλῆς Κίγκος, Γ. Τζέτζος, Βασίλειος Ρέκκας. Ἐφοροὶ Κορασίων: Ἀν. Βαβασίγκας, Ἰ. Τζαβέλλας, Σωτ. Συρμακέσης. Ἐπίτροποι: Μητροπόλεως: Φίλιππος Περάτης, Ἀδ. Τσατσάνης. Ἀγ. Νικολάου: Δ. Δημητριάδης. Ἀγ. Μαρίνης: Ἰ. Κεφάλας. Γεροντοκομείου: Π. Χρυσουβιτσινός, Σπ. Ζαχαριτζῆς. Κοινοῦ Νοσοκομείου: Ξ. Καπρίτσιος, Μαρνέλης».

Αὐτὸ ἦταν καὶ τὸ τελευταῖον ψηφοδέλιον τῆς Τουρκοκρατίας, ποὺ καὶ ἐπεκράτησε ἀπόλυτα.

Μετὰ δυὸ ἀκριβῶς χρόνια, τὰ Γιάννινα γινόνταν ἐλεύθερα καὶ τὰ Κοινοτικά μας, πῆραν, ἄλλο πλεόν ὁρῶμο.

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Π. ΖΥΓΟΥΡΗ
Γεωπόνου—Γαλακτολόγου

ΤΑ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ*

(ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ 1913—1958)

Γαλακτοκομική Σχολή Ἰωαννίνων.—Ἐν Ἑλλάδι ἐπεκράτει ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡ ἐσφαλμένη ἀνίληψις ὅτι, δι' ὀλίγων θεωρητικῶν τυροκομικῶν μαθημάτων καὶ διὰ τυροκομήσεως ὀλίγων ὀκάδων γάλακτος ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς μῆνας πρὸς πρακτικὴν ἐξάσκησιν τῶν μαθητῶν εἰς τὰς διαφόρους Γεωργικὰς Σχολὰς τοῦ Κράτους, θὰ καιηριζόντο τυροκόμοι καὶ θὰ προήγετο δι' αὐτῶν ἡ τυροκομία τῆς χώρας. Καὶ ἐπέμενον οἱ ἀρμόδιοι εἰς τὴν σφαλερὰν ταύτην ἀνίληψιν, καίτοι ἡ μακρὰ πεῖρα εἶχεν ἀποδείξει ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο εὐκόλον καθόσον, ἡ τυροκομικὴ τέχνη βασιζομένη ἐπὶ τῆς διὰ διαφόρων μικροοργανισμῶν ζυμώσεως τῶν τυρῶν συνετελεῖται τῆς ὁποίας πολλὰ συστατικά τοῦ γάλακτος καὶ τῶν νοπῶν τυρῶν κατὰ τὴν ὥριμανσιν αὐτῶν μετατρέπονται εἰς ἄλλα τοιαῦτα ἵνα καταστῶσιν οἱ τυροὶ εὐγευστοί, θρεπτικοὶ καὶ ἐμπορεῦσιμοι, εἶναι ἀρχετὰ δύσκολος ἀπαιτοῦσα ἐπιμελημένην διεξαγωγὴν τῶν διαφόρων ἐργασιῶν τῆς κατασκευῆς τῶν τυρῶν καὶ προσεκτικὴν παρακολούθησιν τῆς ζυμώσεως αὐτῶν. Ἀλλὰ καθίσταται περισσότερο δύσκολος καὶ πολὺπλοκος ἡ τέχνη αὕτη ὑπὸ τὰς ποικίλας καὶ πολλάκις δυσμενεῖς διὰ τὴν κανονικὴν ζύμωσιν τῶν τυρῶν συνθήκας τῆς χώρας μας, λόγῳ τοῦ εὐμεταβλήτου τοῦ κλίματος, ἀσχέτως πρὸς τὴν τεχνικὴν ἱκανότητα τοῦ τυροκόμου.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους, πρὸς ἐκμάθησιν τῆς τέχνης ταύτης, ἀπαιτεῖται πλὴν τῆς θεωρητικῆς διδασκαλίας καὶ συνεχῆς ἐξάσκησις τῶν μαθητευομένων καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς τυροκομίας καὶ προσεκτικὴ ἐκ μέρους τούτων παρακολούθησις ὅλων τῶν φάσεων τῆς κατεργασίας τοῦ γάλακτος καὶ τῆς περιποίησεως τῶν προϊόντων κατὰ τὴν ὥριμανσιν, ἀναλόγως τῆς ποιότητος τοῦ γάλακτος, τῶν ἐκάστοτε μεταβολῶν τοῦ καιροῦ, τῶν ἐποχῶν κ.λ.π. Ἡ δὲ ἐξάσκησις αὕτη τῶν μαθητῶν εἰς τὴν τυροκομίαν δεόν νὰ γίνηται ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, χωρὶς νὰ περισπῶνται οὗτοι μὲ ἄλλας ἀσχολίας, ὡς εἶναι αἱ διάφοροι γεωργικαί, δενδροκομικαὶ καὶ ἄλλαι ἐργασίαι μὲ τὰς ὁποίας ἀσχολοῦνται οἱ μαθηταὶ τῶν Γεωργικῶν Σχολῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν συμπίπτει καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν τυροκομικῶν ἐργασιῶν, διότι, ἡ ταυτίχρονος ἐνασχόλησις αὐτῶν καὶ εἰς ἄλλας ἐργασίας, θὰ παρέβλαπτε τὴν τελείαν εἰς τὸν κλάδον τῆς γαλακτοκομίας καὶ τυροκομίας κατάρτισίν των. Ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶναι καὶ τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν περίπου ἐδιδάσκετο ἡ τυροκομία εἰς τὰς Γεωργικὰς Σχολὰς, οὐδεὶς, ἐν τούτοις, ἐκ τῶν ἀποφοίτων τῶν Σχολῶν τούτων ἠδυνήθη νὰ καταρτισθῇ εἰς τὸν κλάδον τοῦτον ἐπαρκῶς ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν, μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του, νὰ ἐπιδοθῇ συστηματικῶς καὶ μετ' ἐπιτυχίας εἰς τὴν τυροκομίαν.

Μολονότι δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν διῆθη τὴν Γεωργικὴν Σχολὴν Αἰδινίου Θεσσαλίας (μετέπειτα Κασσαβετίας) ὁ εἰδικῶς σπουδάσας εἰς Ἑλβετίαν κ.λ.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 307.

τὴν γαλακτοκομίαν καὶ τυροκομίαν ἀείμνηστος γεωπόνος Ραϊνόλδος Δημητριάδης (1893—1900), ἐδιδάσκετο συστηματικώτερον ἢ τυροκομία, ἐν τούτοις, οὐδείς ἀποφοίτος τῆς Σχολῆς ταύτης ἐξέμαθε τὸν κλάδον τοῦτον, πλὴν ἐνὸς τοῦ Εὐ. Πολυχρονίδου τὸν ὁποῖον ὁ Ρ. Δημητριάδης προσέλαβε μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του, ὡς ἐπιμελητὴν τῆς τυροκομίας ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ καὶ ὅστις, ὡς ἐκ τῆς συνεχοῦς καὶ εἰδικῆς ἐνασχολήσεώς του εἰς τὴν τυροκομίαν, ἀπέκτησε σχετικὴν πείρην.

Λόγῳ τῆς ἀποτυχίας τῆς προσπαθείας ταύτης, ἀπεφασίσθη νὰ γίνωνται δεκτοὶ καὶ ἀκροαταὶ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ Σχολῇ οἵτινες κατὰ τὴν περίοδον τῆς τυροκομίας (2—3 μῆνας), παρηκολούθουν ἀποκλειστικῶς τὰ μαθήματα καὶ τὰς ἀσκήσεις τῆς τυροκομίας· ἐν τούτοις καὶ ἐξ αὐτῶν μόνον 2—3 ἠσχολήθησαν ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα ὡς τυροκόμοι, ἀλλ' ἀποτυχόντες, ἔπαυσαν συντόμως νὰ ἐργάζωνται ὡς τοιοῦτοι διότι, ἐν τῇ ὡς ἄνω Γεωργ. Σχολῇ, ἐδιδάσκοντο σχεδὸν μόνον τὴν κατασκευὴν τοῦ τυροῦ Ἀγρᾶφων. Ἐξ αὐτῶν εἰς μόνον, Σφυρίδης ὀνόματι, ἠσχολήθη εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἐγχωρίου κεφαλοτυρίου Σκύρου, εἰσαγαγὼν εἰς τὴν κατασκευὴν του μεθοδους τινὰς τῆς κατασκευῆς τοῦ τυροῦ Ἀγρᾶφων καὶ κατώρθωσε νὰ τὸ βελτιώσῃ σχετικῶς, ὥστε ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Ἀθηνῶν ὁ τυρὸς Σκύρου νὰ κρατῆ μίαν θέσιν μετὰ τὸ κοινὸν κεφαλοτυρίου καὶ τοῦ τυροῦ Ἀγρᾶφων.

Ἄλλὰ καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ τυροῦ Ἀγρᾶφων ἤτις τὸ πρῶτον ἐγένετο παρὰ τοῦ Ρ. Δημητριάδου τῷ 1889, ὡς ἰδιώτου ἐπιχειρηματίου εἰς τὰ ὄρη τῶν Ἀγρᾶφων, ἐξ ὧν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ διότι, ὁ ἐν λόγῳ τυρὸς, καίτοι ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατασκευῆς τῶν εὐρωπαϊκῶν σκληρῶν τυρῶν καὶ ἐπετυγχάνετο προῖον ἀρίστης ποιότητος, ἐν τούτοις, λόγῳ τῆς χαμηλῆς θερμοκρασίας τῆς ὁποίας ἔκαμνε χρῆσιν ὁ Ρ. Δημητριάδης κατὰ τὴν ἀναθερμανσίν τοῦ τυροπήγματος, δὲν ἀντεῖχεν ὅταν κατεσκευάζετο εἰς πεδινὰ μέρη καὶ μόνον εἰς τὰ ὄρεινά ἐπετύγχανε.

Ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου καὶ ὡς ἐκ τῆς πλημμελοῦς μορφώσεως τῶν ἀκροατῶν τῆς τυροκομίας ἐν τῇ ἀνωτέρῳ Γεωργ. Σχολῇ λόγῳ τῆς ἐπὶ βραχεῖ χρονικὸν διάστημα διδασκαλίας, οἱ τυροκόμοι οὗτοι ἀπετύγχανον καὶ ἔπαυον νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὴν τυροκομίαν, δεδομένου μάλιστα ὅτι ἐν τῇ ὡς ἄνω Γεωργ. Σχολῇ ἐδιδάσκοντο, ὡς ἀνωτέρῳ ἐλέχθη, μόνον τὴν κατασκευὴν τοῦ τυροῦ Ἀγρᾶφων καὶ ἠγνόουν τὴν κατασκευὴν τῶν ἄλλων ἐγχωρίων τυρῶν, ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν, ἀναλόγως τῶν ἐκαστοτε συνθηκῶν, νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὴν κατασκευὴν διαφόρων τυρῶν. Οὕτω δὲ, ἐνῶ ἐξηκολούθει ἡ διδασκαλία τῆς τυροκομίας ἐν τῇ ὡς ἄνω Σχολῇ, μεμορφωμενοὶ τυροκόμοι δὲν ὑπῆρχον ἐν Ἑλλάδι, ἢ ἐν τυροκομία ἐν αὐτῇ εὐρίσκετο εἰς τὰ ὄρη γαλακτοκομίας. Ἐκ τούτου δὲ ἀπεδεικνύετο ὅτι μόνον διὰ τῶν εἰδικῶν Σχολῶν θὰ ἔδει νὰ ἐπιδιωχθῆ ἡ διδασκαλία τῆς τυροκομίας ἤτις νὰ γίνηται συστηματικῶς ἐν αὐταῖς θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς, ὅποτε καὶ μόνον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ καταρτισθῶσιν ἀρτίως τεχνῖται τυροκόμοι.

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην διεκηρύξαμεν διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ Α' Πανελλήνιον Συνέδριον Γεωργίας, Ἐμπορίου καὶ Βιομηχανίας τὸ διοργανωθὲν τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀειμνήστου Σπυρ. Χασιώτου, Συνδέσμου Ἑλλήνων Γεωπόνων, τοῦ Διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ ὁποίου ἀπειλοῦμεν τότε καὶ ἡμεῖς μέλος, κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ ἔτους 1909 καὶ τὸ ὁποῖον, μετὰ τῶν ἄλλων, εἶχεν ὡς κυριώτερον σκοπὸν τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ἰδρύσεως ὑπουργείου Γεωργίας. Πρόεδρος τοῦ συνεδρίου ἐκείνου εἶχεν ἐκλεγῆ ὁ ἀείμνηστος Γεώργιος Χρηστάκη Ζωγράφος, ὁ ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Ἡπείρου πρῶτος Γενικὸς Διοικητὴς ταύτης, κατόπιν ἀρχηγὸς τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος καὶ βραδύτερον Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐλαβον δὲ μέρος εἰς τὸ Συνέδριον ἀντιπρόσωποι ὄχι μόνον ἐκ τῆς Ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ὑποδούλου τοιαύτης καὶ διαφόρων Ἑλληνικῶν παροικιῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο ἐτονίσαμεν τὴν ἀνάγκην τῆς ἰδρύσεως 2—3 εἰδικῶν Γαλακτοκομικῶν Σχολῶν ἐν Ἑλλάδι μιμούμενοι τὰς προηγημένας χώρας τῆς Δύσεως, ὅπου ἡ γαλακτοκομία καὶ ἡ τυροκομία εἶχον ἐξελιχθῆ ἀλματωδῶς χάρις εἰς τὰς εἰδικὰς σχολὰς, τοὺς Γαλακτοκομικοὺς Σταθμοὺς Ἐρεῦνης καὶ τὰ διάφορα ἄλλα ἰδρύματα εἰς τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο σχετικαὶ μελέται περὶ τοῦ γάλακτος καὶ τῶν προϊόντων του τῇ βοήθειᾳ τῆς χημείας καὶ τῆς μικροβιολογίας καὶ ἐδιδάσκοντο αἱ τελειότεραι μέθοδοι τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ γάλακτος ἀπὸ ἐπιστημονικῆς, τεχνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀπόψεως καὶ ὅτι, χάρις εἰς τὰς προόδους ταύτας καὶ τοῦ κρατικοῦ ἐνδιαφέροντος, εἶδον τὸ φῶς εἰς τὰς χώρας ταύτας μεγάλα γαλακτοκομεῖα καὶ τυροκομεῖα ἰδιωτικὰ καὶ συνεταιρικὰ ἐφωδιασμένα διὰ τελειοτάτων ἐγκαταστάσεων, καθ' ὃν χρόνον ἐν Ἑλλάδι οἱ κλάδοι οὗτοι εὐρίσκοντο εἰς πρωτόγονον κατάστασιν.

Ἐκτοτε, δι' ἐπανελημμένων ὑπομνημάτων μας καὶ ἄρθρων εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, δὲν ἐπαύσαμεν νὰ ὑποστηρίζωμεν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιδιώξεως τῆς ἀναπτύξεως τῆς τυροκομίας ἐν Ἑλλάδι διὰ τῶν διαφόρων ἐνδεδειγμένων μέτρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτιστον θὰ ἔδει νὰ εἶναι ἡ ἰδρυσις Γαλακτοκομικῶν Σχολῶν.

Καὶ τότε μὲν δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ ἀποφασισθῆ ἡ ἰδρυσις ἔστω καὶ μιᾶς τοιαύτης Σχολῆς, διότι ἡ Γεωργικὴ Ὑπηρεσία τοῦ Κράτους περιορίζετο εἰς ἓν τμήμα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν μὲ τμηματάρχην νομικὸν ὅστις δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀντιληφθῆ τοιαῦτα ζητήματα. Ἡλπίζομεν ὅμως, διὰ τῆς κινήσεως ἣν ἐδημιουργήσαμεν, ὅτι θὰ ἐπιτυγχανετο τοῦτο ὅταν μετ' ὀλίγον θὰ ἰδρῦετο τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας, Ἐμπορίου καὶ Βιομηχανίας καὶ ὅπερ ἰδρῦθη μετὰ ἓν ἔτος ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην, μετονομασθὲν ὀλίγον βραδύτερον εἰς Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τούτῳ δὲν εὗρομεν τὴν δέουσαν κατανόησιν διότι, οἱ ἐν αὐτῷ τοποθετηθέντες γεωπονοὶ, πλὴν τοῦ ἀειμνήστου Σπ. Χασιώτου, ἀντετίθεντο, ὡς μὴ θεωροῦντες ἀπαραίτητον τὴν ἰδρυσιν εἰδικῆς Σχολῆς ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν γνώμην των, θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ προαγωγή τῆς τυροκομίας ἐν Ἑλλάδι διὰ τῶν τυροκομικῶν μαθημάτων ἅτινα ἐδιδάσκοντο εἰς τὰς Γεωργικὰς Σχολὰς. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον καὶ ἐτοποθετήθημεν εἰς τὴν ἐν Λαρίσῃ μόλις τότε ἰδρυθεῖσαν Ἀβερῳφείον Γεωργ. Σχολὴν πρὸς διδασκαλίαν τῆς γαλακτοκομίας καὶ τυροκομίας εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Σχολῆς ταύτης.

Παρὰ ταῦτα ὅμως δὲν ἐπαύσαμεν ὑποστηρίζοντες τὴν ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως εἰδικῆς Σχολῆς. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγους μῆνας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τῆς Ἀβερῳφείου Γεωργ. Σχολῆς (1912) ἐπεσκέφθη ταύτην ὁ τότε Ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας Ἄνδρ. Μιχαλακόπουλος μετὰ τοῦ τμηματάρχου Σπ. Χασιώτου, ἐζητήσαμεν τὴν ἐπέκτασιν καὶ μεταρρυθμίσιν τοῦ κτιρίου ὅπερ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς τυροκομεῖον ἵνα, ἀφ' ἑνὸς μὲν καταστῆ κατάλληλον τοῦτο διὰ τὴν ἀνετωτέραν τυροκόμησιν τοῦ γάλακτος καὶ τὴν ὠρίμανσιν τῶν τυρῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵνα, πλὴν τῆς διδασκαλίας τῶν μαθητῶν τῆς Γεωργ. Σχολῆς, γίνονται δεκτοὶ ὡς μαθητευόμενοι καὶ ἄλλοι νέοι, τέκνα ἀγροτῶν καὶ κτηνοτρόφων οἵτινες νὰ παρακολουθῶσιν εἰδικῶς τὰ μαθήματα καὶ τὰς ἀσκήσεις τῆς τυροκομίας.

Τὴν πρότασιν ταύτην ἐκαμομεν μὲ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν ὅπως, σὺν τῷ χρόνῳ, τὸ τυροκομεῖον τοῦτο μετατραπῆ εἰς εἰδικὸν σχολεῖον τυροκομίας, παράρτημα τῆς Γεωργ. Σχολῆς, μὲ ἰδιαίτερον ὅμως Ὄργανισμὸν καὶ ἴδιον πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον νὰ δέχεται μαθητὰς οἵτινες ἐπὶ δύο σχολικὰ ἔτη νὰ διδάσκωνται ἀποκλειστικῶς τὴν τυροκομίαν.

Ὁ ὑπουργὸς ἐδέχθη τὴν πρότασίν μας καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν Νομομηχανικὸν Λαρίσης ὅπως, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ὑποφαινομένου, ἐκπονήσῃ τὸ σχέδιον τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ἐπεκτάσεως τοῦ τυροκομεῖου. Ἄλλ' οἱ ἐπακολουθήσαντες μετ'

ὀλίγους μῆνας Βαλκανικοὶ πόλεμοι (1912—13) καὶ ἡ ἐπιστράτευσίς μας, ἀνέκοψαν τὴν σχετικὴν ἐργασίαν καὶ οὕτως ἐματαιώθη ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπός.

Τὰ σχετικὰ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀναπτύξεως τῆς τυροκομίας ἐν Ἑλλάδι δημοσιεύματα ἡμῶν, προεκάλεσαν τὴν προσοχὴν τῆς Διευθύνσεως τῶν ἐν Μανωλάδι Κτημάτων τοῦ τότε Διαδόχου καὶ κατόπιν Βασιλέως Κωνσταντίνου, ἣτις ἐξήτησε παρὰ τοῦ ὑπουργείου τὴν ἐκεῖ ἀποστολὴν μας πρὸς ἐκπόνησιν μελέτης περὶ διοργανώσεως γαλακτοκομείου τὸ ὁποῖον θὰ κατεργάζετο τὸ παραγόμενον ὑπὸ τοῦ ποιμνίου τοῦ Κτήματος γάλα καὶ τῶν ποιμνίων τῶν ἐν αὐτῷ διαιτωμένων καὶ ἀνηκόντων εἰς διαφόρους κτηνοτρόφους.

Ὄταν, κατόπιν τῆς δοθείσης ἡμῖν διαταγῆς μετέβημεν εἰς τὸ Λάππα τῆς Μανωλάδος, ὅπου ἦτο ἡ ἔδρα τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κτήματος (Ἰούνιος 1912), προετείνομεν εἰς τὴν Διεύθυνσιν τούτου ὅπως τὸ ἰδρυθησόμενον γαλακτοκομεῖον λειτουργήσῃ ὡς συνεταιρικόν, δηλ' ἀδὴ νὰ κατεργάζεται συνεταιρικῶς τὸ γάλα τοῦ Κτήματος καὶ τὸ τῶν ποιμνίων τῶν μισθωτῶν τῶν βοσκῶν τοῦ Κτήματος κτηνοτρόφων, ἵνα γίνῃ οὕτω μία ἀρχὴ τῆς ἰδρύσεως γαλακτοκομικῶν συνεταιρισμῶν, καίτοι τότε δὲν ὑπῆρχεν ὁ κατὰ τὸ ἔτος 1915 ψηφισθεὶς Νόμος 602 περὶ Γεωργ. Συνεταιρισμῶν.

Ἐπίσης προετείνομεν ὅπως τὸ γαλακτοκομεῖον τοῦτο λειτουργήσῃ καὶ ὡς Γαλακτοκομικὴ Σχολὴ ἥτις νὰ δεχθῆται μαθητὰς οἵτινες νὰ παρακολουθῶσι τὰς ἐργασίας τοῦ γαλακτοκομείου καὶ νὰ καταρτίζωνται εἰς τὴν τυροκομίαν. Τὴν τελευταίαν ταύτην πρότασιν ἐκάμομεν μὲ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν ἵνα δοθῇ ἀφορμὴ καὶ ὠριμάσῃ ἡ ἰδέα περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἰδρύσεως ἐιδικῆς Σχολῆς.

Τὰς προτάσεις μας ταύτας προθύμως ἐδέχθη ἡ Διεύθυνσις τοῦ Κτήματος, προέβημεν δὲ εἰς τὴν κατάρτισιν τῆς σχετικῆς μελέτης μετὰ τοῦ σχεδιαγράματος βάσει τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη τὸ γαλακτοκομεῖον ὅπερ ἤρchiσε νὰ λειτουργῇ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1913 ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν μας ἣτις μᾶς ἀνετέθη παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς ἀνεφέραμεν ἤδη, ὑπήγοντο τότε αἱ γεωργικαὶ ὑπηρεσίαι.

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ γαλακτοκομείου τούτου ἦσαν ἐξαίρετα, διότι κατασκευάσθησαν ἐξαιρετικῆς ποιότητος προϊόντα, εὐθύς δὲ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους ἔδωκε κέρδη 23.6% μετὰ τὴν κάλυψιν ὄλων τῶν ἐξόδων συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἡμερομισθίων τῶν ἑνδεκα μαθητῶν οἵτινες ἐφοίτησαν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐργασίας, ἐπεδιώξαμεν ἐν τῷ γαλακτοκομείῳ τούτῳ διὰ πειραμάτων τὴν κατασκευὴν βελτιωμένου σκληροῦ τυροῦ ὅστις νὰ δύναται νὰ κατασκευάζεται μετ' ἐπιτυχίας εἰς τὰς πεδινὰς κυρίως περιφερείας, ὅπου ὑπάρχει ἡ μεγαλυτέρα ποσότης γάλακτος κατὰ τοὺς χειμερινοὺς καὶ τοὺς ἑαρινοὺς μῆνας καὶ ὄχι μόνον εἰς τὰς ὄρεινὰς τοιαύτας, ὡς ὁ τυρὸς Ἀγρᾶφων, ὅπου τὸ γάλα εἶναι πολὺ ὀλιγώτερον. Αἱ προσπάθειαι μας δὲ αὗται ἐστέφηθησαν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, διότι παρήχθη ὁ τύπος τοῦ τυροῦ γραβιέρας ὅστις διεκρίνεται διὰ τὸ λεπτὸν ἄρωμα καὶ τὴν ἀρίστην γεῦσίν του καὶ εἴυχε λαμπρᾶς ὑποδοχῆς εἰς τὰς ἀγορὰς Πατρῶν καὶ Ἀθηνῶν.

Ἐκ παραλλήλου ὕμωσι πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ τυροῦ γραβιέρας, ἐπεδιώξαμεν τὴν βελτίωσιν τῶν μεθόδων τῆς κατασκευῆς καὶ τῶν κυριωτέρων ἄλλων ἑλληνικῶν τυρῶν (φέτας, τελεμέ, κεφαλοτυρίου, κασερίου καὶ τινων μαλακῶν τυρῶν κατὰ τὸ σύστημα τῶν εὐρωπαϊκῶν τοιούτων), διότι πρὸς πλήρη κατάρτισιν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν τυροκομίαν, ἔδει νὰ γνωρίζωσιν οὗτοι τὴν κατασκευὴν ὄλων τῶν τυρῶν τῶν δυναμένων νὰ κατασκευασθῶσιν ἐν Ἑλλάδι ὥστε, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων αἵτινες θὰ παρουσιάζοντο εἰς αὐτοὺς καὶ τῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς θὰ εὐρίσκοντο εἰς τινὰ περιφέρειαν, νὰ δύναται ἀνέως νὰ ἐργάζωνται. Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τούτου, ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον ὅπως καταβληθῇ προσπάθεια ἵνα, πλὴν τῶν τυρῶν πολυτελείας τῶν ὁποίων ἤκατανάλωσις θὰ ἦτο ὀπωσδήποτε περιορισμένη, ληφθῇ μέριμνα πρὸς βελτίωσιν τῶν ὄρων τῆς κατασκευῆς καὶ τῆς ποιότητος ἐν γέ-

νει καὶ τῶν κοινῶν ἐγγωρίων τυρῶν οἵτινες κατηναλίσκοντο εἰς μεγάλην κλίμακα ἐν Ἑλλάδι, ὥστε οἱ τυροὶ οὗτοι, οἵτινες ἦσαν ἡ κυριώτερα τροφή τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, γίνονται καλύτερας ποιότητος ἀπὸ ἀπόψεως γεύσεως καὶ θρεπτικότητος.

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀνωτέρω γαλακτοκομείου ὡς συνεταιρικήσ ἐπιχειρήσεως καὶ ὡς Σχολῆς, ἀνεφέραμεν διὰ λεπτομεροῦς ἐκθέσεώς μας πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἣτις ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ τεῦχος Β' (Ἀπριλίου—Ἰουνίου 1914) τοῦ παρὰ τοῦ ὑπουργείου τούτου ἐκδιδομένου Γεωργικοῦ Δελτίου, μετὰ τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς ἐν Λάμπρα Μανωλάδος Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς, δι' ἰδιαιτέρας δὲ μελέτης ἐξεθέσαμεν τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς εἰργάσθημεν ἐν τῷ γαλακτοκομείῳ τούτῳ μετὰ λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῆς ἐν αὐτῷ κατασκευῆς τῶν διαφόρων τυρῶν, τὰς μεθόδους ἃς ἐφηροῦσαμεν, τὰ προβλήματα ἅτινα ἀντεμετωπίσαμεν καὶ τὰς παρατηρήσεις μας ἐν γένει. Ἡ μελέτη μας αὕτη ἐδημοσιεύθη παρὰ τοῦ ὑπουργείου εἰς ἰδιαιτέρον τεῦχος αὐτοτελὲς τοῦ Γεωργ. Δελτίου ὑπὸ τὸν τίτλον «οἱ Ἑλληνικοὶ τυροὶ» (τεῦχος Νοεμβρίου—Δεκεμβρίου 1914)· ἐθέτομεν δὲ διὰ τῆς μελέτης μας ταύτης ἔκτοτε τὰς βάσεις ὑφ' ἃς θὰ ἔδει νὰ ἐπιδιωχθῆ ἐν Ἑλλάδι ἡ ἀνάπτυξις τῆς τυροκομίας καὶ ἡ βελτίωσις ἐν γένει τῶν ἑλληνικῶν τυρῶν.

Ἄμα τῷ πέρατι τῶν ἐργασιῶν ἐν τῷ ἀνωτέρω γαλακτοκομείῳ, ἐπεστρέψαμεν εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ἀπὸ τοῦ προηγουμένου ἔτους, ὡς ἀναφέραμεν ἤδη, εἴχομεν ἀποσπασθῆ ἐκ τῆς Ἀβερωφείου Γεωργ. Σχολῆς Λαρίσης, ἵνα μελετήσωμεν τὴν κατάστασιν τῆς κτηνοτροφίας καὶ τῆς τυροκομίας ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ, ὑποδείξωμεν τὰ μέσα δι' ὧν θὰ ἔδει νὰ προαχθῆ ἡ τυροκομία ἐν αὐτῇ καὶ ἵνα καλλιεργήσωμεν τὸ ἔδαφος πρὸς ἴδρυσιν κρατικῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς, καθόσον εἴχομεν τὴν γνώμην ὅτι, λόγῳ τῆς μεγάλης κτηνοτροφίας ἣτις ἤκμαζε τότε ἐν Ἠλείῳ, δι' οὗς λόγους εἰς ἄλλο κεφάλαιον ἀνεφέραμεν, ἔδει νὰ προτιμηθῆ αὕτη πρὸς ἴδρυσιν τῆς πρώτης Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς ἐν Ἑλλάδι. Σχετικαὶ ἐκθέσεις μας περὶ τῆς κτηνοτροφίας, τυροκομίας κ.λ.π. ἐν Ἠλείῳ ὑποβληθεῖσαι πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ Γεωργ. Δελτίον τοῦ ὑπουργείου (τεύχη Δ' Ἰουνίου τεύχ. Ε' Ἰουλίου καὶ Ζ' Ὀκτωβρίου, Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου 1913).

Εἰς Ἰωάννινα ἠρχολήθημεν προσέτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ εἰς τὴν ὑποδειγματικὴν κατασκευὴν, διὰ προχείρων βεβαίως μέσων, μικρᾶς ποσότητος τυρῶν ἐκ γάλακτος προσφερομένου παρὰ τυρεμπόρων διὰ λησμόν των. Τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος 1915 ἐδοκιμάσαμεν καὶ τὴν χρῆσιν ὀξυγαλακτικῆς καλλιεργείας τὴν ὁποίαν εἶχε παρασκευάσει δοκιμαστικῶς ὁ χημικὸς καὶ βιομήχανος ἐν Ἀθήναις κ. Μιλτιάδης Ζάνος καὶ ἐκ τῆς ὁποίας εἴχομεν λαμπρὰ ἀποτελέσματα ἅτινα συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὴν προώθησιν τοῦ ζητήματος τῆς ἰδρύσεως τῆς Σχολῆς διότι, λόγῳ τῆς ἐπιτυχίας ἐκλεκτῶν τυρῶν ἀγνώστων μέχρι τότε ἐν Ἠλείῳ, αἱ ἐνέργειαι ἡμῶν πρὸς ἴδρυσιν Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς ἐν Ἰωαννίνοις εἶχον εὐμενῆ ἀπήχησιν παρὰ τοῖς ἐνδιαφερομένοις, ὑποψήφιοι δὲ τινες βουλευταὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν τοῦ Μαΐου 1915 ἐξ ἀμφοτέρων τῶν τότε κομμάτων, ὑπέσχοντο κατὰ τοὺς προεκλογικοὺς λόγους των ὅτι μετὰ τῶν ἄλλων ζητημάτων τῶν ὁποίων τὴν ἐπίλυσιν θὰ ἐπεδίωκον, εἰς ἐξελέγοντο, θὰ ἦτο καὶ ἡ ἰδρυσις Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς· οὕτω δὲ ἐδημιουργήθη εὐνοϊκὴ ἀτμόσφαιρα διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ὠρίμασε πλέον ἡ ἰδέα περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἰδρύσεως ταύτης. Ἀλλὰ, λόγῳ τῆς πρὸ ἑνὸς ἔτους ἐκρήξεως τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου καὶ τῆς ἐσθλοουθησάσης γενικῆς ἐπιστρατεύσεως κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1915, καθυστέρησεν ἡ ἰδρυσις ταύτης.

Τέλος, τὸ ὑπουργεῖον ἔλαβε σχετικὴν ἀπόφασιν, διὰ δὲ τοῦ ἀπὸ 7—4—1916 Β. Δ. ἐκδοθέντος βάσει τοῦ Νόμου 301 τοῦ 1914 περὶ Πρακτικῶν Γεωργικῶν Σχολῶν, ἰδρύθη ἐν Ἰωαννίνοις ἡ πρώτη ἐν Ἑλλάδι Σχολὴ Τυροκομίας ἣτις ἤρξατο λειτουργοῦσα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Νικ. Ζυγούρη κατὰ Μάρτιον τοῦ ἔτους 1917.

Δυστυχῶς ὁμοίως, λόγω τῶν ἀνωμάτων τότε περιστάσεων συνεπεία τοῦ ἑξακολουθοῦντος εἰσέτι πρώτου παγκοσμίου πολέμου, πλὴν ἐνὸς Διατάγματος περὶ ἰδρύσεως τῆς Σχολῆς καὶ ἐλαχίστων τινῶν πιστώσεων πρὸς ἐνοικίαισιν οἰκήματος ὅπερ θὰ ἐχρησίμευεν ὡς τυροκομεῖον καὶ ἀποθήκη καὶ διὰ τὴν προμήθειαν μικρῆς ποσότητος γάλακτος, οὐδὲν ἄλλο μέσον ἐχορηγήθη εἰς τὸν διευθυντήν. Ἐδόθη μόνον μικρὰ πίστωσις πρὸς ἀνέγερσιν τυροκομείου καὶ ἀνετέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Γραφείου Νομομηχανικοῦ ὅπως ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς ἐκπονήσῃ τὸ σχέδιον τοῦ τυροκομείου τὸ ὁποῖον θὰ ἀπετελεῖτο ἐξ ἐνὸς διαμερίσματος πρὸς κατεργασίαν τοῦ γάλακτος καὶ μιᾶς ὑπογείου τυραποθήκης μετὰ τὴν προσπτικὴν ὅπως διευκολύνηται ἡ ἐπέκτασις αὐτοῦ εἰς τὸ μέλλον· ἀλλὰ λόγω ὁμοίως τῆς πολεμικῆς καταστάσεως καὶ τῆς καθ' ἑκάστην ἀνατιμῆσεως τῶν οἰκοδομησίων ὑλικῶν, οὐδεὶς ἐργολάβος παρουσιάσθη εἰς τὰς ἐπανειλημμένως διενεργηθείσας δημοπρασίας ἵνα μειοδοτήσῃ καὶ, ὡς ἐκ τούτου, ἐματαιώθη ἡ κατασκευὴ τοῦ τυροκομείου.

Ἐν τούτοις ἤρχισεν ἡ λειτουργία τῆς Σχολῆς εἰς ἐνοικιασθὲν πενιχρὸν τοῖχος δι' ἀκροατῶν τινῶν, ὡς ὥριζε τὸ Β. Διάταγμα τῆς ἰδρύσεώς της· ἐχρησιμοποιήθησαν δὲ πρὸς τοῦτο μηχανήματά τινα (δύο κορυφολόγοι *Alfa—Laval*, μία βουτυροκάδη δανικὴ καὶ δύο ζυμωτήρια ἐξ ὧν τὸ ἐν περιστοφικὸν καὶ τὸ ἕτερον ἀπλοῦν ἐπίμηκες) ἅτινα κατὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἰωαννίνων, ὡς ἀνεφέρθη ἤδη, εἶχον ἐγκατελειφθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων, τὰ δὲ ἄλλα ἀπαραίτητα εἶδη ἐπρομηθεύθη ἡ Σχολὴ ἐπὶ πιστώσει καὶ δι' ἰδίων τοῦ διευθυντοῦ χρημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἔλαμβανεν οὗτος δταν θὰ ἐχορηγοῦντο τὰ σχετικὰ χρηματικὰ μέσα. Ἄλλ' ἡ ἐπακολουθήσασα τὴν 26ην Μαΐου ἰδίου ἔτους κατάληψις τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἐπέφερε τὴν διακοπὴν τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ἰταλῶν, ἐπανελήφθη ἡ λειτουργία τῆς Σχολῆς ἀλλὰ μετὰ μεγίστων δυσχερειῶν, συνεπεία τῶν ὁποίων πολλάκις ἐκινδύνευσε νὰ διακοπῇ αὕτη. Διότι αἱ χρησιμοποιούμεναι πιστώσεις διὰ προμήθειαν γάλακτος καὶ ὑλικῶν ἦσαν πενιχραὶ ὁμοίως καὶ αἱ ἀπαραίτητοι τοιαῦται διὰ προμήθειαν ἐργαλείων, ἐπίπλων καὶ σκευῶν εἰς βαθμὸν ὥστε, ὄχι μόνον νὰ χρεώνηται ὁ διευθυντὴς διὰ νὰ τὰ προμηθεύηται, ἀλλὰ διὰ τινὰς ἐργασίας ἠναγκάζεται νὰ χρησιμοποιῇ καὶ ἐπιπλα καὶ σκεύη ἐκ τῆς οἰκίας του. Οἱ μαθητεύομενοι, λόγω τῆς ιδιότητός των ὡς ἀκροατῶν, δὲν ἐδικαιοῦντο ἡμερομισθίου ἢ ἄλλου τινός ἐπιδόματος ἀπαραιτήτου πρὸς συντήρησίν των· ἐπειδὴ δὲ οὗτοι προήρχοντο, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐκ χωρίων, αἱ δὲ ἐπισιτιστικαὶ συνθήκαι, λόγω τοῦ πολέμου, ἦσαν λίαν δυσμενεῖς, ἠδυνάτουσαν νὰ συντηρηθῶσιν δι' ἰδίων των μέσων παραμένοντες ἐν τῇ πόλει καὶ ἠναγκάζοντο νὰ ἀπομακρύνωνται συντόμως ἐκ τῆς Σχολῆς, χωρὶς νὰ παρακολουθῶσι μέχρι τέλους τῆς περιόδου τὰ μαθήματα καὶ τὰς ἀσκήσεις· κατὰ δὲ τὰς ἐορτὰς τοῦ Πάσχα ἐγκατέλειπον τὴν Σχολὴν καὶ μετέβαινον εἰς τὰ χωρία των, ὅποτε ὁ διευθυντὴς, λόγω τοῦ ὅτι ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ παραρалаμβάνῃ τὸ γάλα, ἠναγκάζετο νὰ τὸ τυροκομῇ ἰδιοχείρως.

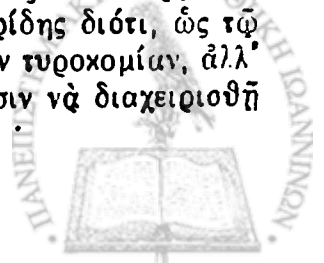
Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης καὶ τῆς ἀδιαφορίας τοῦ Κέντρου, εἰρέθη πολλάκις εἰς τὴν ἀνάγκην ὁ διευθυντὴς νὰ σκεφθῇ ἐὰν ἦτο σκόπιμος ἡ ἑξακολουθήσις τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς ὑπὸ τοιαύταις συνθήκαις. Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν ἀπογοήτευσιν ἣν ἠσθάνετο, λόγω τοῦ ὅτι ἡ κατάστασις ἔφθανε πολλάκις εἰς ἀπελπιστικὸν σημεῖον, ἐπέμενε νὰ ἑξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα, μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι, διὰ τῆς ἐγκαρτερήσεως καὶ τῆς ἐπιμονῆς, θὰ ἐβελτιοῦτο ἴσως σὺν τῷ χρόνῳ ἡ κατάστασις, ἀναλογιζόμενος ὅτι δὲν ἦσαν ὀλίγα τὰ ἰδρύματα ἅτινα ἐξελίχθησαν εἰς σοβαρὰ τοιαῦτα, καίτοι εἶχον ἀρχίσει μετὰ πενιχρότητα μέσα καὶ ἀντεμετώπισαν μεγάλας δυσκολίας καὶ ἀντιδράσεις. Δὲν ἐλησμόνει ὅτι καὶ αὕτη ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν—τηρουμένων βεβαίως τῶν ἀναλογιῶν—ἤρχισε νὰ λειτουργῇ ἐκ τῶν ἐνόγ-

των, τὰς δὲ πρώτας συνεδριάσεις τῆς ἐπραγματοποιεῖ εἰς τι πενιχρὸν ὑπόγειον τῶν Παρισίων. Ἐὰν ἀπεγοητεύετο ὁ διευθυντῆς καὶ ἐγκατέλειπε τὴν ἰδέαν τῆς ἐδραιώσεως καὶ τῆς περαιτέρω ὁργανώσεως τῆς Σχολῆς, δὲν θὰ ὑπῆρχε σήμερον τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο ἴδρυμα ὅπερ ὀρθοῦται παρὰ τοὺς Ἀμπελοκήπους τῶν Ἰωαννίνων, ἀλλὰ καὶ οὐδεμία ἀξία λόγου κίνησις θὰ ἐγένετο πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς τυροκομίας ἐν Ἑλλάδι διότι, πᾶσα παρατηρουμένη σήμερον πρόοδος εἰς τὸν κλάδον τοῦτον, ὀφείλεται εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην καὶ τὰς ἐπὶ μίαν τεσσαρακονταετίαν ἀόκνους προσπάθειας καὶ τοὺς σκληροὺς ἀγῶνας τοῦ διευθυντοῦ τῆς κατὰ τῶν παρεμβαλλομένων πανταχόθεν ἐμποδίων καὶ ἀντιδράσεων.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι διὰ τῶν προσπαθειῶν του τούτων, ἀνέλαβεν οὗτος μεγίστας εὐθύνas, ἐνῶ οὐδεὶς τὸν ὑπεχρέωσε νὰ ἀφήσῃ τὴν ὑπηρεσίαν ἣν ἐξετέλει ἐν τῇ Ἀβερωφείῳ Γεωργ. Σχολῇ Λαρίσης ἣτις ἦτο εὐκόλος καὶ δὲν ἀπῆτει σοβαρὰς προσπάθειας καὶ εὐθύνas, καθόσον, κατὰ μὲν τοὺς χειμερινοὺς καὶ ἑαρινοὺς μῆνας ἐδίδασκε τὴν γαλακτοκομίαν καὶ τυροκομίαν εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Σχολῆς ταύτης, κατὰ δὲ τοὺς θερινοὺς περιώδευε, κατόπιν διαταγῶν τοῦ Ὑπουργείου, δαπάναις τοῦ Κράτους εἰς διαφόρους περιφερείας τῆς Ἑλλάδος χάριν προπαγάνδας πρὸς ἴδρυσιν ψυγείων, γαλακτοκομικῶν Συνεταιρισμῶν καὶ πρὸς παροχὴν ὁδηγίων εἰς τοὺς τυροκόμους. Θὰ ἦτο δὲ εὐκόλον εἰς αὐτὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐκτελῶν τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην χωρὶς νὰ ἀναλαμβάνῃ εὐθύνas καὶ χωρὶς νὰ ἔρχεται εἰς προστριβὰς μετὰ τῶν προϊσταμένων του τοῦ Κέντρου αἰτινες καὶ δυσάρεστοι ἦσαν καὶ ἀναποφεύκτους συνεπείας εἶχον ἐπὶ τῆς σταδιοδρομίας του καὶ τῆς ὑπηρεσιακῆς ἐξελιξέως του. Ἀλλ' ἀντελαμβάνετο ὁμως ὅτι, διὰ τῶν ἐνεργειῶν του τούτων, δὲν προσέφερε σοβαρὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸν κλάδον, διότι αἱ περιοδεῖαι ἄς ἐξετέλει, ἦσαν βεβαίως χρήσιμοι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη, τόσον διὰ τὴν ἀσκήσιν προπαγάνδας ὑπὲρ τοῦ κλάδου, ὅσον καὶ διότι τῷ ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία νὰ μελετήσῃ τὴν κατάστασιν τῆς τυροκομίας εἰς τὰς διαφόρους περιφερείας τῆς Ἑλλάδος, τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς ἐγένετο ἡ κατασκευὴ τῶν διαφόρων ἐγχωρίων τυρῶν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μελετῶν τούτων νὰ καταρτίσῃ τὸ πρόγραμμα τῶν ἐνδεδειγμένων ἐνεργειῶν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς τυροκομίας. Ἀλλ' ὁ τρόπος ὁμως οὗτος τῆς δράσεώς του δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ πολὺ διότι, ἐφ' ὅσον εἶχον γίνεαι αἱ μελέται, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐλαμβάνοντο καὶ τὰ ἐνδεικνυόμενα διὰ τὴν προώθησιν τοῦ κλάδου μέτρα καὶ τὰ ὅποια δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ περιορίζωνται εἰς παροχὴν μόνον ὁδηγίων, δεδομένου ὅτι ἡ τυροκομία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διδασθῇ δι' ἀγόνων περιοδειῶν καὶ διὰ προφορικῶν ἢ γραπτῶν ὁδηγίων καὶ ἐγκυκλίων, ἀλλ' ἐπεβάλλετο πρὸ παντὸς ἡ κατάρτισις μεμορφωμένων τεχνιτῶν οἵτινες νὰ ἀσκήσουν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τυροκόμου καὶ νὰ ἐργασθῶσιν ὡς τοιοῦτοι εἰς τυροκομεῖα ἐπιχειρηματιῶν τυροκόμων ἢ συνεταιρισμῶν διὰ νὰ παρασκευάσουν ἐκλεκτὰ προϊόντα, ὅποτε καὶ μόνον θὰ ἠδύνατο νὰ προαχθῇ ἡ τυροκομία· οἱ δὲ τεχνῖται οὗτοι θὰ ἔπρεπε νὰ διδασθῶσι μεθοδικῶς, τὸν κλάδον ἐπ' ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς εἰς μίαν καλῶς ὀργανωμένην εἰδικὴν Σχολὴν διὰ νὰ καταρτισθῶσιν ἐπαρκῶς. Ἐφ' ὅσον ὅθεν δὲν ὀργανοῦτο μία σοβαρὰ τοιαύτη Σχολή, πᾶσα ἄλλη ἐνέργεια ἐκ μέρους τοῦ εἰδικοῦ γεωπόνου Ν. Ζυγούρη δὲν θὰ διέφερε τῆς ἀγυρτείας, ὡς πολλάκις εὑρέθη οὗτος εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ τονίσῃ εἰς τὰς προϊσταμένας του ἀρχάς.

Ἐὰν οὗτος ἠκολούθει τὴν νοοτροπίαν τοῦ Κέντρου, θὰ διήνυεν ἐν ἀνέσει τὴν ὑπαλληλικὴν του σταδιοδρομίαν, ὡς ἀνεφέρθη ἤδη ἀνωτέρω, καὶ θὰ ἐτοποθετεῖτο ἀσφαλῶς εἰς τὴν πρωτεύουσαν ὡς πολλάκις τῷ ἐπροτάθη, κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν μόλις ἰδρυθεῖσαν Ἀνωτάτην Γεωπονικὴν Σχολὴν, βραδύτερον δὲ εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ὅπου ἐπέμενε νὰ τὸν μεταθέσῃ ὁ ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας Σπυρίδης διότι, ὡς τῷ ἐτόνισε τότε, παρουσιάζοντο καθημεριῶς ζητήματα σχετικὰ μὲ τὴν τυροκομίαν, ἀλλ' οὐδεὶς ὑπῆρχεν ἐν τῷ ὑπουργείῳ εἰδικὸς ὅστις νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ διαχειριοθῇ

ταῦτα καὶ νὰ δίδῃ μίαν ὑπεύθυνον γνώμην· εἰς δὲ τὰς ἐπιτροπὰς διατιμήσεων, προσδιορισμοῦ ὑγρασίας τοῦ τυροῦ, ἀποδόσεων τοῦ γάλακτος εἰς διαφόρους τυρούς κ.λ.π., ὅπου θὰ ἔπρεπε τὸ ὑπουργεῖον Γεωργίας νὰ ἔχῃ βαρύνουσαν γνώμην, ἐγελιοποιεῖτο, ὡς ἔλεγεν, ἐκάστοτε τοῦτο, διότι οἱ ἐν ταῖς ἐπιτροπαῖς ταύταις χημικοί, ἀστυνομικοὶ καὶ παντοπῶλαι ἐγνώριζον πολὺ καλύτερον τὰ ἀφορῶντα τὰ προϊόντα τῆς γαλακτοκομίας καὶ τῆς τυροκομίας ζητήματα ἀπὸ τοὺς ἀδασεῖς ἀντιπροσώπους τοῦ ὑπουργείου. Ἐν τούτοις, ὁ διευθυντὴς τῆς Σχολῆς ἠδυναρίστησε τὸν προϊστάμενόν του ὑπουργὸν διὰ τὴν τιμὴν τὴν ὁποίαν τῷ ἔκαμνε νὰ τὸν μεταθέσῃ εἰς τὸ Κέντρον, ἀλλὰ τὸν παρεκάλεσε νὰ μὴ ἐπιμείνῃ διότι, ὡς τῷ ἀνέφερεν, ἦτο ἠναγκασμένος, παρὰ τὸ ἀτομικόν του συμφέρον, νὰ μὴ δεχθῇ τὴν πρότασιν ταύτην, ἀλλ' ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθήσῃ παραμένων ἐν τῇ Σχολῇ, καθόσον οὐδεὶς ὑπῆρχε τότε ὅστις θὰ τὸν ἀντικαθίστα ἐν αὐτῇ καὶ μοιραίως θὰ διελύετο αὕτη, ἐνῶ ἦτο ἀπαράιτητον τὸ ἴδρυμα τοῦτο διὰ τὴν μόρφωσιν τυροκόμων ἄνευ τῶν ὁποίων θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ προοδεύσῃ ἡ τυροκομία.

Ἡ ἄρνησις αὕτη τοῦ διευθυντοῦ τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς νὰ δεχθῇ μεταθέσιν εἰς τὸ Κέντρον ἦτο ἐπιβεβλημένη, τόσον διὰ τὴν Σχολὴν, ὅσον καὶ διὰ τὴν τυροκομίαν τῆς χώρας, διότι δὲν ἐθεώρησεν ἠθικὸν οὗτος νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ Κέντρον εἰς ἓνα ρόλον ὅστις θὰ τῷ ἐπέτρεπε μὲν νὰ διανύσῃ τὸ ὑπαλληλικόν του στάδιον ἐν ἀνέσει καὶ ἄνευ εὐθυνῶν, θὰ ἦτο ὅμως ἐπιζήμιος διὰ τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν ἔφ' ὅσον δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἀναλάβῃ μίαν τόσον σοβαρὰν ἀποστολήν, ἐθεώρησε καθήκον του νὰ φέρῃ ταύτην εἰς πέρας, ἀδ ἀφορῶν διὰ τὸ πλῆθος τῶν δυσχερειῶν ἃς θὰ ἐμελλε νὰ συναντήσῃ καὶ τὰς ἀτομικὰς ζημίας ἃς θὰ ὑφίστατο. Διὰ νὰ φέρῃ δὲ εἰς πέρας τὸ ἔργον ὅπεο ἀνέλαβεν, οὐδεμία ἄλλη ὁδὸς ὑπῆρχεν, εἰ μὴ ἐκείνη εἰς τὴν ὁποίαν ἐβάδιζε καὶ τὴν ὁποίαν, καίτοι πλήρη ἀκανθῶν, ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ διανύσῃ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἴσως θὰ εὖρσκε, σὺν τῷ χρόνῳ, κατανοήσιν ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων ἢ εὐκαιρίαν τινὰ ὅπως ἐπιτύχῃ τοὺς σκοποὺς του.

Καὶ ἐπέμενε οὗτος ἀγωνιζόμενος διὰ τῶν πενιχροτάτων μέσων τὰ ὁποῖα τῷ παρέιχοντο, ἐλπίζων ὅτι ἡ ἐξουάλυνσις τῆς καταστάσεως θὰ ἐπέτρεπε τὴν χορήγησιν πιστώσεων εὐκολώτερον, ἵνα ἐξακολουθήσῃ λειτουργοῦσα μετὰ μεγαλυτέρας ἀνέσεως ἡ Σχολή. Δυστυχῶς ὅμως καὶ ὅταν βραδύτερον ἤρχισεν ἡ παροχὴ ἐπαρκεστέρων πιστώσεων, τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα ἅτινα ἐξεδίδοντο παρὰ τοῦ ὑπουργείου—διότι δὲν ὑπῆρχον τότε τὰ Γεωργικὰ Ταμεῖα—ἀπεστέλλοντο πολὺ βραδέως καὶ μετὰ τὴν λήξιν τῆς τυροκομικῆς περιόδου καὶ, ὡς ἐκ τούτου, ἠναγκαζέτο ὁ διευθυντὴς νὰ ἐγγυᾶται προσωπικῶς διὰ τὴν προμήθειαν τοῦ γάλακτος, τῶν ὑλικῶν κ.λ.π., πολλάκις δὲ προκατέβαλλε καὶ ἐξ ἰδίων του τὴν ἀξίαν αὐτῶν, συνάπτων ἐνίοτε καὶ δάνεια πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, καὶ ἀναμένων ἐπὶ μῆνας τὴν ἔκδοσιν τῶν σχετικῶν ἐνταλμάτων, ἵνα δυνηθῇ καὶ τακτοποιήσῃ τοὺς λίσμους.

Κατὰ τὸ ἔτος 1918 ὁ τότε τοποθετηθεὶς Γεν. Διοικητὴς Ἡπείρου Ἀριστείδης Στεργιάδης ἐνεδιεφέρθη διὰ τὴν καλυτέραν ὁργάνωσιν τῆς Σχολῆς καὶ ἐξετίμησε τὰς προσπάθειάς της πρὸς παρασκευὴν ἀρίστης ποσότητος προϊόντων παρὰ τὰ πενιχρὰ μέσα ἅτινα διετίθεντο, ἐξεδήλωσε δὲ τὴν πρόθεσιν νὰ βοηθήσῃ ταύτην καὶ πρὸς τοῦτο διέταξε τὸν τότε Νομομηχανικὸν Ἰωαννίνων νὰ ἐκπονήσῃ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς τὸ σχεδιάγραμμα περὶ ἀνεγέρσεως καταλλήλου κτιρίου. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς μελέτης, ἀνεχώρησεν οὗτος αἰφνηδίνως ἐξ Ἰωαννίνων, λόγῳ τῆς κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας καταλήψεως τῆς Σμύρνης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὅπου ἐτοποθετήθη ὡς Ὑπατος Ἀρμοστής.

Ἄλλ' ὡς νὰ μὴ ἔφθανον αἱ παρουσιαζόμεναι δυσκολίαι διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν τῆς Σχολῆς, νέαι τοιαῦται μεγαλύτεραι ἐνεφανίσθησαν βραδύτερον. Μετὰ τετραετῆ λειτουργίαν τῆς Σχολῆς ὡς εἰδικῆς, τὸ Κέντρον, λόγῳ ἀλλαγῆς τοῦ ἀρμοδίου ἀνωτάτου προσωπικοῦ αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ λόγῳ τῆς ἀπομακρύνσεως ἐκ τῆς διευ-

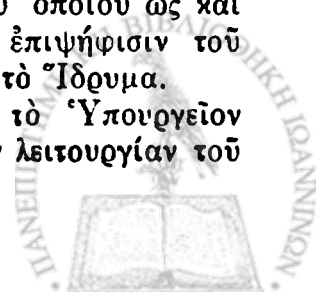
θύνσεως τῆς Γεωργίας τοῦ ἀειμνήστου Σ. Χασιώτου ὅστις, ἦτο ὁ μόνος σχεδὸν ποῦ ἐνεδιεφέρετο διὰ τὴν Σχολὴν, ἐπανῆλθεν εἰς τὰς παλαιὰς του ἀντιλήψεις περὶ τοῦ μὴ ἀπαραιτήτου τῆς ὑπάρξεως εἰδικῶν σχολῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀφορωσῶν τὴν τυροκομίαν καὶ προέβη εἰς τὴν κατάργησιν τῶν διὰ τοῦ Ν. 301 (1914) συσταθεῖσων εἰδικῶν σχολῶν, μετατρέψαν ταύτας διὰ τοῦ Ν. 2203 (1920) εἰς Γεωργικὰς τοιαύτας μὲ διαφόρους εἰδικότητας, τὴν δὲ τυροκομικὴν σχολὴν Ἰωαννίνων ὠνόμασε Γεωργικὸν Σχολεῖον μὲ εἰδικότητα τὴν γαλακτοκομίαν καὶ τυροκομίαν. Ὁ διευθυντὴς τῆς Σχολῆς ὅστις κατὰ σύμπτωσιν εὐρίσκετο εἰς Ἀθήνας ὀλίγον μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ Νόμου τούτου, διεμαρτυρήθη διὰ τὸ ἀστοχον τοῦτο μέτρον, καθόσον θὰ ἦτο ἀδύνατον ἢ Σχολὴ διὰ τοῦ ἀνωτέρου Νόμου νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸν τῆς, δεδομένου ὅτι ἡ ἀπόφασις περὶ ἰδρύσεως εἰδικῆς σχολῆς εἶχε ληφθῆ κατόπιν τῆς διαπιστωθείσης ἀποτυχίας τῆς διὰ τῶν Γεωργικῶν Σχολῶν ἐπιδιώξεως τῆς ἀναπτύξεως τῆς τυροκομίας· ἐδήλωσε δὲ οὗτος ὅτι οὐδεμίαν εὐθύνην θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ διὰ τὴν βεβαίαν ἀποτυχίαν τοῦ ἰδρύματος. Κατόπιν τῆς ἐπιμονῆς του, ἠναγκάσθη τὸ ὑπουργεῖον, κατὰ πρότασιν τοῦ διευθυντοῦ, νὰ ἐγκρίνῃ τὴν σύνταξιν Κανονισμοῦ τοῦ ὁποίου σχέδιον ὑπέβαλεν οὗτος ὅταν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἔδραν του. Ἐν τῷ Κανονισμῷ τούτῳ ἀνεφέρετο ὅτι, μέχρις ὅτου ἡ Σχολὴ θὰ ἀπέκτα τὰ μέσα πρὸς λειτουργίαν τῆς ὡς Γεωργικοῦ Σχολεῖου μὲ εἰδικότητα τὴν γαλακτοκομίαν καὶ τὴν τυροκομίαν, ὡς ὥριζεν ὁ Ν. 2203 (1920), θὰ ἐλειτούργει μόνον τὸ τυροκομικὸν τμήμα τοῦ ἰδρύματος ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς περίπου ὄρους οἵτινες περιλαμβάνονται εἰς τὸ σήμερον ἰσχῶν Διάταγμα τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς· τὴν δὲ λύσιν ταύτην προέτεινε μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ παρουσιάζετο ἐν τῷ μέλλοντι ἡ εὐκαιρία τῆς τροποποιήσεως τοῦ Νόμου τούτου.

Τὸ ὑπουργεῖον Γεωργίας εἶχε βραδύτερον ἀποφασίσει τὴν συγχώνευσιν τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς μετὰ τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ, ὡς ἀνεφέραμεν ἤδη εἰς τὸ περὶ Γεωργοκτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ Κεφάλαιον, καὶ διὰ τοῦτο εἶχεν ἀναθέσει τῷ 1921 τὴν διεύθυνσιν καὶ τοῦ ἰδρύματος τούτου εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς Σχολῆς. Ἀπειράθη δὲ βραδύτερον νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν σκέψιν ταύτην ὑπὸ ἄλλην ὁμῶς μορφήν, ἀλλ' ἐματαιώθη δι' οὓς λόγους θὰ ἀναφέρωμεν βραδύτερον.

Τῷ 1923 εἶχε γίνει ὡσαύτως σκέψις, κατόπιν τῆς ἀποφάσεως περὶ ἰδρύσεως τοῦ Γεωργ. Σχολεῖου Δουρούτης τοῦ ὁποίου τὴν ἴδρυσιν προέτεινε ὁ Ν. Ζυγούρης, ὡς θὰ γίνῃ μνεῖα εἰς τὸ οἰκεῖον Κεφάλαιον, νὰ συγχωνευθῇ τὸ Σχολεῖον τοῦτο μετὰ τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς εἰς ἓν ἴδρυμα ὅπερ θὰ ἐλειτούργει κυρίως ὡς Γαλακτοκομικὴ Σχολή, ἀλλ' ἐματαιώθη τοῦτο δι' οὓς λόγους θέλει γίνει μνεῖα εἰς τὸ Κεφάλαιον περὶ Γεωργικοῦ Σχολεῖου Δουρούτης· οὕτω δὲ ἐξηκολούθησεν ἡ λειτουργία τῆς Σχολῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀνωτέρου Κανονισμοῦ.

Ἐπὶ τὸ νόθον τοῦτο καθεστῶς ἐλειτούργησεν ἡ Σχολὴ ἐπὶ ἑνδεκα ἔτη, κατεβάλλετο δὲ ἐν τῷ μεταξὺ προσπάθεια πρὸς βελτίωσιν τῶν ὄρων τῆς λειτουργίας τῆς, χορήγησιν ἡμερησίου ἐπιδόματος εἰς τοὺς μαθητὰς ὡς καὶ μεγαλυτέρων πιστώσεων διὰ προμήθειαν γάλακτος κ.λ.π., ἅτινα καὶ ἐπετυγχάνοντο σχετικῶς. Συνάμα δὲ συνέταξεν ὁ διευθυντὴς καὶ σχέδιον Νόμου σύμφωνον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις μιᾶς εἰδικῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς καὶ πρὸς τὰς συνθήκας τῆς χώρας μας, ὅπερ ὑπέβαλε τῷ 1927 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τὸ Νομοσχέδιον τοῦτο, κατόπιν ἐπιμόνων ὑπομνήσεων καὶ ἐνεργειῶν τοῦ διευθυντοῦ, μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1931 ἐδέησε νὰ ψηφισθῇ παρὰ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας καὶ νὰ γίνῃ ὁ ὑπ' ἀριθ. 5318 Νόμος τοῦ Κράτους δημοσιευθεὶς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1932 βάσει τοῦ ὁποίου ὡς καὶ τοῦ σχετικοῦ Διατάγματος, σχέδιον τοῦ ὁποίου ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ Νόμου ὑπέβαλε πρὸς τὸ ὑπουργεῖον ἡ Σχολή· λειτουργεῖ σήμερον τὸ ἴδρυμα.

Δυστυχῶς εἰς τὸ ὑποβληθὲν παρὰ τῆς Σχολῆς Νομοσχέδιον τὸ Ὑπουργεῖον ἐπέφερε μίαν οὐσιώδη τροποποίησιν ἧτις μεγάλως ἐδυσχέρανε τὴν λειτουργίαν τοῦ

ιδρύματος και ἀφορῶσαν τὴν προμήθειαν τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ ποσοῦ γάλακτος, λόγῳ τοῦ ὅτι μετὰ μεγάλης φειδοῦς ἐχορηγοῦντο αἱ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πιστώσεις. Περιελάμβανε, δηλαδή, τὸ Νομοσχέδιον διάταξιν διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἠδύνατο ἡ Σχολή, ἐφ' ὅσον δὲν ἐχορηγοῦντο ἐπαρκεῖς πιστώσεις, νὰ ἀναλαμβάνη τὴν κατεργασίαν γάλακτος προσφερομένου παρ' ἐτέρων Γεωργ. ἰδρυμάτων, νομικῶν προσώπων καὶ ἰδιωτῶν διὰ λογαριασμόν των κ.λ.π. Ἐκ τοῦ σχεδίου ὁμως ἡ ἀρμοδία ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργείου διέγραψε τὰς λέξεις «καὶ ἰδιωτῶν» τοῦθ' ὅπερ ἐπέφερε μεγάλας δυσχερείας πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς ἀπαιτουμένης ποσότητος γάλακτος διότι, ὡς ἐλέχθη ἤδη, τὸ ὑπουργεῖον δὲν ἐχορήγει ἐπαρκεῖς πρὸς τοῦτο πιστώσεις, τὰ ἰδρύματα (Γεωργ. Σταθμὸς καὶ Γεωργ. Σχολεῖον Δουρούτης) παρέδιδον εἰς τὴν Σχολὴν λίαν ἀνεπαρκεῖς ποσότητας γάλακτος παρ' ὅλα ὅσα διετυμπάνιζον, ὡς θὰ ἀναφέραμεν βραδύτερον, οἱ ὑποστηρίζοντες, ἄλλοι μὲν ὅτι ἡ Σχολὴ θὰ ἔδει νὰ ἐγκατασταθῇ παρὰ τὸν ἐν Καταικῆ Γεωργ. Σταθμὸν, ἄλλοι δὲ εἰς Δουρούτην, τὰ δὲ νομικὰ πρόσωπα (γαλακτοκομικοὶ Συνεταιρισμοί), πλὴν τοῦ γαλακτοκομ. Συσμοῦ Σιαυρακίου καὶ τούτου ἐπὶ βραχὺ χρονικὸν διάστημα, σπανίως προσεκόμιζον γάλα πρὸς κατεργασίαν διὰ λίσμὸν των καὶ, ὡς ἐκ τούτου, ὅταν βραδύτερον ἀνηγέρθη τὸ νέον κτίριον καὶ εἰσῆγγοτο εἰς τὴν Σχολὴν μεγαλύτερος ἀριθμὸς μαθητῶν, ἠξήθησαν μὲν αἱ χορηγούμεναι πιστώσεις, ἀλλ' ὄχι εἰς τὰ ποσὰ τῶν ὁποίων εἶχεν ἀνάγκην ἡ Σχολή. Τὸ πόσον δὲ ἄστοχος ὑπῆρξεν ἡ διαγραφὴ τῶν λέξεων «καὶ ἰδιωτῶν» ἐκ τῆς ὡς ἄνω διατάξεως τοῦ Νόμου, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι ἠναγκάσθη τὸ Ὑπουργεῖον μεταπολεμικῶς νὰ ἐγκρίνη τὴν παρ' ἰδιωτῶν προσκόμισιν γάλακτος πρὸς κατεργασίαν διὰ λίσμὸν των, ὅπερ διηκόλυνε μεγάλως τὴν ἀπόσκοπτον λειτουργίαν τῆς Σχολῆς.

(Συνεχίζεται)

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΟΝΕΙΡΟ ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ

I

Ἦ ξωτική Παμβώτιδα, λίμνη Γιαννιωτοπούλα,
τὰ ἔρωτικά σὲ μέθυσαν τὰ χάρδια τοῦ Ζεφύρου
στὰ περουζένια στήθη σου, πὸν ράθυμα ἀναδεύουν.
Σὲ νανουρίζει τοῦ ψαῖα τ' ἀποσπερνὸ τροπάρι.
Πρὸς τὸ Νησι ἀρμενίζοντας σκιρτάει μιὰ ψαροπούλα,
πουλί πὸν ἀεροζυγιάζεται στὸ γαλανὸ τοῦ ἀπείρου.
Δεμένες στὸ μουράγιο σου δυὸ σάπιες βάρκες ρεῦνουν,
καρδιὲς πὸν μάτην καρτεροῦν τὸν οἶστρο κυνηγάρη.

II

Τὸ Μιτσικέλι δλόγυμνο δίπλα σου σκυθροπάζει
ἄγρυπνος φύλακας—στοιχειὸ πιστὰ σὲ παραστέκει,
ἀνοιχτομάτης δράκοντας, πὸν τὰ πλοκάμια ἀπλώνει
στοῦ κρυσταλλένιου κήρφου σου τὸ διάφανο καθρέφτη.
Ἦ Μῶλος ἄδειο θέατρο τὴν ὥρα τούτη μοιάζει,
πὸν ὑφάντρα ἀράχνη ἢ καταχνιὰ τὸ σκηνικὸ τοῦ πλέκει.
Βραδυάζει.. Ἦ πόθος ἄρρωστο ζαρώνει χελιδόνι
κι ἀργόσυρτη τῆς λησμονιᾶς ἢ σκούρα αἰλαία πέφτει.

III

Ἦ! Σὰν λυγμός, σὰν ψίθυρος φιλιῶν σὲ λάγνα χεῖλη
ὁ θρούς τῶν φύλλων.—ἄκου τον, λιγόθυμη ψυχὴ μου!
Καθὼς πρὸς τὴ Ντραμπάτοβα γλιστρᾶ νωθρὸ καΐκι,
σὰν στεναγμὸ ἀφουγκράζομαι τὸ βόγγο τῶν κυμάτων.
Κι' ὡς ἰριδίζει τᾶχνοφῶς σὰν νεκρικὸ καντήλι,
Βρυκόλακας μὲ τὸ ρυθμὸν ἐμβατηρίου πενθίμου,
πειτιέται μέσ' ἀπ' τὸ βυθὸ φιδομαλλοῦσα ἢ Φρίκη
νὰ σύρη τὸ μακάβριο χορὸ τῶν φαντασμάτων.

IV

Ψυχὴ, βουβάσου! Ἦγερικὰ τὴ νύχτα αὐτὴ διαβαίνουν!
Σκέλεθρο αἱματοστάλαχτο, φεβέρα στοὺς φονιάδες,
ὁ μάρτυρας Σκυλόσοφος ἀπ' τὴ Σπηλιά του βγαίνει
καὶ μύρο ἀπ' Ἄγιοπότιρο τὸ θούριο του ξεχύνει.
Στοῦ Κάστρου τὰ χαλάσματα Νεράϊδες ξαποσταίνουν
μαργιόλες, λυγερόκορμες οἱ Δεκαεφτὰ Κυράδες...
Καὶ τοῦ Βεζύρη πειρασμός, ἀθῶα—κριματισμένη,
χορεύει πάνω στοὺς ἀφρούς ἢ τραγικὴ Φροσύνη!..

ΜΕΣΑΝΥΧΤΑ ΣΤΟ ΜΩΛΟ...

I

Τὴ λήθη ἀπόψε ἀποζητιᾶς, διαβάτη,
στὸ σιωπηλὸ τοῦ Μώλου μονοπάτι.
Γυρεύεις τὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς σου,
πὸν κρέμεται στὸ χεῖλος μιᾶς ἀβύσσου.

II

Κοιμάται ἡ λίμνη φεγγαρολουσμένη,
 σὰν βρέφους στῆθος ἤσυχα ἀνασαίνει.
 Καὶ μιὰ βαρκούλα σάπια ἀπ' τὸ δρολάπι
 θωρεῖς, καρδούλα κρύα χωρὶς ἀγάπη.

III

Ὁ θροῦς τῶν δέντρων ἀποπνέει κάτι
 σάμπως πνιγμένο βογγητὸ σακάτη.
 Στὸν τάφο τῆς Φροσύνης φέγγει ἓνα ἄστρο
 κι ὁ Ἄλῆς γυρνάει βρυκόλακας στὸ Κάστρο!...
Γιώργος Ράγκος

EIKONA

Ἡ μαγιάτικη βραδὺ εἶναι ξέχειλη
 ἀπὸ γαλήνη κι' ἄρωμα.
 Πέρα στὴ δύση, ἀπόμειναν στὸν οὐρανὸ
 τὰ πορφυρὰ ἀχνάρια τοῦ ἡλίου.
 Ἀποτραβηγμένος ὁ δημόσιος κῆπος
 ἀπ' τὸ θόρυβο τῆς πολιτείας
 —ὑπαρξὴ μοναχικὴ κι' ἰδιόρρυθμη,
 ἴερα ναοῦ ἀρχαίου, ποὺ φυλάει
 ἄσβυστη τὴ δᾶδα τοῦ ὄνειρου—
 εἶναι ἡ ὄαση μὲ τὶς χίλιες ὑποσχέσεις.
 Τρελλή, χαρούμενη νότα,
 τὰ παιδάκια ποὺ παίζουνε...
 Τὰ γεροντάκια στοὺς πάγκους,
 ἡ ἀπόλυτη γαλήνη...
 Μὰ οἱ νέοι, εἶναι ὀπωσδήποτε
 τὸ φλογερὸ παρόν...

* * *
 Κατάχλωμη ἡ σελήνη προβάλλει
 πίσω ἀπ' τὴ ράχη τοῦ Ὑμηττοῦ
 κι' ἀνεβαίνει ἀργά, βασανισμένα,
 τὴ μοιραῖα, στοχαστικὴ τῆς πορείας...
 Σπάταλα δίνει τὸ χουσάφι τῆς στῆ γῆ,
 ποὺ ναρκωμένη λὲς ἀπ' τὸ ἐξαίσιο δῶρο,
 χτυπημένη σὰν ἀπὸ μαγικὸ ῥαβδί,
 μοιάζει νὰ κρατᾷ τὴν ἀνάσα τῆς...

* * *
 Ὁ δημόσιος κῆπος ἐρήμωσε...
 Ἕνα ζευγάρι ἀπόμεινε—σχῆμα ἀπίθανο
 μέσα στὸν τεράστιο μαῦρον ἴσκιό του—
 ἓνα ζευγάρι ποὺ δὲ βιάζεται διόλου,
 γιατί ζῆ τὴν αἰωνιότητα...
 Ὁ δημόσιος κῆπος—ἴερα ναοῦ ἀρχαίου
 ποὺ κρατᾷ ἄσβυστη τὴ δᾶδα τοῦ ὄνειρου—
 ἐρήμωσε...

Ἀντιγόνη Γαλανάκη—Βουρλέκη

ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΖΙΤΣΑΙΑΣ

ΝΑ ΠΡΟΦΤΑΣΗ ΤΟΝ ΗΛΙΟ

Τούτη 'δὼ ἡ ἱστορία γίνηκε πρὶν πενήντα χρόνια, σ' ἓνα φτωχὸ καὶ βασανισμένο χωριὸ ὅπως εἶναι ὄλα τὰ χωριά τῆς πατρίδας μου. Οἱ ἄντρες—ποὺ δὲν τοὺς ζοῦσε ὁ ἄγονος τόπος καὶ ἡ σκλαβιά—ταξιδεύονταν στὰ μακρυνὰ τὰ ξένα καὶ στὸ χωριὸ μένανε οἱ γυναῖκες μὲ τοὺς γέρους καὶ τ' ἀνήλικα. Αὐτὲς διαφεντεύανε τὰ πάντα. Καὶ στὰ χωράφια καὶ στ' ἀμπέλια καὶ στὴ λάτρα τοῦ σπιτιοῦ καὶ στῶν παιδιῶν τὸ μεγάλο κληροδοτήμα, ἀλλὰ ἡ φτώχεια δὲν ἀνάσανε. Ἐρχονταν τὰ χρήματα, μὰ τὸ χωριὸ ἔμενε χωρὶς νερὸ χωρὶς σκολειό, χωρὶς δρόμο, χωρὶς...

Ἔτσι ἦταν τὰ πράγματα ἐκεῖνον τὸν καιρὸ σὲ κείνον τὸν τόπο ὅταν ξαφνικὰ ἤρθε ἓνα μήνυμα. Ἦρθε σὰν μὲ τὰ φτερά τοῦ βουνίσσιου ἀέρα καὶ ἔλεγε, πὼς πέρα ἀπὸ τὶς μακρυνὲς θάλασσες, ἐκεῖ στὴν πλανεῦτρα καὶ λάμνια ξενητεία, πέθανε κάποιος, ποὺ σὲ χρόνια μακρυνὰ γεννήθηκε ἀπὸ μιὰ γυναῖκα τοῦ χωριοῦ μας. Τοῦτον τὸν ἥλιο πρωταντίκρυσε, τούτη τὴ βασανισμένη ζωὴ καὶ τούτη τὴ φτώχεια πρωτογνώρισε.

Ποιὸς; Τίνος; Ποῦ; Ποιὸς τὸν θυμάται... Μικρὸς εἶχε φύγει, ἔλεγαν κάποιες γρηῃς μὲ μισὸ τσαροῦχι... καὶ ὕστερα, ὕστερα οἱ γονιοὶ πέθαναν καὶ τὸ πατρικὸ ρήμαξε. Τώρα ἔπειτα ἀπὸ τόσα χρόνια φανερώθηκε πὼς ὁ ἥλιος τοῦ χωριοῦ του, ἦταν κλεισμένος στὴν ψυχὴ του καὶ τώρα δὰ τὸν ἔστελνε νὰ ζεστάνη τὴ φτώχεια του. Λαμπερόν, φωτεινὸν γιοματόν χαρὰ καὶ χρυσὲς ἐλπίδες.

«Διὰ τὴν ἀποκατάστασιν ὀρφανῶν κορασίδων... διὰ τὴν σπουδὴν φτωχῶν νέων... διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν σχολείου... διὰ τὴν ὀδικὴν σύνδεσιν μὲ τὰ Ἰωάννινα... διὰ τὴν

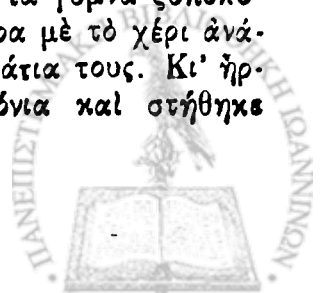
ὑδρευσιν... διὰ... διὰ...». Ἦταν ἀλήθεια σὰν νὰ εἶχε σκύψει ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸ θρόνον του καὶ ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ ἀχανὲς καὶ τὰ δάθη τοῦ ἀπείρου, ξεχώρισε τὸν μικρὸν ἐκεῖνον ξερότοπο καὶ τοῦ χαμογελοῦσε στοργικὰ.

Φρόντισαν οἱ πρὸυχοντες καὶ οἱ γραμματιζούμενοι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν «τὰ προνόμοια τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως» καὶ ἔρχονταν ταχτικὰ οἱ τόκοι ἀπὸ τὸ μεγάλο κληροδοτήμα, ἀλλὰ ἡ φτώχεια δὲν ἀνάσανε. Ἐρχονταν τὰ χρήματα, μὰ τὸ χωριὸ ἔμενε χωρὶς νερὸ χωρὶς σκολειό, χωρὶς δρόμο, χωρὶς...

Τότε τὸ δίκαιο καὶ ἡ ἀγανάκτηση φούντωσε καὶ ἀπὸ τὶς τυρρανισμένες καρδιὰς ξεχύθηκε ἀκράτητο κῦμα φλογερὸ—καφτὴ λάβα—καὶ γιόμισε τὸ χωριὸ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη. Καὶ βούιζε τὸ κῦμα καὶ ὄλο φούσκωνε καὶ τὸ χωριὸ τραντάζονταν καὶ τὰ κόκαλα τοῦ εὐεργέτη τρίζανε καὶ οἱ ἀνθρωποὶ χωρίστηκαν σὲ δυὸ στρατόπεδα. Στους χορτάτους καὶ στους τυρρανισμένους.

Χρόνια καὶ χρόνια κράτησε ὁ πόλεμος σ' ἐκεῖνο τὸ χωριὸ καὶ ταχτικὰ κάθε τέσσερα χρόνια ἔστηναν μιὰ ζυγαριὰ νὰ ζυγίσῃ τοῦ καθενὸς τὸ βάρος.

Ψήφιζαν οἱ ἀρχόντοι καὶ οἱ πρὸυχοντες ἔκτελεσται τῆς διαθήκης καὶ ἐπειδὴ, ἀπὸ τὰ φτωχὰ σπίτια ἔλειπαν οἱ ἄντρες, τὸ δίκαιο τῆς φτώχειας τὶς περισσότερες φορές ἀφινε τὴ ζυγαριὰ νὰ γέρνη κατὰ τὴν ἄλλη μεριά. Καὶ ἐκεῖνα τὰ τέσσερα χρόνια τὰ παιδιὰ τῶν «ἐκτελεστών» πήγαιναν στὰ Παρίσια, καὶ ἔστελναν φωτογραφίες, μ' ὠραῖες κυρίες, ντυμένες μὲ δαντέλες καὶ μακρὰ γάντια. Τὶς ἔπαιρναν οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ στὰ ροζιασμένα χέρια τους, τὶς κυττούσανε, βλέπανε δίπλα τους καὶ τὰ γυμνὰ ξυπόλυτα παιδιὰ τους καὶ ὕστερα μὲ τὸ χέρι ἀναστροφα σκουπίζανε τὰ μάτια τους. Καὶ ἤρθαν τ' ἄλλα τέσσερα χρόνια καὶ στήθηκε

πάλι ή ζυγαριά μιὰ Κυριακή.

* *

—Πόσους έχουμε; Ποιόν φέρανε; Ποιόν ξαγόρασαν; Μαζεύτηκαν οί γυναίκες τών ξενητεμένων και λογάργιαζαν. Τό γέρο 'Αλέξη με τούς πέντε γιουούς τόν ξαγόρασαν με γλυκόλογα και με γαλυφίτες. Καταδέχτηκαν οί άρχόντοι με τά φράγκικα ρούχα, με τίς χρυσές καδένες και πήγανε στη στανη και πήραν τó λόγο του. Τι τόν ένοιαζε τόν τσέλιγκα για τó χωριό. Σάμπως πατούσε καμμιά φορά από τή στανη, έξω από τή μέρα τής Λαμπρής, για να κοιωνήση; Τόν Κώστα τó γιδάρη τόν ξαγόρασαν με μιὰ χούφτα γρόσια.—'Αστραπή να τόν κάψη τόν χαζόν. Σάμπως ξέρει τó καλό του;—Μετρήστε, μωρέ γυναίκες, μετρήστε. Μας παίρνουν πάλι. 'Η άντρηγυναίκα Ξάνθω, σήκωσε τόν παράλυτο πεθερό της και τόν κουβάλησε άγκαλιὰ να ψηφίση. 'Η Μαρία πήγε λαχανιασμένη στ' άλλο χωριό κι' έφερε τó γυιό της κρυφά. 'Ηταν κοπέλι σ' ένα τσιφλικάδικο κι' ό άφέντης μιλημένος δέν τού έδινε άδεια. 'Η Σάννα με τίς θυγατέρες της πήραν τόν τυφλό κατοχρονίτη παπού και τόν πήγανε να ρίξη ψήφο.

—'Εσύ ψηφίσης για ό παπούς θεια Σάννα; τής ειπε κάποιος περιπαιχτικά τή στιγμή που έβαζε στο τρεμάμενο χέρι του παπού, τόν ψήφο.—'Εγώ ψηφίζω με τó χέρι του παπού, άπάντησε πεισματικά κι' άν δέ σας άρέσει μη τó παραδέχεστε.

Δέν έχουμε, μωρέ γυναίκες κανένα άλλο άρσενικό κούτσουρο να τó πάμε να ψηφίση—ειπε γυρίζοντας κι' έβαλε τίς άλλες σε μεγάλη συλλογή.

—Πόσους έχουμε; Λογάργιαζαν μ' άγωνία.—Πάλι τίποτε.—Μας παίρνουν.—Κι' οί γυναίκες που κρατούσανε τά σπίτια και διαφεντεύανε τά πάντα, σε τούτη δώ τήν κρίσιμη στιγμή δέν είχανε τó δικαίωμα να πάρουν μέρος.—Θά ψηφίσουμε κι' έμεις στη θέση τών πατεράδων μας—ειπε μιὰ εικοσάχρονη κοπέλλα, μα ό λόγος της έμεινε άσυντράφευτος στον άέρα κι' ύστερα έπεσε σαν φύλλο ξερό. Μονάχα που δέν ήξερε ή άγράμματη κοπέλλα του χωριού μου, πως ποτέ κανένας, ώρατος λόγος, θγαλμένος από τά δάθη τής ψυχής δέν πάει χαμένος.

'Ο ήλιος έγερνε κατά τή δύση και με

τό βασιλεμά του, οί κάλπες θά κλείνανε και κανέναν μετά δέν θάχε δικαίωμα να ψηφίση. Οί γυναίκες περίμεναν ακόμα έναν, κι' έτρωγαν τή στράτα στα χαμένα. 'Ηταν ντραγάτης πέρα από τόν Καλαμά. Τό ποτάμι είχε φουσκώση κι' ό άνθρωπος δέν εύρισκε πέρασμα. Κι' άν θάφτανε, θάφτανε άργά.

* *

Βούιζε άνήσυχο μελισσολόι από γειτονιά σε γειτονιά, μουγγριζε άπ' τά βαθειά μιās θάλασσας φουρτουνιασμένης ένας παράξενος άχος και πλημμύριζε τόν άέρα εκείνη τήν Κυριακή. Κι' άνάμεσα από τή βουή και τήν απόγνωση, έφυγε μιὰ γυναίκα, με σταθερό βήμα και μιὰ άστραπή στα μάτια.

Κι' ήταν μιὰ γυναίκα που έκανε δέκα χρόνια δασκάλα στο ιδιο χωριό κι' ειχε λόγο κι' ειχε δύναμη. Βάδιζε και κύτταζε τόν ήλιο κι' έτρεχε να τόν προφτάση. Πέρασε τή ροβγα περήφανα κι' έφτασε στην εκκλησία τρέχοντας να προφτάση τόν ήλιο. Οί τελευταίες άχτίδες πέφτανε στα γαλάζια τζάμια τής εκκλησιās και σκόρπιζαν άλλόκοτο φώς. Διάβηκε τó κατώφλι κι' άφου σταυροκοπήθηκε τρεις φορές πήρε μιὰ ψήφο και τήν έρριξε στο κουτί.—Ψηφίζω, λέει, για όλες τίς γυναίκες, ποδχουμε τούς άντρες μας ξενητεμένους.

Βλέματα σαστισμένα διασταυρώθηκαν, χέρια ύψώθηκαν ξαφνιασμένα, μα ούτε λέξη άκούστηκε κι' ούτε άχνα.

Μονάχα οί χτύποι τής καρδιάς της γιομίζανε τó θόλο, που τόν φώτιζαν οί στερνές άχτίδες. 'Ο παπας με τ' άσπρα γένια πήγε κοντά της και τής έδωσε τó χέρι του να τó φιλήση.

Κι' ήταν αυτό σαν ένα δάφτισμα με τ' άπαγορευμένα δικαιώματα. 'Ηταν ή επισφράγιση ενός ήθικου νόμου, με τή θεία θέληση, εκεί στη μέση τής εκκλησιās, κάτω από τόν Παντοκράτορα.

'Ανοιξαν τίς κάλπες κι' από τó μέρος του λαού, ήταν μιὰ ψήφος παραπάνω. 'Ο άγώνας κερδίστηκε με τήν ψήφο μιās γυναίκας.

Κανένας δέν τόλμησε να μιλήση.

Κι' εκείνα τά τέσσερα χρόνια, έγιναν στερνες στη μέση του χωριού, προικίστηκαν

ΚΩΣΤΑ ΑΓΝΑΝΤΗ

ΜΠΕΚΡΗΔΩΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Νὰ ὑπῆρξε ἀπλῆ σύμπτωση; ἢ ἦταν ἀπὸ Θεοῦ γραμμένος;

Γεῶργος Κόντος ὁ ἓνας, Γεῶργος Ρόντος ὁ ἄλλος. Μυταρᾶς ὁ ἓνας, μὲ μιὰ μύτη τερατώδικη, γαμπῆ καὶ μὲ τὴν ἄκρη της στραμμένη κάτω πρὸς τὸ στόμα· μυταρᾶς κι' ὁ ἄλλος μ' ὅμοια μύτη, μὰ μὲ τὴν ἄκρη της λογχίζουσα τὸ κενὸ μπράτσο της.

Μέγας μπεκρῆς ὁ Κόντος; μέγας μπεκρῆς κι' ὁ Ρόντος.

Δυὸ μόνο πράγματα τοὺς ξεχώριζαν: τὸ μπόϊ καὶ τὸ ἀρχικὸ γράμμα στὸ παραγκώμι τους.

Ὁ Κόντος ἦταν ψηλὸς καὶ ἴσιος σὰν στέκα, λιγνὸς ἀλλὰ ντυῆρος, γεροδεμένος. Ὁ ἄλλος κοντός, κοντούσικος, τόσος δά, ἰσχνὸς κι' ἀδύνατος, μὰ μουστακλῆς.

Φίλοι γκαρδιακοί· τοὺς ἔνωσε τὸ πιότ'· μὰ τοὺς χώριζε τὸ ρέμα. Ὁ ἓνας εἶχε

ὄρφανὰ κορίτσια καὶ σπούδασαν φτωχὰ παιδιά.

Κι' ἀπὸ τότε κάθε φορά στὶς ἐκλογές, ἡ γυναίκα ἐκείνη δικαιωματικὰ κι' ἀδιαμαρτύρητα, ψήφιζε μὲ τοὺς ἄντρες καὶ στεκότανε δίπλα στὶς κάλπες σὰν ἀντιπρόσωπος τῶν ξενητεμένων.

Τώρα πού στὸν τόπο μας, οἱ γυναῖκες κέρδισαν τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, ἔφερε ὁ νοὺς μου, τὴν ἱστορία τούτη τοῦ χωριοῦ μου, τότε, πού πρὶν ἀπὸ μισὸν αἰῶνα, ἡ Μάνα μου, ὠρθώθηκε ἐνάντια στὸν ἀδικο νόμο καὶ στὶς προλήψεις κι' ἔτρεξε μιὰ Κυριακὴ καὶ πρόφτασε τὸν ἥλιο.

τὸ ρακοπωλεῖο τοῦ δῶθε ἀπ' τὸ ρέμα, ὁ ἄλλος ἀπὸ κεῖθε κι' ἀντίκρου.

Ποτέ τους δὲν ἔπιναν χώρια, οὔτε ρουφηξιά ρακή· ἔπρεπε νάχη συντροφιά ὁ ἓνας τὸν ἄλλον· σάμπως κάτι νὰ τοὺς ἔλεγε μέσα τους, ὅτι κάποιον κακὸ κάνουν κι' ἤθελε ἢ συνείδησή τους νὰ ξαλαφρώνη μὲ τὴ συνενοχὴ τοῦ ἄλλου.

Οἱ ἴδιοι ἦταν κι οἱ καλλίτεροι πελάτες τῶν ρακοπωλεῶν των. Τὸ πιότ' τους ἦταν σωστὴ ἱεροτελεστία· εἶχαν τὶς ὥρες τους· ἔπρεπε πρῶτα νὰ «πέση τὸ τόπι» μιμούμενοι τοὺς Μωαμεθανοὺς στὸ Ραμαζάνι. Ἐκλείνε τότε ὁ ἓνας μὲ τὴν ἀράδα τὸ μαγαζί του καὶ περνώντας τὸ ρέμα τραβοῦσε γραμμὴ γιὰ τὸ ρακοπωλεῖο τοῦ ἄλλουνοῦ. Κι' ἀρχίζε κεῖ ἡ σπονδή.

Σὰν νύχτωνε κι' ἔφρευε κι' ὁ τελευταῖος πελάτης, ἔκλειναν τότε ἀπὸ μέσα τὸ ρακοπωλεῖο κι' ἔμειναν οἱ δυὸ τους ἀργοπίνοντας καὶ σιγοτραγουδώντας. Τὸ τραγοῦδι τους ἦταν ἓνα συνεχὲς μουζομούρισμα.

Ἄμα τότεσουζαν στὰ καλά, ἔσβηναν τότε τὴ λάμπα, κλείδωναν τὸ μαγαζί καὶ ξαναπερνώντας τὸ ρέμα πήγαιναν στὸ ρακοπωλεῖο τοῦ ἄλλουνοῦ· ἤθελαν, βλέπεις, ν' ἀλλάζουν παρυστάσεις.

Ἄλλὰ, μὴν πῆς πῶς ρουφοῦσαν ἄπλητοι τὸ ρακί. Ὅχι. Εἶχαν τὸ σύστημά τους. Μὲ τὸ κορμὶ γκορδωμένο μπροστὰ στὸν πάγκο, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ὁ ἓνας κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ ἄλλος, ἔπιαναν τὸ ρακοπότηρο στὶς ἄκρες ἀπ' τὰ δάκτυλά τους μὲ κάποια κίνηση ἀργή, φανταχτερή· ὕστερα, διαγράφοντας ἓνα τόξο ἑλαφρὸ τὸ πλησίαζαν στὰ

χειλία με μπόζα και σαν τ' ακούμπαγαν ἐκεῖ τὰ σούφρωναν και ρουφοῦσαν σταλιά —σταλιά τὸ νέκταρ σαν νάηταν μεταλαβιά. Ὑστερα πλαταγίζοντας τὴ γλῶσσα μέσα στὸ στόμα κι' ἀνάμεσα στὰ χειλία, προσπαθοῦσαν ἔτσι νὰ γευτοῦν τὸ ἅπαντο τῆς ἀπόλαυσης. Πάσχιζαν νὰ μὴ μείνη μήτε πτυχή ἀπὸ γευστικὸ βλενογόνο ἀπότιστη ἀπὸ ρακὶ μέσα στὸ στόμα.

Ἄρχιζαν ἔπειτα σὲ λίγο κι' οἱ δύο τους νὰ μουρμουρίζουν διαρκῶς σιγοτραγουδώντας μονότονα.

«Κι' ἀπ' τὸν Κόντο κι' ὡς τὸν Ρόντο
Κι' ἀπ' τὸν Ρόντο κι' ὡς τὸν Κόντο»

Ὡρες αὐτὴ ἦ δουλειά· και δὸς τους ποτηράκια. ὡς που κατέφθαναν καμιά φορὰ οἱ Γεώργηνες και τοὺς ξεσήκωναν με τὸ ζόρι.

Ἄλλοτε, ὁ Ρόντος ὁ μικρούτσικος ποῦ τὸν ἔπιανε γρηγορότερα τὸ ρακί, «ὑπερέβαινε τὰ ἔσκεμμένα». Σηκώνονταν, τραβοῦσε ἀπ' τὸ χέρι τὸν Κόντο κι' ἔπιανε τὸ χορὸ· ἀλλὰ τὴ χορὸ! ἰδικῆς του ἔμπνευσης· τὸν αὐτοσχεδίαζε κείνη τὴ στιγμή με ρυθμικὲς κινήσεις, ἀλλὰ χωρὶς νὰ πολυξεκολλάη τὰ πόδια του ἀπὸ τὸ πῆμα, κάμπτοντας μόνο τὰ γόνατα· ἴσως γιατί δὲ θὰ μπορούσε νᾶναι σίγουρος γιὰ τὴν ἰσορροπία του, ἂν ἐπιχειροῦσε νὰ πηδάη ἔστω και λίγο, ἴσως και γιὰ σκέρτισο ἢ και γιὰ τὰ δύο μαζὶ.

Τὸ χορὸ τὸν συνώδευε πάντα με τὸ ἴδιο στερεότυπο τραγοῦδι, με μικρὲς μόνο κάθε φορὰ αὐτοσχεδίες μουσικὲς παραλλαγὲς τῆς στιγμῆς:

«Στῆς ἀκρὶ—ἄειντε μπρὲ—
Στῆς ἀκρίβειας τὸν καιρὸ
Στῆς ἀκρίβειας τὸν καιρὸ
Θέλησα νὰ παντρευτῶ
Και μοῦ δῶ—ἄειντε μπρὲ—
Και μοῦ δῶσαν μιὰ γυναῖκα
Και μοῦ δῶσαν μιὰ γυναῖκα
Ποῦ τρωγε γιὰ πέντε δέκα»

Ὁ ἄλλος, ὁ ψηλός, ὁ Κόντος, τὸν κρατοῦσε νὰ χορεύη, ἀλλὰ στὸ τραγοῦδι δὲ λάβαινε πολὺ ἐνεργὸ μέρος· τὸ συνώδευε μουρμουριστὰ· τοῦτος ἀντεῖχε πλειότερο πτὸ ἕϊοτί, μὰ πρᾶγμα παράξενο, ἦ γλῶσσα του,

ἦ ἀρθρωσὴ τῆς πορέλυαν πολὺ πιὸ γρηγορότερα ἀπὸ τοῦ Ρόντου.

Τέτοιο ἦταν τὸ μεθύσι τους· τὴ νύχτα με τὸ σκοτάδι. Τὴν ἡμέρα, ἔξὸν ἀπὸ τὰ προσημένα και λίγο κόκκινα μάτια τους, τίποτα ἄλλο δὲν ἔδειχνε τὸ εἰ διαδραματίστηκε τὴν νύχτα. Σοβαροὶ κι' ἀξιόπρεποι και οἱ δύο· ὁ ἕνας, ὁ ψηλός, γυιὸς ἀξιοσέβαστου Παπαῦ και μέγας τεμπέλης. Ὁ ἄλλος, ὁ κοντούτσικος, ἐγγράμματος, καλλιγράφος και πρῶν ὑπογραμματεὺς τοῦ Εἰρηνοδικείου, ἔκανε και τὸν Δικολάβο.

Πρὸς τὸ παρὸν ἦσαν ρακοπωλητὲς κι' οἱ δύο με δύο χιλιάδες ρακὶ ὁ καθένας στὸ ρακοπωλεῖό του.

Παντρεμένοι και οἱ δύο· με παιδιὰ.

Στὸ σπῆτι; Φτώχεια και τῶν γονέων· ὄχι κάθισμα, ἀλλὰ μήτε σάσμα τραγομαλλῆσιο δὲν εὔρισκες νὰ καθίσης.

Ἐξω, στὴν ἀγορὰ ὅμως ἦταν ἀπ' τοὺς λίγους ποῦ φοροῦσαν «στενά» (1) και παπούτσια· ἰδιαίτερα ὁ Ρόντος σαν πιὸ ἐγγράμματος φόραγε τὶς καλὲς μέρες και κολάρο με γραβάτα μαύρη πλατειά.

Ὁ Ρόντος ἔβαζε ὅλα τὰ δυνατὰ του νὰ μὴν ὑστερῆ τοῦ Κόντου στὸ πιότη· ἦταν, ὅπως εἶπαμε μικροκαμωμένος και ἰσχνός· ἀλλὰ και μέγας θεριακλῆς στὸ τσιγάρο· σὰ φουμαδόρος τὸν περνοῦσε τὸν Κόντο.

Και οἱ δύο τους ἔφερναν ξεπίτηδες ἀπὸ τὴ «Ράμια» ποῦ βγαζε καλὸν και βαρὺ καπνὸ, λαθραῖα φύλλα, τὰ ἔκοβαν μονάχοι τους και δοκίμαζαν ἂν κάνει κόμπο στὸ λαρύγγι· τότε ἦταν καλός. Ὅσο γιὰ τσιγαρόχαρτο, ἄλλο τίποτε· λαθραῖο κι' αὐτὸ ἀπὸ τὸ τούρκικο, ὅσο ἤθελες· ἦ μεθύορια ἀπείχε—δὲν ἀπείχε μιὰ ὥρα.

Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε ἀπὸ σίδηρο φτειασμένος ἀπὸ τὸ Θεό.

Εἶνε μιὰ μηχανὴ ἀπὸ σάρκες και κόκκαλα, ποῦ κυβερνιέται ἀπ' τὴν ψυχὴ.

Και ἂν τὰ κόκκαλα εἶνε στέρεα και δύσκολα σπάζουν, δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο και με τὸ σάρκικο και θεϊκῆς κατασκευῆς ἀπεραντο ἐργαστάσιο ποῦ εἶνε ὁ ζῶν ὄργανισμός με τὶς πολυποίκιλες και ἀσύλληπτης τελειότητος λεπτοουργικὲς σάρκινες μηχανές

1. Σακάκι παντελόνι (και ὄχι φουστανέλλο)

του, πού τό διευθύνει ὁ νοῦς, ἡ συνείδηση, μ' ἄλλα λόγια αὐτό τό ὑπερφυσικό, τό αὔλο, ἡ ψυχὴ, πού ἔχει τὴν ἔδρα της στὸν ἐγκέφαλο, μέσα στὸ κρανίο. Δὲν ξέρω ἂν ἡ ἔδρα της τούτη εἶνε προσωρινὴ ἢ ὄχι· μὰ ὅμως καὶ ἡ ψυχὴ εἶνε εὐθραυστή, ὅπως κι' οἱ σάρκινες μηχανές τοῦ ἀνθρώπου ὀργανισμοῦ.

Ὁ Ρόντος, μέ τὴν πιὸ εὐθραυστή μηχανὴ ἔπεσε βαριά ἄρρωστος· ὄχι ἀπὸ τὴν ψυχὴ τούτη τὴ φορὰ ἀπὸ τὸ σῶμα.

Ὁ νέος γιατρός, ποῦηταν κι' ἀνεπιός του, ἀποφάνθηκε σὰν τὸν ξήταξ, ὅτι ἡ κατάστασή του εἶνε σοβαρὴ τὰ σωματικά του εἶνε, λέει βλαμμένα ἀπ' τὸ πολὺ ρακὶ καὶ τὸ τσιγάρο. Πολὺ φοβᾶται πῶς δὲ θὰ μπορέση ν' ἀνθέξη ὁ ὀργανισμὸς του. Τὸν ἐπισκέπτονταν πρωί, μεσημέρι βροδύ· εἶχε πέσει μὲ τὰ μούτρα, μπὰς καὶ τὸν σώση.

Ἐντεκα μέρες πάλαιψε μὲ τὸ χάρο ὁ Γεώργιο—Ρόντος καὶ στὸ τέλος ξέφυγε ἀπ' τὰ νύχια του· τὴ γλύτωσε.

Τώρα, βρισκόταν στὴν ἀνάρρωση· ὁ γιατρός νόμισε πῶς ἦταν πιά ἡ εὐκαιρία νὰ τὸν ξεκόψη ἀπ' τὸ πιότο. Κάθε μέρα, τοῦκανε διδαχὴ· τοῦ τόνωνε τὸ ἠθικό.

Ὁ Ρόντος ὀρκίζονταν πῶς ποτὲ του δὲ θάβαζε πιά ρακὶ στὸ στόμα. Τὸ πάθος ὅμως εἶνε πάθος. Σὰν γέρευε, ἄρχισε ὕστερα πάλι τὰ ἴδια:

*«ἀπ' τὸν Κόντο κι' ὡς τὸν Ρόντο
κι' ἀπ' τὸν Ρόντο κι' ὡς τὸν Κόντο»*

Ὁ Κόντος ὅμως ἦταν ἀπρόσβλητος ἀπὸ τὰ πυρὰ τοῦ ρακιοῦ «τὸ γενῦν ἔχον» τοῦλάχιστο. Κατάγονταν ἀπὸ πολὺ γερὴ ράτσα.

Ὁ πατέρας του πρῶτα—πρῶτα ἦταν ἕνας πάπαρος ὡς ἐκεῖ ἀπάνω, δυὸ μέτρα μπόϊ, γεροδεμένος καὶ δουλευσάρης. Θὰ σηκώνονταν μπανώρα, θάμπαινε στὴν Ἐκκλησιά, κεῖ δά, γιὰ τὸ «ἔωθινόν» καὶ τελειώνοντας τὴν προσευχὴ του θὰ φώναζε τὴν παπαδιά μὲ τὴν νύφη του νὰ πᾶνε νὰ δουλέψουν ὄλην τὴν ἡμέρα στὸ γτήμα. Κατακουρασμένος σὰ γύριζε στὸ σούροπο, θὰ πήγαινε κατ' εὐθείαν πρῶτα στὴν Ἐκκλησιά γιὰ τὸν «ἔσπερινόν» κι' ὕστερα θὰ γύριζε στὸ σπίτι· ἐκεῖ, ὅλο τὸ βράδυ θάπινε δυὸ—τρεῖς τὸ πολὺ ρακιά, γιὰ ξεκούρασμα· τίποτε παραπάνω.

Τὸ φαί του ἦταν λίγο, λιτὸ μὰ τοῦθελε καθαρὸ πολὺ καὶ καλομαγειρεμένο.

Καθαρὸς σ' ὅλα του ὅσο δὲν ἔπαιρνε ἄλλο· Ἡ πάστρα του δὲν εἶχε μολοημὸ· ἔξὸν πού μοσχοβόλαε ὄλος ἀπὸ τὸ θυμιάμα πού πάντα κουβαλοῦσε λίγο στὴν τσέπη του γιὰ τὶς παρακλήσεις, ποῦ διάβαζε στοὺς ἐνοριῖτες του, μὰ ψαλλίδιζε καὶ τὰ μουστάκια του μπροτὰ ἀπὸ τὰ πάνω χεῖλια· νὰ μὴ λερῶνη ἡ ἄγια μεταλαβιά τὴν ὥρα τῆς λειτουργίας.

Στὸ περπάτημα; λὲς καὶ πετοῦσε, παρ' ὅλα τὰ γεράματά του. Τύχαινε μὲ τὶς βροχὲς ὄλος ὁ δρόμος νᾶναι γεμάτος λάσπες. Τοῦτος πατοῦσε τόσο ἀνάλαφρα, πού ποτέ του δὲν λασπώνονταν.

Κράση γερὴ. Μπαστοῦνι κι' ὡς τὰ ἔσχατα γεράματα ποτὲ του δὲν πῆρε στὸ χέρι του. Τὰ σκαλοπάτια, ὡς πού πέθανε, τ' ἀνέβαινε πάντα κλιμακωτὰ κι' ὄχι ἕνα—ἕνα.

Εἶχε ὅμως καὶ τὰ ιδιώματά του. Τὴν νύχτα αἴφνης πρὶν κοιμηθῆ, τότε, τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς του εἶχε τὴ συνήθεια νὰ κλείνη πόρτες καὶ παράθυρα· τὸν ἔβλεπε νὰ προσεύχεται «ἐλεησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ κατὰ τὸ κρίμα τῶν ἀγαπώντων τὸ ὄνομά Σου» καὶ δοκίμαζε περιπατῶντας μέσα στὸ σπίτι ἂν εἶνε καλὰ ἀσφαλισμένη ἡ θύρα· τῆς πέρναε πίσω καὶ τὸ σίδερο· «ἐπὶ πλεῖον πλῦνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου καθάρισόν με» καὶ τότε σφάλιζε καλὰ τὸ ἕνα παραθύρι· «ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω καὶ ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν Σου ἔστι διὰ παντός» πήγαινε στὸ διπλανὸ παραθύρι καὶ δοκίμαζε ἂν ἔπιασε καλὰ τὸ ζιμπερέκι. Ἐτσι κατάφερνε νὰ τελειώνει ὄλον τὸν Ν' Ψαλμὸ τοῦ Δαβὶδ ἀσφαλιζοντας καὶ κλείνοντας καλὰ ὅλα τὰ κουφώματα ὄλου τοῦ σπιτιοῦ· νὰ μὴ χάνεται ἄδικα ἡ ὥρα!!

Κάποτε ἔκοβε τὴν προσευχὴ στὴ μέση γιὰ νὰ ρωτήση:

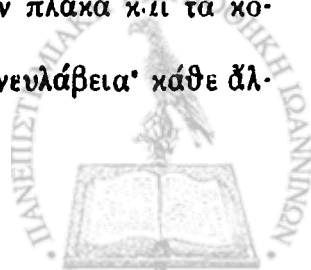
—Κλείσατε καλὰ τὰ κατώϊ, νύφ'·

—"Α!—"Α!. ἀπαντοῦσε κείνη.—

—Γ' ἀσφαλίσατε τὸ κουτέτο·

—"Α! "Α!. ἔβαλα τὴν πλάκα καὶ τὰ κοτρώνι ἀπὸ πίσω.

Δὲν τὸ ἔκανε ἀπὸ ἀνευλάβεια· κάθε ἄλ-

λο· μὰ τόση μόρφωση εἶχε ὁ καϋμένος· εἶχε—δὲν εἶχε βγάλει τὸ δακτύλι, ὅταν ἀπὸ γεωργὸς καὶ ὑφαντῆς ποϋηταν χειροτονήθηκε «ἱερεὺς» ἀπὸ τὸν Δεσπότην τῶν Γιαννίνων, ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

Αὐτὸς ἦταν ὁ πατέρας τοῦ Γιώργου Κόντου.

Ὁ Δημήτρης ὁ ἀδελφὸς τους πάλι, δυὸ χρόνια νεώτερός του, ἦταν ὁ γερότερος ἀντρας σ' ὅλη τὴν περιοχὴ. Μήτηρο—Κόντος μὲ τ' ὄνομα· θηρίο· ἕνας σωστὸς Γίγαντας. Ἡ μύικὴ του δύναμη ἦταν ξακουσιή· σὰν ὑλοτόμος δὲν τῶχε γιὰ τίποτε ὀλόκληρο ἐλάτι κάποτε νὰ κουβαλάη στὸν ὄμο. Ρακὶ ὅμως τοῦτος δὲν ἔβαζε ποτὲ στὸ στόμα του· εἶχε τοῦτο τό... ἐλάτιωμα!! Τὸ λένε αὐτό, γιὰτὶ συνέβηκε κάποιος ντόπιος, χρόνια πολλὰ ταξιδεμένος νὰ γυρίζη ἀπ' τὴν ξενιτεία στὴν πατρίδα. Περνῶντας ἀπ' τὸ ἐξοχικὸ παλῆδ Κονιέϊκο σπῆτι, ρώτησε τὸν ἀγωγιάτη, πὸν τὸν μετέφερε.

—Ἐτοῦτο δὲν εἶνε, Χρῖστο, τὸ σπῆτι τοῦ Μήτηρου Κόντου;

—Αὐτὸ εἶνε, τοῦ ἀπάντησε ὁ ἀγωγιάτης.

—Καὶ τί γίνεται ὁ Μήτηρος;

—Ἄμ! πέθανε ὁ καϋμένος.

—Ἀλήθεια; πέθανε μωρὲ ἐκεῖνο τὸ θηρίο; πῶς;

—Πέθανε ἀπὸ πούντα· εἶνε τρία χρόνια τώρα· ἔπτε κρύο νερὸ ἀναμμένος κατὰ πῶς κουβάλαε γρεντιές στὴν πλάτη ἀπ' τὰ «Στρανά».

—Ὁ ἄλλος ὁ ἀδερφὸς του ποῦπινε τὸ κούμαρο μὲ τὴν ὀκᾶ;

—Ὁ Γεῶργος; Ἄ! αὐτὸς ζῆ καὶ βασιλεύει

—Ἄμ! ποιὸς τοῦεπε τοῦ μακαρίτη νὰ μὴν πίνη καὶ τοῦτος; ἀπάντησε εἰρωνικὰ ὁ ταξιδιώτης καὶ γιὰ νὰ κάμη λίγο πνεῦμα

—Ἄ! αὐτός, Θεὸς χωρσ' τον, δὲν ἔπινε· τὸ εἶχε αὐτὸ τὸ ἐλάτιωμα ἀπάντησε σιὰ σοβαρὰ ὁ ἀγωγιάτης· ἂν τότες ποῦηταν ἀναμμένος κι' ἔπτε κρύο νερὸ ρούφαιε πεντὲ—ξη κούμαρα, θὰ τὸν ἦταν σήμερα..

(Συνεχίζεται)

ΤΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΗ

Τῆ Μοίρα σου τὴν πλάτυναν τοῦ πρόσωπου οἱ ρυτίδες!

ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΗ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

Πολέμαγες ἀπ' τὴ σκλαβιά νὰ λυτρωθεῖς. Δὲν εἶδες στὸν ἔρωτα τῆς λευτεριᾶ; γιὰ πάντα πὸν ἐσκλαβώθης. Τὰ σπῆλια πιά δὲ σὲ χωροῦν τὶ σ' ἀγκαλιάζει ὁ κόσμος.

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΠΑ

Αὐλαία πὸν κλείνει ὕστερ' ἀπὸ παράσταση
Ὅμοια κι' οἱ ὀφθαλμοὶ σου κλείσανε.

Κώστας Τσιλιμαντὸς

ΣΤΕΦ. ΜΠΕΤΤΗ, δημ)λου

ΤΟ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Ψηλό μου κυπαρίσι λυγά' ή κορφάδα σου...
(Λαϊκό τραγούδι)

'Απ' όποια μεριά κι άν άγναντέψης τή Βελτοίστα, τó λιόχαρο μεγαλοχώρι π' άπλώνεται δεξιά και κάτω άπό τó 21 χιλίόμετρο τού δρόμου 'Ιωαννίνων—'Ηγουμενίτσα, δέν μπορεί να μή σταθή τó μάτι σου θαυμαστικά, και στό πρώτο κι όλας ξεδίπλωμα τής λιτής ζωγραφιάς, μπροστά στό γιγάντιο κυπαρίσσι, πού τεντώνει τήν πένθιμη σιλουέτα του πάνω άπό τίς γκριζες στίγες τών σπιτιών, πρós τόν ούρανó, σάν προσευχόμενη ψυχή!...

Αίωνόβιο, έπιβλητικό, άταίριαστο, μέ τόν κοντό λευκό κορμό του, πού έυδ καλά—καλά δέν άγκαλιάζουν και τó σκοτεινό του φύλλωμα, σημαδεύει τήν παρουσία τής παληάς ταπεινής έκκλησούλας τού χωριού, πού στοργικά κι άπ' άμνημόνευτα χρόνια σκιαάζει, σμίγοντας τó θρύλο του μέ τόν δικόν της. 'Από τούς χωριανούς κανένas τίποτε δέν ξέρει να πή πότε και ποιός τó φύτεψε, κι' ούτε παρόμοια παράδοση διατηρήθηκε ανάμεσά τους γι' αυτό, τόσο οί καιροί χαραίνουn άπάνω του. Μ' έλον τούτο τó φίλημά τους τó σκληρό δέν τ' άγγίξε, μόνο πού τ' άστροπελέκι τ' άσπλαγχο σάνάθελε να σταματήση τ' άνέβασμά του τó περήφανο, θέρισε τήν ούρανóζωστη κορφή του, μά στόν τόπο της φύτρωσαν δυό, άδερφές δίδυμες όμοιες κι άπαράλλαχτες, π' όλο κι αναδεύονται και κρυφομιλουn και συνοφιλιουnται. Στους κλώνους του κουρνιάζει δουβή ή ιστορία τού χωριού άπό τούς πιό έδυνηρούς της χρόνους ως τά σήμερα, καθώς ίδιος πιστικός τó κυπαρίσσι, μαυροντυμένος, θωρεί άπ' τήν κορφή του κι άγρυπνά πάνω άπ' τά σπιτάκια του—ήμερο κοπάδι άπό λευκά, κόκκινα, γκριζόμαλλα πρόβατα—πού άλλα στριμώνχονται περιεργα στό χείλος τής βαθείας χαράδρας γε-

μάτης άπό τó βουητό τού ποταμού, άλλα σταλίζουν ασάλευτα στόν πυκνό του ίσκιο, κι άλλα ξεκόβονται ένα—ένα κι άνηφορίζουν λαχανιασμένα πρós τή δημοσιά...

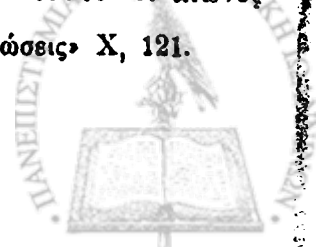
Τάχα δέν ήταν βοσκόπουλο τó κυπαρίσσι, καθώς τó λέει τ' άρχαίο παραμύθι (1); Κει κάτω μάλιστα, στό νησάκι τού γαλανού Αιγαίου, τή Τζιά, έβοσκει τά πρόβατά του και σκότωση άθελά του—μαύρην ή ώρα—τ' άγαπημένο του μικρό έλάφι, πού τώστερνε πάντα κοντά ταΐζοντάς το στις παλάμες του. 'Η θλίψη του ήταν άπερίγραπτη, τόση π' άποφάσισε να κόψη μοναχό του τó νήμα τής ζωής του. 'Ο 'Απόλλωνας όμως, ό Θεός, πού παράστεκε στην τραγική του μοίρα και τó παρηγόρησε δέν θέλησε τή σκληρήν αυτή τιμωρία, άφού είχε τόσο πικρά μετανοιώσει για τó λάθος του, και τώκανε, κατά συγκατάβαση θεία, δέντρο λιγερόκορμο, άποτυπώνοντας πάνω του άθάνατη τή μνήμη τού μεγάλου του πόνου.

Φερμένο και τó κυπαρίσσι μας, ποιός ξέρει άπό πού, γαντζώθηκε έδώ στις πέτρες τού χωριού θαθεία, έπιδε άχόρταγα τούς χυμούς του και ψήλωσε και θέριεψε. κι έγινε ή ψυχή του ή ίδια, αναπόσπαστη άπό τó σώμα κι άπ' τó χρόνο άμόλευτη, κι ούτε οί άνέμοι τó τρομάζουν, ούτε οί θύελλες τó τυραννουn. Καθόλου δέν φαίνεται να μοιάζει μέ τά ψιλόλιγνα τά λυγερά άδέρφια του τής παληάς 'Αθήνας, τραγουδημένα άπό τó λεπτό τόν τρυφερό τραγουδιστή της τó Δαύρα.

«π' όταν φυσάει βοριάς λιγάει ή κορφήτους κι άρχίζουν μυστικά και πές.. και πές.. με τίς παληές τους γνώριμες σκεπές».

'Αν δέ δυνηθήκαν σε τούτο οί αίωνες:

1. 'Οβιδίου «Μεταμορφώσεις» X, 121.

ν' αφήσουν πάνω του τὰ χνάρια τοῦ ἀμείλιχτου διάβχ τους, ὅμως τοῦ στέρησαν ἀνεπίστρεπτα τὴ λυγερὰ δα τῆς νηότης του. Κι ἐνῶ τὰ γύρω δέντρα μᾶς στέλλουν τὸ διαπεραστικό, τὸ ἀπελπισμένο παράπονό τους, καθὼς προσπαθεῖ ὁ ἀνεμος νὰ τὰ λυγίσει, αὐτό, ἴσως ἀπὸ τίς ἀναρίθμητες μαζὶ του ἀμάχες, στέκεται ἀδιάφορο, σχεδὸν ἀσυγκίνητο στὶς μανιασμένες του ριπές. Τὸ καταβούισμά του στὶς θωπεῖες ἢ τοὺς θυμοὺς τοῦ ἀγέρα, εἶναι ἓνας βαθὺς στεναγμὸς κι ἓνας συκρατημένος θρήνος, ποὺ ταιριάζει μοναδικὰ στὸ χῶρο τοῦτον τῆς αἰώνιας, τῆς βιβλικῆς σιωπῆς...

Ὡς τελευταῖα στὸν ἴσκιό του, ποὺ ποτὲς χαρούμενο τὸ φῶς δὲν παιγνίδισε, κοντὰ —κοντὰ καὶ κάτω ἀπὸνα σωρὸ χῶμα ὁ καθένας, ἐκοιμῶνταν τὸν ἀνεξύπνητον ὕπνο τους οἱ χωριανοί—ἀνθρωποὶ τοῦ μόχθου—κι ἀναρριγοῦσαν ἡδονικὰ τὰ κορμιά τους καθὼς τὸ κυπαρίσσι, φύλακας πιστὸς τῆς ἀδιατάραχτης γαλήνης τους, τοὺς ἔρραινε μὲ τὰ πρῶινά του δάκρυα...

Στὴν ὥρα τους ἔρχονται, καὶ θ' ἀναφέρω παρενθετικὰ τοὺς ἀκόλουθους ἐξαίσιους καὶ θαυτάτα συγκινημένους στίχους ἀπὸ τοῦ: Τάφους τοῦ Φώσκολου, πλεγμένους γύρω ἀπὸ τὸ προνομιακὸ τῶν εἰρηνικῶν τόπων τοῦτο δέντρο.

Κι' ἀρχίζει ὁ μεγαλοφάνταστος ποιητής:
«Στὸν ἴσκιό τῶν κυπαρισσιῶν στὶς ἄρκλες
πού δάκρυα τίς ἀλάφρωσαν, εἶναι ἴσως
σκληρὸς λιγότερο ὁ ὕπνος τοῦ θανάτου;...
καὶ πιὸ κάτω.

«... Κυπαρίσσια, ὅμως, κέδροι,
νοτίζοντας τοὺς ζέφυρους μὲ μῦρα
ἀγριστικά, στὶς ἄρκλες πάνω ἀπλώναν
σὲ μνήμην αἰώνια, αἰώνια πρασινάδα
κι ἐδέχονταν πολὺτιμες ὑδροῖες
τ' ἀναθηματικὰ δάκρυα....»

Καὶ τελειώνει.

« Κυπαρίσσια
δεντροκιά ἐσεῖς ποὺ φύτεψαν οἱ νύφες
τοῦ Πριάμου καὶ ποὺ ἀλοίμονο! θ' αὐξήστε
γοργά, ἀπὸ χηριᾶς δάκρυα ποτισμένα,
σκέπετε τοὺς πατέρες μου. . . . »

Ἔτσι σάρκα ἀπὸ τὴ σάρκα τῶν χωριανῶν τὸ κυπαρίσσι πρᾶμα σεβαστὸ καὶ πα-

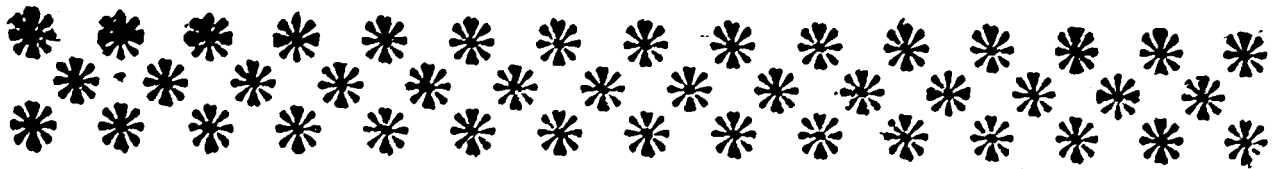
νέρο, λαμπάδα πένθιμη κι ἀπέθαντη στημένη ἀπὸ κάποιο εὐλαδικὸ χέρι δίπλα στὸ βωμὸ τοῦ Θεοῦ καὶ στῶν ἀνθρώπων τὸ γαλήνιο κοιμητήρι, συμβολίζει καθὼς σπαθίζει τὸν οὐρανὸ, τὴν αἰωνιότητα, τὴν ἐλπίδα καὶ τῆς ψυχῆς τὴν ἀνάταση...

Μελισσολόγι σωστὸ ἀπὸ φλύαρο σπουργίτια φτερουγίζει μὲ τὸ σκάσιμο τῆς μέρας γύρω καὶ πάνω του ξεφωνίζοντας ἀνήσυχτα, καθὼς ἢ καμπάνα ἀπὸ τὸ διπλανὸ παληὸ καμπαναριὸ, ξεχύνει φορὲς—φορὲς τοὺς ἀσημένιους ἤχους τῆς, καὶ τὸ βράδυ καθὼς τοῦτα λουφάζουν ἀποσταμένα, ἀκούγεται μέσα ἀπὸ τὴ σκοτεινιά τοῦ κορμιοῦ του, ποὺ σφίγγει τὴν καρδιά, τὸ θρηνητικὸ τραγούδι τῆς κουκουβάγιας...

Κι ὁ ἴσκιος τοῦ πάλι παραμυθένιος, ξεκινώντας ἀχνός, ἀέρινος μὲ τοῦ ἡλίου τ' ἀντίκρυσμα ἀπὸ τίς κοντινὲς λοφοπλαγιές, γυρίζει ἀργὰ νὰ πλανηθῆ βαθύς, μονοκόμματος, στὶς γνώριμες στέγες τῶν σπιτιῶν στὶς αὐλὲς καὶ στὰ σοκκάκια τοῦ χωριοῦ, γιὰ νὰ τεντωθῆ ἀτέλειωτος τ' ἀπόγιομα ἀνάστροφα πρὸς τοῦ ἡλίου τὸ δρόμο, καὶ νὰ σθηστῆ κι αὐτὸς μὲ τὸ βασίλεμα. Σοῦ φαίνεται, πὼς κρατᾶει ὀλομερὶς τὴ νύχτα μέσα του καὶ τὴν ἀφήνει ἀθόρυβα, ἀπαλά, καθὼς ἀρχίζουν ν' ἀχνοφαίνονται, στὸν οὐρανὸ τ' ἀστέρια...

Ἄ! τ' ἀκριδὸ μας κυπαρίσσι τὸ καμάρι τοῦ χωριοῦ! Πὼς γιομίζει τὴν ψυχὴ μου καθὼς τὸ θωρῶ ἐκτατικός, μὲ τὴν ἀξιοπρεπή σιωπὴ του, τὴν ἀνείπωτη μελαγχολία του, τὸ ρωμαλέο του παράστημα, μὲ τὴν ἴδια πάντα σοβαρὴ ἀμφίεση, ἀγιάτρευτα σκυθρωπὸ, σὲ λύπες καὶ χαρές, σὲ ξόδια καὶ γιορτάσια!... Καθὼς ξεπετιέται ἴσια, ἱερατικὰ μεσ' ἀπ' τὴν καρδιά τοῦ χωριοῦ, εἶναι ἴδια ἢ ζωὴ τῶν χωριανῶν, τῶν ἀπλῶν, τῶν ἐγκάρδιων, τῶν πονεμένων αὐτῶν ἀνθρώπων, μαύρη, μονότονη, μ' ὅμοιες σὰν τίς στάλες τῆς βροχῆς ὅλες τίς μέρες τῆς, σκληρὴ, δεμένη ἀξεχώριστα μὲ τὴ γῆς καὶ στραμμένη μ' ἐλπίδα πρὸς τὸν οὐρανὸ... Ἄς ἦταν μὲ τὴ βοήθεια τ' Ἄϊ—Δημήτρη νὰ τᾶφηνε ἀπέραχτο ὁ χρόνος, γιὰ νὰ ξαποσταίνει ἀπάνω του ἡ ψυχὴ τοῦ χωριοῦ, γιὰ νὰ μελετᾶ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἀργοθροῦζοντα, τὴ συνέχεια τῆς ζωῆς τῶν ταπεινῶν τῶν ἀσήμαντων ἀνθρώπων του...

Ἐκ τῆς Παλαιᾶ Διαθήκης

ἜΝΑΡΧΗ ΕΠΟΙΗΣΕΝ...

(Γένεσις α' 1-18)

Ἐποίησε πρῶτα ὁ Θεός, τὸν οὐρανὸν τῆ γῆς.
Κι' ἦταν ἡ γῆς ἀόρατη κι' ἀμορφη ἦταν
κι' ἦταν σκοτάδια ἀπάνω ἀπ' τὴν ἄβυσσο,
καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα ἐπλεε στὴν ἄπλα τῶν ὑδάτων.
Κι' εἶπ' ὁ Θεός:

— Ἄς γίνῃ φῶς! Κι' ἐγένε φῶς.
Κι' εἶδ' ὁ Θεός καλὸ τὸ φῶς πῶς ἦταν
καὶ μέρα τ' ὀνομάτισε, καὶ νύχτα κάλεσε τὸ σκότος
καὶ βράδυνασε, ἡμέρωσε: ἡμέρα μιά.

Κι' εἶπ' ὁ Θεός:
— Στερέωμα νὰ γίνῃ, στὴ μέση τῶν ὑδάτων,
καὶ πὺν νὰ χωρίσῃ νερὸ ἀπὸ νερό.
Κι' ἐγένε τὸ στερέωμα πὺν χώρισε τὰ ὕδατα
πάνου ἀπ' αὐτό, κάτω ἀπ' αὐτό, ἀνάμεσά τους.
Καὶ τὸ στερέωμα ὁ Θεός ἐκάλεσε οὐρανό.
Κι' εἶδ' ὁ Θεός καλὸ πῶς ἦταν.
Καὶ βράδυνασε, ἡμέρωσε: ἡμέρες δύο.

Κι' εἶπ' ὁ Θεός:
— Τὸ ὕδωρ ὅπου στέκει ἀπ' τὰ οὐράνια κάτω
σὲ μιά μεριά νὰ μαζευτῆ, γιὰ νὰ φανῆ ἡ στεριά.
Κι' ἔτσι ἐγένε.
Καὶ τὶς στερογιές, γῆν ὁ Θεός ἐκάλεσε,
καὶ θάλασσες νομάτισε τοὺς ὄγκους τῶν ὑδάτων
Κι' εἶδ' ὁ Θεός καλὸ πῶς ἦταν

Κι' εἶπ' ὁ Θεός:
— Ἄς ξεπετάξῃ ἡ γῆ βοτάνες,
χλωρίδα, πὺν λογιῆς - λογιῆς νὰ φκειάνῃ σπόρους.
λογιῆς - λογιῆς καρπόφορα δέντρα, μὲ σπόρους τὸ καθένα
στὴν ἀγκαλιὰ τῆς γῆς νὰ πέφτουν.
Κι' ἔτσι ἐγένε.
Στὴ γῆς, βοτάνες ξεπετάχτηκαν,
λογιῆς—λογιῆς χλωρίδα καὶ δέντρα καρποφόρα,
τὸ σπόρο τους στὴν ἀγκαλιὰ τῆς γῆς νὰ ρίχνουν.
Κι' εἶδ' ὁ Θεός πούηταν καλό.
Καὶ βράδυνασε, ἡμέρωσε: ἡμέρες τρεῖς.

Ἀπόδοση: Δ. Σαλαμάγκα

ΤΩΡΑ ΠΙΑ... ΔΕ ΜΓΙΟΡΟΥΜΕ

Στὸ λίγο τοῦτο χῶρο,
δὲ μπορούμε πιά νὰ παίξουμε τὰ ζάρια μας,
τὰ ζάρια τῆς ζωῆς.

Ἔχω σωρέψει ἐδῶ
τοῦ κόσμου τὴν ἀνησυχία καὶ τὰ ὑλικά.

Σὰν ἤμουνα παιδί,
τὸν Ἥλιο ζήτηγα
γιὰ νὰ τὸν φύτευα (ἀπλῶς) σ' ἡ γλάστρα μου.
ἢ—πιὸ σίγουρα—στὴ μέση τῆς αὐλῆς μου·
ἢ νὰ τὸν κάρφωνα, πιὸ ἀπελά,
πὰ στὴ γαλάζια μπλούζα σου,
μ' ἓνα, δυό... τέσσερα τὸ πολὺ ἀστρουλάκιά
γύρω-γύρω.

Κι' ὄχι σωστὰ πὼς θὰ κλεβα κάτι ἀπὸ τὸν οὐρανό,
γιὰ ἀπὸ τὴ νύχτα.
μὰ μόνο σὰν τραγούδιμα,
κι' ἴσια γιὰ νὰ σ' τὸ πῶ.

Ἔτσι...
γιὰ νὰ χῶ κάτι σπουδαῖο νὰ λέω κι' ἐγώ.

Μὰ τώρα πιά...—Ἄχι!, δὲ μπορούμε.
Τάπαμε ὅλα τὰ τραγούδια μας
γι' ἀνοιξες καὶ χαρές,
γιὰ Νικητὲς καὶ Νίκες·
γιὰ ὅλες τὶς ψευτιές.

—Τί!
Τὸ λυπᾶσαι, ἢ τὸ χαίρεσαι αὐτό;

Τώρα πιά, δὲν εἴμαστε τ' ἀλλοτινά, ἀθῶα παιδιὰ:
Νὰ μοῦ χαρίζης.
Νὰ σοῦ χαρίζω.

—Ἄχι
Τίποτε δὲ χιρίζουμε στὴ Γῆς.

(Καὶ θάταν ψέμμα τοῦτο κι' ἀπ' ἀρχῆς).

Ἀγγελικὴ Γάντου

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Α. ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΥ

ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΡΕΥΝΗΜΑΤΑ

ΑΝΤΙΝΟΜΙΕΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ & ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΣΤΟΝ ΟΜΗΡΟ

(Η ρεαλιστική κοσμοθεωρία και βιοθεωρία του "Ομήρου)

Και ξαφνικά, εκεί που νομίζουμε ότι η αντινομία έσωσε την κατάσταση και από τη μάχη του πεσσιμισμού (ρωμαντισμός) αϊσιοδοξίας (ρεαλισμός) χωρίς να δώση τη νίκη σε κανένα βγήκε ο Όμηρος πάλι όλο ζωνιάνια και μαχητικότητα για τη ζωή, συναντούμε ένα απειλητικό προφητικό προμήνυμα

...τὰ χερείονα νικᾶ»

(Α, 576)

Τὸ κακό, που ὄλο τὸ κυνηγάμε, ὄλο μπρός μας βγαίνει· και προσπαθεῖ να μᾶς πείση (ἔτσι μοιάζει) ὅτι εἶναι οὐσιαστική, φυσική ὄντοτητα, μόριο τῆς κοσμικῆς ποικιλίας και ἀκόμα περισσότερο ὅτι κρατάει τὰ σκῆπτρα. Ἡ κραυγή του Ὁμήρου εἶναι κάτι παραπάνω ἀπὸ σοβαρή στήν προειδοποίησή της. Εἶναι τραγική, γιατί βγαίνει ἀπὸ σκέψεις, ἀπὸ ὑποστάσεις που δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπολογίζουν ἔξωτερικούς προσδιοριστικούς παράγοντες, τοὺς Θεούς. Τὸ κακὸ γίνεται ἀξία, δύναμη ἀνεξάρτητη ἀπ' τὴ Βούληση (ἀπόλυτο), μεταφυσική, που κι' ἂν δὲν εἶναι ἐνύπαρχτη στὸν κόσμο ἀνάγκη, εἶναι ὅμως φυσικό, ἀναπόφευκτο ἀποτέλεσμα τῶν διαλεκτικῶν σχέσεων ὠρισμένων ἀξιολογικῶν στοιχείων (καλὸ—κακό). Ἡ πικρὴ γεύση δὲ εἶναι ἀπὸ τὸ ποιὸν τῆς ζωῆς, παρ' ὅλα τούτα. Ἀθελά μας, τὸ συνολικὸ πνεῦμα που διαπνέει τὸ ὁμηρικὰ ἔπη καθὼς ἔρχεται ριζικὰ ἀντιμέτωπο πρὸς τὴν πεσσιμιστικὴ σκοπιὰ τοῦ παραπάνω στίχου, μᾶς φέρνει κοντὰ στις ἀνατολικὲς θρησκείες, στήν Ἰνδικὴ φιλοσοφία, που τὸ πνεῦμα τοῦ καλοῦ και τοῦ κακοῦ ἀνταγωνίζονται μέσα στὸν κόσμο, ποιὸ θὰ ἐπιβληθῆ... Καὶ ὁ ἀνταγωνισμός, τὰ στοιχεῖα δηλαδή που τὸν προκαλοῦν, ἀποτελοῦν μεταφυσικὲς δυνάμεις, ἀλλ' ὄχι τὴν μεταφυσικὴ οὐσία τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς αὐτῆς καθ' ἑαυτή. Τελικὰ βέβαια ἡ πάλη θὰ ἀναδείξει κάποιον νικητὴ, ἀλλὰ ἡ πάλη δὲ γίνεται μόνο μιὰ φορά. Ἡ ζωὴ εἶναι κίνηση, ποικιλία, ἐλεύθερος ρεαλισμός κι' ἔτσι δὲν ἐπιτρέπει δογματικὲς, ἀμετάκλητες ἀποφάσεις.

Ἡ κρίση «...ἔπει τὰ χερείονα νικᾶ» εἶναι ὑποκειμενική, βιοθεωρητική. Ἡ ζωὴ εἶναι τὸ πεδίο τῆς πάλης τῶν ἀξιῶν που ζητᾶν νὰ πραγματωθοῦν νὰ ἐνσωματωθοῦν στις ἀνθρώπινες σχέσεις καταχτώντας της. Ἐὰν ὁ πεσσιμισμός ἦταν ἀπόλυτος δὲ θὰ νικούσε ἀλλὰ θὰ βάραινε ἐκ τῶν προτέρων τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα. Τὸ βίωμά του θὰ ἦ·αν αὐτὸ τὸ βίωμα τῆς ζωῆς και δὲ θὰ ὑπῆρχε λόγος νὰ ἀγωνίζεται για κάτι, μιὰ ἀξία, που ἀσφαλῶς σὰν σκοπὸς (ἄσχετα ἀπὸ τὰ μέσα του) δὲν

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου σελ. 327.

είναι ταυτότητα του κακού, δηλ. δὲ θὰ ἀγωνιζότανε γιὰ τὴν ἰδέα καὶ τὴν ἐνέργεια τοῦ Ἡρωϊσμοῦ. Οὔτε ἐπίσης, πολὺ πεσσοτέρω, ἢ ζωὴ, ὄντας ἀνάγκη θλιβερή, θὰ εἶχε ὑπερασπιστὲς ἀπαράμιλλος σὰν κι' αὐτὶ πού μᾶς λένε τὰ κείμενα.

Ὁ κόσμος εἶναι πάνω ἀπὸ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ, σὰ διαρκῆ ροὴ ἀξιών. Ἡ ρευστότητα μὲ τὶς μεταπτώσεις δὲν ἐπιτρέπει τὶς γενικότητες. Ἡ γενικότητα πού παρουσιάζεται ἐδὼ εἶναι μᾶλλον ψυχολογικογνωστικῆς φύσης, ἕνας σκεπτικισμὸς ὄχι γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῶν ἀξιών τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἢ τὴν ἔκτασή τους, ἀλλὰ σὲ σχέση μὲ τὴν ἀντικειμενικότητα τῆς ποιότητος, καθὼς καὶ μὲ τὴ σταθερότητα τῆς τέτοιας ἢ τέτοιας ποιότητάς τους. Καταντᾷ δηλ. ὁ Ὅμηρος νὰ ἀμφισβητῆ ἔμμεσα τὶς ἠθικὰς ἐννοίας τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ σὰν ἀξιολογικὰς ὀντότητες. Ἐπειτα, σὰ βαθειὰ ἐμπειρικὴ παρατήρηση στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων (καθὼς τοῦτες ἐκδηλώνονται ἀντιδρώντας φυσικὰ στοὺς ἐρεθισμοὺς τῶν σχέσεων του καὶ ὄχι διαστραμμένα ἀπὸ τὴν πίεση νευρωνικῶν συμπλεγμάτων ψυχικῆς ὑπερευαισθησίας, φυσικῶν σχέσεων καὶ καταπιεσμένου ἀπὸ πολιτιστικὴ λογοκρισία συναισθάνεσθαι. Ὁ Ὅμηρος συνέλαβε μιὰ σχέση ποιότητων. Βεβαιώθηκε δηλ. πὺς οἱ ἐντυπώσεις τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀπόλυτο, ὅπως ἐπίσης καὶ οἱ αἰτίες τῶν ἐντυπώσεων τούτων, καὶ ὅτι σ' αὐτὸ συντελεῖ μιὰ συσχέτιση τῶν δημιουργούμενων συναισθηματικῶν καταστάσεων ἀπὸ τὰ αἷτια (ἐν-υπώσεις τῆς ἐμπειρίας). Ἐνα εὐχάριστο ἀντικείμενο ἐντυπώσεων συγκρούμενο ἢ μὴ ἢ καὶ μόνο περιλαμβανόμενο στὸν κύκλο τοῦ ἀπλοῦ χρονικοῦ σχετισμοῦ τῶν ψυχικῶν γεγονότων (ψυχ. νόμος συσχέτισης τῶν παραστάσεων), χάνει τὴν βασικὴ ἀρχικὴ του ποιότητα καὶ μεταβάλλεται στὴν ποιότητα τοῦ ψυχολογικοῦ γεγονότος μὲ τὸ ὅποιο κατὰ κάποιον τρόπο βρίσκεται σὲ σχέση (ἔστω καὶ μόνο λογικῆς κατηγορίας).

Δὲν ἀρνιέται καμμιά ἀξία ὁ Ὅμηρος. Καὶ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ ὑπάρχουν στὴ ζωὴ. Ἔτσι πρὸ μᾶς ἀρχῆς ἀνατρέπεται ὁ πεσοιμισμός. Ἡ ἀμφιβολία γιὰ τὴν οὐσιαστικότητα τοῦ ποιοῦ αἶρει τὴν θετικότητα τῆς ἐπικράτησης τοῦ κακοῦ, πού κι' αὐτὸ σὰν ποιοὺ παύει ἔτσι νᾶναι κακὸ, ἀπόλυτο φαταλιστικὸ μεταφυσικὸ στοιχεῖο.

Ἡ ἐξακρίβωση ὅτι «τὰ χερεῖονα νικᾷ» εἶναι ἐμπειρικὴ κι' ἀπ' τὴ μιὰ μεριά περιορίζει τὸν πεσοιμισμὸν στὴ σχετικότητα τῆς γήϊνης δύναμης ἐπηρεασμοῦ, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἢ σταθερὴ ἐμφάνιση μιᾶς περίπτωσης, ἐπιτρέποντας του νὰ τὴν διατυπώσῃ σὲ νόμο, δηλ. νὰ τὴν κάνη κάποιον καθολικότητα, ἀντὶ νὰ μονιμοποιήσῃ ὅπως φαίνεται τὴν ἰσχὺ τοῦ κακοῦ, τὴν ὑποσκάπτει. Γιατὶ τὸ κακὸ ζητάει νὰ νικήσῃ ἕναν ἐχθρό, μιὰ διαλεχτικὴ σχέση, καὶ συγκεκριμένα τὸ καλὸ. Τὸ κακὸ δηλ. γιὰ νὰ ὑπαρξῇ θέτει αὐτόματα τὸ καλὸ, καὶ συναποτελοῦν ἔτσι τὴ σύνθεση—ζωὴ. Κατὰ βάθος μάλιστα αἶρονται γιὰ νὰ δώσουν τὴ θέση σὲ κάποιον τρίτην κατάσταση, τὴ σύνθεση τοῦ τριαδικοῦ ἐγγελιανοῦ τρόπου εὔρεσης τῆς ἀλήθειας. Τὴ ζωὴ τὴ χρωματίζει ποιοτικὰ (ἀξιολογικὰ) τὸ ὑποκείμενο μὲ τὴ δράση του καὶ τὴ συναισθηματικὴ του δεκτικότητα. Ἡ *Amorabitè* (ἀναξιολογία, μεταφυσικὴ ἀδεονιολογία) ἀπαλλάσσει ἀκόμα μιὰ φορὰ τὴν ὀμηρικὴ σκέψη ἀπὸ ὑποιαδήποτε μεταφυσικὴ ἐπιβολή.

Ἐὰν τώρα τὰ κακὰ συναισθήματα ἔχουν τὴ δύναμη νὰ ἐπισκιάζον τὰ καλὰ καὶ εὐχάριστα αὐτὸ εἶναι ζήτημα ψυχοφυσιολογικῆς σύστασης πού τὸ πολὺ νὰ ὀδηγήσῃ σὲ ἕνα ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ κακοῦ, πού ἔχει τὴ φυσικὴ τάση νὰ δηλητηριάξῃ καὶ ἀφανίσῃ τὸ συσχετιζόμενο μὲ τοῦτο καλὸ, σάμπως εἶδαμε παραπάνω.— Τελικὰ δηλ. φτάνουμε σὲ μιὰ ἡδονιστικὴ ψυχολογικὴ ἠθικὴ θεωρία. Ἐπειδὴ δηλ. οἱ ποιότητες εἶναι σχετικὲς καὶ ἀλληλοεπηρεάζονται μποροῦν νὰ μᾶς ὀδηγήσουν σὲ φαινομενικὴ ἀπολυτότητα (ὑποκειμενικὴ βέβαια πάντα καὶ πρόσκαιρη) τοῦ κακοῦ, γιὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐπιδιώκουμε τὴν φυσικὴ ροὴ τῶν πραγμάτων, χωρὶς νὰ εὐνοοῦμε τὴν ἄρνηση.

Πῶς νὰ εἶναι ἀπόλυτος κυρίαρχος τῆς ζωῆς ἢ ἀπαισιοδοξία καὶ ἡ θλίψη, ὁ

ταν κι' αὐτὴ ἡ ἀπλὴ ἀπό' αὐση τοῦ φαγητοῦ («δαιτὸς ἐσθλῆ ἡδος» 575—6 κ. ἄ.) ἀποτελεῖ στοιχεῖο ἱκανὸ νὰ γεννήσῃ τὸν φθόνο τοῦ «χερείονος»: Ἴσως ὁ πόνος στὸν Ὅμηρο νὰ φαίνεται πὸς νικάει εὐκολα γιατί πολλές φαρῆς ἢ εὐτυχία κι' ἡ ἡδονὴ του εἶναι κι' αὐτὲς εὐκόλες. Ἡ σχετικότητα (γνωσικὴ καὶ ἠθικὴ) δίνει τὴν Ἄπολυτη Ἀξία στὴ Ζωή! Ὁ ὕψιστος ὀπτιμισμὸς γιὰ τὴ ζωὴ (ὄχι γιὰ καμμιά ιδιαίτερον ὀπτιμιστικὴ ἠθικὴ ἀξία καὶ σκοπὸ τῆς) γεννᾷ ἀπὸ ἀντινακλαστικὴ ἀντίθεση καὶ τὸν πεσιμισμό. Τὰ ἄκρα φέρουν πάντοτε τὴν διαταραχὴ τῆς ἰσορροπίας. Βέβαια ὁ Ὅμηρος δὲ φέρνει ποτὲ στὰ ἄκρα. Ἡ ζωὴ του εἶναι τόσο σύνθετη ἀπὸ ὄλες τὶς δυνατὲς ἀνθρώπινες σχέσεις. Τὸ μόνο ἄκρο εἶναι πὸν δὲν ἀπαρνιέται μὲ κανένα τρόπο καὶ σὲ καμμιά περίσταση, ἀκόμα καὶ τὴν πιὸ ἀπελπιστικὴ, τὴ ζωὴ. (ζωϊκὸς ὀπτιμισμὸς). Καὶ ἡ τελευταία τῆς στιγμῆ ἔχει γλύκα (ἢ τουλάχιστον νόημα), μιὰ ἀπλοϊκὴ χαρὰ τοῦ ζῆν. Ἡ καρδιὰ σοκάρεται ἀπὸ τὴν ἀντίσταση πὸν τῆς φέρνει τὸ κακό. Καὶ λυπᾶται καὶ θέλει νὰ τὶς ἀποφύγῃ τὶς κακὲς αὐτὲς στιγμῆς, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ἀμοιβαία κατανόηση καὶ συνεννόηση ἀνάμεσα στὴν ψυχὴ του πὸν ἀγαπᾷ ὄλες τὶς ἐντυπώσεις τοῦ κόσμου γύρω καὶ σὲ μιὰ μερίδα ἐντυπώσεων πὸν ἐχθρικά θέλουν νὰ τοῦ ἐπιβληθοῦν, παραβαίνοντας τὸ μέτρο τῆς ἀγάπης τοῦ Ὑποκειμένου καὶ τῆς ἀρμονίας (δηλ. ποικιλίας) τῶν φανερωμάτων τῆς Ζωῆς. Τὸ παράπονο, ἂν εἶναι παράπονο εἶναι τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴ φύση τῆς φύσεως του, πὸν ἐνῶ ἀγαπᾷ κάτι τοῦ δίνει τὴν ἴδια στιγμῆ ἀθελα τὰ ὄπλα νὰ τῆς σκοτώσῃ τὴ χαρὰ (συνθετικὴ καὶ τὴν ἀγάπη)..

Ἡ ἐλευθερία τῆς βούλησης βρίσκει μὲ τὸν ψυχικὸ ἐπηρειασμὸ ἓνα περιοριστικὸ παράγοντα τῆς ἐλευθερίας τῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦτος πάλι μειώνεται ἐξαιρετικὰ σὰ δύναμη, ἂν σκεφτοῦμε ὅτι ἡ τάση γιὰ ἐπικράτηση τῶν δυσάρεστων δὲν εἶναι *a priori* καὶ *innata* ἐφ' ὅσον χωρὶς τοὺς ἐξωτερικοὺς ὄρους (σχετικὴ καλὴ ἢ κακὴ, ἰδιάζουσα τῶν ἀντικείμενων ποιότητα) δὲν δημιουργεῖται τὸ β' σκέλος τῆς σύνθεσης—αἴσθησις, δηλ. ἡ ὑποκειμενικὴ ποιητικὴ συμβολή. Ἡ ψυχὴ δηλ. εἶναι μόνο πιὸ εὐαίσθητη ἢ λιγώτερο εὐαίσθητη στὴν ἐνταση τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Ἡ φυσιολογία τῶν νεύρων ἔχει τὸν λόγο κυρίως καὶ ὄχι κανένα μοιραῖο ἐκ τῶν προτέρων ἀξιολογικὸ γεγονός, ἀποκαλυπτικὸ τῆς ἀληθινῆς οὐσίας τῶν σχέσεων καὶ ὄντων (ἐδῶ ἐπικράτηση τοῦ κακοῦ).

VII ΠΛΑΤΕΙΕΣ ΗΘΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΙΑΣ

Προχωρῶντας πέρα ἀπὸ τὴν θεωρητικὴ ἀξιολογία τῆς ἀρνήσεως συναντοῦμε μιὰ ἄλλη ἀρνητικὴ πλευρὰ κι' ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς, πὸν μέσα στὸν διαλεκτικὸ ἀγῶνα ἐρμηνείας πάει κι' αὐτὴ νὰ βοῆ τὴν οὐσιαστικὴ νομιμοποίηση καὶ θέσις τῆς μέσα στὴν κοινωνικὴ ἀντινομία ποικιλιῶν. Κι' ὅπως πάντα ἡ σκέψις μας θὰ ξεκινήσῃ ἀπὸ στοιχεῖα παραστατικὰ μύθου ἢ ἀπλῆς περιγραφικότητος τῆς ζωῆς.

Δὲν εἶναι χωρὶς σημασία τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἄρης, ἡ θεότητα τοῦ πολέμου, πὸν πολλοὶ μπορεῖ νὰ νομίσουν ὅτι δὲν τιμᾶται καθὼς πρέπει ἀπὸ τὸν θρησκον κατὰ τὰ ἄλλα Ὅμηρο, ἔχει τὴν θλιβερὴν προτεραιότητα μίσους ἀπὸ μέρους τῶν ἄλλων θεῶν. Οὔτε πάλι ὁ πόθος τοῦ νόστου, πὸν πάλ' εἶναι μέσα στὰ ἔπη, δὲν ἔχει σύνδεσμο μὲ τὸ γεγονός πὸν εἶπαμε παραπάνω.

Ὁ πόλεμος καὶ ἡ Εἰρήνη κυριαρχοῦν γιὰ νὰ φτάσουν σὲ μιὰ ἐνόνητα Ἡ ἀντινομία τους εἶναι ἀντινομία ἐνός πνεύματος (ὀμηρικοῦ), πὸν ζῆ τὴν πραγματικότητα μὲ ὄλες τῆς τὶς ἀντινομίες καὶ θέλει νὰ τὶς συμφιλιώσῃ σὲ μιὰ τάση θετικὴ τῆς ψυχῆς μας, τὴν τάση γιὰ εὐτυχία. Τὸ πρόβλημα τοῦ ἔπους εἶναι ἠθικοκοινωνικό. Ἄν μιὰ του πλευρὰ εἶναι ἡ οἰκονομικὴ (τὸ μεταναστευτικὸ δηλ. κῆμα τοῦ ἑλληνισμοῦ κατὰ τὶς ἀποικίες) δὲν εἶναι ὅμως ἡ μόνη. Ἡ νίκη τοῦ πολέμου δὲ

φέρνει τὴν εὐτυχῆ λύση, τὸ γαλήνεμα τῶν ἀνησυχιῶν ἐνὸς Ἑλληνα ποῦ παρατηρεῖ τὰ ὅσα διαδραματίζονται στὴν πρῶτη ἐποχὴ του, ἐποχὴ δημιουργίας καὶ γέννησης γιὰ τὸν πολιτισμὸ. Ὁ νόστος, ἡ ἀντίθεση τῆς ματεριαλιστικῆς—ρεαλιστικῆς λύσης δὲν ἀφήνει τὴ λύση νὰ ὀρθωθῆ σὰν θριαμβευτικὴ νίκη τῶν ζυμώσεων. Τὸ κέρδος τοῦ πολέμου εἶναι θετικὸ τάχα; Θὰ φέρῃ τὸν κόσμον στὴν ἰσορροπία του, ἢ πάλι τῶν μαζῶν, οἱ ἐχθροὶ καὶ συγκρούσεις τοῦ ἀνθρώπινου στοιχείου καθὼς καὶ ἡ διαρκὴς (φιλικὴ ἢ ὄχι) ἐλπίδα του γιὰ καλλιτέρεψη τῆς Ζωῆς;

Ἡ ψυχὴ τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου δὲ μένει ἱκανοποιημένη μὲ τὴν ἐξωτερικὴ τῆς πάλης ιης. Ἡ ἠθικὴ σκέψη τοῦ Ὀμηροῦ βλέπει μιὰν εἰρήνην, τὸ Νόστο νὰ ἀντιτίθεται στὸν ἀγῶνα ἐσωτερικὰ καὶ νὰ ἀπειλῆ κάθε στιγμὴ νὰ τὸν τραβήξῃ μακριὰ του. Πότε μὲ τὸν πειρασμὸ τοῦ νόστου (πατρίδα—οἰκογένεια), πότε μὲ τὴν ἔμμεση βιαιὰ κριτικὴ τοῦ «ἀνδροκτόνου» Ἄρεως, μᾶς δείχνει τὴν ἀποτυχία τῆς μονόπλευρης θέσης τῶν ἀνθρώπινων προβλημάτων. Ἡ ὕλη χωρὶς τὸ ἦθος δὲ στέκει σὲ γερὰς βάσεις. Ὁ Πόλεμος δὲ φέρνει τακτοποιήσῃ στὴ ζωὴ.

Ὁ ἀνθρώπος ποῦ δὲ φιλοσοφεῖ θεωρητικὰ τ' ἀντιλαμβάνεται τὸ ἠθικὰ πρόβλημα τῆς κοινωνίας μόνο ἐξ αἰτίας τοῦ συναισθημάτων. Ἡ διαίσθηση δηλ. ἐδῶ τὸ διαγράφει μέσα στὰ πλαίσια τῆς ποῦ «σημαίνου» καθὼς λέγει ὁ Πλάτωνας, δὲν εἰκονίζουσι, δὲν ἐρμηνεύουσι. Ἀντίθετα ὁ νοῦς (Ὀμηρος) χτυπᾷ ἄμεσα τὸν σκοπὸ πόλεμο. Ἄν ἦταν ἀπλῶς μιὰ θεϊκὴ οὐσία ὁ Ἄρης, τότε ὁ ἀνθρώπος δὲ θὰ εἶχε τὴν τόλμη, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ δικαίωμα νὰ τὴν κρίνῃ καὶ κατακρίνῃ. Ἀσφαλῶς πρόκειται γιὰ μιὰ σχέση πνευματικὴ, ποῦ ὁ ρεαλιστὴς νατουραλισμὸς—πανθεϊσμὸς στὴν πρωτόγονη διατύπωσίν του τὴν παρουσίασε προσωπομορφικά.

Ὁ τραγονδιστὴς τῆς παλληκαριῆς καὶ τοῦ ἡρωϊκοῦ γενικὰ πνεύματος εἶναι ὁ πρῶτος ἀντιμιλιταριστὴς τῶν αἰώνων. Ὁ ἡρωϊσμὸς τὰ ἄθλα ἀνδρῶν» ψέ' νουνται σὰν μιὰ ἐκδήλωσις ποῦ δὲν τὴν γεννᾷ ἀποκλειστικὰ ὁ πόλεμος, ἀλλὰ καὶ ἄλλες στιγμὲς τῆς ζωῆς, ἢ Ζωὴ ἢ ἴδια ποῦ γιὰ τὴν ὁμορφιά τῆς (Ἑλένη), γιὰ τὴν οἰκονομικὴ διάρθρωσίν της (ἀποικισμὸς), γιὰ τὴν νίκη πᾶνω στὸν θάνατον (πραγμάτωσις ἀξιών) γίνεται ὁ Ἄγῶνας, ἡ θετικὴ αὐτὴ κοσμογονικὴ κοσμοκτονία.

Οἱ ἐχθροὶ εἶναι οἱ φυσικοὶ ἀγῶνες τῆς ζωῆς, τὰ ἐμπόδια, οἱ δυσκολίες καὶ τὰ διλήμματά της. Ὁ αἰσιόδοξος θὰ τὰ ὑπερνικήσῃ στὸ τέλος γιὰ νὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα, στὴν εὐτυχία, τὴ Ζωὴ ποῦ τοὺς ἐμπνέει σὲ κάθε τι ποῦ ἐπιχειροῦν ἀπὸ ἀνάγκη ἢ ἰδανικὴ προσπάθεια. Ἡ ζωὴ εἶναι γιὰ τὸν Ὀμηρὸν ἡ ὑπέροχη ἠθικὴ ἀξία ποῦ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον θυσία καὶ θάρρος. Ὁ ἡρωϊσμὸς κατὰ βᾶθος εἶναι ὁ ἀσκητικὸς, ὁ σπαρτιατικὸς νόμος ἢ Ἀξίωσις τοῦ εἶναι μας. Ὅπως τὰ ἠθικὰ συστήματα ζητοῦν μιὰ τελείωσις τοῦ ἀτόμου (διὰ τῆς φιλοσοφίας ἢ τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς) γιὰ νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἡ τελείωσις ἢ τουλάχιστον βελτίωσις τῆς Ζωῆς, ἔτσι καὶ ὁ Ὀμηρος ζητᾷ τὴν τελείωσις τῆς ζωῆς σὰν ἔννοιας καθολικῆς καὶ οὐσίας θετικῆς συνάμα, διὰ μέσου τοῦ ἀτόμου, ποῦ μὲ τὴν σειρά του τοῦτο ἀντλεῖ τὴ δύναμίν του ἀπὸ τὸ ζῆν τὸ ἴδιο, γιὰ νὰ φτάσῃ κοντὰ του.

Δὲν εἶναι ὁ πόλεμος, ἀλλὰ ὁ Ἄγῶνας τὸ ἰδανικὸ ὁ πρόμαχος τῆς ζωῆς Ὀμηρος καταφάσκει τὸν πόλεμον!

Μιὰ σκέψη καὶ μιὰ καρδιὰ ἀγωνιοῦν πίσω ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ἡρώων ἀνθρώπων καὶ Θεῶν. Τὸ πρῶτον τρομερὸ κατηγορητήριον στὴν ἱστορίαν ἐναντία στὴν δύναμιν ποῦ διασπᾷ τὴν ἀνθρώπινον ἀγάπην καὶ σπαταλᾷ τὴν ζωτικότητα τοῦ ἀνθρώπου σὲ μιὰ πολὺ ἀμφίβολη προσπάθεια.

Ἐχθιστος δέ μοι ἐστὶ θεῶν οἱ Ὀλυμπον ἔχουσιν.

αἰεὶ γάρ τοι ἔρις τε φίλη πόλεμοί τε μάχαι τε.

(E, 890)

μτφρ. (Ἄλλο θεὸν δὲ μάχομαι ἐγὼ καθὼς ἐσένα, τί πάντα θὲς λογοκοπιᾷς καὶ φόνους καὶ πολέμους»).

Ὁ πόνος τῆς σκέψης κατατρέχει τὸν ποιητὴ καὶ τὸν κάνει νὰ στραφῆ στὸ Θεό. Μὴ τάχα φοβᾶται ὅτι ὁ πόλεμος, ὁ ἥρωϊσμός, πὺν ἀναδεικνύουν ἄτομα καὶ λαούς, ἀντὶ νὰ ἀνεβάξῃ τὸ ἐπίπεδο τῆς ζωῆς εἶναι μοῖρα πὺν θὰ κυνηγάει τὸν ἄνθρωπο στοὺς αἰῶνες; Ἀλλοιῶς πῶς τὸν ἀνέχεται ἡ Ζωή, τῆ στιγμῆ πὺν τὴν ἀφανίζει;

«Ζεῦ πάτερ, οὐ νημεσίζη Ἄρει τάδε κρατερὰ ἔργα;
ὄσσᾶτιόν τε καὶ οἶον ἀπώλεσε λαὸν Ἀχαιῶν
μάψ, ἀτὰρ οὐ κατὰ κόσμον, ἔμοι δ' ἄχος, οἳ δὲ ἔκηλοι
τέρπονται Κύπρις τε καὶ ἀργυροτόξος Ἀπόλλων
ἄφρονα ταῦτον ἀνέντες, ὅς οὐ τινα οἶδε θάμιστα.

(E, 757—61)

μτφρ. («Δία πατέρα, πῶς λοιπὸν ἀφίτες δὲ σὲ πειράζουν
τ' Ἄρη οἱ ἀσῆκωτες δουλειές; Δὲς τὶ λογιῆς Ἀργῖτες
καὶ πόσους μοῦ θανάτωσε, τρελλὰ μὲ δίχως τάξη.
Στενάζω ἐγώ, μὰ ξέγνιαστη τὸ διασκεδάζει ἡ Κύπρη
κι' ὁ χρυσοδόξαρός σου ὁ γιὸς π' ἀμόλησεν ἀφτόνε,
ἔνα ἀμυαλο πὺν δὲ ψηφᾷ τὴν τάξη καὶ τὸ δίκιο».

Ἔτσι λέγει ἡ Ἥρα καὶ κατόπι ζητᾷ μιὰν ἄδεια ἀπὸ τὴν ἁρμονία τοῦ Εἶναι (Ζεύς).

«Ζεῦ πάτερ, ἡ ρά τι μοι κεχολώσεται αἶ κεν Ἄρηα
λυγρῶς πεπληγυῖα μάχης ἔξαποδίδωμαι;

(E, 762—3)

(«Δία πατέρα, τάχατες θὰ μοῦ θυμώσεις, πὲς μου το
τὸν Ἄρη ἄ διώξω μ' ἄσκημο στηλιάρη, ὄξω ἀπ' τὴ μάχη»)

Δὲν τὸν γέννησε λοιπὸν ὁ πόλεμος τὸν Ἥρωα πὺν τραγουδάει ἡ Μοῦσα, ἀλλὰ ὁ Ἀγῶνας. Ἀλλιῶτικα θάταν πορᾶλογο νὰ ζητᾷ ὁ ποιητὴς τὸ ξερορίζωμα τοῦ δέντρο πὺν θέτει. Γιὰ τοῦτο καὶ δὲ διστάζει νὰ κατατρέχῃ τὸν πόλεμο ὅπου καὶ νὰ τὸν συναντᾷ καὶ νὰ μᾶς δείχνει τὶ λογιῆς εἶναι ὁ Θεὸς πὺν στήνει στὴ θέση τοῦ Ἄρη.

Ὡς ἔφαθ, οἳ δ' ἐχάρησαν Ἀχαιοί τε Τρωῆς τε
ἔλπόμενοι παύσασθαι οἳ ζυροῦ πολέμοιο».

(Γ, 112)

(«Εἶπε κι' ἐκείνοι χάρηκαν οἳ Δαναοὶ καὶ οἳ Τρωῆς,
μὲ τὴν ἐλπίδα ἀπ' τοὺς σκληροὺς πολέμους νὰ γλυτώσουν».)
«...πολύδακρον Ἄρηα». (Γ. 132)

Καὶ οἱ παρακάτω περίφημοι στίχοι φανερώνουν τὴ σημασία πὺν δίνει ὁ φιλειρηνικὸς Ὅμηρος στὴν ἀξία τῆς εἰρήνης. Κι' αὐτὴ τὴν ἰδέα θυσιάζει καὶ ἄλλα πολλὰ προκειμένου νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀληθινὴ, ἔστω καὶ λιγώτερο ζαροιστρι-κὴ θεώρηση τοῦ ἠθικοῦ ιδεώδους:

«οὐ νέμεσις Τρωῶας καὶ εὐκνήμιδας Ἀχαιοὺς
τοὶ ἦδ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν
αἰνῶς ἀθανάτησι θεῆς εἰς ὄπλα ἔοικεν.
ἀλλὰ καὶ ὣς, τοίη περ ἀεοῦσα, ἐν νηυσὶ νεέσθω,
μηδ' ἡμῖν τεκέεσσι τ' ὀπίσσω πῆμα λίποιτο».

(Γ, 156—160)

«Όχι! για πλάσμα σάν κι' αὐτὴ δὲν εἶναι κατηγορία
 τόσοσ καιρὸ πού σφάζονται οἱ Δαναοὶ κι' οἱ Τρῶες!
 Ἀλήθεια ἀθάνατη θεὰ λὲς κι' εἶναι σάν τὶ βλέπεις.
 Μὰ κι' ἔτσι ἄ; πάει, καὶ μ' ὄλα της τὰ κάλλη, πίσω στ' Ἄργος
 μὲ τὰ καράβια τὰ γοργά, πορὰ στερνὰ νὰ μείνει
 καὶ νὰ μᾶς φέρει συφορὲς κι' ἐμᾶς καὶ τῶν παιδιῶν μας».
 « οὐλος Ἄρης» κ.λ.π.

E, 716

Ὁ ἥρωϊσμός πού πηγάζει ἀπὸ τὸν πόλεμο κι' ὁ πόλεμος πού καταστρέφει τὴ ζωὴ καὶ πηγὴ τοῦ ἰδεώδους καὶ τοῦ ἀγῶνα—εἶναι—εἰκονίζουσι μὲ τὴ φαινομενικὴ ἀντιφατικότητά τους τὸ ἠθικὸ πρόβλημα τοῦ ἄν οἱ ἀξίες εἶναι ὑπέρτερες ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἄνθρωπο. Βέβαια ἡ στάση τοῦ ὑποκειμένου μπορεῖ ἄλλοτε νὰ εἶναι ἀρνητικὴ καὶ ἄλλοτε θετικὰ ἀντιζωϊκὴ. Περιφρόνηση—ἀπομάκρυνση περιφρόνηση— καταστροφή. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ ἀποψη τοῦ μοναστικοῦ ἢ ἄλλη ἢ ἀποψη τοῦ νισεικοῦ τύπου ἠθικῆς ἀξίας.

Ὁ Ὅμηρος δὲ φαίνεται νὰ ἀνήκει σὲ καιμιὰ ἀπὸ τὶς δύο παρατάξεις. Προσβάλλει κατὰ μέτωπο τὸν πόλεμο (ἂν καὶ ἔχει νὰ μᾶς δώσῃ ἱστορικοκοινωνικὰ καὶ μυθολογικὰ, ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος τοῦ ἀκροατῆ τῶν ἐπῶν ἐπιχειρήματα μὲ τὸ μέρος τοῦ πόλεμου), ἀλλὰ ὑψώνει σύγχρονα ἰδεαλιστικὰ καὶ τὴν ἀρετὴ τῆς ἀνδρείας. Φαίνεται πὼς βλέπει τὴ ζωὴ καὶ τὶς ἀξίες συνδεδεμένες στενὰ καὶ ὅτι ἡ ἠθικὴ δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι κάτι τὸ ἀόριστο, τὸ ἀφηρημένο. Τὸ πνευματικὸ ἐπίσης γεγονός, ὅσο ὑψηλὸ καὶ νᾶναι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτελέσῃ ἠθικὸ αἴτημα ἂν βλάβη ἢ ἀγνοεῖ τὴ ζωὴ. *Γιὰ νὰ πάψῃ λοιπὸν ὁ ἥρωϊσμός νὰ εἶναι ἀπλῆ ἀξία καὶ νὰ ὑψωθῇ σὲ ἠθικὴ ἰδέα πρέπει νὰ σταματήσῃ νὰ θεωρεῖται σάν ἀποκύημα τοῦ πολέμου.* Στὸ E, 907—9. (1) ἡ νίκη τῆς Ἀθηνᾶς (πού συμβολίζει τὴν ἀνδρεία καὶ δύναμη συνάμα μὲ τὴ σοφία) πάνω στὸν Ἄρη εἶναι τὸ θριαμβευτικὸ προοπτικὸ πεδίο τοῦ ποθητοῦ ἰδεώδους τοῦ Ὀμηροῦ. *Ἡ ἁρμονία τοῦ κόσμου εἶναι δύναμη συνδιασμένη μὲ τὴ σοφία.* Ὁ δυϊστικὸς ἀντινομισμὸς δηλώνει τὸν ὑλικὸ καὶ ἰδεαλιστικὸ μας κόσμο σὲ μιὰ μοναδικὴ πάντα ἐνότητα, τὴ ζωὴ.

Κάθε μονόπλευρο καὶ ὑποκειμενικὸ ἰδεῶδες ἔχει δικαιώματα ἀξίας μόνο κι' ὄχι προστακτικῆς κατηγορικῆς. *Ἡ ἀρνηση τοῦ πολέμου εἶναι μιὰ τάση ἀπὸ μέρους τοῦ Ὀμηροῦ δημιουργησῆ ἓνα ἀληθινὸ ἠθικὸ ἰδεῶδες ἀπὸ τὸ ὑλικὸ τοῦ παραδιδόμενου ἥρωϊσμοῦ.*

Ἡρωϊσμός ὀμηρικὸς χωρὶς πόλεμο. Ἴσως νᾶναι καλὴ μόνο πρόθεση ἐρμηνεύειας ἐκ μέρους μας αὐτὴ ἢ λύση, γιατί λύση ἢ συνδυασμὸ δύσκολα βλέπει κανεὶς σ' αὐτὸ τὸ περίεργο πρόβλημα (γιὰ τὴν ἐποχὴ του) τῆς συνύπαρξης ἰδέας καὶ δύναμης. Πάντως καὶ τὸ ὅτι πλησιάζεται τὸ πρόβλημα αὐτὸ εἶναι μιὰ μεγάλη πρόοδος, πρόοδος κοινωνικῆς αἰσιόδοξίας, πού πολλοὶ καὶ πολλὰ συστήματα νέα δὲ μπόρεσαν νὰ ἐμπνεύσουν ἄλλ' οὔτε καὶ νὰ συλλάβουν.

Τὸ πρόβλημα δηλ. εἶναι πὼς θὰ γεννηθοῦν ἥρωες χωρὶς πόλεμο, πὼς οἱ δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἀναπτύσσονται πρὸς ἓνα θετικὸ σκοπὸ καὶ ἡ εὐτυχία θὰ πάψῃ νὰ εἶναι προνόμιο βγαλμένο ἀπὸ κάποια ἀδικία, μὴ ἠθικὴ (δίκαιη) κατὰσταση τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς.

1. «αἱ δ' αὐτὶς πρὸς δῶμα Διὸς μεγάλοιο νέοντο,
 Ἦρη τ' Ἄργεϊν καὶ Ἀλαλχομενῆς Ἀθήνη,
 παύσασθαι βροτολοιογὸν Ἄρην ἀνδροκτασιᾶων».

μτφ.

«Κι' ἐκεῖνες πάλι γύρισαν στοῦ Δία τὰ παλάτια,
 ἢ σώσιμα κόρη τοῦ Διὸς κι' ἡ χρουσταλλοκόρηφα Ἦρα,
 μιὰ κι' ὁ ἀχόρταγος Θεὸς παράτησε τοὺς φόνους».

Τέλος, ἔκτος ἀπὸ τὴν ἠθικοκοινωνικὴ πλευρὰ του τὸ ζήτημα τοῦ πόλεμου, ὅπως μᾶς παρουσιάζεται μέσα ἀπὸ τὶς σκέψεις ποὺ κάνει ὁ Ὅμηρος στοὺς στίχους του, φανερώνει καὶ μιὰ ἱστορικοπολιτικὴ ὄψη.

Στὴν ἱστορία κάθε τι ποὺ γενικεύεται καὶ μπορεῖ νὰ βρῆ ἀντιστοιχία στὶς ποικίλες καταστάσεις καὶ τὶς στιγμὲς τους, ἀποτελεῖ φιλοσοφία τῆς πορείας τοῦ χρόνου τῶν ἀνθρωπίνων βιωμάτων καὶ ἐνεργημάτων. Ὁ ἀληθινὸς ἱστορικὸς μελετητὴς, ποὺ ψάχνει μέσα στὰ γεγονότα ποὺ μᾶς σώζει ἡ μνήμη καθὼς καὶ στὶς παραδόσεις, ἀπλὲς ἐμπειρίες κλπ. (προκειμένου βέβαια γιὰ φάσεις τῆς ἱστορίας ποὺ δὲν τὶς εὐνοεῖ ἢ ἀκρίβεια, ἢ σταθερότητα καὶ παραστατικότητα, δηλ. προκειμένου γιὰ μὴ καθαρὰ ἱστορικὲς ἐποχές, αὐτὸς λοιπὸν ὁ ἱστορικὸς, χωρὶς νὰ τὸ ἐπιδιώκη γίνεται ἓνα εἶδος προφήτη. Οἱ ἀλήθειες στὴν ἱστορία ἰσχύουν γιὰ πάντα *mutatis mutandis*. Γιὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς παραξενεύει ἢ πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα της μαντεία τῆς ἱστορικότητας ποὺ θὰ συμβῆ καὶ δυστυχῶς θὰ συμβαίη... Ὁ Θουκυδίδης ἔχει ἓνα μακρονὸ πρόδρομο στὴν ἱστορικὴ του φιλοσοφημένη σκέψη, στοὺς στίχους 756—761 τοῦ Ε' τῆς Ἰλιάδας. Σύντομα ὅμως καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας βρῆκε τὸν τραγικὸ προφήτη της. (βλ. τοὺς στίχους αὐτοὺς παραπάνω).

Εἶπαμε παραπάνω ὅτι τὸ ἠθικὸ πνεῦμα τοῦ ἡρωϊσμοῦ ἐφ' ὅσον συνδέεται μὲ τὴν γεννήτρα του—πόλεμο—εἶναι καταδικασμένο σὰν ἠθικὴ ἀξία, γιατί καταδικάζει τὴ ζωὴ. Ὁ ἀτομικισμὸς (καὶ ὁ ὀμηρικὸς ἡρωϊσμὸς εἶναι μᾶλλον λατρεία τοῦ ἀτομικοῦ ἡρωϊσμοῦ) κάνει κάθε ἐκδήλωση ὄχι καὶ τόσο ἠθικὴ, (ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς γενικῆς, κοινωνικῆς ἀνύψωσης καὶ ὄχι μιᾶς ἀφηρημένης αὐτοτελειοποιητικῆς ἠθικῆς). Ἀνάλογα πρέπει νὰ σκεφιοῦμε καὶ πολιτικά. Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἦταν ἀνταγωνισμὸς ἰδεωδῶν (ἐκτὸς τῶν ὑλικῶν παραγόντων). ἀνταγωνισμὸς πολιτικῶν συστημάτων κοινωνιοπολιτικῶν ἀξιῶν ποὺ κάθε μιὰ ἀντιπροσώπευε, (κυρίως δὲ οἱ δυὸ ἀντιπροσωπευτικὲς τῶν ἀξιῶν πόλεις Σπάρτη καὶ Ἀθήνα). Ἐνῶ λοιπὸν τὰ ἰδανικὰ αὐτὰ τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Ἀθήνας τὸ καθένα στὸ εἶδος του εἶχαν ἰδιαίτερη ἀξία καὶ δύναμη, στὸ σύνολό τους ἀποδείχτηκαν καταστροφικά. Τὸ σύνολο εἶναι ἡ ἠθικὴ ἐνότητα καὶ προσταγὴ τῶν Ἰδεῶν μας.

Ἀπέναντι σὴ Ζωὴ καὶ στὸ σύνολο (εἰδικώτερα) τῶν ζώων (κοινωνία φαίνεται ἡ καθολικὴ καὶ πραγματικὴ ἀξία μιᾶς ἠθικῆς.

Ὅπως λέγει καὶ ὁ Πλάτωνας στὴν Πολιτεία « (470) »... ἀλιτηριώδης τε δοκεῖ ἡ στάσις εἶναι καὶ οὐδέτεροι αὐτῶν φιλοπόλιδες—οὐ γὰρ ἄν ποτε ἐτόλμων τὴν τροφὸν τε καὶ μητέρα κείρειν—ἀλλὰ μέτριον εἶναι τοὺς ἀφαιρεῖσθαι τοῖς κρατοῦσι τῶν κρατουμένων, καὶ διανοεῖσθαι ὡς διαλλαγησομένων καὶ οὐκ ἀεὶ πολέμων».

Ὅταν οἱ πολιτεῖες μῆχαν στὸν πόλεμο καὶ τὸν ἀτέλειωτο χορὸ τῆς φαγωμίας γιὰ χάρη τῶν ἰδανικῶν καὶ ἡγεμονευτικῶν τους βλέψεων, ἄφησαν τότε νὰ φανοῦν οἱ ἀθέμελες ἀξίες τους. Ὁ πόλεμος (Πελοποννησιακὸς καὶ ἄλλοι ἄπεροι ἐσωτερικοὶ) ἀποκάλυψε ὅτι ἡ ἡρωϊκὴ ἰδέα, λατρεία καὶ πολιτισμὸς τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἦταν ἓνα ἐγωϊστικὸ, ἀριστοκρατικὸ, νιτσεικὰ ὑλιστικὸ ὑπερανθρωπικὸ ἰδεῶδες. Καμμιά πολιτεία, κανένα σύστημα δὲν ἐπρόκειτο νὰ φτάσῃ ὡς τὸ τέλος παντεξοῖσιο σταθερά. Κανὼν ἡ πολιτικὴ καὶ ἠθικὴ ἀξιολογία δὲν εἶχε καθολικὴ, ὑπερατομικὴ ὑπόσταση, δηλ. Ἀρετὴ. Καὶ ἡ καταστροφὴ ἦρθε, ὅπως τὴν εἶχε προβλέψει γιὰ τὴν ἐποχὴ του καὶ γιὰ ὅλες τὶς ἐποχές, τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους ὁ Ὅμηρος.

«Ζεῦ, πάτερ, οὐ νεμεσίζεις Ἄρει τὰδε κατρερά ἔργα;
ὄσοάτιον τε καὶ οἶον ἀπώλεσε λαῶν Ἀχαιῶν
μάψ, ἀτὰρ οὐ κατὰ κόσμον, ἐμοὶ δ' ἄχος...»

Οἱ αἰῶνες ὅμως δὲν φοβήθησαν, οὔτε κἀν ἄκουσαν τὰ λόγια τὰ πονεμένα, μὰ γεμάτα ἀγάπη καὶ περηφάνεια γιὰ τὴν Ἑλλάδα λόγια τοῦ τυφλοῦ ποιητῆ καὶ κοινωνικοῦ δραματιστῆ..

- VIII ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΥΠΑΡΞΗΣ

Ἐλευθερία βούλησις—Ντετερμινισμός—Πρόβλημα καλοῦ καὶ κακοῦ—Γενικὲς ἠθικὲς ἀπορίες καὶ ἀντινομικὲς συνθέσεις.

Ὡς τώρα κάναμε τὸν γῦρο ἐνὸς μικροῦ κύκλου ἀντινομικῶν ἀπορρημάτων τῆς ζωῆς μας γενικά, ὅπως τὰ βλέπει καὶ τὰ λύνει μὲ τὸν τρόπο τοῦ ὁ Ὅμηρος.

Θὰ ἔπρεπε νὰ κλείσουμε τὴ μελέτη μας μὲ μιὰ ἀνασκόπηση τῆς Ζωῆς Πνευματικῆς καὶ Ἠθικῆς οὐσίας τῆς ὑπαρξῆς μας ὅπως αὐτὴ κυβερνιέται ἀπὸ μερικὲς θεμελιακὲς ἀρχὲς μεταφυσικῆς αἰτιολόγησις τῶν μὴ μεταφυσικῶν, συγκεκριμένων «τρόπων» τοῦ πνευματικῶς ζῆν.

Πίσω ἀπὸ ὅλες τὶς ἀντινομίες καὶ τὶς ἀπορίες τῆς ζωῆς μας ὑπάρχει τὸ παρασκήνιο τῶν *a priori* κινήτρων τῆς σύστασις τοῦ Ἐγὼ καὶ τοῦ ἀξιολογικοῦ ὑπερῶ (μεταφυσικὲς ὑπάρξεις). Ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ σκλαβιά (πνευματοβουλευτική), οἱ θετικὲς ὑποστάσεις τοῦ κακοῦ καὶ καλοῦ, ἡ αἰσιοδοξία τοῦ ἰντετερμινισμοῦ τοῦ κόσμου, ὅλα αὐτὰ ἴσως νὰ ἔπρεπε νὰ ἔρθουν πρῶτα πρῶτα στὴ σκέψη καὶ τὴν ἐρευνά μας, γιὰ ὅλα τοῦτα προκαθορίζουν τὴ θέση καὶ στάση μας μέσα στὴ ζωῆ.

Τὰ ἀφήσαμε ὅμως τελευταῖα γιὰτὶ ὁ Ὅμηρος ξεκινάει ἀπὸ τὴν ἄμεση ζωῆ, τὴ ρεαλιστικὴ ἀντιμετώπιση καὶ βίωμα κάθε στιγμῆς χωρὶς προκατάληψη προβληματικὴ ἢ θεωρητικὸ προσανατολισμό. Γιὰ τοῦτο καθὼς εἶδαμε καὶ ἀντινομοποιεῖ. Καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο μποροῦν νὰ συνδιαστοῦν, καὶ ἡ Ζωὴ καὶ ἡ μὴ Ζωὴ νὰ σκορποῦν ἐξ ἴσου τὴν αἰσιοδοξία τῆς ζωῆς, φτάνει νὰ τὰ ζῆς καὶ τὰ δυό, τὸ καθένα μὲ τὴ σειρά του, μὲ ἐνθουσιασμό καὶ ζωντάνια, τὴ ζωντάνια ποὺ πρέπει νὰ διαθέτουμε γιὰ κάθε ἀντιμετώπιση ὑπαρχτοῦ καὶ φυσικοῦ γεγονότος.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ νοιώσιμο αὐτῆς τῆς ἀπαίτησις τῆς ὑπαρξῆς μας (παμβιωτισμός ἴσως θὰ μπορούσε νὰ ὀνομαστῆ ἡ σκοπιὰ τῆς βιω] καὶ κοσμοθεωρίας τοῦ Ὅμηρου), εἶναι εὐκόλο νὰ προχωρήσουμε πέρα ἀπὸ τὶς στιγμὲς καὶ τὰ εἰδικὰ βιώματα καὶ νὰ ἀνεβοῦμε στὶς κοσμικὲς, μεταφυσικὲς ὑπάρξεις τῶν μερικῶν ἐρμηνειῶν. Θὰ συναντήσουμε δηλ. τώρα, σὰ σὲ ἓνα τελευταῖο δαντικὸ κύκλο (Ζωῆς καὶ μόνο πάντα) τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχέγονων, κεντρικῶν ἀντινομιῶν τοῦ πνεύματος τῆς ὑπαρξῆς, ποὺ βγαίνει ἄθελα ἀπὸ τὶς στιγμὲς καὶ τὶς ἀντινομίες ποὺ ζήσαμε ξεχωριστὰ (γιατὶ ξεχωριστὰ καὶ καμματιασιὰ τὶς ζοῦμε καὶ λύνουμε στὴ ζωῆ μας τὴν καθημερινή). Ὡς τώρα τὸ ὀμηρικὸ πνεῦμα μᾶς ὠδηγοῦσε γιὰ νὰ ζήσουμε τὶς στιγμὲς του. Ἦταν μ' ἄλλα λόγια ζωϊκὴ δύναμη. Τώρα θὰ τὸ πλησιάσουμε σὰν πνεῦμα, γιὰ νὰ τὸ ἐρμηνέψουμε στὶς πηγὲς του, πρὶν κατακυλῆση σὲ ρυάκια πάνω στὴν πλατεία γῆ μας.

Ἴσως ὁ Ὅμηρος νὰ ἐρμήνευε καὶ προχωροῦσε στὴ ζωῆ μὲ μιὰ ἀσυνείδητη (*unconscious*) βιωματικὴ ἀπλῆ ἱκανότητα. Ἐμεῖς τώρα θὰ δοῦμε τὴν ἀσυνείδητη δουλειά του μὲ συνειδητὲς προθέσεις θεωρητικῆς ἐρμηνείας τῆς ζωῆς. Ἐκεῖνος ἐρμήνευε γιὰ νὰ ζῆση. Ἐμεῖς θὰ ἐρμηνέψουμε γιὰ νὰ βροῦμε τὴ Ζωή.

Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴ ζωῆ ἔχει βάση μεταφυσικὴ. Κάθε τι μέσα στὴν ὑπαρξη ἔχει μιὰν ἀξία αὐτὸ καθ' ἑαυτό, γιὰτὶ συναποτελεῖ τὴν ὑπαρξη. Καὶ ἡ ὑπαρξη εἶναι ἡ μόνη ὑπαρχτὴ καὶ μόνιμη Ἀξία. Ἡ ἀναγωγή τῆς Ζωῆς σ' ἓνα Δημιουργό, σ' ἓνα Ἀπόλυτο, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουμε φτάνει στὴν ἀνύψωση τῆς ἴδιας τῆς Ζωῆς σὲ Ἀπόλυτη Ἀξία. Ἐφ' ὅσον δηλ. συλλαμβάνουμε τὸ Ἀπόλυτο ἐξ αἰτίας

ἢ μᾶλλον μόνο ἐπειδὴ ὑπάρχομε σὰ σχετικὰ ὄντα καὶ κύρια ἀπ' ἀφορμὴ τῆς ὑπαρξῆς μας, τὸ ἀπόλυτο δὲ μορεῖ νὰ διαφέρῃ ἀπὸ τὴν ὑπαρξικότητα. Ἡ ταυτότητα εἶναι λοιπὸν λογικὰ ἀναπόφευκτη. Τὸ αἷτιο τοῦ εἶναι τὸ εἶναι τὸ ἴδιο, ὁ Θεὸς ἢ οἱ Θεοὶ τῆς δημιουργίας. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχε τὸ ὑπάρχειν καὶ τὸ αἷτιο τοῦ ὑπάρχειν (συνειδητὰ) θὰ αὐτομηδενίζοταν. Ὁ Ὅμηρος δὲν πάει νὰ βρῇ τὸ ἀπόλυτο αἷτιο τοῦ εἶναι, ἀλλὰ τὸ ἄν ὑπάρχη αἷτιο τοῦ εἶναι, κί' αὐτὸ ἐνδοφρεσικά.

Ὁ ρεαλισμὸς ποὺ ἀντιμετωπίζει τὸ ὁμηρικὸ μάτι τῆ Ζωῆ καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὶς θετικὰς τῆς ἐκδηλώσεις εἶναι μιὰ μυστικὴ λατρεία τῆς μοναδικῆς πραγματικότητος. Ἡ διαφορὰ στὶς θρησκοφιλοσοφικὰς ἀπόψεις ὡς πρὸς τὸ Ἀπόλυτο—Ζωὴ εἶναι μεθοδολογικῆς προτεραιότητος. Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος. Ὡς κί' αὐτὴ ἡ ἰδεαλιστικὴ, μεταφυσικὴ ἄποψη τοῦ χριστιανισμοῦ ξεκινάει ἀπὸ κάτι τὸ θετικώτερο ἀπὸ τὸν Λόγο. Ἡ λεκτικὴ διατύπωση ἔχει ἐδῶ σημασία γιὰτὶ προδίδει τὴν ἐσώτατη φύση τοῦ Ἀπολύτου Θεοῦ.

Ἡ ἔννοια τῆς Ἀρχῆς εἶναι εἴτε τὴν πάρομε ἀπλοϊκὰ χρονικὰ εἴτε ἀφηρημένα φιλοσοφικὰ προϋποθέτει μιὰ χρονοχωρικὴ βάση ἐποπτικότητος καὶ ἐμπειρικῆς ὑπαρξῆς. Για νὰ συλλάβῃ δηλ. ὁ νοῦς καὶ γιὰ νὰ τοποθετήσῃ στὴν ἀπώτατη βαθμίδα τῆς ὑπαρξικῆς ἀξιολογίας τὸν Θεό, τὸν Λόγο χρειάστηκε τὴν ἔννοια τῆς ἀρχῆς «Ζωῆς» μὲ ἐποπτικὸ, οὐσιαστικῶν τύπων πλαισίωμα. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἡ *a priori* χωροχρονικὴ ἔννοια τοῦ Κάντ καντατάει *a posteriori* ὄχι γιὰτὶ τὸ ἐν Ἀρχῇ σημαίνει στενὰ τὸν γῶρο καὶ τὸν χρόνον σὲ μιὰ τους κατ' ἐξοχὴν ἀρχέγονη στιγμή, ἀλλὰ γιὰτὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ γῶρος ζητᾶν σὰ θεμέλιο τὴν ἔννοια τῆς προὑπαρξῆς. Χωρὶς τὴν ὑπαρξὴ τῆς ὑπαρξῆς τῆς συγκεκριμένης τὰ ἐκ τῶν προτέρων στοιχεῖα δὲ θὰ ὑπῆρχαν καὶ θὰ ἦταν βιβαια ὄχρηστα. Ἄν λοιπὸν «ἐν ἀρχῇ» (πέραν κάθε χρονικῆς καὶ χωρικῆς δημιουργίας) ἦταν ἡ Δύναμη (ἐνέργεια, ὕλη ἢ ὅπως ἄλλωὺς τὴ θέλει ὁ κάθε ἕνας), ἡ Ἀρχὴ αὐτὴ, ὅσον πλατεῖα κί' ἄν τὴ συλλάβουμε θὰ ἀπαιτοῦσε τὴν ἀπριοροστικὴ τῆς ὕλης, δηλ. τὴν ὑπαρξὴ. Φτάνουμε δηλ. νὰ λέμε ὅτι τύπος χωρὶς τὴν ὑπαρξὴ δὲν ὑπάρχει, οὔτε Θεὸς χωρὶς τὴ Ζωή. (Ἐπαρξὴ τοῦ κόσμου, τοῦ σύμπαντος). Ἐπομένως Ζωὴ—Θεὸς ἀποτελοῦν ταυτότητα καὶ ἡ λατρεία τοῦ ἐνὸς μέλους συνεπάγεται αὐτόματα τὴν ἰσοδύναμη τοῦ ἄλλου ἀναγνώριση. Ἡ Θεοποίησις τῆς Ζωῆς δὲν λοξοδρομεῖ λοιπὸν κατὰ τὴν ἐρμηνεία ἐνὸς ὑλοπραγματισμοῦ.

Μιὰ ὑπέροχη ἀγάπη πρὸς ὅ,τι ὑπάρχει, μιὰ ἐνδόμυχη καὶ ἐνορατικὴ κάπως ἔνωση μὲ τὴν οὐσία τῆς Ζωῆς δονεῖ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, τόσο μὲ τὴν περιφρόνησὴ τους πρὸς τὸν θάνατον (μὴ ὑπάρχειν) ὅσο καὶ τὴν ἀγάπην του, ἀκόμα καὶ πρὸς αὐτὰς τὶς ἐκδηλώσεις τῆς Ζωῆς ποὺ μοιάζουν στὸ πρῶτον τους συνάντημα νὰ μπαίνουν ἐμπόδιο στὸ ἰδανικὸ ὑπάρχειν καὶ τὸ βάζουν μάλιστα καὶ σὲ μεγάλους κινδύνους.

Ὅτι ἔχει σχέση μὲ τὴ φύσιν μας καὶ τὴν ὑπαρξὴ μας εἶναι καλὸ, μὲ νόημα μᾶς μὴ φαταλιστικῆς ἀνάγκης ὑπαρξῆς. Ὁ ἀνθρώπινος ἑαυτὸς μας εἶναι ἄξιος κάθε σεβασμοῦ, σὲ ὅλες του τὶς στιγμὰς, γιὰτὶ ἀποτελεῖ μέρος τῆς ὑπαρξῆς, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸν πανσεβαστο στόχον μας, τὸν Θεόν.

«οὐ τοι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα,
ὅσσα κεν αὐτοὶ δῶσιν, ἐκὼν δ' οὐκ ἄν τις ἔλοιτο»

(Γ 65—66)

(«Δὲν εἶναι δὰ γιὰ ρήξιμον τὰ τιμημένα δῶρα,
ποὺ μᾶς χαρίζουνε οἱ Θεοί, εἰδὲ κανεὶς μονάχον
δὲν τάποχτᾷ»).

Τὰ τελευταῖα λόγια ἠχοῦν σὰν ἕνας καθολικὸς νετερεμνισμὸς τῆς ὑπαρξῆς

μας. Οί αιῶνες τοῦ πνεύματος κόπιασαν γιά νά σώσουν τή βούληση τοῦ ἀνθρώπου, κι' ἀλλίμονο, ἤδη ἀπό τήν ἀρχή τῶν πνευματικῶν προσπαθειῶν ἔρχεται τὸ πρῶτο πλήγμα κατακέφαλα! Τὰ λόγια τοῦ μὴ νοησιαρχικοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν πάντα ἕνα ντετερμινισμὸ τοῦ ἑαυτοῦ τους ἀπὸ ἀνικανόνητα τεχνική...

Μόνο τοῦ ἑαυτοῦ τους σὰν λόγων ὅμως. Ἄς μὴ φοβώμαστε... Καὶ ὁ Πλάτωνας καὶ ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ὁ κάθε λογῆς ιδεαλιστικὸς ἐξτρεμισμὸς δὲν ἐπιτρέπουν τὴν αὐτοκτονία τῆς πραγματικότητος (Ζωῆ) γιὰτὶ Θεὸς καὶ πνεῦμα τὸ ἴδιο μᾶς τὴν ἐμπιστεύτηκαν. Ἡ ὑπαρξὴ ἀπὸ τὴν ὑπαρξή της Δὲν εἴμαστε δοῦλοι ἀκούσια... Εἶναι τάχα ὁ Θεὸς δοῦλος τῆς ὑπαρξῆς του; Ρωτᾷει ποτὲ ἡ ὑπαρξὴ τὸν ἑαυτὸ της γιὰτὶ ὑπάρχει κι' ἂν τὸ ὑπάρχειν της ἐξαρτᾶται ἀπὸ κάτι ἄλλο; Ἐἴ ἄλλο νὰ ὑπάρχη ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὑπάρχειν;

· «οὐκ ἂν τις ἔλοιτο ἐκῶν» τῆ Ζωῆ καὶ τὰ δῶρα της τὸ ὅποιαδήποτε ἐφ' ὅσον εἶναι ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος (ὑπαρξὴ)

Ἐκεῖνος ποὺ βλέπει στὴν ὑπαρξὴ καὶ μόνη ἕνα Θεό, ἐκεῖνος πιστεύει ἀληθινὰ στὸ Θεό.

Ἡ ζωὴ ὑπαρξὴ ποὺ γεννᾷ τὸν Θεό καὶ ὁ Θεὸς ποὺ γεντᾷ τὴν ὑπαρξὴ εἶναι μιὰ Ἀξία, ποὺ ἀντικειμενικοποιήθηκε ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο γιά νὰ ἀπολυτοποιηθῆ. Τὸ γινῶθι σαυτὸν, τὸ *Gogito ergosum* δὲν εἶναι μόνο διατύπωση γνωστικῆς περιποίησης, ἀλλὰ φιλοσοφικὸς αὐτοντετερμινισμὸς καὶ δόξασμα τῆς Ζωῆς. Ἡ ὁμηρικὴ ἐποχὴ καὶ σκέψη ἔδωσαν σ' αὐτὴ τὴν ἐρμηνεία τὸ ντύμα τῆς ταύτισης τοῦ Ἀναγκαίου μὲ τὴν Ἀνάγκη.

Καμμιά λογική, ἂν θέλῃ νὰ λέγεται λογική δὲ μπορεῖ νὰ διακρίνη στὴν ταυτατητα βαθμοὺς καὶ κατηγορίες. Τὸ *a priori* καὶ τὸ *a posteriori* εἶναι μορφές κι' αὐτὲς ὑστερογενεῖς, ποὺ ἀπὸ τὸ ἕνα γεννοῦν πολλὰ, μὲ τὴν οὐσία τοῦ ἑνός. Ἀκόμα καὶ δογματικὰ Χριστιανικὰ ἂν τὸ πάρουμε τὸ πράγμα (ιδίως πανθεϊκὰ) ὁ Δημιουργὸς δημιούργησε χωρὶς νὰ πάψῃ νὰ εἶναι τὸ Ἐν, ἡ ταυτότητα, ἡ Ἀπολυτότητα.

Εἶναι καταπέλτης ἀνθρωπιᾶς καὶ ζωντανίας οἱ στίχοι 65—66 τοῦ Γ τῆς Ἰλιάδας ἐν, ποὺ χτυπᾷ ἀμείλιχτα τοὺς περιφρονητὲς τῆς Ζωῆς καὶ τῆς χαρᾶς της, τῶν ἀδύναμων στιγμῶν της καὶ τῶν μικροτήτων της. Ὅ,τι ζητᾷ; ἔξω ἀπὸ τὴ Ζωή, ἀκατάδεχτος γι' αὐτὴν καὶ τὶς δυνατότητές της εἶναι μιὰ οὐτοπία ποὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν τραγικότητα τοῦ ἀδιέξοδου της καὶ τὴν ἀπογοήτευση, ὀδηγεῖ τοὺς ὁπαδούς της σ' ἕνα ἀθεῖσμὸ αὐταπατημένου πνεύματος θεοδικίας.

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜ. ΚΟΚΚΙΝΟΥ

ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΝΗΣΗΣ*

(ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΚΑ ΣΚΗΝΕΣ)

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΤΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΗΣ	Ταμίας
ΔΑΝΑΗ	Καθαρίστρια
ΑΝΤΩΝΙΟΥ	Διευθυντής
ΔΕΜΑΤΑΣ	Βοηθός Ταμία
ΑΡΕΤΗ	Προϊσταμένη
ΚΟΛΛΑΣ	Έπιθεωρητής
ANNA	Γυναίκα του Πολίτη
ΘΑΝΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ	Γεωπόνος
ΤΟΥΛΑ ΚΩΣΤΗ	Δακτυλογράφος
ΔΑΝΟΣ	Θυρωρός
ΚΑΡΙΝΑ	Κόρη του Δίνου
ΑΓΓΕΛΟΣ	Άδελφός του Πολίτη
ΧΩΡΙΣ ΟΝΟΜΑ	Ταχυδρόμος

ΕΠΟΧΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ

ΠΡΑΞΗ Γ'

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Μεταξύ β' και γ' πράξης, υποτίθεται πώς έχει μεσολαβήσει ένα χρονικό διάστημα έξη μηνών.

ΣΚΗΝΗ Α

Στό γραφείο του Άντωνίου. Ωρα της ύπηρεσίας. Ο Άντωνίου κάθεται στο γραφείο του, ο Δεματάς όρθιος άριστερά κι η Άννα, πιδ μπρός, κάθεται σέ μιá καρέκλα. Άπ' τó παράθυρο, καθώς είναι άνοιχτό, μπαίνει μέσα ένα κλωνάρι άνθισμένης άμυγδαλιάς.

ΠΟΛ. (Μπαίνει μέσα, κρατώντας στί χέρια τον ένα φάκελλο μέ χαοτιά). Τά βροή κα, κύριε Άντωνίου. (Προσέχοντας πρós τήν Άννα).

ΔΕΜ. (Παραμερίζει, γιά ν' άφήσει χω-

ρο, ώστε νά φαίνεται καλά κι από τó μέρος τής Άννας).

ΑΝΤ. (Σχοδόν προσβλητικά). Δέν άρκει, κύριε Πολίτη, άφού τά έχομε και οι ίδιοι χαμένα. Λυπάμε, αλλά κακώς. Μετανοώ! Θα είταν προτιμώτερο νά μην τά είχατε βρεί. (Μέ κάποιο μορφασμό σαδισμού)...

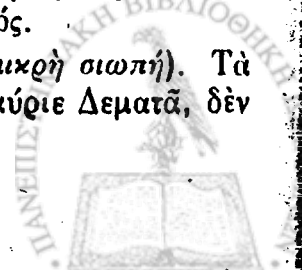
ΑΝ. (Παρακολουθεί πικραμένη, έτοιμη νά κλάψει).

ΠΟΛ. (Πειραγμένος). Νομίζω, κύριε Άντωνίου, πός θά είταν προτιμώτερο άν είστατε πιδ ειλικρινής, χωρίς ύπονοούμενα.

ΑΝ. Δέν είμαι, γιά σάς, κύριε Πολίτη. Άρκετά... οι φιλοσοφίες σας. Δέν είμαι νοητός, ή είμαι κακός.

ΠΟΛ. (Ύστες' από μικρή σιωπή). Τά πρωτόκολλα παραλαβής, κύριε Δεματά, δέν

* Συνέχεια έκ του προηγουμένου σελ. 336 και τέλος.

τά είχατε πάρει, για να τα υπογράψουν στη Νομαρχία.

ΑΝ. Αφήστε τον κύριο Δεματᾶ. Κυττάξτε μόνο της υποχρεώσεις σας. Και δώστε χρήματα στο κύριο Δεματᾶ—δέκα δεκαπέντε χιλιάδες—, για τους ξερολάβους.

ΠΟΛ. Είχα πει, πώς θα έπρεπε να έρθω κι' ο ίδιος για την πληρωμή. Τουλάχιστον στην πρώτη.

ΑΝ. (Συγκαλύπτοντας αντίδραση). Ίσα—Ίσα, κύριε Πολίτη, πού έχετε καθήκον να ελέγχετε τις αγορές. Άλλωστε, δεν πρέπει να σᾶς διαφεύγει πώς γίνονται κι' ὑπ' εὐθύνη σας. (Κάνοντας ὑπαινιγμό). Και θά ήθελα πολύ να είταν αὐτὸ ἀρχή σας. Μὲ καταλάβετε;

ΑΝ. (Ξεσπώντας, μ' ἕναν ἴδιον ὑπαινιγμὸ γιὰ τὸν Ἀντωνίου).

Ἔσεῖς θὰ έπρεπε να τὸ είχατε καταλάβει, κύριε Ἀντωνίου! (Βάζοντας στὰ χέρια τὸ πρόσωπο, κλαίει κρυφά).

ΠΟΛ. (Μόλις πὸν συγκρατήθηκε. Βλέπει ἐχθρικά τὸν Ἀντωνίου, χωρὶς να πει τίποτα).

ΟΙΚ. (Καθὼς μπαίνει ξαφνιαζεται ἀπ' τὴ σκηνή. Πρὶν προλάβει να χαιρετίση, βλέπει τὴν Ἄννα να κλαίει. Γυρίζει πρὸς τοὺς ἄλλους, περιμένοντας ἀπάντηση).

ΑΝ. καὶ ΔΕΜ. (Φεύγουν).

ΟΙΚ. (Μὲ χειρονομίες πρὸς τὸν Πολίτη, ζητάει να μάθει σχετικά).

ΠΟΛ. (Συγχισμένος, βγαίνει ἀπότομα).

ΟΙΚ. (Πλησιάζοντας τὴν Ἄννα)! Τὶ συνέβηκε; (Χωρὶς να περιμένει ἀπάντηση). Τοὺς ἀνόσιους! Κυρία Ἄννα, ἡσυχᾶστε. Καὶ σᾶς ὀρκίζομαι πὸς δὲν τοὺς ἀξίζουν τὰ δάκρυα καὶ, προπαντός, ἡ θυσία τῆς εὐτυχίας σας. Φτάνει.. Γιὰ χάρη τοῦ Τάκη, εἶναι ἀρκετὰ βαρὺς ὁ σταυρὸς πὸν σηκώνει, ἔξη μῆνες, τώρα.

ΑΝ. Εἶναι φοβερό, κύριε Οἰκονόμου! Σεῖς ξέρετε τὸν Τάκη. Ἡ ταπείνωση αὐτῆ τοῦ ματώνει τὴν ψυχή.

ΟΙΚ. Κι' ἐγὼ τὰ ἴδια δὲ γεύομαι; Κι' ἀπορῶ ἀκόμα πὸς δὲ μὲ ἀπόλυσε ἡ δεσποινὶς Ἀρέτη. Παρ' ὅλο πὸν αὐτὴ ἀνῆκει στους πεθιαμένους καιροὺς, κι' εἶμαι στὸ χέρι τῆς.

ΠΟΛ. (Στὸ μεταξὺ, καθὼς μπαίνει μέσα κι' ἐνῶ ἡ Ἄννα, κάτι θέλει να τοῦ

πει, στέκεται ἀπέναντί τῆς καὶ τὴν κοιτάζει).

ΟΙΚ. (Κάνει ν' ἀπασχοληθεῖ μὲ τὰ χαρτιά στὸ γραφεῖο του).

ΠΟΛ. (Μὲ πληγωμένη περιφάνεια). Ἄννα! Κύτταξέ με. Κι' ἄς ὑφίσταμαι τὴν ταπείνωση μπροστὰ σου. Ἴδές με ψύχραιμα καὶ πὲς μου κάτι. Νοιώθω πὸς ξέπεσα. Κι' ἐγὼ δὲν ξέρω τὴν κατάντια μου... Πὲς μου! Ὁ Θᾶνος εἶναι δικὸς μας. Μὴ ντρέπεσαι!

ΟΙΚ. (Συγκινημένος, πηγαίνει στὸ παράθυρο καὶ τσακίζει ἕνα κλωναράκι ἀπὸ τὴν ἀμυγδαλιά).

ΑΝ. (Κρατώντας τὴ συγκίνηση). Μονάχα ἤρωας εἶσαι, Τάκη.. (διακόπτεται ἀπὸ ἀναφυλητά).

ΟΙΚ. (Ἐπεμβαίνει, δίνοντας τὸ κλωναράκι στὴν Ἄννα). Ἐδῶ μέσα, εἶμαστε μιὰ παρένθεση, μιὰ ἡρωϊκὴ παρένθεση. Καὶ σωσιᾶ, ἡ Ἄννα τὸ χαρκτήρισε ἡρωϊσμό. Ἐγὼ δὲν ἄντεξα. (Διολίζεται).. ἀλλὰ γιατί δὲν μὲ ἀπόλυσαν ἀκόμα;

ΠΟΛ. Ἄννα, στη βιβλιοθήκη..

ΑΝ. (Ξαφρισμένη) Τὶ ὥρα εἶναι; (Κοιτάζοντας τὸ ρολόγι) Ἐγὼ πρέπει να φύγω. Ἄργησα κιόλα.

ΟΙΚ. Θὰ ἔρθω τὸ βράδυ, παρέα μὲ τὸν Τάκη, στὸ σπίτι.

ΑΝ. (Ξεκινώντας να βγῆ). Θὰ σᾶς περιμένω. Πᾶρε καὶ τὴ Βάσω. Γεῖά σας.

ΠΟΛ. (Βγαίνει μαζὶ μὲ τὴν Ἄννα).

ΟΙΚ. (Χαιρετόντας, πηγαίνει μέχρι τὴν πόρτα). Ἐν τῆξει, θὰ τὴ φέρω.

ΤΑΧ. (Μπαίνει στὸ μεταξὺ, κι' ἐνῶ γυρίζει ὁ Οἰκονόμου Ἠλικιωμένος καὶ λιγνός). Ὁ κύριος Πολίτης ἔχει ἕνα συστημένο (κοιτάζοντας γύρω του). Θὰ τὸ παραλάβετε σεῖς;

ΟΙΚ. Ναί!

ΤΑΧ. (Δίνει στὸν Οἰκονόμου τὸ βιβλιᾶριο γιὰ να υπογράψει καὶ μαζὶ, τὸ γράμμα).

ΟΙΚ. (Ἐυχαριστῶ). Ἐγὼ τίποτε;

ΤΑΧ. (Καθὼς φεύγει, γελώντας). Αὔριο, κύριε γεωπόνε.

ΠΟΛ. (Καθὼς μπαίνει, συναντιέται στὴν πόρτα μὲ τὸ ταχυδρομό). Εἶχα κανένα γράμμα;

ΤΑΧ. (Δείχνοντας τὸν Οἰκονόμου). Ἐνα συστημένο (φεύγει).

ΟΙΚ. Ἐδῶ, Τάκη. (Δίνει τὴν ἐπιστολή).

ΠΟΛ. (Ἀφοῦ τὸ διαβάξει, ἀπὸ μόνος του, γιὰ μιὰ φορά, ὕστερα, μὲ φωναχτὴ ἐκπληξή, τὸ ἐπαναλαμβάνει δυνατὰ). «Ἐπιμένω νὰ ὑποφέρετε τὴν τραγωδία τοῦ θύματος. Σ' ἓνα δράμα, χρειάζεται νὰ εἶναι κανεὶς ἀθῶος, γιὰ νὰ γίνῃ ὁ τραγικὸς ἥρωας. Κι' αὐτὸς εἶστε σεις. Κι' ὁ κύριος Οἰκονόμου εἶναι ἀπαραίτητος γιατί δὲν γεννήθηκε ἢ—ἔστω—γιατί δὲν ἐνόησε νὰ ξαναγεννηθῇ ὅπως ἐγὼ τὸν ἤθελα. Ἔτσι, κι' οἱ δυὸ σας, τώρα, παίζετε ρόλους πού, σὲ ἀντίθετη, περίπτωση, δὲν θὰ εἶταν δικοί μου παρὰ ἐνός ὄνειρου πού ἐγὼ ἔχασα στὴ ζωή. Σαδισμικός;.. Ἴσως! ὅσο, εἶναι καὶ τὸ μόνο πού μπορῶ νὰ ἔχω. Καὶ μὴν ψάχνετε νὰ βρῆτε τὴν ταυτότητα μου. Ἡ ἐπιστολὴ τούτη δὲν πρόκειται νὰ σᾶς χρησιμεύσει σχεδὸν σὲ τίποτα. Μονάχα, σᾶς πληροφορῶ πὼς οἱ 43 χιλιάδες εἶναι στὰ χέρια μου. Στὴ διάθεση αὐτοῦ τοῦ δράματος καὶ πού, ἂν ἔλλειπαν, θὰ εἶχε ὅπως-δήποτε τὴ μορφή μιᾶς φάρσας. Καὶ σεις, κύριε Πολίτη, πέστε στὸν κύριο Οἰκονόμου καὶ, πρὸ παντός, στὸν ἑαυτὸ σας πὼς, γιὰ νὰ εὐτυχίσει κανεὶς, δὲν εἶναι καθολοῦ εὐκολο ἔφ' ὅσον ὑπάρχουν κι' οἱ δυστυχεῖς. Κάτι τέτοιο, δὲν θὰ τὸ ἐπέτρεπα μιὰ καί, στὸ γεγονός αὐτό, θὰ ἔβλεπα πὼς ἐξόφλησα στὴ ζωή. Καὶ, γι' αὐτό, ἐπιμένω νὰ ὑποφέρετε τὴν τραγωδία τοῦ θύματος.

Χωρὶς ὑπογραφή».

ΟΙΚ. (Παίροντας τὴν ἐπιστολή ἀπ' τὰ χέρια τοῦ Πολίτη). Γιὰ στάσου.... Τὶ μυστήριο! Μοιάζει ἀστυνομικὸ μυστήριον.

ΠΟΛ. Λὲς κι' εἶναι σκηνὲς ἀπὸ κᾶνα ὄνειρο.. Τὶ μπορεῖ νὰ συμβαίνει; (Κάνει βόλτες, μὲ τὸ κεφάλι στὶς παλάμες του, μονολογώντας). Χωρὶς ὑπογραφή.. κι' οἱ σαράντα τρεῖς χιλιάδες, τὸ τίμημα τῆς δυστυχίας μας... Κοντεύω νὰ χάσω τὸ μυαλό μου.

ΟΙΚ. (Ἐξετάζοντας ἀκόμη τὴν ἐπιστολή). Ἄ! τὸν κακοῦργο!, χρειάζεται θύματα... ὁ Ἀντωνίου εἶναι. Γι' αὐτό, κι' ὁ ἄλλος, ἐκεῖνος ὁ Δεματῆς, ἔλεγε προχθὲς «εἶμαι ὁ Φουσσέ» (γελάει).

ΠΟΛ. Λὲς;.. ὄχι αὐτός, δὲν πιστεύω νὰ εἶναι...

ΟΙΚ. Ὅπως σὲ βλέπω.

ΠΟΛ. (Κάτι προσπαθεῖ νὰ πεῖ, ἀλλὰ διακόπτει ὁ Οἰκονόμου).

ΟΙΚ. (Μὲ πάθος). Τώρα, ἦρθαν ἀπὸ μόνοι τους στὴν παγίδα. Φύλαξε μονάχα τὴν ἐπιστολή καὶ κάνε πέντ' ἕξη ἀντίγραφα. Καὶ μὴν πεις τίποτα πουθενά.

ΠΟΛ. Ἀδύνατο!.. Ἔστω κι' ἂν εἶναι αὐτό...

ΟΙΚ. Ἔτσι εἶναι. Ὅπλο ριγμένο ἀπ' τὸ Θεό.

ΠΟΛ. Ἔστω, ἀλλά, τότε, ὑποτίθεται πὼς δὲν τὸ ἔκαμε οὔτε ἀπὸ βλακεία, οὔτε ἀπὸ ἀγαθότητα. Κάτι θὰ ἐπιδιώκει. Κι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι καλό.

ΟΙΚ. Τὸ κάνει ἀπὸ σαδισμό. Ναι!, ἀπὸ μιὰ διαστροφή. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο πού δημιούργησε καὶ τὸ δράμα.. Ἄ, τὸν ἄθλιο! Κύτταξε μὴν φανερώσεις τὴν ἐπιστολή σὲ κανέναν—οὔτε καὶ στὴν Ἄννα.

ΠΟΛ. Δὲν καταλαβαίνω.

ΟΙΚ. Ὅχι μονάχα καταλαβαίνω, ἀλλὰ ξέρω τώρα καὶ γιατί δὲν ἀπολύθηκα. Διαθέτει τρομερὰ μέσα. Καὶ θὰ τοῦ κόστιζε ἂν ἔφευγα, ἔστω κι' ἔτσι, ἀπ' τὰ χέρια του. Ἐνῶ χρειάζονται θύματα γιὰ νὰ ὑπάρξουν ἥρωες. Μονάχα νὰ μὴν ἀντιληφθῇ τίποτα. Φύλοξε τὸ γράμμα.

ΠΟΛ. Γιατί;

ΟΙΚ. Γιατί, μὲ τὴν ἴδιαν αὐτὴ ἐπιστολή, θὰ σὲ βάλει στὴ φυλακή. Θὰ πεῖ πὼς τὴν πλαστογράφησες γιὰ νὰ τὸν συκοφαντήσεις.

ΠΟΛ. Καὶ γιατί δὲν τὸ ἔκανε, ὅταν ἔχασε τὰ χρήματα;

ΟΙΚ. (Ἰελόντας). Ἀφοῦ λέει πὼς τὰ ἔχει γιὰ τὸ δράμα.

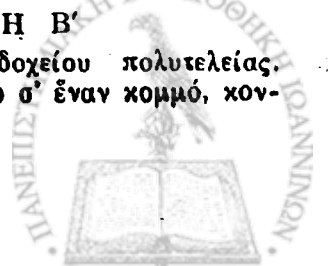
ΠΟΛ. Λὲς νὰ τὸ κάνει ἀπὸ σαδισμό!

ΟΙΚ. Γι' αὐτό, ἀκριβῶς. Καὶ γιατί ἐνδιαφέρθηκε τόσο γιὰ νὰ παραμείνει μυστικό, στὴν ὑπηρεσία; Ὅχι ἀπὸ καλό, βέβαια. Καὶ τὰ χρήματα ἀπὸ σαδισμό τὰ πῆρε. Ἄλλοιῶς, δὲν θὰ τὰ φανέρωνε, τώρα (Στὸ μεταξύ, ἀκούονται βήματα. Στὴν πόρτα ἐμφανίζεται ὁ Δεματῆς. Ὁ Οἰκονόμου κάθεται στὸ τραπέζι κι' ὁ Πολίτης κρῦβει τὴν ἐπιστολή).

Α ὕ λ α ί α

Σ Κ Η Ν Η Β

Σ' ἓνα δωμάτιο ξενοδοχείου πολυτελείας. Ἐπίπλωση ἀνάλογη. Πάνω σ' ἓναν κομμό, κον-

τά στο κρεβάτι. Ένα βάζο με λουλούδια, ένα κουτί τσιγάρα. Δίπλα κει υπάρχει τηλέφωνο. Στο κρεβάτι, κοιμάται η 'Αρετή. Φωτίζεται μ' ένα φως πρασινωπό, μονάχα ή πόρτα. Στο φωτεινό ακριβώς αυτόν κύκλο, παρουσιάζεται μια χλωμή παιδική μορφή σαν όπτασία: υποτίθεται πως είναι παραίσθηση στον ύπνο της 'Αρετή.

ΠΑΙΔ. ΜΟΡ. (Χορηγλόφωνα και σχεδόν μυστηριακά). Δέσποινις 'Αοέτη, παίρνεις απ' το αίμα ενός φυματικού... Είμαι ο 'Αγγελος...

ΑΡ. (Βγάζοντας μια κραυγή φρίκης και τρόμου, πετιέται όρθια στο κρεβάτι. Στο μεταξύ, έχει εξαφανιστεί τ' όνειρο και, στην πόρτα, ακούεται χτύπημα. Προσέχει για να βεβαιωθεί. Το χτύπημα επαναλαμβάνεται, ενώ, κάτω απ' την επήρεια του εφιάλτη, πέφτει ξανά στο κρεβάτι και πηριμένει). Ποιός είναι;.. 'Ορίστε!

ΟΙΚ. (Προβάλλει στην πόρτα και, βλέποντας έτσι την 'Αρετή, διαίζεται να βγει): Μὲ συγχωρείται... Δὲν ἤξερα! Θὰ περιμένω στὸ σαλόνι, ὥσπου νά ..

ΑΡ. (Συνέρχεται και κυριαρχεί, χωρίς να κουνηθῆ απ' τὴ θέση της). Μὴν πειράζετε. Λησμόνησα πὼς ἔπρεπε νὰ ἔρθετε ἀλλὰ, τώρα ἐδῶ, δὲν σὰ. κάλεσα οὔτε ἀπὸ κοσμικὴ ματαιοδοξία— ὅπως θὰ λέγατε— καὶ, πολὺ περισσότερο, οὔτε νὰ καλυφθῶ. Πέστε πὼς θὰ εἶναι μιὰ γυμνὴ συνάντηση μεταξύ μας (κάνοντας πνεῦμα).. Παρ' ὅλο πὸν ἔσεῖς εἶστε ντυμένος καὶ μάλιστα κομψότατα... Τὶ λέτε;

ΟΙΚ. (Σαστισμένος). Σὰς παρακαλῶ, δεσποινίς 'Αρετή... Τὶ θέλετε νὰ πῆται(κυττάζει φοβισμένα γύρω του).

ΑΡ. (Δείχνοντας μὲ τὰ μάτια στὸ καθίσμα). Καθῆστε, κύριε Οἰκονόμου. Καὶ καθὼς ἀκολουθῆτε κάποιον εφιάλτη (κάνει μιὰ προσπάθεια ν' ἀποτινάξει κάτι), θὰ παίξουμε στ' ἀνοιχτά. Τὰ χρόνια μου δὲν μοῦ ἐπιτρέπουν ἄλλο τὴν αὐταπάτη. Γι' αὐτό, τώρα ἐδῶ, ἡ πρόθεσή μου εἶναι νὰ μονομαγήσω δίχως ὄπλα. Κι' ὅσο γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα, εἶμαι βέβαιη πὼς δὲν θὰ εἶναι τὸ χειρότερο ἀπ' ὅ,τι σὲ ἀντίθετη περίπτωση (κυττάζοντας σιὰ μάτια τὸν Οἰκονόμου, συνεχίζει). Τὶ λέτε, φοβᾶστε;

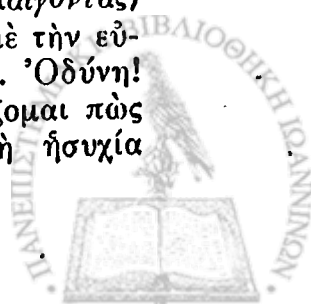
ΟΙΚ. (Προσπαθώντας νὰ εἶναι ψύχραιμος). Δὲ σὰς κατάλαβα, δεσποινίς 'Αρετή. 'Εν πάσει περιπτώσει, εὐχαριστῶ πὸν εἶ-

χατε τὴν καλοσύνη νὰ μὲ καλέσετε, ἄς εἶναι καὶ αὐτὸ μιὰ φάρσα.

ΑΡ. (Πικρόχολα). Θὰ ἤθελα πολὺ, ξέρετε, ν' ἀναθεωρήσω τὴν ἀρχικὴ μου ἀπόφαση καὶ νὰ ξεμπλέξω μὲ κάποια φάρσα. Δυστυχῶς, κύριε Οἰκονόμου, ἡ πρόθεσή μου δὲν εἶναι καθόλου εὐχάριστη. Πρὸς πονιός. (γίνεται κάπως τραγικὴ) ἴσως νὰ μὴν ὑποπτεύεστε, (ἀπότομα) ἀλλὰ, ὅμως, μοῦ χρωστᾶτε τὴν εὐτυχία σας. Γι' αὐτὸ σὰς ἀποκαλύπτομαι. 'Επειδὴ νοιώθω, ἔτσι, πὼς εἶμαι δυστυχισμένη! (Μὲ πάθος κακίας) Ναί!.. (Κυττάζοντας σὰν τρελλή, χειρονομεῖ ματαικά). Χαίρεστε στ' ὄνειρο τῆς εὐτυχίας... εἶστε ὁ ἀγαπημένος. ἄγυπᾶτε, κι' ἡ ζωὴ εἶναι δική σας, ἐνῶ ἐγὼ ἐξόφλησα, περιμένοντας αὐτὸ ἀκριβῶς. (Μὲ παραφορά). Κι' αὐτὸ μοῦ ὀφείλετε, τὸ πᾶν.. τὴ ζωὴ μου... (ἀλλόφρονα παραλυμένη). Αὐτὴ τὴ δυστυχισμένη μου ζωὴ, πὸν ὁ κύριος Πολίτης κι' ἔσεῖς ξεσκεπάζετε μπροστὰ στὰ μάτια μου.. ('Εξάπτεται). Γι' αὐτὸ σὰς μισῶ! Εἶστε κάποια πλάσματα πὸν ἔχουν τὴ δύναμη τῆς ἀλήθειας. Κι' ἐγὼ ἓνα ψέμμα, στὴ ζωὴ. (Σαρκάζοντας πικρά). Γι' αὐτὸ κι' ἐγὼ θέλησα νὰ σὰς ὑποτάξω ὅλους στὸ δράμα πὸν ἔχω μέσα μου, (γελόντας παράφρονα). Εἶστε οἱ πρωταγωνιστὲς του. Γιὰ νὰ φτιάξετε τὴν εὐτυχία σας ὄχι στὴ δική σας μοίρα!

ΟΙΚ. (Σηκώνεται τρομαγμένος καὶ κυττάζει γιὰ τὴν πόρτα).

ΑΡ. Μὴ φοβᾶστε. 'Ακόμα εἶστε στὰ χέρια μου. Γι' αὐτὸ δὲν σὰς ἀπόλυσα κι' ἔσας καὶ τὸν κύριο Πολίτη. Νὰ σὰς ἔχω ἀντρίκελλα τῆς δυστυχίας μου. 'Αρνεῖστε τὸ ρόλο πὸν σὰς ἔταξα. Κι' ὅμως τὸν παίξεται πὸν τραγικὰ, ἔτσι. (Ξαφνικὰ γίνεται ἀπότομη). Στὶς σαράντα τρεῖς χιλιάδες σκορπίζει ὁ ἓνας τὰ ὄνειρά του, κι' ὁ ἄλλος σταυρώνεται στὴν ὑπογραφή μου. Καταλαβαίνετε;... Δυὸ ἀνεξόφλητα γραμμάτια πὸν χωρίζουν τὴ ζωὴ πὸν ὑπάρχει μονάχα ἐφ' ὅσον δὲν ἐξοφληθοῦν.. Μοῦ γκρεμίζετε τὴν πίστη στὴ ζωὴ, μοῦ φέροντε τὴν ἀνάμνηση ἀπ' τὰ ἐφηβικά (μου χρόνια (κλαίοντας) καὶ μὲ ἀναγκάζετε νὰ μετρήσω μὲ τὴν εὐτυχία σας τὴ θλιβερὴ ἀπόσταση... 'Οδύνη! Κλαίω γιὰ μένα, καθὼς ἀναλογίζομαι πὼς ἡ ἐρημιὰ μου εἶναι ἡ ρωμαντικὴ ἡσυχία

στά όνειρά σας, ένω είναι μακρυνά, τώρα για μένα, οί αυγινοί όρίζοντες. Κι' ανακαλύπτω πώς δέν γνώρισα τή ζωή παρά τώρα, πού είδα τή δική σας. Γι' αυτό τή μι-σώ! (Πέφτει έξαντλημένη στο κρεβάτι).

ΟΙΚ. (Προσπαθώντας να βιάσει τον έαυτόν του). Δεσποινίς, κάνετε λάθος... είστε άρρωστη. Θέλετε να είδοποιήσω.. (Κάνει να τηλεφωνήσει).

ΑΡ. (Υστερική, πετώντας τὰ σεντόνια, πηδάει όλόρθη πάνω στο κρεβάτι με πανικόβλητες χειρονομίες). Ωστε, λοιπόν, δέν είστε στην έξουσία μου! Μπορείτε να είστε εύτυχιμένοι με τὰ όνειρα πού έγώ έχασα. (όρμώντας με ύστερικές κραυγές να πνίξει τον Οικονόμου)

ΟΙΚ. (Πηδώντας απότομα πάνω άπ' το κομποδινό κυτιάζει ξαφνιασμένος).

ΑΡ. Συνεχίζοντας, στην ίδια κατάσταση). Ωστε ξεφύγατε κι' άπ' τὰ χέρια μου!. Κι' έχασα ακόμα και την έχθρα σας (ξανά με ύστερικές κραυγές).

ΟΙΚ. (Ξεφεύγοντας απότομα, ανοίγει την πόρτα και βγαίνει τρέχοντας).

ΑΡ. (Σάν ύπνωτισμένη, ρίχνει μιὰ ματιά γύρω της). Κανείς! Ούτε κι' ή δυστυχία μου.. (Σωριάζεται στο πάτωμα).

Α υ λ α ί α

ΠΡΑΞΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΣΚΗΝΗ Α'

Στο γραφείο της Γραμματείας: Ο φωτισμός λίγος. Η Κωστή, άκουμπισμένη με τή ράχη της στην άρχειοθήκη. Άπέναντι ό Δεματίας στηρίζεται μες τὰ δυό του χέρια, σε μιὰ καρέκλα, γερός και με τὸ πόδι άκουμπισμένο στο σύρμα, κάτω άπ' τὸ κάθισμα τής καρέκλας.

ΚΩΣΤ. (Υποίθεται πώς συνεχίζει, κατόπιν άπό μιὰ σιωπή σε συζήτηση)... Λοιπόν, πού θέλετε να καταλήξετε; Δέν πιστεύω να νομίζετε στα σοβαρά πώς θα είταν δυνατόν να κάνουμε τίποτα συμφωνίες. Υπήρξε, ανάμεσά μας, μιὰ παρεξήγηση, πού τώρα εύτυχώς δέν ύπάρχει. Κι' αν άπομένει να πητε ακόμα τίποτα, αυτό δέν άφορᾷ έμένα. Ο καιέννας μας, στη ζωή, έχει τις δικές του επιδιώξεις. Αυπάμαι μονάχα πού άπογοητεύτηκα, ένω κάτι τέτοιο, για σᾶς, θα είταν σωτηρία. Γι' αυτό, λοιπόν, παρακαλώ να μη σᾶς άπασχολῶ. Πέ-

στε πώς κι' οί δυό μας κάναμε λάθος στο άριθμό. Κι' έσείς γιατί χτυπήσατε στη δική μου πόρτα, κι' έγώ γιατί θέλησα να πιστέψω πώς δέν είσαν άλλος άπό εκ ίνον πού θα ήθελα. Άλλά, τὸ χειρότερο είταν πιστέψατε πώς έτσι, χωρίς ταυτότητα, μπορούσατε να είσαν ό ήρωας ενός δραματός. Τώρα, οί όροι έχουν αντιστραφεί. Κυτιᾶξετε πιό καλύτερα στο παιγνίδι σας και θ' ανακαλύψετε πώς οί άνθρωποι χωρίζουν μεταξύ τους όχι άπ' τὰ όνόματα. Κι' ύστερα, είναι πλάνη να νομίζει κανείς πώς μπορεί να ύποκλέψει για τὸν έαυτό του κάτι πού τού λείπει.

ΔΕΜ. (Εξουθενωμένα). Και δέν μπορώ να πιστεύω πώς δέν είναι όργα για αγαπήσω τή ζωή;

ΚΩΣΤ. Πρέπει πρώτα να πιστεύει κανείς στη ζωή.

ΔΕΜ. Με άδικείτε.. Γιατί κι' έγώ σε άδίκησα, για τὸν έαυτό μου. Ωστόσο, εσείς χαριστῶ πού—έστω και για τὸν έαυτό σας—γίνεστε για μένα μιὰ τρανή άρχή (Αφροντας τήν καρέκλα και ύψώνοντας τή φωνή). Ναί. Πίστεψα στην κακή όψη τή ζωής. Πιθανόν γιατί βρέθηκα αδύνατος ή εναντιωθῶ στους ισχυρότερους ή, πιό σίγουρα, γιατί αυτό είταν τὸ εύκολότερο. Κι' έχασα τήν προσωπικότητά μου στα πρόβλημα εκείνων πού κι' έγώ ήθελα να πιστεύω πώς είχαν προσωπικότητα. Κι' άπ' αυτό τὸ τραγικό ψέμμα ξεκίνησα για τὰ όνειρα και για τή ζωή. Κι' ως τώρα, τὸ παρεμύθελο (σε τόνο πικρής όμολογίας), γιατί νόμιζα πώς τὰ λάθη έχουν σημασία μονάχα γι' όσους στηρίζονται πάνω στα λάθη τή ζωής τους. Και πάλεψα κρυφά, μέσα στην ψευδαίσθησή μου, για ν' απαλλαγῶ άπ' τήν άνωτερότητα των άλλων. Κι' έκαμα κάθε κακό πού μπορούσα, και στον κύριο Πολίτη ακόμα. Γιατί αυτός πιστεύει στην αλήθεια τής ζωής, έστω κι' ανάμεσά μας. Κι' αυτό με τρεπίνωνε στη συνείδησή μου. Κι' έννοιωτι πάντοτε, ενώπιόν μου, έναν καγχασμό μου συνταράζει τὰ σπλάχνα. Δέν μπορούσα να τὸ ύποφέρω. Και για αυτό, στάθηκα σ' αυτό τώρα πίσω άπ' τήν κακία τής Άρετής ή ύπηρέτησα χωρίς ντροπή κάτω άπ' τήν ισχύ μιᾶς άνύπαρκτης προσωπικότητας στον κύριον Άντωνίου...

ΚΩΣΤ. (Βλέπει ξαφνικά τὸν Δεματᾶ ταραγμένη).

ΔΕΜ. (Συνεχίζοντας). "Ὀλ' αὐτὰ τὰ ἤξερα καὶ πρὶν. Μονάχα πού δὲν τολμοῦσα νὰ τ' ἀγγίξω καὶ τ' ἀφήνα νὰ κυριαρχοῦν στὴ ζωὴ μου. Κι' ἀντίθετα, ἔννοιωθα μιὰ ἱκανοποίηση, ἓνα πάθος βαρὺ, ὅταν, ἔξω ἀπ' αὐτὰ, γινόταν ἓνα δράμα ἢ ζωὴ στοὺς ἄλλους. (Συγκινημένος). . Κι' ὕστερα, ἤρθατε σεις. (Μονολογώντας). Σὰν μιὰ ντελικάτη παιδοῦλα πὺ ἔιχε τὴν ποδιά της γιομάτη ὄψιρα. Θέλησα νὰ πιστέψω πὼς εἶταν γιὰ μένα... κι' ἔσεῖς τὰ βρέξατε μ' ἀληθινὰ δάκρυα..

ΚΩΣΤ. (Γυρίζει πρὸς τὴν ἀρχειοθήκη, βάζει τίς παλοῦμες στὸ πρόσωπο καὶ κλαίει).

ΔΕΜ. (Συνεχίζοντας).. Καὶ μιτῶνω κατὰβυθα, τώρα. Νοιώθω πὼς δὲν εἶμαι παρὰ ἓνας αἰχμάλωτος σὲ ὅ,τι ὁ ἴδιος θέλησα νὰ πιστέψω. (Γυρίζοντας ἀπότομα καὶ φωνάζοντας).. Ἄλλὰ εἶμαι νέος γιὰ νὰ ὑποταχθῶ. (Ῥυθιζόμενος). Μ' ἀκοῦς, Τούλα!.. Εὐχαριστῶ γιὰ τὴν ὑπὴρξες γενναία καὶ σκληρὴ ἀπέναντί μου. (Πιάνει ἀλλόκοτα τὴ Κωσιτῆ ἀπ' τὸ μπράτσο καὶ τὴν τρανιάζει)... Μ' ἀκοῦς!

ΚΩΣΤ. (Ἀνορθώνεται ξαφνιασμένη).

ΔΕΜ. (Παρατόντας τὴν Κωσιτῆ, βγαίνει τρέχοντας).

ΚΩΣΤ. Στάσου. (Καὶ πέφτει σιὰ γόνατα, κλαίγοντας).

Στὸ μεταξὺ, ἀνοίγει βίαια ἢ πόρτα, σχεδὸν τσακίζεται κι' ὀρμαὶ μέου ὁ Δᾶνος ξεκούμπωτος.

ΚΩΣΤ. (Τρομάζει, χωρὶς νὰ προλάβει νὰ σηκωθεῖ).

ΔΑΝ. ("Ἐξάλλος καὶ λαχανιασμένος ἀρπάζει μιὰ καρτέκλα καὶ τρέχει νὰ βγεῖ)... Τὸν πλιάνθρωπο! Θὰ τὸν κόψω στὴ μέση!

ΚΩΣΤ. (Συνέροχεται καὶ πετιέται γιὰ νὰ ἐμποδίσει τὸ Δᾶνο. Προφιάνει νὰ πιάσει τὴν καρτέκλα, σὶ κατῶφλι τῆς πόρτας). Μή!, δὲν ἦρθε γιὰ κακό... μή!...

ΔΑΝ. (Κυτιάζει τὴν Κωσιτῆ ἐρωτηματικὰ καὶ ἡμερώνει. Στὰ μάτια καὶ στὴ στάσει του, διαγράφεται παράπονο καὶ στοργή).

ΚΩΣ. (Ἀπ' τὴ θέση της, ξεσπάζει κλαίγοντας).

Α ὕ λ α ί α

Σ Κ Η Ν Η Β'

Στὸ γραφεῖο τοῦ Ἀντωνίου ὁ Πολίτης κάθεται σὶ μακρόστενο τραπέζι κι' ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρὰ, στέκεται ὄρθιος ὁ Δεματᾶς. Ὁ Ἀντωνίου κάνει νευρικὲς βόλτες. Ὑποτίθεται πὼς ἔχουν ἀναμετοξὺ τοὺς συζήτησι.

ΑΝΤ. (Ἀπευθύνετε σὶ ὁ Πολίτη).. Κι' εἶχατε εἰδοποιηθεῖ γιὰ τίς διαθέσεις τοῦ Κέν ρου. Ἄλλὰ, προχωρήσαμε πολὺ. Κι' εἶμαι ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἀδυναμία μου νὰ φανῶ συναισθηματικὸς.

ΠΟΛ. (Χωρὶς προσπάθεια). Θὰ ἤθελα κι' ἐγὼ, πὶ πολὺ ἀπὸ σᾶς, νὰ εἶταν ἔτσι. Σεῖς, ὅμως, ἀρνηθήκατε αὐτὴ τὴν καλοσύνη πού ἐπικαλεῖστε τώρα. Καί, γιὰ νὰ μὴ μᾶς χωρίζει τοῦτη ἢ ἐπίσημη διαφορά, τὴν καλοσύνη σας τὴν ἀρνοῦμαι κι' ἐγὼ. Δὲν θέλω νὰ εἶστε καλὸς γιὰ νὰ ὑπάρχετε κακός. Γιὰ τὴν δὲν ζήτησα πρὸ νὰ σεβαστῆτε τὴν ἴδια σας τὴν ἀξιοπρέπεια, κύριε Ἀντωνίου.

ΑΝΤ. (Θυμωμένα). Ἀποτύχατε, ἄν φαντάζεστε πὼς εἶναι καθὼς θέλετε νὰ πιστεύετε (καὶ προχωρεῖ, ἐρεθισμένος). Γι' αὐτὸ, κύριε Πολίτη, καὶ γιὰ μένα καὶ γιὰ σᾶς, δὲν δύνομαι νὰ κρατήσω ἄλλο τὴν ὑπηρεσιακὴ σας εὐθύνη. Νὰ παραδώσετε, δυνάμει προσωπικῆς μου ἐντολῆς, τὸ ταμεῖο. Στὸν κύριο Δεματᾶ! Κι' ἐγὼ θὰ κάμω καλά, παρκατῶ.

ΔΕΜ. ("Ῥυθιζόμενος ἀπὸ προσπάθεια, ἀποφασιστικά). Κύριε Ἀντωνίου, νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ μὴ σᾶς ξέρω.

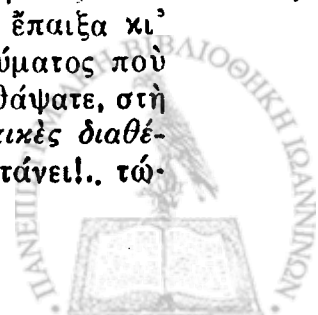
(Στὸ σημεῖο τοῦτο, ἐνῶ ὁ Πολίτης δὲν μπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ, ὁ Ἀντωνίου ἀπομένει ξαφνιασμένος).

ΔΕΜ. (Θαρετά). Ναι! Γιὰ τὴν δὲν μπορῶ νὰ εἶμαι ἄλλο ἐκεῖνο πού θέλετε!

ΠΟΛ. (Ἀνασηκώνεται μὲ καιάπληξη).

ΑΝΤ. Σκύβοντας ἐλαφρὰ γιὰ νὰ ἰδῆ τὸν Δεματᾶ σιὰ μάτια). Σεῖς, κύριε Δεματᾶ! (Μὲ ὀργὴ καὶ θυμὸ). Σᾶς ἀπαγορεύω καὶ σᾶς διατάζω. (Κυτιάζοντας γύρω του). Εἶστε ὑφιστάμενοι.. Πηγαίνετε! "Ἐξω ἀπ' τὸ γραφεῖο μου!..

ΔΕΜ. Τώρα, δὲν εἶμαι στὴν ἐξουσία σας, κύριε Ἀντωνίου Ἀρχετὰ ἔπαιξα κι' ἐγὼ τὸ ρόλο ἑνὸς ἁμαρτωλοῦ θύματος πού ἔχετε μέσα στὴν ψυχὴ σας. Μὲ θάψατε, στὴ ζωὴ. (Προχωρώντας μὲ ἀπειλητικὲς διαθέσεις, ἐναντίον τοῦ Ἀντωνίου). Φτάνει!.. τώ-

ρα ἀνήκω στὸν ἑαυτὸν μου. (Σαρκάζοντας)... Ἡ διαταγή σας δὲν ἀκούεται παρὰ μονάχα γιὰ τὴ δική σας φωνή, σὰν κούφιος ἀπόηχος. Μὲ σκοτώνετε, γιὰ νὰ ζήσετε ἀπ' τὸ αἷμα μου, γιατί εἶστε πτώματα. Καὶ ζεῖτε μονάχα, ὅταν ὑπάρχουν ἄθῳοι γιὰ νὰ θρυσιάζονται.

ΑΝΤ. (Ἐκτὸς ἑαυτοῦ, διακόπτοντας). Παληόπαιδι!

ΔΕΜ. (Ἐξάλλος, ὁρμῆ κατεπάνω στὸν Ἀντωνίου, ἀρπάζοντας ἓνα μελανοδοχεῖο ποὺ χύνεται).

(Στὸ σημεῖο αὐτὸ κι' ἐνῶ σηκώνεται νὰ τοὺς προλάβει ὁ Πολίτης, ἐμφανίζεται ἀπρόοπτα στὴν πόρτα ἡ Ἀρέτη. Ἡ ἐξέλεξη ἀνακόπεται κι' ὅλα προσπαθοῦν νὰ συνέλθουν. Στὸ μεταξὺ, χτυπᾷ τὸ τηλέφωνο κι' ὁ Ἀντωνίου κάνει νὰ πάρει τ' ἀκουστικό).

ΑΡ. (Μπαίνοντας ἀπότομα, χωρὶς νὰ χαιρετίσει, κάνει νόημα στὸν Ἀντωνίου νὰ μὴν τηλεφωνήσει. Παίρνει τ' ἀκουστικό καὶ τηλεφωνεῖ μὲ φωνὴ παραλλαγμένη). Ἐμπρός... Ἡ ἀστυνομία; Τί θέλετε... Πρόκειται γιὰ τὴν ἴδια.. Δὲν εἶναι καὶ τόσο ἐπικίνδυνη. Θὰ τὴν φέρω μόνη μου. (Κλείνει τὸ τηλέφωνο, γυρίζοντας πρὸς τοὺς ἄλλους).

ΑΝΤ. Λυπούμε, δεσποινὶς Ἀρέτη. Ἀλλά, ἐπ' εὐκαιρία...

ΑΡ. (Διακόπτοντας ψυχρὰ).. Ἐπ' εὐκαιρία, κύριοι, νὰ λύσω τοὺς ζυγούς ποὺ μᾶς κρατοῦν, ὅλους ἐδῶ μέσα, χωρισμένους... Κύριε Ἀντωνίου!

ΔΕΜ. (Ἐπεμβαινοντας ἀπότομα, κάτι θέλει νὰ πεῖ).

ΑΡ. (Ἐμποδίζοντας τὸν Δεματῆ, ἀπευθύνεται στὸ Ἀντωνίου). Ἐχάσαμε, πρὸ πολλοῦ! Λυστυχῶς.

(Τὰ λόγια τῆς Ἀρέτης, προκαλοῦν κατὰ πληξή. Στὸ μεταξὺ, ὁ Οἰκονόμου, μπαίνοντας στέκεται στὴν ἄκρη τῆς πόρτας, παρακολουθεῖ ξαφνιασμένος).

ΑΝΤ. (Ἐνῶ δὲν καταλαβαίνει καὶ προσπαθεῖ νὰ συνεχίσει). Ἦλεθα νὰ πῶ...

ΑΡ. (Διακόπτει). Πρὸ πολλοῦ, δυστυχῶς. (Ἀπότομα). Κι' εἶναι ντροπὴ νὰ κρυβώμαστε, κύριε Ἀντωνίου. Τουλιάχιστον ὅταν θέλετε νὰ μὲ πείσετε πὼς δὲν ξέρετε.. ("Ὅλοι ἀποροῦν").

ΑΝΤ. (Συγχισμένος). Σᾶς παρακαλῶ,

δεσποινὶς Ἀρέτη! Δὲν καταλαβαίνω τί θέλετε νὰ πῆτε.

ΑΡ. (Σκληρὰ). Ἡ σύμβαση μεταξὺ ὄλων μας ὑπῆρξε ἀποτυχημένη καὶ χωρὶς καμμιά ἔγκυρη ὑπογραφή. (Γίνεται ὑστερική καὶ χειρονομεῖ ἔξαλλα, φωνάζοντας). Φτάνει, κύριε Ἀντωνίου! Θελήσατε νὰ μοῦ κόνετε ψέμμα τῆ ζωῆ, ἐπειδὴ δὲν εἶχα τίποτ' ἄλλο. Καὶ δεχθήκατε νὰ διαφεντέψετε τὴ δυστυχία μου, κάνοντας τῆ ζωῆ τῶν ἄλλων ἓνα ἐπικίνδυνο παιγνίδι στὰ χέρια μου... Γιατί νὰ ὑπάρχουν κι' αὐτοὶ ποὺ πιστεύουν στὴ ζωῆ; Φταῖτε, κύριε Ἀντωνίου! Κι' εἶναι ἀλήθεια πὼς εἶστε ἀξιοθρήνητος. (Καὶ καγχάζοντας, παράφρονη, ἐπιτίθεται ἐναντίον τοῦ Ἀντωνίου, δημιουργώντας σύγχυση).

ΠΟΛ. (Ἐπεμβαίνει ν' ἀνακόπη τις διαθέσεις τῆς Ἀρέτη). Δεσποινὶς Ἀρέτη, δὲν ἀνεγώμαστε... Σᾶς...

ΑΡ. (Πειόντας τὴν τσάντα σὸ πρόσωπο τοῦ Πολίτη). Δὲν τίς θέλω τίς σουράντα τρεῖς χιλιάδες. Πᾶρτε τῆς (βγάζει ἀναρθρες κραυγές κι' ὁρμάει παράφρονη καταπάνω στὸν Πανῆ). "Α! κι' ἐσεῖς.. Ἐσεῖς! (ὀρνεῖται).

ΑΝΤ. (Πανικόβλητος, φεύγει τρέχοντας μὲ θόρυβο).

(Στὸ σημεῖο νοῦτο, οἱ ἄλλοι προσπαθοῦν νὰ πιάσουν τὴν Ἀρέτη. Ἀκούονται φωνές, ἀπ' ἔξω).

ΔΑΝ. (Ἐμφανίζεται τρομαγμένη, στὴ πόρτα). Γρήγορα, τρέξτε! Ὁ κύριος Ἀντωνίου ἔπεσε μέσα στὴ στέρνα τῆς αὐλῆς.

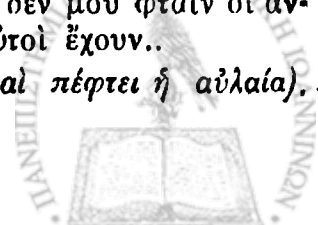
(Οἱ τρεῖς ἄντρες πετιοῦνται γιὰ νὰ βοῦν ἐξω. Ἡ Ἀρέτη, σκονιὰφροντος, πέφτει πάνω στὸ μακρόστενο τραπέζι. Καὶ τῆς ξεφεύγει ἀπ' τὰ χέρια ἓνα πιστόλι. Τῆ στιγμή αὐτῆ, μπαίνει μέσα ἡ Κωσιῆ).

ΚΩΣΤ. (Φοβισμένη, φωνάζει). Αὐτοκτονία!... τρέξτε.

(Στὸ μεταξὺ, ὁρμώντας ὁ Δᾶνος κι' ὁ Οἰκονόμου, ἀρπάζουν τὸ πιστόλι καὶ πιάνουν τὴν Ἀρέτη).

ΑΡ. (Ἐνῶ συνέρχεται, ἐξαντλημένη). Καλύτερα... Γιατί... Τώρα, δὲν ἔχω τίποτα, στὰ χέρια μου.. Καὶ δὲν μοῦ φταῖν οἱ ἄνθρωποι.. Ἐπειδὴ αὐτοὶ ἔχουν..

(Γίνεται σκοτάδι καὶ πέφτει ἡ αὐλαία).

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΤΑ «ΑΝ» ΚΑΙ ΤΟ «ΠΡΕΠΕΙ»

Δέν είναι άδικο ούτε κι' άψυχολόγητο τὸ παράπονο πού ἐκφράζει στοῦ τεύχος της Μαρτίου ἡ ἀγαπητὴ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» γιὰ τίς ἀνυπέρβλητες δυσκολίες πού παρουσιάζει ἡ ἐφαρμογὴ ἐνὸς ἐκτεταμένου σχεδίου προσκλήσεως ὁμιλητῶν ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα γιὰ διαλέξεις στὰ Γιάννινα. Τὸ ἴδιο παράπονο, πιδ πικρὸ μάλιστα, ἔχουν κι' ἄλλες ἐπαρχιακὲς πρωτεύουσες, ὅπου μάλιστα δέν ὑπάρχουν κἂν ὄργανισμοὶ μὲ τὴν ὄντοτητα καὶ τὴν ἀποφασιστικότητά της «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας», ἀπάνω σ' ἓνα τέτιο ζωτικὸ θέμα. Καὶ τότε ἡ κατάστασις καταστάσκει σχεδὸν τραγικὴ.

Μὰ τὰ πάγματα δὲ σταματοῦνε καὶ δὲ μποροῦν φυσικὰ νὰ αταματήσουν ὡς ἐδῶ. Ἄν οἱ πνευματικοὶ ὄργανισμοὶ πού ζοῦν καὶ δροῦν στὴν Ἑπαρχία, δονοῦνται ὄντως ἀπ' τὸ ξερὸ πάθος καὶ τὴν πρόθεσις πού πανηγυρικὰ διαπίστῶσα μὲ τὴ φιλολογικὴ μου ἐπίσκεψιν στὰ Γιάννινα, τότε τὸ πρόβλημα παύει νὰ εἶναι ἄλυτο καὶ νὰ δημιουργεῖ ἀπογοητευτικὲς προβλέψεις. Χωρὶς βέβαια ριζικὰ νὰ γίνεται εὐκολο κι' ἄπλό, παρουσιάζει τρόπους ἐνθαρρυντικοῦς ἀρκεῖ, νὰ τοὺς πιστέψει κανεὶς καὶ νάχει τὸ θάρρος νὰ βαδίσει γιὰ τὴν πραγματοποίησίν τους.

Ἐδῶ φυσικὰ θὰ πρωτοζητήσωμε τὴν κρατικὴν ἐπέμβασις. Ὅχι γιὰτὶ συνηθίσασκε σὲ κάθε ἀντίθεσις περιστάσει ν' ἀπλώνομε τὰ χέρια μας στοῦ Γενικὸ Λογιστήριον ἐπικαλούμενοι τὴν ψήφισιν ὁρισμένων πιστώσεων, μὰ γιὰτὶ μιὰ τέτια ἐνίσχυσις δικαιωματικὰ πρέπει νάχει τὴ θέσιν της στοῦ καλῶς ἐννοούμενου ἐνδιαφέροντος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας γιὰ τὴν πνευματικὴν προώθησιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἑπαρχίας. Παράλληλα λοιπὸν μὲ τὰ κοινὸν δῦλια πού διατίθενται σὲ φιλολογικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ σωματεῖα τῆς Ἑπαρχίας γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν τους, εἰ θὰ κόστιζε ἓνα οἰκονομικὸ συμπλήρωμα καὶ γιὰ τὴ διοργάνωσιν διαλέξεων μὲ ξένους ὁμιλητάς;

Μὰ τόσο ἀπ' τοὺς Συλλόγους ἢ τίς δμάδες πού διοργανῶνουν τίς διαλέξεις, ὅσο κι' ἀπ' τοὺς ὁμιλητὰς μπορεῖ νὰ γίνεται στίς περιπτώσεις τοῦ ἀδιέξοδου μιὰ μικρὴ ταυτόχρονη καὶ παράλληλη θυσία ὡστε νὰ καθιερωθεῖ καὶ νὰ συνηθισθεῖ αὐτὴ ἡ ὠραία προσπάθεια ἀνταλλαγῆς ὁμιλητῶν καὶ ἰδιαίτερα ἀνάμεσα στίς Ἑπαρχίες. Γιὰτὶ ἡ πνευματικὴ ἐπικοινωνία, μὲ τὸν τρόπο αὐτό, μεταξὺ Ἑπαρχίας καὶ Κέντρου, παρουσιάζει τὸν ἴδιο πάντα μονοπωλιακὸ χαρακτήρα: νὰ «ἐπιδράμει» ἡ πνευματικὴ Πρωτεύουσα στὴν Ἑπαρχία κι' ἀπ' τὴν Ἑπαρχία νὰ μὴν καλεῖται ποτέ, ἀπὸ πονθενὰ καὶ καμένας στὴν Ἀθῆνα!

Αὐτὲς οἱ σκέψεις πού μοῦ γέννησε τὸ τιμητικὸ σχόλιον τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» ἀπ' ἀφορμὴν τῆς διάλεξιν πού εὐτύχησα στίς 30 Μαρτίου νὰ δώσω στὰ Γιάννινα μὲ θέμα «Ὁ λυρικὸς Παλαμᾶς», ἄς θεωρηθοῦν σαν ἀπαραίτητο συμπλήρωμα σὲ ὅσα μὲ ξεχωριστὴν τιμὴν καὶ χαρὰν εἶπαμε μὲ τὴν ἔξοχη ἐκδοτικὴ συντροφία αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ τίς λίγες ὥρες πού μὲ στέγασε στὴν ὠραία ἡπειρωτικὴν πρωτεύουσα ἡ εὐγενικὰ τους φιλοξενία Κι' ἄς πιστευτοῦν, ἀκόμα, σὰ μιὰ ἐλάχιστη ἀνταπόδοσις τῆς βαθιᾶς μαν εὐγνωμοσύνης τόσο σ' αὐτοὺς ὅσο καὶ σὲ ὅλα τὰ Γιάννινα πού παρακολούθησαν καὶ χειροκρότησαν τὴν ὁμιλία μου. Γιὰτὶ, πέρα ἀπ' τίς φιλοφρονήσεις καὶ τὰ συγχαρητήρια, πέρα ἀπ' τοὺς ἐνθουσιασμοὺς τῆς ὥρας, μένει κάτι πιδ οὐσιαστικόν: ἡ χρησιμότητά τῆς πνευματικῆς ἐπαφῆς πού ἀποβλέπει πέρα ἀπὸ πρόσωπα, στὴν ὠφέλεια τοῦ ὅλου.

ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ

Η ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΝΟΤΗ ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Στὸν ὑπ' ἀρ. 64 τόμου τοῦ Συλλ. πρὸς Διάδοσιν ὠφελίμων Βιβλίων, ὅπου δημοσιεύτηκαν οἱ Διαλέξεις τῆς Ἑθνικῆς Ἑκατονταετηρίδος 1830-1930, συμπεριλαμβάνεται ἡ πραγματεία «Μποτσαραῖοι» τοῦ κ. Γεωργ. Ἀθανασιάδη—Νόβα.—Ἀπ' αὐτὴν κυρίως τὴν ἐργασία του ἀντλήσε τὸ ὕλικόν τῆς ὁμιλίας του κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς Προτομῆς τοῦ Νότη Μπότσαρη

στοῦ Δημοτικὸ Κήπο τῶν Γιαννίνων ὁ ποιητὴς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Νόβας. Τὸ πολὺ κοινὸ τῆς πόλης μας πού παρακολούθησε τὴν σεμνὴν αὐτὴν ἱεροτελεστία, ἔμεινε ἀπολυτὰ ἱκανοποιημένο ἀπὸ τὸν εὐγλωττο ὁμιλητὴν Κάτοχος τοῦ θέματος του, μὲ τὸν πλοῦτον τῶν βιογραφικῶν πληροφοριῶν καὶ τὴν λογοτεχνικὴν ἔξαρσιν τῆς ἐπικῆς σταδιοδρομίας τοῦ Νότη Μπότσαρη—πέτυχε νὰ μᾶς δώσῃ ἀνάγλυφον καὶ χειροπιαστὴν τὴν φυσιογνω-

μία του Σουλιώτη Πολεμάρχου, του Άγνου Πατριώτη, του Συνετού Ήγέτη και του αδιάλλακτου Άγωνιστού της Έλευθερίας. Στην εποχή, που ζούμε,—εποχή ύλοκρατίας και πεζότητας—κάτι τέτοις γιορτές, που σκοπό έχουν να μᾶς φέρουν σ' έπαφή με τους Πρωτοπόρους και Πρωτεργάτες του «Έπους του 21» είναι λίαν επίκαιρες και σκόπιμες. Γιατί ένας λαός κατ' έξοχήν ήρωολάτρης όπως ο Έλληνικός, όταν βρίσκεται μπροστά σε κρίσιμο σιαυροδρόμο της ζωής του, χρέος έχει να γυρίσει προς τα Όπίσω, στην Παράδοσή του, την Ίερη Παρακαταθήκη των προγόνων του, για να βλέπει πούθε κρατιέται ή ριζα του και για να παίρνει θάρρος και δύναμη και Φῶς και Προσταγή στην Πορεία του.

Είναι αλήθεια, πως ή εποχή μας έχει να έπιδειξει θαυμάσια έπιτεύγματα στον Τομέα της Τέχνης. όμως ή Ψυχή και τό Πνεύμα παραμένουν άτροφιλά, σαν δυο μικροσκοπικά μάτια κυρπωμένα στην πανοπλία χαλύβδινου γίγαντα.

Αυτά τα μάτια είναι ανάγκη να τα διαπλατύνουμε καταναγάζοντάς τα με το υπερούσιο φῶς της Ιστορίας και της Θρησκείας μας, του Έλληνισμού και του Χριστιανισμού, για να συλλάβουμε τό ανώτερο νόημα της ζωής, που δεν μπορεί να είναι άλλο παρά ο άγώνας για τό αγαθό και την έλευθερία. Αυτό τό νόημα της ζωής ενσαρκώνουν οί μεγάλοι άντρες της Ιστορίας μας κι' αυτό τό ήθικό δίδαγμα μᾶς κληροδότησε με τή δράση του ο Νότης Μπότσαρης. Γιατ' εκείνο που δέσποσε στο χαρακτήρα του Σουλιώτη Πρωτοπολεμάρχου,—τουλάχιστο κατά την περίοδο του Άγῶνος του 21—δεν ήταν μονόχα ή μεγάλη άντρεία, πουφτανε ως την τέλεια καταφρόνηση του θανάτου, μά κι ή σύνεση στην αντιμετώπιση των έθνικών κινδύνων, ο σεβασμός προς τό δίκιο, ή ευθύτητα άπέναντι φίλων και συμπολεμιστών, ή έντιμότητα, ή ήθική του ανωτερότητα... Σαν άξιο τέκνο της Ναυπάκτου ο κ. Γ. Άθανασιάδης—Νόβας, θεώρησε χρέος του να ασχοληθί από έτών με την Ιστορία των Μποτσαράϊων, αφού ή ιδιαίτερη πατρίδα του εύτύχησε να κλείσει στην ήγκαλιά της τό κορμί του δοξασμένου Σουλιώτη, του άθανάτου Γερο—Νότη. Και τώρα τελευταία, που έστω κι άργα στήθηκε ή προτομή του Ήπειρώτη Στατηλατη σε περίβλεπτη θέση των Γιαννίνων, (—και για την εκπλήρωση αυτού του χρέους πρέπει να συγχαρούμε όλους, όσοι συνετέλεσαν—), τώρα πάλι στον ίδιο τον κ. Νόβα έλαχε ο κληρος, (υστερα από τις συνοπτικές όμιλίες των κ. κ. Βέλτισου, καθηγητού, και Γρ. Σουκκά, Δημόρχου Ίωαννιτών) να ψάλει τό έγκώμιο του τιμωμένου ήρωος.. Άλλά άς μην ξεχνάμε, ότι ο κ. Γ. Άθανασιάδης—Νόβας κατάγεται άπ' τή Βίτσα του Ζαγοριού κι έπομένως, σαν Ήπειρώτης, ήταν άρμόδιος να μᾶς ξαναμιλήσει για τό Νότη Μπότσαρη. Η γιορτή έκλεισε με σύντομο, άλλα μεστό σε νόημα, μήνυμα του παρισταμένου καθηγητού του Πανεπιστημίου Άθηνών κ. Ν. Τωμοδάκη. Τελος ανακρουσίτηκε ο Έθνικός Ύμνος μας. Θα θεωρούσα παραλειψη χρέους μου, άν δεν έσημείωνα ένα

μειωνέκτημα—κατά τή γνώμη μου—στην αρχιτεκτονική εμφάνιση του μνημείου. Νομίζω δηλαδή, πως ο λεπτός κι' άρκετά ψηλός Ίωνικός κίονας, στον όποιο στηρίζεται ή προτομή του Νότη Μπότσαρη, μπορεί να κάνει θεατή τή μορφή του Άγωνιστού από μεγαλύτερη άπόσταση, δεν ταιριάζει όμως ως βάθρο μιάς ήρωϊκής μορφής. Ένας γρανιτένιος όγκος, μετασχηματισμένος σε βράχο, που να θυμίζει κάτι από τα Σουλιώτικα βουνά, θα έτόνιζε καλύτερα την προσωπικότητα του Τουρκομάχου Ήρωα.

Είναι άνιστόρητο, θαρρώ, κι άντιαισθητικό να βλέπης τό μαρτυροκαπνισμένο Σουλιώτη, τον Ύπουργό Πολέμου του 21, τον Ήγήτορα των «Έλευθερων Πολιορκημένων» του Μεσολογίου, τό Σύμβουλο της Έπικρατείας, όλους αυτούς τους μεγάλους τίτλους, να στριμώχνονται έπάνω σ' ένα ίωνικό κιονόκρανο. Μπορεί να φαντάζει έτσι ή προτομή από μακριά, μά τό αισθητικό άποτέλεσμα καταστρέφεται, γιατί ύψωμένη τόσο άνάερα δεν συλλαμβάνεται άνετα από τή ματιά του θεατού, που πεζοπόρος κι όχι μηχανοκίνητος στέκεται να την άποθαυμάσει. Εκτός άν εκείνοι, που έδωκαν στο βάθρο τέτοιο ύψος, θέλησαν να δείξουν, ότι ο Νότη Μπότσαρης πρέπει να κοιτάζεται «άφ' ύψηλου ή εκ του μακρόθεν» και γι' αυτό μᾶς παρουσίασαν ένα Σταυραϊτό καθισμένο πάνω σε τηλεγραφοξύλο..

Γ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

*

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ

Στά Γιάννινα τον τελευταίο καιρό πολλές φροντιδες καταβάλλονται από Δημόσιες Άρχές, Σωματεία και Ιδιώτες για την τουριστική εκμετάλλευση των αρχαιολογικών μνημείων και γραφικών τοπίων μας. Ίσως λείπει ακόμα τό σύστημα κι ο συντονισμός, αλλά έλπίζουμε σύντομα να λείψη αυτή ή άτελεια και να ύπάρξει ο Ιθύνων Νους. Θα μᾶς άπασχολήση σήμερα ξεχωριστά τό Σπήλαιο Περάματος, που με γοργό ρυθμό (χαρίς στη διαρρύθμιση των στοών του και τον ήλεκτροφωτισμό) εξέλισσεται σ' ένα πρώτης τάξεως αξιοθέατο μέρος της περιοχής των Γιαννίνων, που σαν μαγνήτης τραβάει πιά πλήθος δικών μας και ξένων περιηγητών.

Δεν είμαι άρμόδιος να κρίνω την έργασία, πουγινε ως τώρα για τον φωτισμό και έξωραϊσμό του Σπηλαιου, ούτε έχω άλλωστε τα άναγκαία στοιχεία στα χέρια μου..

Μπορώ όμως να έπαναλάβω μιά πρόταση, που κι άπ' άλλους έγινε,—τουλάχιστο προφορικά σε στενό κύκλο—ότι ο σπηλαιολογικός αυτός θησαυρός προσφέρεται θαυμάσια σε μιά καταλληλη κινηματογραφική εκμετάλλευση. Μπορεί δηλαδή μέσα στις στοές του Σπηλαιου Περάματος, σε συνδυασμό και με άλλα Γιαννιώτικα τοπία, να γυρισθοούν οί σκηνές ενός κινηματογραφικού έργου με θέμα από την ήπειρωτική Ιστορία ή λαογραφία. Τό έργο αυτό,—άν ήταν άρτιο ως σενάριο και ως μουσική— θα έξασφάλιζε με την προβολή του άρκετά έσοδα για την του-

ριστική αξιοποίηση της περιοχής, θάδινε διέξοδο στις λανθάνουσες συγγραφικές και καλλιτεχνικές δυνάμεις της Ήπειρου και θά αποτελούσε την καλύτερη διαφήμιση για τους δικούς μας και ξένους περιηγητές. Αλλά για να μην πέσωμε σε προχειρότητες, θάπρεπε κάποιον υπεύθυνο Ήπειρωτικό Σωματείο, [Ή Έταιρία Ήπειρωτικών Μελετών λ. χ.], εξασφαλίζοντας τη συνεργασία και των άλλων ισχυρών παραγόντων του τόπου (Ίεράς Μητρόπολης, Δήμου κ.λ.π.) να προκηρύξη διαγωνισμό (πανελλήνιο ή τουλάχιστο πανηπειρωτικό) για τη συγγραφή του έργου και για τον τονισμό των μουσικών κομματιών. Στην προκήρυξη του διαγωνισμού θά έμπνευστή ο δημιουργός, που θάναι αδέσμευτος στις λεπτομέρειες να χειριστή το θέμα ελεύθερα, αρχεί μονάχα να μην ξεφύγη από την ήπειρωτική παράδοση.

Ή κρίση των έργων να άνατεθή σε ειδικούς τεχνοκρίτες με πανελλήνιο κύρος, ώστε να είναι αδιάβλητη ..

Λοιπόν ρίχνω την ιδέα αυτή από των στηλών της «Ήπειρ. Έστίας» και θά εύχαριστηθώ, αν γίνω αίτιος νάνοιξη συζήτηση μεταξύ των ενδιαφερομένων και να διατυπωθούν κι άλλες γνώμες.

Όμως, πριν κλείσω το σημείωμα τούτο, είμαι υποχρεωμένος να κάμω και μιá θλιβερή παρένθεση.

Θά σταματήσω δηλαδή σ' ένα πρόβλημα ήθικης τάξεως, που έχει δημιουργηθή σχετικá με το Σπήκαιο Περάματος. Και για να έξηγηθώ καλύτερα, το σημείωμα μου αυτό το έμπνέει και μιá πρόθεση διαμαρτυρίας—όχι μονάχα δική μου, καθώς πιστεύω, αλλά και άλλων συμπολιτών μας—διαμαρτυρίας γιατί μέσα σιδ θόρυβο πούγινε και γίνεται για την αξιοποίηση του Σηπλαιίου Περάματος, δέν άκούεται τόννομο του Ήπιθεωρετού Σωματικής Άγωγής κ. Κων. Κασβίκη, που πρώτος το 1952 εισέδυσσε κι έξερεύνησε μέγα μέρος του Σηπλαιίου, πρώτος δημοσίευσε περιγραφή του Σηπλαιίου στην «Ήπειρωτ. Έστία» την ίδια χρονιά μαζί με πρόχειρο σχεδιάγραμμα.

Άν βέβαια με βάση την εργασία εκείνη κινήθηκαν πολύ άργότερα κι άλλοι άρμόδιοι, (Σηπλαιολογική Έταιρία Έλλάδος, κοινότης Περάματος κ.λ.π.) κι αν αυτοί οι άλλοι προώθησαν περισσότερο την υπόθεση αυτή, αυτό δέν σημαίνει ότι ο πρώτος που άνοιξε την πύλη του ύπογειου αυτού νεκρόκοσμου με κόπους και κινδύνους προσωπικούς, πρέπει να παραγκωνιστή ή να άγνοηθή.

Έκτος αν νομίζομε, ότι σιδν κ. Κτοβίκηδέν έπρεπε έπαινος γιατί ήταν έπαρχιώτης και σάν τέτοιος υποχρεώνονταν να παρέχη τις υπηρεσίες του «Δευρεάν» χωρίς άξίωση ούτε για μιá εύφημη μνείαν, ένώ μερικοί άλλοι πρωτενουσιάνοι έχουν δικαίωμα να οικειοποιούνται τις ξένες πρωτοβουλίες και εργασίες εισπράττονται και τή δόξα, που δέν τους άνήκει.

Ύπάρχουν δυστυχώς πάντοτε αυτοί οι «άλ-

λοι», που άρπάζουν τά ξένα έπιτεύγματα και τά αξιοποιούν για λογαριασμό τους, χωρίς καν να αναφέρουν—έστω «τιμής ένεκα»—όσους προβάδισαν σιδν ίδιο δρόμο. Άν κάμουν όμως αυτοί κάτι, έστω και δεττερεύον, σπεύδουν να τó διατυμπανίσουν *urbi es orbi*, σάν ή κόττα που γέννησε τ' αυγό της κι άνεβαίνει σιδν φράχτη, για να κακαρίση...

Γ. Ι ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

*

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ

Στις δυó συσχέψεις που ώργάνωσε, πρωτοβουλία του Σεβασμιωτάτου κ. Σεραφείμ Ίωαννίνων, ή Ίερά Μητρόπολις της πόλεως μας για μιá σταυροφορία υπέρ των Έλεών, ή «Ήπειρωκή Έστία»—και ως περιοδικό σύγγραμμα και ως συγκροτημένος πνευματικός κύκλος—δέν εκλήθη, ούτε, τουλάχιστο, κατά την τάξιν των έντύπων. Το γεγονός αυτό, χωρίς καν να δύναται να «πειράξη» ή να μεταθέτη την άξία και τó κύρος της προσφοράς της «Ήπειρωτικής Έστίας» όχι μονάχα σιδν Ήπειρωτικό και πανελλήνιο, αλλά και σιδν εύρύτερο άκόμη πνευματικό ένδιαφέρον, συνιστά—τουλάχιστον—, για την Ί. Μητρόπολι, μιá κακήν έκτίμησι των πραγμάτων, ή όποία, όπωσδήποτε, δέν είναι υπέρ του σκοπού έν προκειμένω της συσχέψεως αυτής. Διότι, πώς άλλοιώς να σημειώσομε την άγνοια της Μητροπόλεως, ότι ή «Ήπειρωτική Έστία» ή όποία καταλαμβάνει μιάν έντελώς ξεχωριστή θέση σέ όλόκληρο τó πνευματικό κίνημα της μεταπολεμικής Έλλάδος, άποτελεί τόν πιό έγκυρο και τόν πιό εύρύ χώρο για την άνάπτυξι μιás τέτοιας πρωτοβουλίας; Έκτος αν πράγματι οι συσχέψεις αυτές, παρά τó μεγαλεπίβολο του άντικειμένου των (αύξεις κι ανασύστασις των έσόδων των Έλεών), δέν είναι ει μη άπλως προβληματισμοί λύσεων, χωρίς βαθύτερο ύπόβαθρο για μιάν άρτιωμένη ύπόστασι τους. Όποτε καλύτερα έπραξε ή Ί. Μητρόπολις να μην ζητήσει την συμπαράστασί μας.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

*

ΚΑΙ ΟΙ ΦΙΛΟΙ . . .

Άλλά και οι «Φίλοι των Ίωαννίνων» δέν ύστέρησαν εις έκδηλώσεις άγνοιας της «Ήπειρωτικής Έστίας». Δι' ό και ή τελευταία εις την συγκροτηθείσαν εις τó «Άκροπόλ» σύσκεψιν έλαμψε δια της άπουσίας της ως μη προσκληθείσα. Φαίνεται ότι ό εκεί έκτεθείς άπολογισμός του έργου εκρίθη ότι είναι περιεχόμενου μη έφαπτομένου των ένδιαφερόντων της ή ότι δέν ήμπορούν να έχουν επ' αυτού λόγον οι... πτωχοί πνευματικοί άνθρωποι. Άλλά σοβαρώς πιστεύουν οι λεγόμενοι «Φίλοι των Ίωαννίνων» ότι ήμπορούν να όμιλούν περι Βιβλιοθήκης και Πινακοθήκης και Μουσείου και των λοιπών συναφών, χωρίς αν μη τι άλλο να σέβωνται τουλάχιστον τούς άγώνας της πνευματικής αυτής

επάλλεως, διὰ τὴν πραγμάτωσιν ἐκείνων πού αὐτοὶ σήμερον θέτουν ὡς σκοποὺς τῆς προσπαθείας των; Ἐκτὸς ἂν ἡ ὅλη ὑπόθεσις ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «κουβέντα νὰ γίνεταί», ὁπότε θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν τῆς εὐτυχῆ ἢ «Ἡπειρωτικῆ Ἐστία» διότι δὲν προσεκλήθη...

*

ΣΤΟΥΣ ΗΠΕΙΡΩΤΕΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ

Ἐκινώντας κι' ἐδῶ ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀποκαλυπτηρίων τῆς προτομῆς τοῦ Νότη Μπότσαρη, ὑπογραμμίζομε τὴν ἀνάγκη τῆς οἰκονομίας φροντίδος ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων ὥστε, ἡ ἀνάθεσι παρομοίων ἔργων στὴν πόλι μας καὶ στὴν Ἡπειρο γενικώτερα νὰ γίνεταί μᾶλλον σὲ Ἡπειρώτες καλλιτέχνες. Γιατί, ἐκτὸς τοῦ ὅτι, τὰ Γιάννινα διαθέτουν τώρα ἕναν ἐξαίρετο γλύπτη, τὸν κ. Παῦλο Βρέλλη, αὐτὸ θὰ εἶταν, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως καλλιτεχνικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἐπιβεβλημένο. Διότι, σχεδὸν σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις τῶν μνημείων, προτομῶν κ.λ. πού πρόκειται νὰ στηθοῦν στὰ Γιάννινα καὶ στὴν Ἡπειρον ὁλόκληρη, τὰ θέματα θὰ ἔχουν ὁπωσδήποτε σχέσι καὶ ὡς πρὸς τὴ θεματογραφία καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνάγκη τῆς αισθηματικῆς των μορφῆς μὲ τὴν ἰδιαίτερη φυσιογνωμία τῆς Ἡπείρου. Κι' εἶναι νομίζομε περιττὸν ν' ἀναπτύξομε πὼς ἕνας Ἡπειρώτης καλλιτέχνης δοκιμασμένος στὴν ποιότητα καὶ στὴ συγκρότησί του, εἶναι ὁ πιὸ ἐνδειγμένος γιὰ τὴ σύλληψι καὶ τὴν ἐκτέλεσι τέτοιων ἔργων στὸν Ἡπειρωτικὸ χῶρο.

*

ΜΙΑ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΣΤΗ ΛΕΥΚΑΔΑ

Ἡ πρωτοβουλία πού εἶχε ὁ Μουσικὸς Ὀμιλὸς Λευκάδος «ΟΡΦΕΥΣ» νὰ συγκαλέσῃ ἔχει ἕνα συνέδριο τῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων τῆς Ἐπαρχίας, εἶναι ἄξια ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως. Διότι, μὲ τέτοιες ὀργανωμένες κινήσεις γιὰ τὴν ἀνάπτυξι ἐνὸς συντονισμένου προγράμματος ἀξιοποιήσεως τῶν ὠραίων δυνατοτήτων πολιτιστικῆς ἀνόδου τῆς ἐπαρχίας, θὰ εἶναι δυνατόν νὰ φτάσομε σίγουρα σὲ θετικὰ καὶ πολυσήμαντα ἀποτελέσματα πρὸς αὐτὸν τὸν τομέα. Ἡ «Ἡπειρωτικῆ Ἐστία», ἡ ὁποία λόγῳ ἐκτάκτου κωλύματος δὲν δυνήθηκε νὰ παραστῆ στὸ συνέδριο αὐτό, χαιρετίζει τὴν πρωτοβουλία τοῦ «ΟΡΦΕΩΣ» καὶ θὰ συμπαρασταθῇ πάντοτε γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν ὠραίων σκοπῶν του.

*

ΚΡΑΤΙΚΟΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ

Μεταφέρουμε ἐδῶ, αὐτοῦσιο, σημεῖωμα τοῦ «Ἀθηναίου» τῆς Καθημερινῆς, ἀπὸ φύλλο τῆς, τῆς 25ης Ἰουνίου ἐ. ἔ. «Γελευαίως λαμβάνω

πολλὰ περιοδικὰ τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος, εἰς τὰ ὁποῖα δημοσιεύονται σπουδαιότατα ἱστορικά, ἀρχαιολογικά, λαογραφικά καὶ ἄλλαι μελέται, πού διαφωτίζουν καὶ διασώζουν τὴν ἱστορία κάθε τόπου. Θὰ ἤθελα νὰ ξεύρω (ἂν καὶ δὲν περιμένω νὰ μοῦ τὸ πῆ κανεῖς), ὑπάρχει, ἄραγε, καμία κρατικὴ ὑπηρεσία πού νὰ προστατεύῃ αὐτὰ τὰ περιοδικὰ, νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἔκδοσίν των, νὰ τὰ βοηθῇ κάπως εἰς τὰ δυσβάστακτα βάρη των; Διότι βιβλία μὲν, ἐνίοτε ἀνόητα, τὰ βλέπω προστατευόμενα, ἀλλὰ τὰ πλείστα ἀπὸ τὰ περιοδικὰ αὐτὰ ἀγωνιοῦν διὰ νὰ ἐκδίδωνται καὶ συχνὰ παθαίνουν συγκοτῆν».

Πιστεύομε ὅτι καὶ τὴν «Ἡπειρ. Ἐστία», ἀναμφίβολα, θὰ ἔχη—μαζὶ μὲ τᾶλλα ἐπαρχιακὰ περιοδικὰ—ὑπ' ὄψει τοῦ ὁσημειωματογράφου, καὶ κρίνομε περιττὸ νὰ τονίσουμε ὅτι, ἀπεγνωσμένοι αὐτὴ διεξάγει ἀγῶνα γιὰ τὴ συνέχιση τῆς ἔκδοσης τῆς. Ἡ πορεία τῆς παρὰ τὴν πανελλήνια πού ἀπόκτησε ἐκτίμησι—εἶναι κυριολεκτικὰ ἀσφματικῆ.

Ἄς βοηθηθῇ κι' ἀπὸ τὸ κράτος ἢ πνευματικῆ Ἐπαρχία, ὅσο εἶναι ἀκόμα καιρὸς.

Δὲν πρέπει νὰ ἀφήνονται νὰ σβύνουν καὶ νὰ καταρρέουν παρόμοιες προσπάθειες. Εἶναι μὲ γάλη ἢ ζημία, τόσα γιὰ τὸ παρόν, ὅσο καὶ γιὰ τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους μας

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Λόγῳ ἀπροόπτων τεχνικῶν δυσχερειῶν στὰ τυπογραφεῖα τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἐστίας», τὸ παρόν τεῦχος κυκλοφορεῖ πολὺ καθυστερημένα. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ἐπίσης δὲν κατέστη δυνατόν νὰ δημοσιευθῇ στὸ τεῦχος τοῦτο καὶ ἄλλη ἀκόμα ἕλη πνευματικοῦ ἐλέγχου καὶ ἐποπτείας, στὸν τομέα «Ἀπὸ μῆνα σὲ μῆνα». Γιὰ τὴν πλήρωσι αὐτοῦ τοῦ κοινοῦ καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἔξουδετέρωσι τοῦ χρόνου, τὸ διπλοῦν τεῦχος πού προωρίζαμε γιὰ τοὺς μῆνες Ἀύγουστο - Σεπτέμβριον, θὰ καλύψῃ τὴν περίοδο Ἰουνίου - Ἰουλίου.

Στὸ παρόν τεῦχος, ἡ «Ἡπειρωτικῆ Ἐστία» διανέμει καὶ τὴν ἐγχρωμὴ ἐμφάνισι τοῦ ἀνατύπου ἐκ τῶν σχεδίων λαϊκῆς τέχνης, (δημοσιευθέντα στὸ τεῦχος 69ον) τὴν ὁποῖαν ἔκαμεν ἡ «Ἑλληνικῆ Ἐνωσις».

